

קובץ גליונות

פרשת חיי שרה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א בהספד
בהיכל ישיבת חברון על מרן ראש הישיבה הגרב"מ אזרחי זצוק"ל

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יחיאל

ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על השארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:08	5:20	5:59
בני ברק	4:22	5:21	5:55
קרית ספר	4:16	5:21	5:58
בית שמש	4:07	5:21	5:58
אופקים	4:17	5:23	5:58
חיפה	4:14	5:20	5:55

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

- מכתבים למערכת -

בס"ד

לכבוד מערכת "קובץ גליונות"

ברצוני להודות לכם על הקובץ המושקע שמביא מדבריהם של מרנן ורבנן גדולי ישראל זצוק"ל ויבלחט"א, ועל של עתה באתי כאשר אבינו שליט"א הגאון רבי חזקיהו אלימלך בן פרידל לרפו"ש מאושפז תקופה ארוכה בבית החולים "בית בלב" בעיר ראשון לציון, מקום מצוין מבחינה רפואית אך מבחינת אידישקייט מדובר בעיקר באנשים שלצערינו עדיין רחוקים משמירת תורה ומצוות ואין במקום אפילו מנין לתפילות, וכמובן שלהיות במקום כזה שבת שלמה מאד קשה אך אתם מעבירים לנו כל שבוע כמות של "קובץ גליונות" עבור בני משפחה שלנו ושל שומרי תו"מ אחרים שנמצאים שם ודבר זה משיב נפש ממש, וכמובן בימים נוראים ר"ה יו"כ שמח"ת וכו' שנותן קצת אווירה יהודית בתוך אווירת החולין שסביב ואפשר לומר שה"קובץ גליונות" ממתיק את הקושי להיות במקום זה.

וכמובן שהתורמים לזה זוכים בזכויות הרבות של חיזוק במקומות אלו שכידוע כאשר נמצאים במצבים כאלו יותר מחפשים דברים להתחזק ושכרם מרובה מן שמיא.

בברכה מרובה א. ח.

בא והיה שותף בזיכוי הרבים הגדול

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס':

053-3145900

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ - ניתן לפנות למו"ל:

טל': **053-3145900** פקס: **077-2092005**

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

ישיבת ר' חיים שע"י "חבורת מקבלי עול תורה"
בנשיאות מרן דה"י הגרמ"ה הירש שליט"א ובראשות מרן הגר"ב שרייבך שליט"א

10
שעות
תורה
מצד
יום

עם ישראל זקוק להגנה רוחנית

כשהקול קול יעקב אין הידיים ידי עשיו

מאות אברכים נוספו ליחידת ההגנה המיוחדת
בלימוד 10 שעות תורה ביום

כולנו לא מוותרים על הזכות להיות שותפים
פעילים במערך ההגנה האמיתי!

אמץ לוחם!!!

במלחמתה של תורה

החזקת לוחם במלחמתה של תורה
10 שעות ביום - לחצי שנה

250 ₪ x 24

הזכרת הבקשה בלי"ג במשך חצי שנה ע"י הישכר שלכם
מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול
תורה - והזכרת שם לתפילה 40 יום על ציון מרן החזו"א
זי"ע - נופש זוגי בצפון מתנה

החזקת לוחם במלחמתה של
תורה 9 שעות ביום - לחצי שנה

150 ₪ x 24

הזכרת הבקשה בלי"ג במשך חצי שנה ע"י
הישכר שלכם - מסירת שם להקדשת חודש
לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה והזכרת
שם לתפילה 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע

החזקת לוחם במלחמתה של
תורה 10 שעות ביום - לחודש

250 ₪ x 4

הזכרת שם לתפילה על ציונם
של מרן החזו"א ומרן בעל הדרך
אמונה זי"ע.

החזקת לוחם במלחמתה של
תורה 9 שעות ביום - לחודש

150 ₪ x 4

הזכרת שם לתפילה על ציונם
של מרן החזו"א ומרן בעל הדרך
אמונה זי"ע.

לתשומת לב:

בפרוט האשראי
או בדף החשבון
התרומה תופיע
ע"ש "עמודי עולם"

לתרומות ולמסירת שמות

033-780-780

התרומות
מוכרות
לצרכי מס

מייל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"

הספר שיקנה לך בקצרה ובבהירות

דני עירוב

...
בהמחשת
תמונות
...

האם חשבת, שאתה תצליח לעשות תוך כמה דקות עירוב למהדרין במתחם הנופש בו תתקיים שבת גיבוש המשפחה?

האם הבנת, מה שראית שאחראי העירוב בערב שבת קודש חותך ענפים סביב עמוד העירוב במסירות נפש, במקום למתוח חוטים?

הידעת, מהו תפקידו של הלחי?

הידעת, מדוע העירוב עשוי לפעמים גם מלחי וגם מעמוד, לפעמים רק מעמוד, ולפעמים רק מלחי?

היתכן! שקיים ישוב מגודר היטב ושעריו נעולים, ואוכלוסיית הישוב הינם שומרי תורה ומצוות ולמרות זאת אסור לטלטל במקום זה?

היתכן! שקיים מציאות שאסור לטלטל אפילו בבית הארחה תחת השגחה למהדרין?

בספר המיוחד 'העירוב בזמננו'

שיצא לאור בעידודם של גדולי מומחי ורבני העירובין בדורנו שליט"א,

תמצא תשובות לשאלות אלו, ולמאות שאלות נוספות.

מתוך ביאור המושגים בשפה השווה לכל נפש, בתמצות ובהמחשת תמונות,

מתאים במיוחד אף למי שלא למד את הסגיות וההלכות כלל.

את הספר ניתן להשיג בטלפון: 052-769-7132
ובטקסט רץ - בטלפון: 039-111-444

טקסט רץ . הוצאה לאור
039-111-444 // www.textratz.co.il
400 מ"ר"ס יחיד נקטת

דברי שי"ח

ממרח רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

בעלי אסופות - בענין אמירת תהלים בלילה

מנהג רבינו זצ"ל בזה בתהלים על חולה דרך תפילה

במש"כ השעה"צ (סימן רל"ח סק"א) דאין לומר תהלים בלילה, רבינו זצ"ל נזהר בזה, שלא לומר תהלים בלילה דרך בקשה, אבל רגיל היה לומר כל לילה לפני שהולך לישון פרק בתהלים עבור כל שמות החולים שביקשו ממנו ברכה במשך היום, וכן במקרה של חולה מסוכן היה אומר פרק תהלים בלילה. וכן היה נוהג אביו מרן הקה"י זצ"ל, (אלא ד"א של הלכה פכ"ז ס"א, ועי' ארחות רבינו ח"ה עמוד רמ"ו ס"א). ואמר רבינו זצ"ל נהגתי לומר בלילה תהלים על כל השמות שבקשו כי רק בתורת אמירת תהלים אסור אבל בתורת תפילה או לימוד מותר.

(שמענו כן ראינו ח"ב פט"ז סי' כ').

אם יש בזה איסור ואם להעיר למי שאינו יודע ד"ז

והוסיף רבינו זצ"ל, דבשעה"צ (שם) נראה דאפילו להמחמירין לית בזה איסורא מן הדין, אלא שלכתחילה יותר טוב לאומרים ביום, ונובע דבר זה ממה דאיתא במדרש (פדר"א פמ"ו) ומובא ברא"ש (ר"ה פ"ד סי' י"ד) שהיה הקב"ה לומד עם משה מקרא ביום ומשנה בלילה ע"ש. (אלא שם). והניח רבינו בצ"ע האם יש להעיר ללומד מקרא ואומר תהלים בלילה, כשע"ז יש חשש שיתבטל. (תשובות הגר"ח ח"ב עמוד תרמ"ב ובס' אדם גדול הוא ושמה במצות עמוד קפ"ה הביא ממרן הגר"א שטינמן זצ"ל שאמר בענין אמירת תהלים בלילה, שעדיף שיאמר מביטול הזמן דע כמה שיש דינים כנגד זה שאומר תהלים בלילה יש הרבה יותר דינים נגד זה שמבטל זמן בלילה ולכן עדיף לומר תהלים מאשר להתבטל, וכן הקה"י זצ"ל נהג להקל בזה בין גברא לגברא בקבלת קהל בלילה).

אמירת תהלים עם פירוש דרך לימוד

אמר רבינו זצ"ל, שאם לומדים תהלים עם פירוש נחשב כלימוד תושבע"פ ואז יכול לכתחילה לאומרו בלילה, (אלא שם), וכן כ' במכתב דבעינן עם מפרשים מותר ללמוד בלילה, (תשובות הגר"ח ח"ב סי' תתרי"ח), ואמר רבינו זצ"ל דללמוד או להתפלל מזמורי תהלים אפשר, ורק סתם להגיד אין לומר, (שמענו כן ראינו ח"ב פט"ז סי' כ' וכן נראה במשנ"ב סי' ק"ח סק"ד ע"ש), וא"ש מה שדעה"ה היה עוסק בלילה במזמורי תהלים עי' בברכות (ג' ב') דעוסק היינו עם פירושיהם, וכן עי' במדרש (ב"ר פס"ח סי' י"א) ביעקב אבינו שאמר תהלים בלילה, וכ' רבינו זצ"ל בטעם ההיתר בזה, דיש שאצלם הוא תורה, (ובתורתו יהגה ח"ב עמוד ק"ד וכן עי' בס' יסושה"ע שער ו' פ"ב שכל האזהרה לא ללמוד מקרא בלילה הוא רק בלי פירוש ובס' וישמע משה ח"ה עמוד רמ"א כ' ממרן הגר"ש אלישיב זצ"ל להיפך, דדרך לימוד אסור ודרך תפילה מותר ע"ש). והוסיף רבינו זצ"ל, גם אני לומד כל בוקר מוקדם עוד באמצע הלילה את התנ"ך, כי זה דרך לימוד ולא דרך תפילה. (אלא שם).

אמירת תהלים לנשים בלילה

ואמר רבינו זצ"ל, דגם אשה הרוצה לומר תהלים בלילה יכולה לעשות באופן כזה, ללמוד תהלים עם פירוש, אם באמת היא מבינה (שם, וכן בס' שמענו כן ראינו שם, ומובא שם שבל"ה אין לומר אף כשע"ז תשב בטל).

אמירת תהלים אחר חצות

מובא בשם רבינו זצ"ל, דלא ס"ל לענין תהלים בימי החול לחלק בזה בין קודם חצות לאחרי חצות (ס' אלא שם, וכמש"כ ברב פעלים ח"ב סי' ב' דאין לומר קודם חצות ע"ה"ש, וכסתימת המשנ"ב בזה, אמנם לגבי תורה שבכתב בתיקון ליל שבועות היקל בזה והביא מש"כ בכף החיים סי' רל"ז סק"ט שכתב שהמנהג לומר תהלים אחר חצות, וכן בפורים היקל להלן, וכעת ראיתי בס' תשובות הגר"ח ח"ב עמוד תרמ"א ש' רבינו במי שאין לו זמן לומר תהלים ביום שלא יאמר תהלים בלילה רק אחר חצות, ומובא שם שאמר דאם יש חולה מסוכן יאמרו בלילה רק פרק או שנים וילמדו גמרא לרפואתו, ולא יעשו תפילות על חולה קודם חצות, (ואף שהחולה בחו"ל במקום שכעת יום) ואמר שהאחרונים לא חילקו במי שאומר דרך תפילה, וגם אשה תזהר בזה).

להחמיר משקיעת החמה

ונשאל רבינו זצ"ל, אם הזמן שנחשב לילה לענין זה הוא מהשקיעה או מצה"כ, ואמר, מספק המחמיר בזה יש להחמיר מהשקיעה, (ס' אלא שם, ועי' גם בשמענו כן ראינו שם, דע"פ קבלה יש להחמיר בזה).

להשלים חובות של יום בלילה

אמר רבינו זצ"ל, שהמנהג הוא שאם יש לו חוב על אותו היום, דהיינו מי שקובע ואומר סך פרקי תהלים כל יום, ולא הספיק ביום, יכול לגמור אותם הפרקים בלילה. (אלא שם). ורבינו זצ"ל שהיה מנהגו לומר כל יום בעש"ל כל הספר תהלים היה משתדל לסיים ביום, אבל אם לא הספיק לגמור ביום היה גומר בלילה, והביא הגמ' בעירובין (ס"ה א') רב אחא בר יעקב זיף ופרע. (שם), ואמר רבינו זצ"ל דלכתחילה יותר טוב שלא ישלים בלילה, (שמענו כן ראונו ח"ב פט"ז סי' כ').

כשאומר פסוקים לצורך או דרך תפילה

כתב רבינו זצ"ל, אם אומר כמה פסוקים לצורך אין קפידא, (תשובות הגר"ח ח"ה עמוד תקצ"ב, וכמו שנראה במשנ"ב סי' קל"א סק"ט ע"ש), ומטעם זה השיב רבינו זצ"ל שאין חוששים מלומר לדוד ד' אורי בלילה, ותיקון חצות, וכיו"ב, שהם פסוקי תהלים והרי אין לומר תהלים בלילה, דכיון שיש לו טעם לאמרו מותר (האלולים קד לה' עמוד ס"ט). ובמק"א כ' שסומכים בזה על המתירים דרך תפילה (תשובות הגר"ח ח"ב עמוד תרמ"א) וכ"כ רבינו זצ"ל במה שאומרים ויתן לך בלילה במוצ"ש שהוא דרך תפילה (שם עמוד תרמ"ד).

תהלים בליל שבת ויו"ט, ליל שבועות והו"ר

בליל ראש השנה ויו"ה"כ, היה אומר רבינו זצ"ל תהלים כרגיל, וכן בתיקון ליל הו"ר וליל שבועות היה אומר רבינו התהלים שנדפס שם, ונשאל רבינו, האם מותר לקרוא תהלים בליל ראש השנה, וכתב, כמדומה שהאחרונים התיירו, (שערי שיח סי' רפ"ד, ובהערות הביא שבפמ"ג א"א א"ח סי' רל"ח ובבאה"ט סק"ב כ' דאין שום קפידא על אמירת מזמורי תהלים בלילה לכ"ע, כיון דקבע הש"ת דאמירת תהלים יאה חשוב כלימוד נגעים ואהלות כדאיתא במדרש תהלים פ"א, א"כ ה"ז כלימוד משניות שזמנו בתחילת הלילה, אמנם באמת רבינו זצ"ל החמיר בזה בשאר לילות, אבל כאן שרי כחולה מסוכן לפניו (עי' כע"ז בהוראות והנהגות ממרן החזו"א בגארות וכתבים דרך אמונה פ"ב ס"ה), וגם דיש שהתירו בליל שבת ויו"ט, וכמש"כ רבינו בס' הליכות חיים (אות ר"מ) דיש מקילין בשבת, וכן בס' שמענו כן ראינו (ח"ב פט"ז סי' כ') השיב רבינו דבשבתות ובי"ט מקילין, וכן הביא שם דיו"כ שאני, והראה רבינו למש"כ בזה הנה"ח (ס"ס רל"ז), ואמר רבינו ד"א בהו"ר כל התהלים, דהו"ר שאני, (וא"ל בן רבינו דרבינו עצמו לא נהג זה), ועי' בזה בשד"ח בשו"ת אור לי סי' מ' בשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קנ"ח וברכ"י אור"ח סי' א' אות י"ג ומלבי"ם בארצות"ח סי' א' אות ל"ו ובשו"ת יוסף אומץ סי' נ"ד).

תהלים בליל פורים ול"ג בעומר, וליל ה' וליל ו'

לגבי ליל פורים, כ' רבינו זצ"ל, דאין לומר בו תהלים קודם חצות, דאין לומר תורה שבכתב בלילה קודם חצות, ורק בשבת יש מקילין (תשובות הגר"ח ח"ב עמוד תרמ"ו), ונשאל בענין תהלים בל"ג בעומר שרגילין העולם העולים למירון להתפלל ולומר תהלים והאם אפשר לומר תהלים גם קודם חצות הלילה או דוקא מאחר חצות לילה, והשיב רבינו, בחצי הראשון אין לומר תורה שבכתב (שם עמוד תשמ"ה). ולגבי ליל ה' וליל ו' כ' רבינו דנכון שיש מתירין בזה (כמש"כ המלבי"ם בארצות"ח סי' א' סל"ו) אבל כמדומה שיש דעות בזה (שם עמוד תרמ"ב).

להשלים אשרי אחר מנחה ובלילה

כתב רבינו זצ"ל, דמי שלא אמר אשרי קודם מנחה ע"פ קבלה אין לומר מיד אחר מנחה, וכמש"כ בשו"ת הלכות (סי' ק"ח דין י"ב), ולא תקנו אשרי רק בשחרית ומנחה שהם ביום ולא בערבית שהוא בלילה, (עזרת אליעזר ברכות עמוד י"ט ועי' שם שאם ל"א ביום יאמר בלילה ואם לא יועיל לא יזיק (דבמשנ"ב כ' דרך לכתחילה אינו זמנו אבל אין כאן איסור) וע"ש מס' הערות למרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל על ברכות עמוד כ' שמביא בשם הלבוש סימן קל"ב ס"א שלא אומרים אשרי במעריב משום שאין זמן תהלים בלילה כידוע ליודעי חן). ועי' במשנ"ב (סי' ק"ח סק"ד) ובשו"ת הלכות (שם) דאם איחר למנחה יתפלל שמו"ע עם הציבור, ויכול לומר אחר מנחה בתורת לימוד כקורא בתורה, וכתב רבינו דאם בלא"ה לא מתחיל עמהם יאמר אשרי לפני שיתפלל, (שאלת רב ח"א עמוד ש"א, ובס' כשחר אורח עמוד צ"ד הביא ממרן הגר"א"ל שטינמן זצ"ל דאם יספיק לסיים בעוד שהציבור אוחז באבות יאמר אשרי תחילה).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת

אבי מורי הרב ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אגל זצ"ל הנצב"ה

שְׁנֵים קַדְמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שְׁנֵים קַדְמוֹנִיּוֹת - השבועות הבאים בעזה"י:

המשך משפחת קרליץ

פרשת תולדות - הגאון רבי נחום מאיר קרליץ חתנו של רבי שמריהו יוסף קרליץ

פרשת ויצא - הגאון רבי יצחק זונדל קרליץ הי"ד ברש"י קרליץ והגר"מ אלפא חתן ר"מ קרליץ | פרשת וישלח - הגאון רבי שמריהו יוסף קרליץ אביו של מרן החזון איש
נשמח לקבל מוקדאינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות וזמנשיות הקשורים להנ"ל

הגאון הגדול רבי מאיר קרליץ זצ"ל

אחיו של מרן החזון איש ובנו רבי שמריהו יוסף

הקדמה והתנצלות

הנה מאז שהתחלנו לכתוב אודות הקשר של רבינו עם דודיו הגאונים לבית משפחת קרליץ, בני ונכדי רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל, קיבלנו תגובות רבות מאוד, ושמחנו לראות שב"ה הדור צמא מאוד לכל עובדא או הלכה שמסר רבינו וקיבל מגדולי הדור הקודם. בעז"ה נשתדל לתקן כל הערה שקיבלנו, גם אם לא מגיבים מידית.

כמה מנכדי משפחת הגאון רבי שמואל גריינמן זצ"ל - גיסו של מרן החזון איש, ביקשו שנכתוב על הקשר שהיה לרבינו עם ארבעת בני הדודים לבית משפחת גריינמן, ושני החתנים ר"ש וילמן, ור"ב פינקל, ואכן בידינו נמצאים אוצרות רבים ונדירים שלא פורסמו מעולם, אך מחוסר מקום כפי הנראה הדברים יראו אור רק בעוד כמה חודשים.

בשבועים האחרונים נאצלנו מפני כבוד התורה להקדים את מאמר הזכרון לזכרו של הגאון רבי סנדר פריזלר, ומרן הגר"מ אזרחי שנסתלקו זה עתה, ולכן בשבועות הקרובים נקצר יותר כדי להספיק להביא את כולם. והקב"ה יזכנו שלא יצא תקלה ומכשול תחת ידינו.

תחיה מאה שנה...

רבי מאיר קרליץ התגורר לאחר נישואיו מספר שנים בעיר ווילנא, כשהוא סמוך על שולחן חמיו הגאון בעל ה'חשק שלמה'. פעם סיפר לרבינו עובדא מעניינת מהעת ההיא:

שהוא הכיר זקן מופלג בוילנא שזכה לאריכות ימים מופלגת, והזקן סיפר לו כיצד זכה לכך: שכשהיה ילד ישב בבית הכנסת, והנה הוא רואה את הגאון מוילנא זי"ע ניגש לחבית הגדולה שעמדה בצד בית הכנסת, כדי לקחת ממנה מים ליטול ידיו, אבל המים שבחבית נגמרו. הילד הזריז הבחין בדבר, ורץ במהירות לביתו להביא מים להגר"א. הגר"א נטל ממנו את המים ושמוח מאוד, והודה לו וברכו "שיחיה מאה שנה".

והנה אותו זקן כשהגיע לגיל תשעים ושמונה שנה חלה, ובני ביתו דאגו מאוד לבריאותו וביקשו להביא לו רופא, אבל הזקן אמר שאין צריך לדאוג, הרי הגאון אמר שיחיה עד גיל מאה. וכך היה. וכשהגיע לגיל מאה שנה בדיוק נפטר.

תמונה לא מוכרת של רבי מאיר קרליץ זצ"ל
בשנותיו הצעירות

פרישת שלום לבנם העילוי

בשנות בחורותו בעת שלמד רבי שמריהו בשיבת בית יוסף באוסטרובצא, שלח אגרת אל דודו מרן החזון איש, ובשולי המכתב הוא הוסיף: "פרישת שלום חמה לדודי הרב הגאון רבי ישראל יעקב שליט"א (-הוא מרן הסטייפלר) ולדודתי מרת מרים שתי, ולבנם העלוי מר חיים", והיה זה כאשר רבינו היה ילד כבן שבע בלבד. (גנוזים ושו"ת חזון איש חלק ב' עמוד קכ"ו).

רבי שמריהו קרליץ בתקופה שכינה באנטוורפן בלונדון

הלימוד בחברותא

מספר שנים לאחר פטירת מרן החזון איש עבר רבי שמר"ל עם משפחתו להתגורר בחוץ לארץ, ואת בניו שלח ללמוד בארץ ישראל, בישיבת 'בית מאיר' בבני ברק

כיצד מחתנים

סיפר רבי אליהו מן (ספר כל משאלותיך, פרשת חיי שרה) ששמע מרבינו: פעם שאל מרן הסטייפלר את גיסו הגדול רבי מאיר קרליץ זצ"ל, מה יהיה ואיך יסתדר עם הוצאות נישואי הילדים, השיב לו רבי מאיר: גרעסרע קבצנים פאר דיר אאבן חתונה גימעכט קינדער ('קבצנים' גדולים ממך חיתנו את צאצאיהם) וכשמגיע הזמן לחתן את הילד הקב"ה כבר יעזור.

חמיו בעל 'חשק שלמה'

חמיו של רבי מאיר היה הגאון המפורסם רבי שלמה הכהן מו"צ בוילנא, שהערותיו על ש"ס בבלי נדפסו בש"ס וילנא בשם 'הגהות חשק שלמה'. במשך השנים סיפר רבינו כמה עובדות על הגאון רבי שלמה כהן ז"ל, חלקם שמע מרבי מאיר וחלקם ממקורות אחרים, נביא כאן אחדים.

בספר דעת נוטה (חלק א' עמוד ק"ח) מובא שרבי מאיר קרליץ סיפר פעם לרבינו: ש'מחבר' אחד בא לפניו חמיו הגאון החשק שלמה, ואמר לו: "יש אנשים שרוצים בקיאות ויש אנשים שרוצים חריפות, על כן חיברתי ספר שיצא ידי חובת הכל".

הציץ רבי שלמה בספר, וכנראה שהדברים לא מצאו חן בעיניו, נענה ואמר לו: שיטת הגר"א, כי אם קובעים את המזוזה בפתח כשהיא עקומה לא יוצאים ידי חובה, לא של שיטה זו ולא של שיטה זו... (כוונתו, כי בהלכות מזוזה יש הסוברים שצריך לקבוע את המזוזה כשהיא עומדת, ויש סוברים שצריך שוכבת, והיו שרצו לעשות פשרה ולקבוע את המזוזה באלכסון).

הגאון בעל ה'חשק שלמה'

אחיו הגדול
רבינו זכה לקירבה יתירה מדודו הגדול רבי מאיר זצ"ל, וקיבל ממנו פסקי הלכה רבים וגם עובדות רבות ופניני תורה ממה שאצר בקרבו מהעיתים שזכה להיות בצילם של גדולי הדור הקודם.

והעיד רבינו שראה שבכל פעם שהיה מגיע ר' מאיר אל אחיו מרן החזון איש, היה עושה 'הידור' לכבוד אחיו הגדול, כמו שאמרו בגמרא (כתובות ק"ג א') "את" לרבות אחיך הגדול. אבל לא היה קם מלא קומתו.

בנו רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל

אותה ייסד גיסו רבי זלמן רוטברג. רבי שמר"ל אף ביקש מרבינו שיאות לקבוע חברותא עם בניו, ואכן במשך תקופה למד רבינו מסכתות שלימות מהש"ס עם הבן רבי איסר, והבן ר' שמואל.

התינוק שידע היכן המדרש

סיפר רבי שמריהו קרליץ, שבהיותו רבינו יניק כבן שנתיים בלבד, שהה בהיכל הישיבה ב'פינסק'. והנה נכנס משגיח הישיבה וניגש לתינוק ואמר לו בחייו: חיימק'ה, שמא תדע היכן נמצא המדרש כאן? ואמר לו כן כדי לשמחו שמתייחס אליו.

אבל הנה להפתעתו ולהפתעת כל הנוכחים, הילד הקטן שבקושי למד זה עתה ללכת על רגליו ניגש לארון הספרים והראה לו על המיקום המדויק של ספר המדרש במדף.

ואחרי כן נודע, שאביו מרן הסטייפלר לימדו מינקות שיידע, היכן מקומו של הש"ס בארון, הרמב"ם, מדרשים ושולחן ערוך... (ספר תולדות יעקב עמוד רל"ג)

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

635

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • חיי שרה תשפ"ד

כמה פעמים עורר רבינו על החיוב להיות 'נושא בעול עם חברו', ופעם בעת שחלה אחד מבני הישיבה, כינס רבינו את חבריו של החולה ועוררם להתחזק לרפואתו, ואמר בתוך דבריו:

"יש חיוב להשתתף בצער חברו, וזהו אחד מהארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, להיות 'נושא בעול עם חברו'. זה מאד מחייב את כל אחד ואחד, להתפלל, תפילה עם כוונה, ולהרגיש קצת בשעת התפילה, לצייר, לעשות ציור חי כמה הצער שלו וכמה הוא מפחד, כמה הוא סובל וכמה המשפחה סובלת, באיזה צער הם נמצאים. זה נקרא נושא בעול, להרגיש את הצער של השני, ואז התפילה גם מתקבלת ועוזרת".

ובזמני מלחמה היה מעורר להצטער בצער הציבור, ולפני כחמש עשרה שנה בעת מלחמה בדרום הארץ ('עופרת יצוקה') הרחיב על זה בשיחה מיוחדת לבני הישיבה, חלק מהדברים כבר נתפרסמו, ונביא בזה את הדברים בשלמותם:

החיוב להצטער יחד עם הציבור

הרי "עת צרה היא ליעקב" (ירמיהו ל, ז), מה צריכים לחשוב ולהרגיש עכשיו, מה צריך לחשוב על המצב כעת, שכל תושבי הדרום סובלים ונמצאים בפחד, בגלות ובפחד, והחיילים בפחד מוות ממש, מה צריכים לחשוב עכשיו ומה צריך לעשות, מה זה מחייב אותנו?

נדבר בקיצור. בגמרא במסכת תענית (יא, א) אמרו, "כל המרעיב עצמו בשני רעבון ניצל ממיתה משונה", והיינו בזמן שיש רעב בעולם, ואחד מרעיב עצמו עם הציבור, למרות שיש לו מה לאכול, הוא לא אוכל, ונשאר גם הוא רעב, כי הציבור מצטער, וגם הוא מצטער עמהם, מתוך מידה טובה כזו, שאינו יכול להיות שבע כשכולם רעבים.

וכמו שאחד מרגיש כשיש לו בן בצער, שגם הוא מצטער ואינו יכול להתענג, ומעשה שהיה באחד שאחיו היה בסיביר שברוסיה, ובכל הזמן שאחיו היה שם הוא ישן בלי כר, כמו בתשעה באב, כי **האיך יתכן שאחי סובל ואני אישן על הכר, גם אני צריך להצטער איתו, ואיני יכול לישון כרגיל, זהו הטבע של ואהבת לרעך כמוך, ולא דווקא אח, אלא כל אחד ואחד, כולם הם כמו אחים, וצריך להיות 'כמוך'!** לכן בשני רעבון כשכולם רעבים גם אני לא יכול לשבוע.

וזהו הטבע של אהבת הבריות שצריכה להיות, ומי שיש לו את הטבע הזה ומרעיב עצמו בשני רעבון, ניצל ממיתה משונה, והיינו בשכר זה שמצטער כך עם הציבור, זוכה להינצל ממיתה משונה, כלומר שגם אם יש לו חטאים חמורים שנתחייב עליהם מיתה, ולא סתם מיתה אלא מיתה משונה רח"ל, אם הוא אדם כזה שמצטער ומרעיב עצמו עם הציבור – ניצל ממיתה משונה, כי זה מכפר עליו ומוריד את החטא וניצל מן העונש. זהו השכר של המצטער בצער הציבור.

לא לנתק עצמו מן הציבור

ועוד אמרו שם, "בזמן שישראל שרויים בצער ופירש אחד מהם", אם הציבור שרויים בצער, ויש אחד שלא מצטער עמהם, ולא אכפת לו שמצטערים, ואינו מרעיב עצמו, אזי "באים שני מלאכי השרת שמלווים לו לאדם ומניחים לו ידיהם על ראשו ואומרים, פלוני זה שפירש מן הציבור אל יראה בנחמת ציבור".

והיינו שהרי יש שני מלאכי השרת שמלווים את האדם מימין ומשמאל כמו שכתוב כי מלאכיו יצווה לך, והם אומרים לו שהוא לא יראה בנחמת ציבור, כשהציבור יתנחמו הוא לא יזכה להתנחם, כי עכשיו הוא שבע ולא אכפת לו שאחרים רעבים, ולכן כשתהיה הגאולה השלמה ויזכו לינחמו נחמו עמי – הוא לא יזכה לנחמה, כי אין לו שייכות עם הציבור, **ומי שמתק עצמו מן הציבור אין לו זכות להתנחם עמהם.** עד כדי כך זהו השכר מצד אחד, וח"ו להיפך.

ולחלן בגמרא שם אמרו, "בזמן שהציבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלוש עליך נפש", כי אסור לומר כך, וחייבים להצטער עם הציבור! ומי שאינו מצטער אלא אומר שלום עליך

נפשי, שאינו חושב על צער הציבור ולא אכפת לו מזה, "עליו הכתוב אומר והנה ששון ושמחה וגו' אכול ושתו כי מחר נמות, מה כתיב בתריה ונגלה באזני השם צבקות אם יכופר העוון הזה לכם עד תמותו", היינו שזה עוון חמור מאד שרק מיתה מכפרת עליו, וכמו חילול השם שנאמר עליו 'עד תמותו' (יומא פו, א), שהכפרה תהיה רק כשימות, ובינתיים מגיע לו ייסורים, והייסורים לא ממרקים, אלא רק המיתה מכפרת עליו (אי"ה). עיין משנת רבי אהרן ח"א עמי צ"ה ועוד).

והגמרא מביאה ראייה ממשה רבינו במלחמת עמלק, שכתוב "וייקחו אבן וישימו תחתיו", וכי לא היו לו כר או כסת לישב עליהם? אלא אמר הואיל וישראל שרויים בצער אף אני אהיה עמהם בצער, והיינו למרות שזו הייתה מלחמת מצוה, ומסתמא היו מובטחים שינצחו, וגם היו הזכויות של יהושע שיצא להילחם, אף על פי כן המציאות היא שבזמן של מלחמה הציבור נמצא בצער, ומי שנלחם מפחד ומצטער, ולכן משה ציער עצמו עמהם, ולא שם תחתיו כר, אלא אבן.

בענייני הפרשה

בסוף פרשת חיי שרה (כה, יז) ואלה שני חיי ישמעאל וגו'. רש"י מביא דברי הגמרא במגילה דף י"ז למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהם שנותיו של יעקב, שמשנותיו של ישמעאל למדנו ששימש יעקב בבית עבר י"ד שנה כשפירש מאביו קודם שבא אצל לבן וכו'.

וביאר הנצי"ב למה אמרו לשון 'לייחס' בהן, שלכאורה היה ראוי לומר 'לידע' בהן שנותיו של יעקב, אלא הכוונה לומר ששנים אלו הם השנים המיוחסות של יעקב אבינו, שכל מעלת שלמותו באה מכוח אותן השנים, שלמד תורה במסירות נפש, כשהיה שרוי בפחד מוות וברח מפני עשו אחיו.

וכלשון חז"ל ש'נטמן' בבית עבר לעסוק בתורה, ורש"י כתב בתחילת פרשת ויצא על הפסוק (כה, יא) וישכב במקום ההוא שכל אותן השנים לא שכב לישון בלילה, ושנים אלו של לימוד התורה במסירות נפש, הם השנים הכי מיוחסות, שחשיבותו הגדולה של יעקב באה מתוך השנים האלו, והם היו ההכנה כדי שיהיה אחר כך אצל לבן בשלמות.

[וסיים הנצי"ב שם "ואין לך יחס גדול מזה, וללמדנו בזה למי שיש בכוחו ללמוד תורה ואחר כך לישא אשה, שלא יעמוד לפניו חשבון של עולם שכבר הגיע לפרקו, ודקדקו חז"ל בלשון לייחס בהן שנותיו של יעקב ולא אמרו לייחס את יעקב, ללמדנו שהשנים הללו שישב שלא בבית אביו ובהלו נר התורה עליו בלי שום מחשבה, היו טובות ליעקב מכל שנותיו שהיו מוסרדות, וזהו יחוסם של השנים הטובות למי שחי בהן". ע"כ].

(מתוך שיחה, כסלו תשס"ג)

המצטער עם הציבור רואה בנחמתם

ואמרו על זה בגמרא "וכל המצטער עצמו עם הציבור זוכה ורואה בנחמת הציבור", היינו שזו זכות לנחמה, וכמו שאמרו לעיל להיפך שמי שפורש מן הציבור אינו רואה בנחמת הציבור, כך מי שמצטער עצמו עם הציבור זוכה ורואה בנחמה. ומסיימת הגמרא שם: "ושמא יאמר אדם מי מעיד בך? – אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידים בו, שני מלאכי השרת המלווין לו לאדם מעידין עליו, נשמתו של אדם מעידה עליו, אבריו של אדם מעידים בו". עיין שם.

והיינו שאם יאמר אדם שהרי זה דבר ששייך ללב ומי יכול להרגיש את זה, ואם רק יעשה עצמו כאילו שמצטער, מי ירגיש בכך? על זה אמרו שאבני ביתו וקורות ביתו של אדם מעידין עליו, וכן מלאכי השרת המלווין אותו, ונשמתו ואבריו מעידין עליו.

והענין בזה כי החטא פוגם בכל האיברים של האדם, וכמו שיש רמ"ח איברים ושס"ה גידים בגוף, כך בנפש יש רמ"ח איברים ושס"ה גידים, וכשאדם חוטא ניכר הפגם על איברי הנפש, וזהו ענין 'איבריו של אדם מעידין עליו', שרואים בהם את החיסרון שהוא לא מצטער עם הציבור, וכמו שהאר"י הקדוש ראה על מצחו של אחד מהתלמידים שנכשל באיזה חטא, והכיר על המצח את הסימן של החטא, כי החטא בולט באיבריו ונשמתו של אדם שיש בהם פגם וזה מעיד עליו.

מידות טובות להרגיש את השני

ולמעשה מה שאנו חייבים כעת זה להתחזק בהרגשת אהבת הבריות, להצטער יחד עם הציבור, מתוך אהבת הבריות ומידות טובות, שהרי חטא החורבן זה שנאת חנם ומידות רעות, ומפורש בכמה מקומות שחטא החורבן נמשך גם היום ולכן נמשך החורבן, ולכן מה שצריכים זה תיקון המידות, ולהרגיש את הצער של השני.

וזה נוגע מאד למעשה, להיזהר מדיבורים שגורמים צער וחלישות הדעת לשני, ובמשנה ברורה (סימן רל"ט ס"ק ט') כתב "שבליה קודם השינה נכון לאדם שיפספש במעשיו שעשה כל היום, ואם ימצא שעשה עבירה יתוודה עליה ויקבל על עצמו שלא לעשותה עוד, ובפרט בעוונות המצויים כגון חניפות שקרים ליצנות לשון הרע וכן עוון ביטול תורה צריכים בדיקה ביותר". ע"כ.

והיינו שלפני שאדם הולך לישון, צריך לפשפש במעשיו, וצריך לפשפש במיוחד על הדברים שבין אדם לחברו, כגון על הדיבורים, איך הוא דיבר

כל היום, האם הוא לא פגע במישהו בדיבור, ויכול להיות אפילו בשוגג, שמישהו קיבל חלישות הדעת ממנו שלא בכונה, וכשמתבוננים אחר כך מרגישים שלא נזהרתי בדיבור, וצריכים לחזור בתשובה על זה, ולכך יש לפשפש במעשיו כל יום.

וכך צריכים לחיות, להרגיש את הצער של השני, ולהרגיש את הצער של אלו שנמצאים בסכנה, שנמצאים ממש בפחד מוות כל הזמן, איך הם מרגישים, ואיך ההורים שלהם מרגישים, איך מרגישים ההורים של החיילים, איך הם חיים ואיזה צער יש להם, באיזה פחד הם חיים, החיילים עצמם בשעת הסכנה ממש, וההורים שלהם גם במשך כל היום, שלא יודעים מה עם הבן, ואלו הם ייסורים שאין לשער, של ציבור גדול, יהודים שנמצאים בצער.

חובת החיזוק למען הציבור

והחוב שלנו הוא כמו שאמרו בגמרא להרגיש את צער הציבור, לא להסיח דעת מזה, וגם לחשוב על זה, ואז ממילא התפילה תהיה תפילה אחרת, וכל ההנהגה אחרת, וגם ההתמדה בתורה יותר, כי באמת צריכים זכויות, ומה שאנו עוסקים בתורה זה הזכויות, כמו שאמרו בגמרא (מכות י, א) על הפסוק "עומדות היו רגלינו בשערי ירושלים" מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה! ועסק התורה שלנו זה לזכותם. וידוע שהרבה חיילים ביקשו: תתפללו בשבילנו, ותלמדו בשבילנו, גם מפקדים גדולים, אלו שהם מאמינים, מבקשים שיתפללו וילמדו יותר בשבילם.

ועליו להבין שמן השמים נותנים לנו התעוררות כדי שנתחזק, כמו שאמרו (יבמות סג, א) אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, כי כשיש פורענות רואים את ההשגחה, והרי מדברים במי שמאמין, וכשרואים פורענות אפילו אצל גויים, שסובלים צרות כאלה, שיטפונות ורעידות אדמה ושאר פורענויות, זה מעורר חיזוק האמונה וחיזוק בכל המעשים הטובים, קל וחומר עכשיו, שהפורענות כבר לא רק באה לעולם, אלא ממש כמו שכתוב (ישעיה מב, כה) ותלחטהו מסביב ולא ידע יתבער בו ולא ישים על לב, בודאי זה מחייב מאד אותנו, לחזור בתשובה באמת, כל אחד שיחזור בתשובה על מה שידע נגעי לבבו, ובזכות החיזוק נזכה לישועה קרובה.

החזק במוסר

בחודש סיון האחרון לאחר פטירת רבינו, הגיע מרן הגר"מ אורחי זללה"ה לנחם את בני רבינו הגאונים יב"חט"א. הגר"מ תיאר את חכמתו של רבינו בדרכי הנהגת הציבור, ובייחוד השפעתו הגדולה ללימוד המוסר שהיה חוזר ומעורר על כך השכם והערב.

והכוללים למדו בהתמדה, בלעדיו ח"ו היה עלול להתפרק, והוא עם המנהיגות שלו הנהיג את זה.

יש עוד הרבה דברים שאינני רוצה להזכיר כאן, שמי יודע מה היה יכול לפרוץ, והוא בחכמתו, לא סתם חכמה, אלא חכמה של תורה, היה מפליא לראות איך שהעמיד דברים על מקומם ומכונם, עם דעת נכונה. זה היה כוח ה'מוסר' שהיה בו.

אני שואל אתכם, מי עוד נלחם בשביל מוסר כמוהו? כל הזמן הוא דרש ודרש, ולא הניח לזה, ואם תחשבו שהוא דיבר על הישיבות? לא, הוא דיבר בכל האסיפות, ואפילו לבעלי בתים, מוסר! כך רצה רבי ישראל, שזה ייהפך להיות של העם, קודם כל בישיבות אבל גם שכולם ילמדו, ואם כולם לומדים מוסר כולם מתרוממים.

הוא תמיד דיבר בשקט ובענווה, ענווה גדולה מאד, ענווה גדולה מאד, מי יתן לנו תמורתו.

הנוכחים: הוא היה אומר שלימוד המוסר זה חיוב שמפורש במשנה ברורה... שזה חובה וגם גישמאק.

הגר"מ: נכון, אבל עם החכמה שבדבר. הוא ידע איך להשפיע בחכמה. אומרים 'מי יתן לנו תמורתו', מבקשים שיהיה תמורה, אבל קשה מאד למצוא. המקום ינחם אתכם.

עם בואו נשאל הגר"מ באיזה גיל ראה לראשונה את רבינו, וסיפר: אני חושב שהייתי כבן חמש עשרה והזדמנתי לבני ברק, הייתי ירושלמי, וכשהגעתי לבני ברק הלכתי לראות את פוניבז' שהייתה אז ישיבה חדשה, נכנסתי לישיבה וראיתי שכולם יושבים ולומדים, ושאלתי שם את מי ששאלתי, מי הם הבחורים הכי טובים בישיבה? והראו לי על שלושה, הראשון היה רבי גרשון, ומאחוריו ישב אחיו רבי יעקב זכרוננו לברכה, ולצידם ישב יב"חט"א ראש הישיבה רבי בערל, עליהם אמרו לי שהם שלושת הבחורים הכי טובים בישיבה.

לאחר מכן הוסיף הגר"מ: אני חושב, שרבי גרשון נלחם על שני דברים עיקריים. דבר אחד, הוא נלחם למען לימוד המוסר, ונלחם על זה בחירוף נפש. והמלחמה השנייה הייתה, לחיזוק יום ששי ושבת. **אני חושב שצריכים להקים שני דברים לזכרו, על ששי ושבת ועל מוסר, זה דבר שיהיה לו בזה נחת רוח. צריכים לחשוב איך לעשות את זה בצורה טובה, בצורה יעילה.**

הוא ידע לשלב בענווה ובפקחות מלחמות נוראות, וידע איך לנווט אותם, אני חושב שמי שרואה את זה יוצא בהתפעלות, כל ההנהגה שלו בימי הקורונה, זה היה דבר מיוחד ממש איך שהוא שמר על הישיבות, שהיה יכול להיות מפורק לחלוטין, והוא בחכמתו הנהיג את זה, אמנם היו קשיים, אבל הישיבות עמדו על מקומם ולמדו, הישיבות

לעילוי נשמת

רבי **חיים** ב"ר **יוסף זביב** ז"ל
נלב"ע כ"ח חשוון תשס"ט - תנצב"ה

מוקדש בברכה לידידינו החתן המופלג **שמעון ברקוביץ** נ"ו
מתלמידי רבינו זללה"ה, לרגל בואו בברית האירוסין בשעט"מ
שיעלה הזיווג יפה ויזכו לבנות בית נאמן בישראל!

לעילוי נשמת הגאון רבי **יצחק**
בן הג"ר **חיים ברנשטיין** זצ"ל
נלב"ע כ"ט חשוון תשע"ה - תנצב"ה

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א

פרשת חיי שרה תשפ"ד

כולן שוין לטובה

שניתנו לך, אם כן מדוע לא חיית כל ימך בדרגה זו? הנה גם אם היה מגיע האדם לדרגה של הגאון ר' עקיבא איגר, לדרגה של החזון איש או הרב שך, הרי אם ה' יכול להגיע ליותר, בוודאי יתבע ע"ז ביום הדין. אבל צריך לדעת שגם גדולי הדורות, כשהגיעו לב"ד של מעלה, הרי תבעו מהם גם על מה שיקלו להיות יותר. וכמה ה' בוכה מו"ח רבינו הגדול זצ"ל כשהי' מגיע להזכיר חרדת רבן יוחנן בן זכאי מיום הדין, וידוע מה שאמר מו"ר החזון איש זצ"ל שבדאי מכיר הוא את דרגתו שזכה למה שהגיע אליו, אבל ה' אומר בענותנותו שאדם אחר שהיו נותנים לו את כשרונותיו ה' מגיע ליותר ממנו, והדברים נוראים שאין גבול לעומק התביעה שצריך האדם לדון בעצמו. וזו היא עדותה של התורה על שרה אמנו: כל שני חייה היו שוין לטובה, והיוו מקשה אחת של דבקות בקב"ה, בלי עליות ומורדות, בלי גריעות וחסרונות, כולן שוין לטובה. נורא למתבונן.

שני חיי שרה (כ"א, א')

רש"י הביא מדרש הז"ל מכפל הלשון 'שני חיי שרה' ש'כולן שוין לטובה'. ויש להטעים כאן עפ"י מה שביארתי כבר את לשון הגמ' במס' ע"ז דף י"ז ע"א בכה רבי ואמר 'יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת'. וכבר עמדו על זה, מה פשר בכיו של רבי? דאדרבה, יש לשמוח מאד מכך שיש אפשרות לאדם לקנות את העוה"ב בשעה אחת. ונראה שרבי למד משם להעריך את כוחה של שעה אחת. אם יתכן לקנות עולם מלא ב'שעה אחת', א"כ כמה יתבעו מהאדם על כל שעות חייו. והרי האדם מדמה בלבו שכשיגיע לדין שמים, ויתבעו ממנו מדוע לא הגיע לדרגה רוחנית גבוהה, יוכל לתרץ עצמו שהיה זה מעבר לכוחותיו. אך האמת כי שם יראו לו את השעה הגדולה ביותר שהיתה לו בכל ימי חייו, שעה שבה היתה מעלתו הרוחנית בשיא גובהה, ואז ישאלו אותו: הרי רואה אתה למה יכולת להגיע עם הכוחות

ניצול כל זמנו ללימוד התורה

ואמנם גם כשחושבים שמנצלים את הזמן, יש לידע באיזה דרך ישכון אור. ראו נא יקירי, מה שכתבו בני הגר"א מוילנא (בהקדמה לביאור הגר"א על שו"ע או"ח): "כי עיקר תוכחתו היתה אל הקרובים העומדים לפניו, להודיע גם אל הרחוקים שלא יוציאו זמנם באפס תקוה, להיות כל איש ענינו פקוחות על חלקי זמנו לרגעים יבחנו, ושתהיה הוצאת זמנו בדברים היותר יקרים שאפשר, והוא עסק התורה והעבודה, ולהזדרז בה לפעול בעוצם החריצות, כי כל השתדלות וכשרון מעשה זולת זה לא יועיל מאומה, הלא דרכי השכל בעבודת הבורא הוא רק להכיר רע של זולתו ולחנוף את עצמו, זולת התורה והעבודה מתישין כל מעללי יצרי לב האדם ותחבולותיו". דברים אלו של הגר"א הינם נורא נוראות למתבונן. כל כך עלול האדם להידרדר ח"ו אם לא ישקוד לנצל כל רגע מזמנו ללימוד תורה, כי אף אם ירצה להיות עובד ה', אם לא יזדרז לנצל כל רגע לתורה ולעבודה, אזי 'דרכי השכל בעבודת הבורא' יגרמו לו רק "להכיר רע של זולתו ולחנוף את עצמו". עוד מבואר בדבריו, כי "דרכי השכל בעבודת הבורא" כשאנשים משולבים בעוצם חריצות עסק התורה, יביאוהו רק "להכיר רע של זולתו", להבין שהשני אינו עובד ה' כראוי, ורק הוא עצמו זוכה להבין מה היא עבודת השי"ת. ולכן יש לידע כי הדרך להבין מה היא עבודת השי"ת היא רק ע"י מסירות כל כוחותיו ללימוד תורה ועבודת ה' שבאה עמה, אז יתשמו מעללי יצרי, ויהי זך וישר לעבודת בוראו.

'מופתים' לא מבררים את גדלות האדם

נסים מ"מ עדיין אין זה בירור מספיק, ועדיין יש לבדוק את מידותיה לראות אם היא גומלת חסד כראוי.

וכן יש להוכיח מוגמ' מפורשת במס' שבת דף ק"ה ע"א: "שמואל וקרנא הוו יתבי אגודא דנהר מלכא, הוניהו למיא דקא דלו ועכירי א"ל שמואל לקרנא גברא רבה קאתי ממערבא וחייש במעיה וקא דלו מיא לאקבולי אפיה קמיה [ראה שאין המים הולכין כדרך מלמעלה למטה מארץ ישראל לבבל אלא דהוו קדלו ממטה למעלה כדי לאקבולי אפיה ולכן הוו עכירי לפי שהלכו שלא כדרך, רש"י ומהרש"א]. זיל תהי ליה אקנקניה [תראה אם הוא חכם וראוי לכבוד, רש"י ותוס'] אזל אשכחיה לרב וכו' ע"כ. והנה, שמואל וקרנא ראו מופתים גלויים

ואברהם זקן בא בימים (כ"ד, א')

תא חזי אברהם אתקריב לגביה, ותיאובתיה דיליה הוה כל יומא בהאי, ולא אתקריב אברהם ביומא הדא או בזימנא הדא, אלא עובדוי קריבו ליה בכל יומא מדרגא לדרגא (זוהר).

אברהם אבינו בא עם ימיו. עם ימים המלאים בתורה ובעבודה. הוא ניצל את כל זמנו לעבוד את השי"ת. כך היתה מהות חייו של אברהם – ניצול של כל רגע מחייו, כי ידע שהזמן הוא החיים, וכדי שיוכל האדם למלא את תפקידו בעולמו ולהגיע ליעודו, חובה עליו לנצל כל רגע מחייו.

אני נוהג להקריא את לשון היערות דבש (שער ד' חלק א'): "בני, אחי, נא הקיצו משנתכם האזילות, ואל תבלו זמן בהבלי העולם ושיחה בטילה וסיפורי דברים בענין מלחמות מי ינצח מי ינוצח וכו', מה לנו בזה לאבד זמן וכו', וחוסו על העדר הזמן, כי אין יקר הנבראים כמו הזמן וכו', ואיך לא תחוסו על הזמן. אם דרך משל זמנך קצוב למות ביום אחד, ואחד יאמר לך: 'הנני נותן לך מאה אלפי דינרי זהב ותמות יום אחד קודם לזה', ידעתי כי לא תקחם בכל הון, וא"כ שכ"כ יקר בעיני האדם יום אחד, יאמר נא, איך יאבד יום אחד לבטלה? והרי שוטה זה מאבד אלפים דינרי זהב, ע"ז יקרא שוטה שמאבד מה שנותנים לו, כי מתת ה' הוא לברואיו הזמן יקר הנבראים, כי בו יזכה אדם אחרו לדעת ה' וכו', בו ינחיל חיים הנצחיים, כי כל קנין השלמות בזה העולם".

ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו (כ"ד, ס')

ובתרגום יונתן "ואעלה יצחק למשכנא דשרה אמה וכו' ורחמה בגין דחמא עובדהא דתקנן כעובדי אמה". יש ללמוד מכאן מה ששמעתי ממו"ר חותני רבנו הגדול זצ"ל כמה פעמים, עה"פ לעיל בפרשתנו 'וירץ העבד לקראתה' ופ' רש"י לפי שראה שעלו המים לקראתה עכ"ל, והנה יש לתמוה, כיון שראה אליעזר מופת כה גדול שעולים המים לקראתה, ויש להבין מזה את גדלותה וצדקותה של רבקה, א"כ מדוע המשיך לבדוק ולבחון אותה בבקשו ממנה מים כדי לראות אם תשקה גם את הגמלים. אלא מוכרח מכאן, שאף אם הקב"ה עושה לה

שאיננו לרב כשהמים שינו את מהלכם הטבעי שמאז ימי בראשית הנהר נמשך מארץ ישראל הגבוהה לבבל העמוקה, יבעת המים עולים לקראת רב מלמטה למעלה ונמשכים ממזרח למערב, ומכך כבר הבין שמואל שרב הוא 'גברא רבה'. א"כ יש לתמוה, מדוע היו צריכים עוד לבדוק אותו אם חכם הוא וראוי לכבודו.

ומבואר שמופתים הנעשים לאדם אינם ראיה לכך שהוא אדם גדול, ואף שהבינו מכך שכנראה הוא אדם גדול, עדיין לא היו בטוחים בכך עד שבדקו גם את חכמתו. מופתים הנעשים לאדם אינם נעשים על ידו אלא על ידי הקב"ה. כשהקב"ה עושה נסים לאדם, יכולות להיות לכך סיבות שונות, וגם לאדם שאינו גדול יכול להתרחש נס מטעם

כלשהו הכמוס עמדו ית'. גדלות של אדם נבחרת אך ורק על ידי מעשים המוכיחים את עצמיותו שלו, את גדלותו הפנימית, מעשים שנעשו מדעתו ומכח בחירתו. רק כך אפשר להיווכח במציאות הפנימית, ולהבין שהוא אדם גדול.

וזה מה שתרגם כאן יונתן, שהרי כתוב מקודם 'ויספר העבד ליצחק את כל הדברים', ועל סמך דבריו לקחה לו לאשה, ובפרט שכבר ראה שזה רצון השם ע"י קפיצת הדרך וכו', מ"מ עדיין לא אהבה רק לאחר שראה שמעשה מתקנים כמעשי אמו, רק לאחר שראה את מדותיה הטובות.

דברי חזיון והתעוררות שנשא רבנו מרן שליט"א בעליה לציון של רבנו הגדול מרן האבי זצ"ל ביום הזיכרון ט"ז מרחשון תשס"ד לימוד התורה – הצלת כלל ישראל

היום יום הזיכרון של רבינו הגדול זצ"ל, נתאספנו על קברו וידוע מה שכתב רש"י ביבמות קכ"ב ע"א על ריגלי של אמוראים שהובא בשם תשובת הגאונים שביים שנפטר אדם גדול מתאספים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו להשיב ישיבה שם. והבאנו בשם הר"י מגאש בסוף פ"ק דב"ק שאין בזה משום לועג לרש כיון שזה מה שלמדו ממונו. מורי ורבותי, אנחנו נמצאים בתקופה איומה ונוראה, ואם עד עכשיו המצב שלנו בארץ ישראל לא היה פשוט בכלל, הרי שכעת הסכנה היא מוחשית וממשית עוד יותר.

אנחנו נמצאים במצב של מלחמה, מלחמה עם אויבים אכזרים באופן נורא. הרי זה ממש מחריד כל לב לשמוע על האכזריות הנוראה שלהם. כמו שכתוב והוא יהיה פרא אדם.

ואנחנו יהודים מאמינים בני מאמינים, יודעים שהכל מגיע מהקב"ה. מו"ח הראש ישיבה זצוק"ל היה תמיד אומר, שהקב"ה מאריך אפיה וגבי דיליה, לא יכול להיות שהקב"ה ישתוק, אם לא היום אז מחר אם לא מחר אז מחרתיים, הקב"ה לא ישתוק. והכל בא בגלל העוונות שלנו.

זה הרי היה, לפלא לשמוע את הניסים שהיו בזכות שמירת שבת, אך שהרשעים הללו לא נכנסו למקומות שהיה בהם שמירת שבת. מה מנע זאת מהם? אני רוצה להגיד לכם, מה נדרש מאיתנו בזמן הזה, כשהיה את מלחמת יום כיפור, הראש ישיבה זצ"ל דיבר, והוא אמר שבזמן מלחמה יורדת לעולם מידת אכזריות, מידת אכזריות שמשפיעה על כולם. וצריך לעורר על ידי מידת החסד שלנו את מידת הרחמים, והתפקיד שלנו בעת הזו היא להרבות בחסד, לעשות חסד אחד עם השני.

והנה לימוד התורה הקדושה מלבד מה שהיא זו ששומרת עלינו ומגינה עלינו. ובלי תורה שום דבר לא יכול לעזור, והחסד הכי גדול זה כשאחד מלמד את השני תורה, זה החסד הכי גדול שאפשר לעשות וזה מוריד את מידת האכזריות.

ובפרט בזמן מלחמה, מורי ורבי החזון איש זכר צדיק וקדוש לברכה, שאתמול היה יום היארצייט שלו, כתב בתקופה שהיה פגזים על ירושלים, וכל הישוב היה בסכנה הוא כתב וזה לשונו: "ובימים האלו המתחזק בלימוד התורה הוא עושה חסד עם כל ישראל להוסיף זכות מגן ומחסה".

לימוד התורה מלבד מה שתורה מגאנא ומצלא, הרי שבעצם לימוד התורה של כל אחד ואחד זהו החסד הכי גדול שאפשר לעשות בזמן הזה, וזה מה שימנע את מידת האכזריות שיש כעת בעולם. וזה מה שישמור ויגן עלינו.

זה לא זמן לדבר וצריך הרבה זהירות, אבל אני רוצה להוסיף שבזמן הזה אסור לנו למעט חס ושלום. האיסור שלנו, של בני הישיבות להתנגס לצבא, מה שאסרו כל רבותינו החזון איש והראש ישיבה זצ"ל וכל גדולי עולם, הוא נוגע גם בזמן הזה. ואין שינוי בהוראה.

להפך, דווקא בזמן הזה, בזמן שאנו רואים את יד ה', שכשהקב"ה רוצה משהו מאיתנו צריך לדעת שרק הקב"ה יעזור שיצליחו ויהיה הצלה לכלל ישראל, דווקא עכשיו צריכים להתחזק בתורה להוסיף בתורה, לימוד התורה היא השמירה שלנו היא הבטחון שלנו, וזה החסד הכי גדול שאפשר לעשות עם ישראל.

הקב"ה יאמר לצרותינו די, ונזכה אנחנו וכל אחינו בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה, לצאת מצרה לרווחה, ומאפילה לאורה, ולביאת משיח צדקינו במהרה בימינו.

אגרת ניהומין מרבנו מרן הגר"מ אורחי זצ"ל ר"י עטרת ישראל

נבצר ממני, מחמת שאיני בקו הבריאות, לבוא לנחם אתכם על פטירת ידידי ומחותני, האי גאון וצדיק, ידיד ה', ראש הישיבה הגדולה עטרת ישראל, מרן הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אורחי זצוק"ל, שמסר נפשו להרבצת תורה ויראת ה' ולהעמדת תלמידים, בדרך התורה המסורה בידו, בעומק סוגיות הש"ס, במתיקות ועריבות נפלאה.

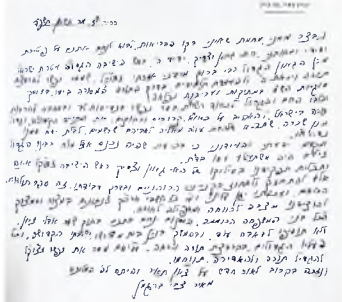
ובלבנו החם והגדול לכבוד השי"ת, מסר נפשו בנדיבות לב ובאהבה, להרבות תורה בישראל. להאזיב על כאו"א, קרובים ורחוקים, את התורה הקדושה וגדול מתן שכרה, שתהא שלהבת עולה מאליה לאביהם שבשמים, לבלתי ידח ממנו נדח ח"ו.

ומקדם ידעתי והעידוני כי בכל עת שהיה נכנס אצל מו"ח רבנו הגדול זצ"ל היה משתעשע עמו בד"ת.

ותכלית תפקידו בסילוקו של האי גאון וצדיק ראש הישיבה זצוק"ל אינה אלא להתחזק ולהאזין בקנייניו הרוחניים, ובדרך עבודתו, זה ספר תולדות האדם. וזכותו תגן עלינו ועל כל יושבי ארצה"ק הנתונים במצור ובמצוק להוציאנו מצרה לרווחה ומאפילה לאורה.

ולכל בני המשפחה הרוממה, המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון, ולא תוסיפו לדאבה עוד, ובהמשך בני בית מדרשו, ישיבתו הקדושה, וכל פעילי הגדולים, בהרבצת תורה ויראה, עליהם מסר את נפשו זצוק"ל להגדיל תורה ולהאדירה, תנוחמו.

ונזכה בקרוב לאור חדש על ציון תאיר והיתה לה' המלוכה.

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת חיי שרה תשפ"ד

בדין 'הקדמת קריאת שמע שחרית וערבית'

(המשך השיעור ממזן שליט"א לבני כולל תשובות והנהגות שהובא כאן שבוע שעבר)

תמצית הדברים שהובאו בגליון הקודם:

יתבאר היטב שהתנא בא לרמז דלא תימא דהרושם הקבלת עומ"ש שחרית נשאר עד השקיעה בלבד, וכדמצינו שמשמרות המלאכים של יום בשמים הוא עד שקיעת החמה, וכמבואר בבהגר"א או"ח סי' תנ"ט, אלא אמרינן דכמו שרושם הטומאה נשאר עד לסוף היום והיינו בצאת הכוכבים, ה"ה לצד הקדושה נשאר הרושם דק"ש של שחרית עד צאת הכוכבים, וע"כ מצות ק"ש דערבית הוא רק מצאת הכוכבים, ואת"ש.

תמיהה על מה שלא נהגו לקרוא ק"ש בתחילת הלילה

אלא שבאמת יש לתמוה על המנהג שנתפשט בזמנינו אפילו אצל תלמידי חכמים, שאין מקפידים לקרוא ק"ש של מעריב מיד בצאת הכוכבים, ולכאורה צ"ע, שהרי מפורש להדיא בשו"ע (סי' רל"ה ס"ג) שלכתחילה צריך לקרות מיד בצאת הכוכבים, ועל מה סמכו העולם להתאחר מלהתפלל מעריב ולקרוא ק"ש.

וצריך לומר שסמכו על זה שעוסקים בתורה דהוי ג"כ כעין 'קבלת עול מלכות שמים', ואינו נחשב שדוחה מעצמו עול מלכות שמים.

ומה עוד יש להוסיף, דבליילה אין החיוב כ"כ כמו בבוקר, דבשלמא בבוקר שכבר ישן שינת קבע והפסיק מקבלת מלכות שמים של אתמול, צריך להזדרז לקבל מלכות שמים מיד כשמתעורר, אבל בלילה שאין הפסק גמור מקבלת מלכות שמים של הבוקר, ע"כ אין חיוב כ"כ להקדים.

ומיהו יש להדגיש, שכל ה'לימוד זכות' שמצאנו להתעכב בקריאת שמע של מעריב, זהו רק אם עוסק בתורה, אבל אם אינו עוסק בתורה בתחילת הלילה, ראוי לו להקדים להתפלל מעריב מיד וכמבואר בשו"ע, ואין לו לבטל מעצמו עול מלכות שמים לרגע אחד.

ועל אחת כמה וכמה, שאין להתעסק בשיחה או קריאת עיתונים לפני קריאת שמע, דכמו דאיתא בגמ' ברכות (דף י"ב ע"ב) שאסור לאכול ולשתות קודם התפילה והוי בכלל 'ואותי הלשכת אחרי גוי', כך גם נראה שאין להתעסק לפני קריאת שמע בשיחה או בקריאת עיתונים וכדומה, והרי"ז בכלל 'ואותי השלכת אחרי גוי'.

בשו"ע (סי' נ"ה סעי' ג', סי' רל"ה סעי' ג') איתא דלכתחילה צריך לקרוא קריאת שמע [הן של שחרית והן של ערבית] מוקדם ביותר ככל מה שיוכל. ובטעם הדבר פירש המשנ"ב משום זריזין מוקדימין למצוות, אמנם מכ"ד מוכח לפרש עוד באופן אחר, דזהו הלכה בפנ"ע במצוות קריאת שמע שיש להקדים לקראתה, ובטעם הדבר י"ל שאם יתעכב מלקרוא, הרי הוא הרי הוא 'מבטל מעצמו עול מלכות שמים לשעה', ושפיר צריך להזדרז לקרוא מוקדם כדי שיהא בהשפעת קבלת עול מלכות שמים כל היום כולו. (ע"כ הובא בגליון הקודם הלכו הראשון של השיעור, וכעת יובא חלקו השני של השיעור).

ראיה לזה מרבן גמליאל שקרא ק"ש מיד בתחילת הלילה

ונראה להביא ראיה ליסוד זה, מהא דאיתא במשנה בברכות (דף ט"ז ע"א) "מעשה ברבן גמליאל שנשא אשה וקרא לילה ראשונה, אמרו לו תלמידיו לימדתנו רבינו שחתן פטור מקריאת שמע, אמר להם איני שומע לכם לבטל הימני מלכות שמים אפילו שעה אחת.

ולכאורה יש לתמוה למה הזדרז רבן גמליאל לקרוא ק"ש מיד, והלא היה יכול לקיים קודם מעשה ביאה, ורק אח"כ יקרא קריאת שמע, שהלא לכו"ע אחר המעשה בלילה חייב לקרות ק"ש (וכמבואר בטו"ע סי' ע" ס"ג ובמשנ"ב סק"ג), ולמה לו לקרותו בזמן שפטור.

וע"כ נראה מזה כדברינו דלכתחילה עדיף לקרוא מיד בתחילת הלילה, כדי שכל הלילה יהיה בקבלת עול מלכות שמים. ומדויק היטב לשון רבן גמליאל

שאמר 'איני שומע לכם לבטל מלכות שמים אפילו שעה אחת', והיינו שאפילו שעה אחת לא רצה שיהא בלא קבלת מלכות שמים.

ומינה נלמד דה"ה גם ביום צריך לקרוא לכתחילה מיד בתחילת היום כדי שיהיה כל היום כולו תחת עול מלכות שמים, שהקריאת שמע בתחילת היום בא להשפיע על כל היום, והק"ש בתחילת הלילה בא להשפיע על כל הלילה.

ובזה ידוקדק לשון המשנה בריש ברכות דזמן ק"ש דערבית הוא משעה 'שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן', וזהו בצאת הכוכבים, ויש לדקדק מ"ט לא אמר התנא להדיא 'צאת הכוכבים', אמנם לדברינו

הסתלקות מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל

עולם התורה התעטף באבל עם הגיע הבשורה הקשה על הסתלקותו של מרן ראש הישיבה הגר"מ אזרחי זצ"ל.

מרן רבינו שיבדלחט"א נשא דברי מספד (בשידור מביתו) לעצרת מספד שהתקיימה בסוף ימי השבעה בהיכל ישיבת 'עטרת ישראל' במודיעין עילית, ובדבריו עמד על כוחו המופלא של ראש הישיבה זצוק"ל לרומם את בני הישיבות ולגלות בהם את כוחם המופלא הטמון בהם לצמוח גדולי תורה ממש.

בתוך דבריו אף התייחס מרן שליט"א בכאב אודות התופעה הפסולה שחדרה לשולי המחנה, להעריך את חיילי צה"ל בתקופת הלחימה, ומתוך כך לנקוט בפעולות שונות הנובעות מחסרון ב'יגבה ליבו בדרכי ה', וכה היו דבריו:

"הגאון ר' ברוך מרדכי זצ"ל השריש 'אהבת תורה' אצל רבים, וזכה לקרב הרבה יהודים לעולם התורה. רבים קיבלו ממנו מושגים מהו 'אהבת תורה', ועכשיו 'פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה'.

"הגאון ר' ברוך מרדכי הכניס אצל בני תורה מושגים של 'גדלות' - 'יגבה ליבו בדרכי ה'. הוא הכניס רצון ושאיפה אצל בחורים פשוטים להיות גדולי תורה ממש, והיו בחורים שלפני זה חשבו עליהם שאין להם אפשרות לגדול בתורה, אבל ר' ברוך מרדכי השריש והכניס שכל אחד יכול להיות גדול בתורה.

"ולצערנו, ישנם היום בני תורה שחסר אצלם 'יגבה ליבו בדרכי ה', והם מסתכלים על עצמם נחותי דרגה על שאנחנו חייבים 'תודה' לחיילים, והם שוכחים שהאמת היא להפך. הם חייבים לנו תודה!! שעל ידי מה שעם ישראל עוסקים בתורה בשעה כזאת, הקב"ה מציל אותנו, ועליהם להודות לנו שאנחנו מרימים את דגל התורה ובזכות זה אנחנו ניצולים!

מעשה מופלא שסיפר מרן ראש הישיבה הגר"מ אזרחי זצ"ל

בנותן טעם לספר מעשה מופלא

מרן רבינו שליט"א בדברים מעוררי לב לראשי ארגון 'יד לאחים' לעת המלחמה בארץ הקודש

"בעת המלחמה הזאת, יש לנו שליחות. מצד אחד אלו החשופים לסכנה ממשית בכל רגע, עליהם להוסיף בביטחון בה' כי אין לנו על מי לסמוך אלא על אבינו שבשמים, אך מאיתנו נדרש להוסיף עוד בלימוד התורה כי הסכנה היא לא רק למי שבחזית, אלא גם לכל יושבי הארץ ועל כולנו להגדיל תורה בעוד שעות ומשמרות לימוד, כי אם לא בריתי יומם ולילה, חקות שמים וארץ לא שמת".

את הדברים הללו, נשא מנהמת ליבו, מרן רבינו שליט"א, אשר השמיע בפני ראשי ארגון 'יד לאחים' דיבורים נוקבים וכאובים לרגל המצב הקשה השורר בארץ הקודש, והוסיף, כי "בוודאי בזכות העובדה שיהודים יתאמצו ללמוד דווקא בזמנים הקשים, הקב"ה יראנו נפלאות וישועות גדולות. צריך לקיים בהידור 'מפי עוללים ויונקים יסדת עוז', ונזכה גם כן לראות בטוב השם ובחסדו בסיפא של הפסוק, 'להשבות אויב ומתנקם'.

"על הבחורים והאברכים, וכן על צעירי הצאן, לקבל על עצמם תוספת חיזוק בלימוד התורה, כי לעת הזאת זהו תפקידנו וחובתנו, להוסיף בלימוד ולהביא להצלחת המערכה וכך נזכה לנפלאות גדולות ואי"ה לראות את פדיית השבויים מהמקום שאליו נחטפו".

לשאלות רבות שפונים אל מרן שליט"א בדבר פחד וחרדה בעת הזו, משיב הוא "כי את המלחמה מנהל הקב"ה ואין מקום לבהלה חלילה, שכן הובטחנו ששומר ישראל ישמור שארית ישראל. עלינו להתחזק בביטחון בשומר ישראל ששם השגחתו המיוחדת על ארץ הקודש".

יזכר, כי לצד מלחמת 'חרבות ברזל' שגבתה ל"ע חיי אדם של יהודים קדושים כה רבים, מתווסף דמיהם הרוחניים של יהודים רבים הזועקים אלינו מאדמת הקודש של ארץ

ישראל. ועל כך אמר מרן שליט"א לראשי משלחת 'יד לאחים': "ועל כל העוסקים במלאכת ההשפעה להמשיך בזה וביתר שאת. בד בבד לא נסתרת היא מעיני תמונת המצב המחרידה והמזעזעת שבמסגרת מצב החירום, יש מקרים בהם מבקשים בני-בליעל למצוא כר נרחב לפעילותם הקלוקלת בקרב יהודים אשר גלו מבתיים מאימת האויב. אל מעונו של מרן שליט"א, עלו אפוא ובאו הרב יואב רובינסון הי"ו, מנהל מחלקת התבוללות יחד עם שאר ראשי האגפים ביניהם הרב חיים איזנברג הי"ו, ותיארו בפני מרן שליט"א את מתכונת החירום שפיצלה את מחלקות ארגון הפעילים - לשני ראשי חץ עיקריים: מחלקת המיסיון עוסקת במלוא המרץ בבלימת מתקפת התעמולה של ארגוני המיסיון, ובפעילות ברוכה מול אותם יהודים שגלו מביתם, וזקוקים הן לתמיכה כספית, תרומות של ציוד בסיסי, ביגוד ומזון.

דברי חיזוק מרבינו מרן המשגיח הגאון רבי דן סגל שליט"א

כולן שוין לטובה - לטב עבד

כתוב בפסוק (בראשית כג, א): 'ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה', ופירש"י: 'שני חיי שרה - כולן שוין לטובה'. הגם שעברו עליה צרות רבות, גשמיות ורוחניות, אעפ"כ מעידה התורה שהיו כולן שוין לטובה. ואין הכוונה רק שהתורה מעידה שהיו כולן לטובה, אלא אף שרה עצמה הביטה כך על כל המצבים שהיו לה, והיו כולן שוין אצלה לטובה, והיא הבינה שגם המצבים שנראים קשים הרי הם 'לטובה', ולכן בכל מצב ומצב היא הוסיפה והתעלתה במדרגתה הרוחנית, עד שהתורה מעידה עליה ש'כולן שוין לטובה'.

ולכן צריך תמיד לדעת שכל מה שעובר עלינו, בכל תהפוכות החיים, הרי זה תמיד 'שוים לטובה', כי הנהגת שמים היא תמיד 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד', וכמו שאומר החפץ חיים זצ"ל (שמירת הלשון, חלק ב, יא): 'כלל הדבר, צריך האדם להאמין שמפי עליון לא תצא הרעות'. ועד כדי כך, שחייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות ס, ב) דהיינו לקבולינהו בשמחה, לא שיש כאן 'גזירת הכתוב' שצריך לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, אלא שכך צריך האדם להרגיש בשמחה על הרעה כמו על הטובה! והיינו משום שאליבא דאמת הכל הוא לטובה¹.

אנו נמצאים כעת במצב שנראה מאוד קשה, השי"ת ירחם על שארית עמו ישראל [ומי הם ה'שארית'? הלא אנחנו מתי מעט, כמה שומרי תורה ומצוות ולומדי התורה הק' יש בעם ישראל? אם כן אנחנו ה'שארית'!] וצריך לדעת, אף שמבחינה גשמית אנו לא רואים מהי ה'טובה' שיש בכל המצב הזה, מכל מקום זה אינו אלא המבט החיצוני, אבל במבט האמת, אם נתבונן בגופו של ענין, ודאי שהכל הוא לטובה, לצורך עליית האדם, לעלות ולהתעלות על ידי המצב המיוחד שהקב"ה הביא עלינו, והתכלית של כל זה הוא להביא את ההצלה של כלל ישראל, כי 'לא יטוש ה' עמו ונחלתו לא יעזוב'.

המצב יכול לרומם את האדם, וחלילה להיפך ח"ו

וכיצד בכוחו של המצב לרומם אותנו? כי על ידי שמגיעים למצב של 'מאין יבוא עזרי' מתעורר כל הפנימיות של האדם והמעלות האמיתיות שלו, ויכולים

להגיע למדרגה גבוהה שלא מגיעים אליה בימים כתיקונם. בזמן המצור הנורא שהיה בירושלים, הייתי נער צעיר, והיה רעב גדול, עד כדי כך שפעם אחת אבא זצ"ל הצליח להביא בליל שבת לחם שחור יבש וחיכת בצל, והיה בזה שמחה עצומה. היתה לנו שכנה אחת לא דתייה, שהיו לה בני משפחה בקיבוץ, והם שלחו לה הרבה ירקות, ובודאי שלא היה טענה לקחת ממנה את הירקות, ואפשר אף שעפ"י דין היא לא היתה מחוייבת לחלק לאחרים, חייך קודמים ומי יודע מה ילד יום, ואולם היא לא נהגה כך, אלא היא עשתה סלט גדול מכל הירקות, וחילקה לכל השכנים מנער ועד זקן. והנה זה מתאים לאדם גדול ובעל מעלה עצום, וכיצד אדם פשוט יכול היה לנהוג כך. אלא, המצב של 'מאין יבוא עזרי' גורם לרומם את האדם, והוא מגלה את הפנימיות והמעלה.

כנראה, שהקב"ה מעריך אותנו כמסוגלים להתעלות מהמצבים האלו, אמנם צריך לדעת, שמכיון שכעת זהו זמן שאפשר להתעלות, כך גם 'זה לעומת זה עשה האלוקים', ויכולים ח"ו גם ליפול, ובמקום לנצל את המצב לתכליתו האמיתית, יכול המצב הזה להיות גם לרועץ ח"ו.

ההצלה היחידה - אשר אתו בתיבה

כתוב בפסוק (בראשית ת, א): 'ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתיבה, ויעבר אלהים רוח על הארץ וישכו המים'. וצריך ביאור, וכי אין אנו יודעים שנוח נמצא בתיבה, ומדוע צריכה התורה להדגיש ולומר 'אשר אתו בתיבה'.

בתורה נאמר על ישמעאל 'והוא יהיה פרא אדם', ואומר החפץ חיים זצ"ל, שמכיון שהתורה היא ניצחית, לכן ודאי שאם נאמר עליו 'והוא יהיה פרא אדם' הכוונה בזה היא שתמיד הוא יהיה כך, ואפילו אם יהיו מבני ישמעאל כאלו שהם משכילים ומתורבתים, וכגון אם בן ישמעאל יהיה רופא, גם אז הוא יהיה 'רופא פרא אדם'. וי"ל לפי זה אף לעניננו, שהתורה מדגישה ואומרת 'אשר איתו בתיבה', כי גם זה נצחי, ובכדי להינצל מכל ה'מבול' וכל מה שיש בעולם, יש רק עצה אחת - להיות בתיבה.

אנחנו נמצאים כעת במצב קשה, וכדי להינצל מהמצב איננו בוטחים בכל מיני דברים שיושיעו אותנו, אלא רק

¹ לי מרן רה"י הגר"ג אדלשטיין זצ"ל, שהוא שאל את ר' ירמיה זצ"ל לפשר הדבר, והוא אמר לו, שהרי כתוב שצריך לברך בשמחה, ולא הרגשתי שאני מסוגל לכך, והייתי צריך להתבונן, עד שה' עזר לי והגעתי לזה שיכולתי לברך בשמחה, ומיד בירכתי.

¹ רבי ירמיה פריד זצ"ל (ת"ח וצדיק גדול, בן גילו של מרן החזו"א, היה בעל מעלה מופלג, וזכה להערכתם של אנשים גדולים), עמד בשעת ההלוויה של הרבנית שלו, והתמהמה באמירת ברכת 'דין האמת', ורק לאחר המתנה ממושכת פצח וברך את הברכה. סיפר

להשתדל לחזק את התמדת התורה, ולא להתפס לידיעות ולמלא את יצר הסקרנות. את יצר הסקרנות צריך לנצל כדי לדעת עוד תוס' ועוד חידוש, ועל ידי זה יהיה 'ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום'.

בין אדם לחבירו וקדושת ישראל

וכמו כן ראוי לחזק את הענינים של 'בין אדם לחבירו', הרי אנחנו נמצאים כעת יחד בתיבה, וזה המקום המוכשר והמתאים לאחדות. וצריך לדעת שזה לא רק תוצאה ותולדה של המצב, אלא זו המטרה! והנהגה ראויה בעיניי בין אדם לחבירו מעוררת עלינו הרבה רחמי שמים, וכשם שאנו מבטלים על מיני חשבונות אחרים ומעצימים את ה'בין אדם לחבירו', כך משמים יבטלו מעלינו כל מיני חשבונות אחרים, ונזכה לגשמירה עליונה ולהצלחה.

ודבר נוסף שצריך להתחזק בו, זהו הענין של קדושת ישראל, לשמור שיהיה צניעות, צניעות הבגדים, צניעות הכיסוי, וכל עניני קדושת ישראל, ועל ידי 'והיה מחניך קדוש', זוכים ל'מתהלך בקרב מחניך להצילך', ושלא יהיה ח"ו מצב של 'ולא יראה בך ערוות דבר - ושב מאחריך'. ואם נתחזק בכל הדברים הצריכים חיזוק, בודאי יקוים בנו 'הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו', ונזכה כולנו להצלחה הגדולה, בביאת משיח צדקינו במהרה בימינו. אמן.

דבר אחד יציל אותנו, 'אשר אתו בתיבה'. ומהי התיבה היום? הבתי כנסיות ובתי מדרשות, הד' אמות של הלכה, לימוד התורה הק', התפילה והתהילים, החסד הצדקה, זה התיבה וההצלה שלנו.

ויש עומק נוסף בענין 'תיבת נח'. דהנה נח נכנס לתיבה עם כל הסובב אותו, וכך הוא העמיד את היסוד של בנין העולם מחדש, על ידי שהוא כביכול צמצם את כל היקום והכניס אותו לתוך התיבה. וזה לא בדרך 'מקרה' שעל ידי זה הוא ניצל, אלא 'סוף מעשה במחשבה תחילה', והקב"ה נתן לנח את ההצלה הזו על ידי שכל המציאות נמצאת יחד אתו בתיבה. וכך גם לדידן, שאנחנו צריכים את ההצלה של התיבה, הרי זה מחייב שניכנס כולנו אל התיבה, ונחזק את לימוד התורה הק' ואת ההתמדה בכלל ובפרט מגדול עד קטן, ושנדע שכל המציאות שלנו זה רק על ידי התיבה, ובחוש זה רק מים הזידונים.

האמונה - ההצלה של כלל ישראל

כעת אנחנו לא מדברים שיחת מוסר, אלא זו זעקת 'הצילו!' - הצילו את כלל ישראל!

אם חז"ל אומרים בעקבתא דמשיחא אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, אם כן אין לנו עצה אחרת. ואיך נשענים על הקב"ה? ראשית כל על ידי תפילה ובקשה! להתחזק ולהתאמץ ביתר שאת וביתר עוז בכל עניני תפילה. וכמו כן בלימוד התורה הקדושה,

מתוך דברים שאמר רבינו שליט"א בהיכל ישיבת 'בית הלל'

כתוב בפסוק בפרשת וירא (בראשית יט, כא-כב): 'ויאמר אליו הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר אשר דברת, מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה'. למדנו מכאן, שלפני שיש ח"ו גזרה קשה, גזירה שנוגעת להפיכת כל העיר, יש פתח של הצלה - 'מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות'. אנחנו נמצאים היום במצב מיוחד, כולנו מאמינים בני מאמינים, כולנו יודעים שכל מה שנעשה הוא בהשגחתו יתברך, אבל צריך לדעת שיש נשיאות פנים מיוחדת של 'לבלתי הפכי את העיר', והיא גופא המעלה הגדולה והזכות שיכולה להיות לנו, אם נישאר במצבנו בלי שינוי, ובלי שום הפיכה.

הזכות שלנו להינצל היא על ידי שלא נהיה מושפעים מהמצב, שנתאמץ ונתחזק ללכת בדרך האמת, בלי להתפעל. הזכות של כלל ישראל היא שהוא 'עם קשה עורף' בשמירת התורה והמצוות, והם אף פעם לא מסובבים את העורף להקב"ה, וממילא הם זוכים 'לוסלחת לעוונות', וזוהי זכות עצומה שיכולה להציל אותם מכל פגע.

רגילים לחשוב ש'ניסיון' זה מתי שבאים ח"ו להעביר את האדם על הדת, זה נתפס אצלנו כניסיון, אך אליבא דאמת יש ניסיונות גדולים וקשים יותר מאשר העברה על הדת, וכדוגמת הניסיון שיש לנו כעת, כאשר כל המאורעות נראים כאילו יש להם 'מהלך' טבעי, הם עשו כך, והם עשו כך, ושומעים חדשות, וכביכול הכל זה 'דרכו של עולם'. אבל צריך לדעת שזה לא כך! הכל נעשה רק בהשגתו יתברך! ואם הקב"ה הביא אותנו כעת למצב שכל הדברים האחרים שכביכול ניתן לסמוך עליהם - מתמוטטים, הרי זה קריאה לשוב אליו יתברך ולחזק את האמונה בהשגחתו יתברך, שלא נאמר מקרה הוא היה לנו, אלא נדע כי ה' הוא האלוקים האמיתי, ושאינו לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים.

רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל היה רב בלונדון בזמן המלחמה העולמית, ובאו אליו בני זוג כדי להתגרש ל"ע, והוא ישב מצד אחד של השולחן ובני הזוג ישבו מהצד השני, ונפלה פצצה בבית, הזוג נהרג במקום, ואילו הוא יצא שלם בלא כל פגע. הסובבים אמרו לרבי יחזקאל שארע כאן 'מופת', אך רבי יחזקאל אמר שאין כאן 'מופת' כלל וכלל, כי בעת שמתעטפים בטלית בבוקר אני אומר את הפסוק 'מה יקר חסדך אלוקים ובני אדם בצל כנפיק יחסיון' (תהלים לו, ח), ואני מקפיד שלא לומר דבר שאני לא מאמין בו ולא מרגיש אותו! ואם כן בעת שאני אומר פסוק זה - אני מאמין, מרגיש וחי מציאות זו שאני נמצא בצל כנפיו יתברך, אם כן מה הפלא שהפצצה לא נפלה עלי, וכי בצל כנפיו של ה' יתברך תפול פצצה!?

כעת אנחנו צריכים להרגיש ולדעת שאנחנו בצל כנפיו יתברך, ושהכל נעשה בהשגחתו יתברך, 'אשור לא יושענו על סוס לא נרכב (הושע יד, ד), ולא די בידעה כללית, אלא צריך להרגיש את זה בכל צעד ושעל. זו התכלית במצב שהשי"ת נתן לנו כעת, בשביל שנתחזק באמונה ונזכה להגיע לאמונה שלמה.

ובד בבד צריך להתחזק גם בשאר ענינים הצריכים חיזוק, ומביאים שמירה עליונה על כלל ישראל, וביותר בלימוד התורה הק' ביתר שאת וביתר עז, בתפילה, ובעניני קדושת ישראל וצניעות, ובזכות שנתחזק כעת בדברים אלו, נזכה שיתקיים בנו הפסוק 'כי לא יטוש ה' עמו' (תהלים צד, יד), ו'הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל', ונזכה יחד עם כלל ישראל לשמירה עליונה ממנו יתברך, להצלחה וישועה, ולביאת משיח צדקנו במהרה בימינו. אמן.

מרבני מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת חיי שרה תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

• ווי העמודים וחשוקיהם | שאלה משולחני של מרן שליט"א •

לאכול פירות וירקות בלאים

שאלה. הנה ישנם כמה סוגי פירות וירקות אשר יש בהם ערבוב של זריעת שני מינים שונים (מין בשאינו מינו) כדי לקבל זרעים עמידים יותר למזג אויר וכיו"ב, וכיום רוב האבטחים, מלונים, והמלפפונים שיש בשוק, נזרעו בתערובת עם דלעת, כיון שהדלעת היא ירק עמיד יותר, ואמנם הדלעת לא ניכרת בפרי אך זה הרכבה האסורה מה"ת. וכן בפירות יש מיני פירות שבחלקם הם מורכבים, כגון: משמש (מורכב על כנות של אפרסק + שקד), אפרסק, אגס (מורכב עם הבוש), שזיף ושקד, ועוד.

ואמנם הפירות והירקות מותרים באכילה, אבל החקלאים עוברים על איסור בעת ההשתלה, וכן אסור לקיים את הכללים, ולכן נשאלת השאלה האם ראוי לאכול פירות וירקות מורכבים אלו שנעשה בהם איסור.

תשובה. אסור מן התורה להרכיב שני אילנות מין בשאינם מינים כמבואר בשו"ע (י"ד סימן רצה ס"א), ואסור לקיים המורכב בלאים, אבל הפרי היוצא ממנו מותר, ואפילו לזה שעבר והרכיבו [שו"ע (שם ס"ז)]. וכן לגבי כלאי זרעים (שו"ע י"ד סימן רצ"א ס"ב). והמקור שהפירות מותרים באכילה הוא ממסכת חולין (דף קיד ע"ב) דאיתקוש לכלאי בהמה, מה בהמתן היוצא ממנה מותרת, אף שדך היוצא ממנו מותר.

[יש לציין, שכל זה רק בשותל עץ מורכב, אבל אם שותל עצים שהורכבו בעבר, כגון הלוקח גרעינים מעץ מורכב, או לוקח ענף מעץ מורכב, ושותל ממנו עץ, אינו עובר בכלום, כי התורה אסרה רק את ההרכבה, ולא את היוצא ממנו, ומותר גם לשותלו לכתחילה].

וכיום המצב שבא"י הקדושה זורעים מאות אלפי דונמים של פירות וירקות מורכבים, שבצעם ההרכבה והשתילה יש בזה איסור, וכן בקיום הכללים יש איסור וצריך לעקור. ויש לדון דאף שזה מותר באכילה מן הדין, מ"מ אולי יש לנו ענין להמנע מאכילת פירות וירקות המורכבים, כי בזה שאנו קונים אותם אנו מסייעים בעבריהם, כי אם היו קונים פחות היו שותלים פחות, והיו עוברים פחות על איסורים, וגם יתכן דאם היה התעוררות לאיסור זה והשומו"ר תומצ"צ היו דורשים דווקא ירקות ופירות שלא נעשה בהם איסור, היו חקלאים שותלים בלי איסור, וכמו שכתב הקהילות יעקב (ח"ב סימן ז) לגבי לקנות ממפעל שמחלל שבת שהאיסור הוא גם משום שגורם לו לייצר עוד סחורה באיסור.

סיבה נוספת שיש להמנע מקניית תוצרת זו, כי יש לנו כאב גדול שבא"י, הארץ שניתנה לנו בשביל לשמור בה את המצוות התלויות בארץ, המצב הוא שהשתילה נעשית באיסורי תורה, ובכל שנה שותלים מליונים!!! של ירקות מורכבים. וא"כ בזה שנמנעים מלקנות פירות וירקות אלו, אנו מקיימים חובת מחאה, ומראים שכואב לנו המצב שכאן בא"י הארץ שעני' ה' אלוך בה, עוברים כ"כ הרבה איסורים.

ואמנם מצאנו במסכת ראש השנה (דף כ ע"א) שהו"ל העדיפו לדחות את ר"ה לשבת, למרות שיבטלו ע"ז תקיעת שופר, כדי שלעם ישראל יהיה במוצאי הצום ירקות טריים, חזין כמה הו"ל חששו לאכילת ירקות, וא"כ אולי א"א לאסור לאכול את הירקות שמעיקר הדין הם מותרים באכילה. אך יש לדחות, שאם אנשים נכשלים באיסור ואפשר למנוע אותם, יש להמנע מצריכת הירקות, וכמו לגבי שופר שיבטלו את התקיעות בשבת כדי למנוע איסור מאיזה אדם אחד. [ובצעם הדבר, האם אכילת ירקות ופירות זה דבר טוב, יעוין במסכת שבת (דף קמ ע"ב), ובעירובין (דף נה ע"ב), ובתוס' שם].

ובספר אעלה בתמר (עמוד עג) כתב מרן בעל אילת השחר זצ"ל שמרן החו"א זצ"ל לא רצה לאכול ממניי הפירות שגדלים ע"י מעשה הרכבה של בני אדם, רק מפירות טבעיים שלא נשתנו ממעשה ידיו של הקב"ה. ולכן נראה שאמנם קשה לאסור בפירוש מה שהתירה התורה, ובפרט שכל אחד שימנע מלאכול א"א לומר שבגללו ישתלו פחות ויעברו פחות עבירות, אבל בכל זאת בוודאי במקום שאפשר ראוי להמנע מלאכול פירות וירקות אלו, ועדיף לקנות פירות וירקות מחו"ל, מאשר לקנות פירות וירקות מא"י שנעברו בהם עבירות חמורות. ומאד כדאי לברר היכן יש לקנות פירות וירקות ללא חשש הרכבה, ואם יהיה ביקוש לפירות וירקות אלו, זה יביא את החקלאים לחפש עצות איך להמנע מזה, או שיהיו חקלאים שיזרעו וישתלו בהיתר, ודבר זה יגרום לנחת רוח גדול לאבינו שבשמים, וזה יקרב את הגאולה השלימה.

[אך יש אנשים שיש להם גינות בביתם, והולכים למשתלה לקנות שתילים כדי לנטעם בבית, ובוז בוודאי לכו"ע יש מאד להזהר שלא לקנות שתילים מורכבים, כי הקונה שנטע בעצמו יכול לעבור בשוגג על האיסור החמור של כלאי פירות, ולכן חייב לברר קודם אם אין בזה חששות של כלאים. ובכלל, ראוי שלא לקנות כלל במשתלה שמרכיבה ומוכרת עצים או זרעים, שעוברים שם באיסורים חמורים ומכשילים את הרבים].

ויאכלו וישתו הוא והאנשים אשר עמו וילינו ויקומו בבוקר (בראשית כד, נד). נשאלתי בימי מלחמת המפרץ, שנהגו אז לערוך חופות בצהריים מפחד הטילים האכזריים שנשלחו מבבל הרשעה לא"י בלילות, האם יש ענין להתאמן ולערוך סעודת נישואין בלילה דווקא, למרות שיתכן שיצטרכו לרוץ למקלטים באמצע. והבאנו דברי הנצי"ב בהרחב דבר (כאן) עה"פ הנ"ל שנאמר באליעזר לאחר שקידש את רבקה ליצחק, וכתב שם בזה"ל: 'והנה סעודת נישואין זו היתה בלילה, שהרי אלעזר בא לבאר לעת ערב, ועד שעברו כל אלה היה איזה שעה בלילה, ואז עשו הסעודה. ומה נגרר מנהג ישראל בנישואין דמנהגי בה בלילה, כדאינתא בנדה (דף סה ע"ב), משום דנישואין הראשונים שהיה בישראל היה כך, עכ"ל.

גם בשו"ת אפרקטא דעניא (ח"א סימן קעב) הביא בשם ספר מטעמים (ערך חופה אות קלב) שאינתא כמדרש שמשנתה הנישואין של יעקב עם לאה היה בלילה. עוד הביא שם בשם ילקוט ראובני (פרשת ויצא) שמשנתה של יעקב היה בשבת, ומכאן סמכו חכמים שהאוחז באמצע הסעודה בערב שבת, וקידש עליו היום שמפסיק, ומה הוכיח האפרקטא דעניא, שיעקב לא קידש בלילה אלא ביום [יעו"ש שדן לגבי מה שמבואר בבאר היטב (אבהע"ז סימן כו סק"ד ובפתחי תשובה סק"ז)] שהאריכו בזה אם מקדשין בלילה].

וקצת צ"ע שאם קידש ביום והסעודה התחילה ביום, איך לא ראה שהיא לאה, ושמה זה היה המנהג לכסות פני הכלה, ולא ראה קודם החופה, ולא בשעת הסעודה.

ומסתבר שיש קצת ענין להתאמן ולערוך את הסעודה בלילה, ולפחות להמשיכה לתוך הלילה, וכל זה באם אפשר שהמסובין יבואו, ולא יהיה שום עגמת נפש לחתן ולכלה.

ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור אחר תלך... נקרא לנערה ונשאלה את פיה... **ותאמר אלך** (שם כד, נה-נח). נשאלתי בחתן וכלה שמיד לאחר נישואיהם אירע אסון ואבי הכלה נפטר ונשארה רעייתו האלמנה בודדה בית. החתן רצה לנסוע עם כלתו לעיר הרחוקה שם היו עתידים לגור, אך בני המשפחה הפצירו בכלה שתמתין עם בעלה עד לאחר סיום השלושים, ויגורו בינתיים עם האמא האלמנה הטריה שהורגלה לכן שהכלה בהיותה בחורה גרה עמה, ותקל עליה מהצער הנורא, ולא ידעה האם לנסוע כרצון בעלה, או להמתין כרצון אמה ואחיה.

והשבנו שאולי יש ללמוד ממה שמצינו בפסוקים (כאן), שרבקה אמנו החליטה לילך עם אלעזר לאחר שבקשו אמה ואחיה תשב עמנו הנערה ימים או עשור, והיא אמרה שתלך עם האיש ומיד, וגם שם הרי אמה נתאלמנה באותו יום כשהמלאך המית את בתואל, ובכ"ז עזבה אותה ולא הסכימה להשאר עמה לפחות חודש ימים או שבוע, אלא מיד הלכה. ואולי גם בשאלתנו א"צ להתחשב עם אמה האלמנה ואבלה, ויכולה ללכת מיד עם החתן לביתה, כמו שרבקה הלכה הלכה מיד לא"י ליצחק.

והנה כתוב בתורה (בראשית ב, כד) 'על כן יעזוב איש את אביו ואמו ודבק באשתו', ואמרו על כך דורשי רשומות בדרך דרש, על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו, כלומר שדווקא כשאביו ואמו שניהם בחיים, אבל אם אחד מהם נפטר, לא יעזוב את אביו או את אמו כשהם לבד, ולכן אולי אין ראוי לעזוב את אמה האלמנה מבלי להמתין לפחות את ימי השבעה.

ואולי אין ראייה מרבקה שלא היתה חייבת לכבד את אמה הנוכחיה, עוד יתכן שאמה לא בקשה שתשאר למענה אלא לטובת הבת, ועל זה היא ויתרה והלכה עם אלעזר, וכמו כן חששה שרועים למנוע ממנה להינשא ליצחק אבינו, אבל באופן רגיל כשהאמא דורשת שתשאר למענה אולי צריכה להשאר משום כיבוד אם, אך מן הדין נראה דמותר לכלה לנסוע, בתנאי שלא יראה כולל באמה האבלה, וכנפיות טובה וכמקלה אביו ואמו.

מעשה מופלא התפרסם השבוע בקו 'שיח יצחק', שם נשמע בעל המעשה הרב נתן יחזקאל רוננברג שליט"א, מלמד תשב"ד מברזיל, מספר במיוחד לקו, כי אמו ע"ה חלתה לפני למעלה מ-21 שנה במחלת 'גלאוקומה', מחלת עיניים קשה שמביאה לעיוורון ל"ע. והתקשר לרבינו ושאל על מ"ש המשוב"ב (סימן כד סק"ז): 'נמצא בשם הקדמונים, שכל המעביד ציצית על עיניו כשקורא פרשה ציצית, היא מובטח שלא יבוא לידי סימיו עיניים', ושאל מה יעשה באמו שהיא אשה. רבינו שאלו אם אביו חי, ומושהיב שכן, אמר רבינו שיאמר לאביו שבשעה שיעביר הציצית על עיניו בשעת ק"ש ויכוון שיועיל לרפואת אשתו, ולא יאומן כי יסופר, הלפו עשר שנים בהם המשיכה לראות בשני עיניה עד סוף ימיה, והרפואים לא האמינו למראה עיניהם (כששאר חברותיה במחלקה נהיו עיוורות רח"ל תוך תקופה קצרה). והיה לפלא.

לאחר ברית מילה שנערכה בשבוע שעבר במעונו של רבינו ששימש כסנדק, נשא רבינו דברים קצרים לציבור אודות מאות החסופים הנמצאים בשבי אצל הישמעאלים ימ"ש, ואמר: 'הרי אליהו הנביא יכול להיכנס לעזה בלי רשות, בעוד אף אחד לא ידע, הוא הרי רואה ואינו נראה, נבקש ממנו כעת בזכות הרך הנימול שבכה, יש הרי אנשים מסכנים במצב נורא בשבי, נבקש מאליהו מלאך הברית, אתה יכול להיכנס, לא יראו אותך, ולא ידפו אחריך, לך תוציא אותם מאפילה לאורה, ונאמר אמן'. [ולאחר יום נודע כי בס"ד חטופה אחת השתחררה מהשבוי].

נשאל רבינו מכמה נשים חרדיות העובדות לפרנסתן כמתכוננות בבנק, כאשר לאחרונה התבקשו לפרנס תמונה שלהם בכל ההתכוננויות וכיו"ב, ומשירבו אמרו להם כי פטרם מעבודתם, רבינו השיב בתקיפות כי בוודאי שאסור לאשה לפרנס תמונתה במקום שעלולים לראותה ולהיכשל, גם במחיר שיפטרוה, שכן פרנסה כזו שגובלת בחסרון צניעות אינה רצוה, ובוודאי שהקב"ה יתן להם עבודה אחרת טובה יותר, ואכן הנשים הודיעו כי הגם מקשיבות לדעת תורה ומסרבות.

לאחר מכן כתב רבינו מכתב מיוחד למנהל החברה, בו כתב תחילה כי יש לו זכות להחזיק עשרות נשות אברכים אשר בזכות זה יכולים בעליהם ללמוד תורה, והוא זוכה לעשות פרקמטיא לת"ח (עי' ברכות דף לד ע"ב). רבינו חתם את דבריו בכת"ק: "הכותב חותם למען כבוד התורה ולומדיה ושמירת גדרי הצניעות, וגם כותב תחת מטר של טילים, ומברך אותכם שלא ישלטו עליכם". ואכן בס"ד דברי קדשו של רבינו היוצאים מן הלב נכנסו אל הלב, ונפלו על אזניים קשובות, והנהלת החברה ויתרה על הדרישה, ואף דיברו עם רבינו באופן אישי ושאלו כמה שאלות נוספות, ובס"ד לאחר הוראותיו של רבינו החלו לשנות ולתקן עוד כמה דברים שהיו צריכים חזקן בענייני הקדושה באותה חברה, וראו בחוש כי הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל.

בהקלטה שפורסמה בקו 'שיח יצחק' נשאל רבינו על כך שאברכים הגרים בעיר 'עפולה' שבצפון הארץ, ביקשו לשאול שהם ונשותיהם חוששים מאד מאוימי החיזבאללה ומהסלמה אפשרית, ובפרט בערש"ק פ' וירא שנאם אותו רשע, ושאלו האם לבוא לבני ברק לשישי-שבת או שאין צורך לפחד. רבינו השיב כי להגיע לבני ברק זה דבר מאד מאד גדול משום השמירה וההבטחה שיש כאן, אך בכל אופן אם שם לומדים ויש ת"ת וישיבה בעיר, אין שום בעיה, כי זה כמו בני ברק, לבני ברק יש שלוחות היכן שיש תורה ושבתי, צריך להידבק למקומות של תורה. כשנשאל שוב אם צריכים להשתדל להגיע לבני ברק, השיב כי קשה לומר, והנוסח הוא שבני ברק יכולה להתפשט, אם יש שם מקום ששומרים שבת, ונזהרים בשבת, ולא מדברים דברים בטלים בשבת, שמירת שבת שמרו ואת ה' קידשו, זה בני ברק, זה שלוחה של בני ברק. בבני ברק בדרך החזרה, אך זה לא דווקא, כי כל מקום ששומרים שבת כהלכתו, זה שלוחה של בני ברק, עכ"ד הברורים של רבינו.

אחורה נא חידה

איך יתכן שיהיה יום טוב שני בארץ ישראל?

תשובה לחידה משבוע שעבר: שור שהוג אדם ונגמר דינו ליסקל (ולא הוזמו עדיין), ובכל זאת אינו אסור באכילה לאחר השחיטה, היתכן?

תשובה: בן פקועה, דהנה כתוב בתורה (שמות כא, כח) 'וכי יגח שור את איש או את אשה ומת, סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו, ובדעת זקנים שם כתב: 'פירש רש"י ממשמע שנאמר סקול יסקל איני יודע דלא יאכל, נבילה היא ונבלה אסורה באכילה? אלא מלמד שאם שחטו לאחר שנגמר דינו שאסור בסקילה. וא"ת אימא דלא יאכל לבן פקועה דניתר בשחיטת אמו, ואתא האי קרא למימר דאם אותו בן פקועה נגח ונסקל שאע"פ שאינו נבילה יהא אסור, וי"ל כיון דבן פקועה ניתר בלא שחיטה א"כ הוה ליה כמו שנשחט קודם גמר דינו דקים לן דמותו בשחיטה, עכ"ל. [וידוע מה שחקרו האחרונים בגדה ההיתר של בן פקועה, האם שחיטת האם עולה אף עבור בנה, או דלמא דא"ז שייך לשחיטת האם אלא היתרה חידשה שהעובר ניתר בלא שחיטה, ולגבי לא נאמר דין שחיטה, ויש לפלפל עפ"י הדעת זקנים כאן, וצ"ע].

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,

ניתן להרשם במייל dcho527642209@gmail.com, ובפלאפון ה"ל, או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533216877.

דברי הספד שנשא מרן שליט"א על מרן הגר"מ אורחי זצוק"ל
בהיכל ביהכ"נ 'המרכז' רמת אלהנן, לאחר השיעור השבועי

ת"ח אחד שח' לי כמה סיפורים מיוחדים על ראש הישיבה הגר"מ אורחי זצ"ל שבידוע היה מגדולי השקדנים שבדור, ראשית כל סיפר לי שעד גיל 85 לא ראה את המיטה בלילה, אלא היה לו כרית על השולחן, והיה נרדם על מקומו מתוך הלימוד ומניח את ראשו על הכרית עד שניעור והמשיך ללמוד. זה הרי נורא, אנו צריכים כעת לבכות, אנהנו בעת צרה, ואדם כזה שלא טעם טעם שינה, הוא גנרל גדול, והקב"ה חיכה ולקח מהאומה היהודית אדם עם זכויות מאוד מאוד גדולות.

אני אוסיף, כ"כ האדמו"ר מגור שליט"א קרא לו לבחון את חסידי גור, ועמדתי שם וראיתי כזו סערת רוחות, הוא שאל שאלות וזעזע את כולם, שאלות שאלות, ראו להבת אש, חתיכת אש בוערת בו, ראו כולם, התורה הרי גם נמשלה לאש (תענית דף ז ע"א). וכזה בן אדם שהיה מגדולי השקדנים שבדור, מאד מאד חסר לנו, אדם שקדן יכול להגיע לדברים שעין לא ראתה. בכל הטיסות שהוא טס במשך כל השנים, כל המחשבות שלו היו רק סביב התורה. ואפשר לחבר ספר מלימוד התורה שלמד בהיותו במטוס.

סיפר לי אותו ת"ח דבר נורא, מעשה שהיה באחד מתלמידיו של מרן הגר"מ אורחי זצ"ל שהגיע לגור בבית וגן, והיה טיפוס נרגן וטרדן שבשום ביהכ"נ לא נקלט, עד שהגיע לביהמ"ד של ישיבת 'עטרת ישראל', ומצא בצילו של הגר"מ את מקומו, ושאלו את ראש הישיבה, אף אחד לא יכול לדבר עם אדם כזה נרגן ומאד לא סימפטי, איך ראש הישיבה היחיד בעולם שמסתדר עמו בכזו אהבה.

צריכים להחזיק את השולחן כדי לא ליפול, מהתשובה שהשיב הגר"מ: 'אם אני אשמע ממנו פעם אחת, חידוש של ר' אהרן קוטלר, שלא שמעתי עד היום, הכל הרי כדאי לי... בשביל מה אני כאן בעולם הרי אם לא ללמוד תורה וקדושה?! אז נכון שהוא נרגן, אבל הוא הרי תלמיד של ר' אהרן, ואם הוא שמע שיעור ויאמר לי חידוש שאני לא ידעתי, הכל כדאי לי. ואכן סוף המעשה היה שאותו תלמיד שמע מזה, ושינה את דרכו, כשישמע את המשפט הנ"ל, הוא עצמו השתנה.

אני פעם שמעתי איך שהוא לומד עם התלמידים, ואומר להם דברי מוסר על הפרשה, בעריבות ומתיקות כזו שאין לה אח ורע. הוא לא נח ולא שקט עד שראה חובה לנפשו להאדיב התורה על מאות ואלפי בחורים מיישיבות תיכוניות במחנה בני תורה, הוא הצית בכל אחד מהם אש של מתיקות התורה, עד שהשלהבת עלתה מאליה, וגדלו לתלמידי חכמים גדולים ממש.

יש כאן סיפור נורא נוסף, הומינו אותו פעם להרצאה בבסיס צבאי לחיילים, והגיע למקום וראה שיושבים באולם רק חמשה חיילים מתוך אלף מקומות שהיה באולם, אדם אחד במקומו היה נעלב מאד ואומר סליחה וחוזר לביתו, אך הגר"מ להיפך ממש, הוא נעמד ודיבר מול האולם הריק בהתלהבות כאילו היו שם אלף חיילים, עבר אחד והציץ ונכנס, עוד אחד והציץ ונכנס, וכך עוד אחד ועוד אחד, עד שהאולם היה מלא מפה אל פה... זה נקרא מרבין תורה נורא ממש!

וכנה היה הגר"מ זצ"ל, שידע להאדיב את התורה על בני אדם, ולהדיב אותם באהבת התורה שחדרה לנשמה, הקב"ה מתפאר בו ואומר לו ישראל אשר בך אתפאר. הרי העבירה הכי גדולה שיש זה חילול השם, ולהיפך, המצווה הכי גדולה זה קידוש השם. הגר"מ גם העביר את הגדלות של סלבודקא, להרים ולחזק את האדם, הוא היה כל כך מתאים לזה, הוא היה מזכיר את סלבודקא.

גם הדרך ארץ שלו לתלמידי חכמים היה משהו נדיר, ראיתי בעיניי, שהיו מקומות שהיה בא, והרב של המקום לא היה שם משום שהיה טרוד בצרכי ציבור, והוא פתח ואמר 'ברשות המרא דאתרא', למרות שהרב לא היה שם, הכל כדי לחלוק כבוד לתורה. ופעם אחת אירע שדיבר ושכח לומר 'ברשות המרא דאתרא', והיה תקלות והפרעות בדרשה מכמה כיוונים וזה לא כ"כ הצליח, וסיים ואמר 'זה לא הצליח כי לא אמרתי ברשות הרב המרא דאתרא...!'

ראו יקירי, כל המעלות שאמרנו כעת על הגר"מ, לא הכל מתאים לכולם, אבל בואו נתפוס ממנו דבר אחד שמתאים לכולם, יש אדם שגור ויש לו שכן עם ילד לא הכי מוצלח, והוא בן ע"ה, והשכן ת"ח יכול לדבר עמו ולקנות אותו, ללמוד עמו חברותא, ולקרב אותו, ולהנעים לו את התורה, הוא יכול לבטל גזירות שהקב"ה גזר.

והדברים מיוסדים גם ע"פ מה שמבואר במסכת ב"ב (דף י ע"א) א"ר יוחנן מאי דכתיב מלוה ה' חונן דל, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כביכול עבד לזה לאיש מלוה, וכמבואר שם ברש"י שהחונן דלים נעשה מלוה להקב"ה, וכתיב 'ועבד לזה לאיש מלוה', וכך גם כאן, יש ילד מסכן, ילד דל, והוא בא וחונן אותו ולומד עמו, הקב"ה נהפך כביכול ללווה שלו, ואומר לו אתה לומד עם ילד שלי, אני אבטל עבורך גזירות.

האמת שהיינו צריכים לשבת ולבכות, לא היה מוזק לבכות, זה זמן שכל תלמיד חכם שהולך לעולמו זה הפסד בשבילנו, אבל הוא היה כל כך מותאם לדור, וכל שכן בזמן פורענות כזו שהקב"ה יורד ולוקח את אשי ישראל, כמבואר בתוס' (מנחות דף קי ע"א ד"ה ומיכאל) דיש מפרשים מה שאומרים בשמו"ע 'ואשי ישראל ותפילתם באהבה תקבל ברוצן' דקאי על נשמות הצדיקים, שהם כקרבן המכפר לישראל. אנהנו כולנו צריכים רחמי שמים, בואו נתפוס מידה אחת ממנו, לתפוס בן עם הארץ, אפשר גם להשיג את זה אצל אלה שעוסקים בקירוב רחוקים, לתפוס ילד עוזב וללמוד איתם, 'כפי תהיה'. נשתדל להשלים את האבירה והחסרון, הקב"ה יעזור לכל מי שבא להשתתף ולחלוק כבוד לתורה, הקב"ה ישלם לו, באריכות ימים, ונוכה כולנו לראות בישועת ישראל, לראות מהר מהר את משיח צדקנו בב"א.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום
ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד,
בקו 'שיח יצחק',
0582-04-376, או 072-380-9348.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברשת אלחנן

לע"נ הרב אביגדור פורגס בן ר' יום טוב ליפמן זצ"ל

י"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' k.gilyonot@gmail.com

שיחת מרן המשגיח רבי דן סגל שליט"א

בהיכל ישיבת "בית הלל"

ט"ו חשוון תשפ"ד

תכלית הצרה - שנתחזק ב'תורה' ו'עבודה'!

הזכות שמביאה לנשיאות פנים מהבורא יתברך

שהבקשה השפיעה שאם בגלל כן יצטרכו להפוך את כל העיר, אז לא יהפכו את העיר בגלל זה.

אנחנו נמצאים היום במצב מיוחד, כולנו מאמינים בני מאמינים, כולנו יודעים שכל מה שנעשה, הכל הוא בהשגחתו יתברך, כל דבר שקורה בעולם הוא בהשגחת ה', אבל כשהדבר נוגע להפוך את הדבר לגמרי, יש נשיאות פנים מנגד - 'לבלתי הפכי את העיר!' ולנשיאות פנים זו נוכל לזכות, רק אם נשאר במעלתנו בלי שינוי!

בפרשת וירא נאמר (בראשית יט, כא): 'ויאמר אליו הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר אשר דברתי'. לכן 'מהר המלט שמה'. למדנו מכאן שלפני שיש ח"ו גזרה קשה, גזירה שנוגעת להפיכת כל העיר, יש פתח של הצלה - 'מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות'.

היתה כאן גזירה קשה, ובכל זאת היתה נשיאות פנים מיוחדת, 'נשאתי פניך גם לדבר הזה, לבלתי הפכי את העיר אשר דברתי'. ונשיאות פנים זו גרמה שלא רק שקיבל את בקשתו, אלא

'כי עם קשה עורף הוא' - עם ישראל נשאר על עומדו בכל מצב

גם אם ח"ו יכול להיות טענות שונות על עם ישראל, אבל אם הם נשארים על עומדם, אם הם לא מסובבים לו את העורף, אז זה עומד להם להצלה, זוהי הזכות העצומה שיכולה להציל אותם מכל פגע.

וצריכים כולם לדעת, שהמעלה של לימוד התורה הקדושה, באה לידי ביטוי דוקא בזמנים האלה. בימים שיש מציאות שיכולה להסיח את הדעת, שיכולה להפנות את המחשבה והלב לכיוונים אחרים, כאן באה לידי ביטוי מעלת עם ישראל.

השל"ה הקדוש (שער האותיות אות גימ"ל, גירות, ז) כותב שמצא בספר אחד שמספר על עיר אחת שהיו אנשיה בצרה גדולה, והיה שם חכם אחד ששקד על תלמודו וכאילו לא הרגיש בצרה. שאלו אותו בני עירו מדוע אינך מצטער, והשיב להם: אילו הייתי רואה צרה זו בחלום, בודאי כשהייתי מתעורר לא הייתי מצטער על כך, ואם כן כל עניני העולם הזה הרי הם כחלום, וכאשר נתעורר ונגיע לעולם האמת נראה שלא היתה כל סיבה אמיתית להתפעל.

מה אבא רוצה מאיתנו כעת?

הרי השיח והשיג כביכול של הקב"ה בכל מה שהוא עושה, זה בעיקר עם הבני תורה, עם שומרי התורה והמצוות, איתם הקב"ה מדבר, כל השאר הם רק נגררים, אך עיקר המשא ומתן הוא עם בני התורה היקרים, עם שומרי התורה והמצוות.

ומה רצונו יתברך מאיתנו, שזה בעצם הזכות שלנו להינצל? רצונו יתברך כעת שלא נהיה מושפעים מהמצב, שנתאמץ ונתחזק ללכת בדרך האמת, בלי להתפעל, הזכות של כלל ישראל היא 'כי עם קשה עורף הוא' (שמות לד, ט). קשה עורף פירושו שקשה לו לסובב את העורף.

לכאורה עקשנות זה מידה לא כל כך טובה, ולמה מבקש משה רבינו את סליחת ה' לעם ישראל בגלל שיש בהם מידה זו? אלא שבאמת העקשנות של עם ישראל נמצאת ביחס לשמירת תורה ומצוות, כלפי הקב"ה, כלפי זה הם עקשנים, הם אף פעם לא מסובבים את העורף להקב"ה, אז ממילא 'וסלחת לעווננו'.

'עמוד והתחזק ואתה נוטל שכר כולם'

והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם. אם ראית דור שנתרשלו ידיהם מן התורה, זה סימן שצריך להיות 'עמוד והתחזק', ה'נתרשלו' לא מוכרח להיות דוקא בגלל גזירות, אלא אם ראית שזה המצב, אז 'עמוד והתחזק'.

ומה כוונת חז"ל בלשון 'עמוד והתחזק'? וכי הכוונה לעמוד ולא לשבת?

אלא כמו שכתוב בגמרא (בבא מציעא נט, ב): 'עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא! והכוונה בזה, שרבי יהושע בטבעו היה אדם רגוע ושקט, כדרך האנשים הגדולים, ופתאום 'עמד רבי יהושע' - הוא נתן קפיצה, הוא ראה שמתפעלים מהמופתים שמתרחשים בבית המדרש, שהחרוב נעקר ממקומו, והאמת המים חזרה לאחוריה, וכותלי בית המדרש הטו ליפול, ובית קול משמים הופיעה בבית המדרש, ולכן הוא רצה לעשות מעשה

תדעו לכם יקרים! מה רוצים מאיתנו כעת? את ההתחזקות במלא המידה! את הבחינה של בלי התפעלות! לא שת לבו, התחזקות בתורה בתפילה במצוות במידות טובות, בזה נמצאת ההצלה שלנו.

תמיד חושבים שניסיון זה נקרא מתי שבאים ח"ו להעביר את האדם על הדת, זה נתפס כניסיון, אך באמת יש ניסיונות גדולים וקשים יותר מאשר העברה על הדת, וכדוגמת הניסיון שיש כעת, הכל נראה לנו טבעי, הם עשו כך, והם עשו כך, ושומעים חדשות, כביכול הכל זה דרכו של עולם, אבל צריך לדעת שזה לא כך, הכל נעשה רק בהשגתו יתברך!

מה הקב"ה רוצה כעת מאיתנו?

הוא רוצה את ה'עמוד והתחזק', חז"ל אומרים (ילקוט שמעוני תהלים, תתעח): 'אם ראית דור שנתרשלו ידיהם מן התורה, עמוד

שיתיר בהם את הרושם הראוי, משום כך עמד ואמר לא בשמים היא!

כך גם אנחנו צריכים עכשיו להיות במצב של 'עמד על רגליו', לא להתפעל מכל מה שמדברים ועושים.

הדבקות בתורה בעת הזו - בגדר 'פיקוח נפש'

מלחמה, וצריכים 'כח אדם' להלחחם, לא לוקחים אנשים שעוסקים בענייני רפואה ובענייני פיקוח נפש, אותם לא מזיזים מהמקום! כי הם עוסקים הרי בפיקוח נפש.

להזיז כעת אותנו מעבודת ה', מלימוד התורה הקדושה, מתפילה - זה פיקוח נפש! זה לא שייך בכלל אלינו, אנחנו ה'עבד נוקב מרגליות', אנחנו צריכים כעת להיות ב'עמוד והתחזק', ולהיפך, ככל שנתחזק יותר בניצול הזמן, בהתמדה בתורה הקדושה, בעיון ובבקיאות, כך ההצלה תהיה גדולה יותר.

אם התורה הקדושה תעמוד כעת לנגד עינינו, זה לא רק יוכיח על מידת האמונה והבטחון שלנו, אלא זה יראה להדיא שכלל ישראל חי בעולם אחר, למעלה מן המקום ולמעלה מן הזמן. ועל כגון דא נאמר 'פעמים שאתה מתעלם'.

תדעו לכם יקרים, זה לא רק שבגלל שכעת זהו המצב, אז צריכים להתעצם בתורה, להתעצם בתפילה ובבטחון בהש"ת, זה לא רק תוצאה ממה שקרה, אלא זה התכלית של מה שקרה!

בימים כתיקונם העבודה הנדרשת מאיתנו היא כך וכך, אך כשהקב"ה רוצה מאיתנו שנעלה למדרגה נוספת, הוא מעמיד אותנו במצב חדש שבו נדרש חיזוק חדש. זה התכלית של המצב שאנו עומדים בו כעת, בשביל החיזוק של ישראל.

ובדרך הטבע במצבים כאלו, יש לאדם סקרנות לדעת מה קורה, ואז הוא עלול להסיח דעת. אבל מוכרחים לקיים 'פעמים שאתה מתעלם', אמנם 'לא תוכל להתעלם', אבל 'פעמים שאתה מתעלם', כעת זה הזמן להתעלם...

אני אומר דוגמה כדי לסבר את האוזן, ידוע בעולם שכאשר יש

'וצדיק באמונתו יחיה'

כשהגענו בשעה זו למצב שדברים מתערערים, זה סימן שרוצים מאיתנו שנדע את זה שאין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים, ואת קרבתו של הש"ת.

רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל כשהיה רב בלונדון בזמן המלחמה, באו אליו ל"ע זוג להתגרש, הוא ישב מצד אחד של השולחן והזוג ישבו מהצד השני, ובאמצע הפגישה נפלה פצצה בבית, הזוג נהרג במקום, ואילו הוא יצא שלם בלא כל פגע ונגע.

הסובבים אמרו לרבי יחזקאל שארע כאן מופת, אך אמר רבי יחזקאל: אין כאן כלל מופת, שכן בעת שמתעטפים בטלית בבוקר אומרים את הפסוק 'מה יקר חסדך אלוקים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון' (תהלים לו, ח), ואני מקפיד שלא לומר דבר שאני לא מאמין בו ולא מרגיש אותו, ואם כן בעת שאני אומר פסוק זה - אני מאמין, מרגיש וחי מציאות זו שאני נמצא בצל כנפיו יתברך, אם כן מה הפלא שהפצצה לא נפלה עלי, וכי בצל כנפיו של ה' יתברך תפול פצצה?!

צריכים להרגיש כעת ולדעת שאנחנו בצל כנפיו יתברך, זוהי האמונה! לדעת שהכל נעשה בהשגחתו יתברך, 'אשור לא ישיענו על סוס לא נרכב' (הושע יד, ד). ולא די בידיעה כללית, אלא צריך להרגיש את זה בכל צעד ושעל. וזו התכלית במצב שהש"ת נתן לנו כעת, בשביל שנתחזק באמונה ונזכה להגיע לאמונה שלמה.

התחזקות בתורה ותפילה

ה", שנתחזק בתפילה להשם יתברך, ובתפילה מונח כל יסוד האמונה.

ונכלל בחיזוק זה, גם החיזוק בענין ה'ברכות', לברך טוב, הרי הברכות נותנים חיים, דוד המלך תיקן שיאמרו כל יום מאה ברכות, כשהיו מתים, הרי לנו שהברכות מביאות חיים לעולם. ואומרים על החפץ חיים זצ"ל, שהיה אומר ברכת 'אשר יצר' מתוך סידור, והיה מניח אצבעו בתוך הסידור, ועוצר אחרי כל תיבה להתבונן!

והחיזוק בברכות גם כן הוא לא תוצאה ממה שקורה, אלא זה התכלית של מה שקורה, ה' עשה את זה כדי שנתחזק בברכות.

ממילא פשוט הוא שהגיע העת להתחזק כעת, וראשית יש להתחזק באמונה! אמונה בהש"ת, חז"ל אומרים על תקופת עקבתא דמשיחא - 'ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים' (משנה סוטה ט, טו). אפילו משענת אין לנו, מלבד האמונה בו יתברך! וכך אמרו בגמרא (מכות כד, א): 'בא חבוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה'.

ולעתים השגחתו יתברך מובילה מהלך כזה, שכל הדברים האחרים שכביכול ניתן לסמוך עליהם מתמוטטים, וזה קריאה אלינו לשוב אליו יתברך, לדעת שרק עליו אפשר להישען הוא אבינו שבשמים הוא דואג לנו והוא הכח העליון.

וממילא כעת שהגענו למצב כזה, צריכים לחזק את האמונה בהשגחתו יתברך, שלא נאמר מקרה הוא היה לנו, אלא נדע כי ה' הוא האלוקים האמיתי.

וכמו שכותב הנפש החיים (שער ג, יב): 'כשהאדם קובע בלבו לאמר, הלא השם הוא האלוקים האמיתי, ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל, והכל מלא רק אחדותו הפשוט יתברך שמו, ומבטל בלבו ביטול גמור, ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ברוך הוא, כן יספיק הוא בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם, שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל'.

וכמו כן יש להתחזק עתה בלימוד התורה הקדושה, וזהו בד בבד עם חיזוק בתפילה.

כשהתחיל המצור בירושלים, הרב מבריסק זצ"ל הורה שיגידו תהלים, ואפילו לאותם שלמדו תורה, הוא אמר להפסיק ללמוד ולהגיד תהלים. שאלו אותו: הרי 'תורה מגנא ומצלא', והשיב שלכל דבר יש את הזמן שלו, וכעת זהו זמן של סכנה, וצריכים ישועה מיוחדת ועל כן יש לומר תהלים.

נמצינו למדים כי בד בבד עם החיזוק בלימוד התורה הקדושה, צריך לחזק גם את ענין התפילה. מי יודע כמה מונח בתכלית של מה שקורה כעת, שנגיע למצב של 'ואשפוך את נפשי לפני

'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך'

להיות ת"ו לעם ישראל? שהקב"ה עוזב אותם! הסתרת פניך הייתי נבהל' (תהלים ל, ח), ועל מה כתוב שהקב"ה עוזב? 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך', אם כך כל הידור שאפשר לעשות ב'ולא יראה בך ערות דבר' - כדאי מאוד לעשות!

ובאמת שהחפץ חיים חידש פה חידוש גדול: בפשטות היינו אומרים, שיש שתי אפשרויות, או שהקב"ה נמצא אתנו, או שהקב"ה עוזב אותנו ח"ו. אמנם החפץ חיים חידש לנו שיש בדבר זה דרגות, ואם עושים עוד הידור ב'ולא יראה בך ערות דבר', - אז הקב"ה יותר קרוב אלינו. ככל שמהדרים יותר בגדרי הקדושה, כך הקב"ה יותר נמצא איתנו.

ממילא כעת שצריכים הצלה, יש לחזק את קדושת ישראל, הקדושה שלנו ושל בתינו תגרום לכך שהקב"ה 'מתהלך בקרב מחנך להצילך'.

אחדות כלל ישראל

הוא לישראל, בני, כלום חסרתי לכם, מה אני מבקש מכם, הא אני מבקש אלא כדי שתהיו אוהבין זה את זה, ותהיו מכבדין זה את זה, ותהיו יראין זה מזה. הקב"ה אומר שיש לו בקשה אחת שמבקש, הוא לא מבקש צדקות כזו או אחרת, אלא שתהיו אוהבים זה את זה, ומכבדים זה את זה ויראים זה מזה.

ואם כן כעת שצריכים שמירה והצלה, יש לחזק את הדברים שהקב"ה מבקש מאיתנו לחזק, יש להקפיד למלאות את הבקשה שלו - שתהיו אוהבים יראים ומכבדים זה את זה. וזה נוגע בכל מקום, עם בני הבית ועם החברים.

כמו כן יש להתחזק בעת הזו בענין הקדושה, 'כי ה' אלוך מתהלך בקרב מחנך להצילך וגו', ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך' (דברים כג, טו).

שמעתי מרבי שרגא משה קלמנוביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר באמריקה, שאביו, רבי אברהם קלמנוביץ זצ"ל, סיפר לו שכאשר התקיימה הכנסייה הגדולה של אגודת ישראל בוינה, היו שם הרבה ראשי ישיבות למדנים צדיקים ותלמידי חכמים, וגם החפץ חיים זצ"ל היה שם. באולם הכינוס הקימו עזרת נשים למעלה אבל לא שמו וילון שיסתיר.

היו שם כאלה שטענו שזה לא מספיק וצריכים להתקין וילון, ואחרים אמרו שכיון שעזרת הנשים גבוהה, זה מספיק. זה אומר כה וזה אומר כה, נמנו וגמרו לשאול את החפץ חיים. השיב החפץ חיים: אתם יודעים מה הצרה הגדולה ביותר שיכולה

עוד צריך לחזק כעת את האחדות' בכלל ישראל. בירושלמי (פאה א, א) אמרו על דורו של אחאב שהיו עובדי עבודה זרה, ואף על פי כן מפני שלא היה בהם לשון הרע היו יורדים למלחמה ונוצחים. והראיה שעובדיה החביא מאה נביאים במערה והיה מביא להם אוכל כל יום ואף אחד לא גילה את זה. אך דורו של שאול היו יורדים למלחמה ומפסידים, מפני שהיה בהם לשון הרע. ולמדנו מכאן כי האחדות של כלל ישראל מביאה לשמירה עליונה.

ובתנא דבי אליהו (פרשה כו) כתוב: 'כך אמר להם הקדוש ברוך

אחריות הכלל נתונה על כתפי בני התורה

מטבעו סקרן ואוהב לדעת חדשות, כל אחד יתאמץ להתעלות מהטבע, ולהתחזק להידבק רק בו יתברך.

וזה יבוא לידי ביטוי בברכות בתפילות, בלימוד ובכל עבודת ה', בגדר זכה ומזכה את הרבים.

ועל ידי שנתחזק יתקיים בנו הפסוק 'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל' (שם קכא, ד). ויש להבין מאי סלקא דעתך שה' לא ינום ולא יישן?

ועוד, כתוב במדרש (בראשית רבה ח, י): בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, טעו בו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש, מה עשה הקדוש ברוך הוא? הפיל עליו תרדמה וידעו הכל שהוא אדם. הרי שתנומה היא היפך הבורא יתברך, ומה משמיע לנו הכתוב שהבורא יתברך 'לא ינום ולא יישן'?

אך התירוץ הוא שלא מדברים על הבורא יתברך, אלא על ההנהגה של 'שומר ישראל', שהנהגה של 'שומר ישראל' לא נפסקת אף לא לרגע קט כמו תנומה קלה, ואפילו לשניה זה לא נפסק, שכסדר מוכרחת להיות שמירת ה' על ישראל.

בזכות שנתחזק כעת בדברים אלו, נזכה שיתקיים בנו הפסוק 'כי לא יטוש ה' עמו' (תהלים צד, יד), ו'הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל', ונזכה יחד עם כלל ישראל לשמירה עליונה ממנו יתברך, להצלה וישועה, ולביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

כל אחד יאזור כגבר חלציו, ויתחזק בדברים שמביאים הצלה לכלל ישראל, ויש לזכור תמיד שכל השיעור קומה של עם ישראל מונח כעת על הכתפיים של הבני תורה, של שומרי התורה והמצוות, עליהם זה מונח.

והרי ידוע שכאשר אדם יודע שאחרים תלויים בו הוא מתנהג אחרת, יש לו אחריות גדולה יותר. שבשלמא אם זה נוגע רק לעצמו, הוא יכול עוד להתרפות, אבל כשזה נוגע לאחרים זה יותר מחייב.

ואם כן במצב הזה שכל כלל ישראל תלוי בנו, יש להתחזק בד' אמות של הלכה, בלימוד התורה, על זה עומד כל כלל ישראל, אם נדע שכולם תלויים בנו ממילא נהיה בעמוד והתחזק.

ובאמת דוקא בגלל שצריכים כעת להתחזק, היצר מסיח את הדעת, ואחד מדרכי היצר בהסחת הדעת שמשמש בחידושים של המאורעות שיש כעת.

וככל שנתחזק ולא נתפעל, ולא נסיח את הדעת מהבורא יתברך, כך תהיה הצלה לכלל ישראל. נעמוד ונתחזק בעוד לימוד תוספות, בעוד לימוד גמרא, בעוד שולחן ערוך, בעוד לימוד מוסר, נתחזק בלהיות אוהבים זה את זה, יראים זה מזה, ומכבדים זה את זה, כי בזה תלויה הצלת כלל ישראל.

באתי כעת לבקש ולהתחנן מכם, הרי רק מבני התורה אפשר לבקש את זה, שכל אחד ישתדל כעת להתעלות, ואף שאדם

ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אביעזר פילץ שליט"א

דברי חיזוק והתעוררות לרגל המצב הקשה בארצנו הק' שנאמרו בעצרת תפילה והתעוררות בביהמ"ד קוית' ה' באופקים כליל י"א במרחשון

"ראו עתה כי אני אני הוא"

שנתבאר, חששו המלכים אותו חשש שהיה בזמן גדעון; חשש חזקיהו שאם יאמר שירה עדיין תהיה תחושה ש"עשה משהו" בשביל הנצחון, שכן שירה גם היא כח מסוים, ועדיין ישנו חשש שיאמרו "ידי הושיעה לי" - שהלא אמרתי שירה! המלכים הראשונים היו בטוחים עוד יותר שלא יתלו בעצמם, עד שדוד אמר, אני בטוח שאם רק תעזור לי לרדוף - לא אתלה בעצמי. וכך כל אחד שירד במדרגתו הוצרך להוסיף עוד בדרגת הבטחון כדי להראות שהכל ממנו ית'. "אמר אסא אין בי כח להרוג" כלומר, ברצוני להיות בטוח בכך שאין בי כח, לכן "אני רודף ואתה עושה". ויהושפט חשש שאף ע"י שאומר שירה יתלה בעצמו ומנע עצמו אף מזה. ור' אליהו לופיאן בקולו האדיר עם רוממות קל שבפיו השריש את היסוד הזה: הצלחה במלחמה איננה תלויה בנשק, ולא ברוב החיילים וכוחם! כי אם כמה מושרש בלב עם ישראל שהכל ביד ה', עד שלא יהיה אפילו משהו שיוכלו לתלות את הנצחון בעצמם, ואפילו שירה שהיא לקב"ה שייך חשש שירגישו שעשו משהו משל עצמם בשביל הנצחון.

"וידעת - והשבות אל לבבך"

וכך גילו לנו חז"ל, כיצד נפלו חומות יריחו, באילו טנקים ותותחים החריבו את חומות יריחו?.. באמירת עלינו לשבח! "עלינו לשבח... וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים - אין עוד מלבדו!" יהודי אומר י"ג עיקרי אמונה בכל יום, מצד "וידעת", ודאי, הוא מוכן לשפוך קיתון של רותחין על מי שינסה לערער אפילו משהו מן הי"ג עיקרים... אך בפועל במהלך החיים, מתי הוא רגוע? כאשר יש צבא מסביב. אז הוא ישן ברוגע. דבר זה גילתה לנו התורה: "וידעת היום" - אין זה מספיק! אלא "והשבות אל לבבך"!

ובאמת טבע האדם הוא שכשיודע על מישהו שהוא גיבור ומושל - הוא מפחד ממנו. ואילו כאן לגבי האמונה הרי זה נגד הטבע, ורק כיון ש'איסתכל באורייתא וברא עלמא' כיון שכתוב בתורה שיש "וידעת היום" ואעפ"כ צריך "והשבות אל לבבך" הרי זה מראה, שאף כשיש "וידעת" עדיין אין זה נוגע עד הלב, ויכול הלב להשאיר אטום! ולמרות שידע האדם שהכל מהקב"ה, ו"אין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם מכריזין עליו למעלה" והוא בטוח בכך במאה אחוז! אף על פי כן כאשר הוא מדבר עם הרופא הוא מדבר בלשון תחנונים, ומנסה בכל כוחו שהרופא יתרצה לו, ואילו כאשר מבקש באמירת "שיר המעלות" אין זה באותה הצורה. "ויקראו אל ה' בחזקה" מהי חזקה? חזקה פירושו שה"וידעת" אינו רק בידיעה בעלמא אלא הדברים שבו וחדרו אל הלב. 'אני מאמין באמונה שלמה שה' יודע מחשבות בני אדם', אני יודע ומאמין באמונה שלימה שכפי שכותב החזו"א באמונה וביטחון - יש את ידיעתו של הקב"ה על כל צעד שלי, ואם אני מדבר יש כאן את כח ה'. אני יודע אך אינני רואה זאת, ואילו כאשר אני מדבר עם אדם גדול ובעל כח - אני רואה זאת, ואת זה התורה צוותה להשריש בליבות ישראל כדי לרבות שכריו.

כמדומה שחסידים מספרים על רבי לוי יצחק מברדיטשוב וצ"ל שפעם אחת ביקש שיתנו לו משמים להרגיש

ברשות המרא דאתרא והקהל הקדוש, קטונתי מלעמוד בשעה זו בפני קהל גדול וקדוש ויראתי מפצותי שיה, שבאמת אצליח להביע ולומר את אשר צריך להאמר, וזכות הרבים תעמוד לנו.

לימוד לדורות ממלחמת גרעון

בספר שופטים מסופר על מלחמת מדיין ועמלק כאשר היה גדעון השופט, לשון הפסוק: "ומדין ועמלק וכל בני קדם נופלים בעמק כארבה לרוב, ולגמליהם אין מספר כחול שעל שפת הים לרוב", וגדעון שולח לשבטי ישראל להתאסף למלחמה, "ויאמר ה' אל גדעון, רב העם אשר אתך מתיתי את מדין בידם", יש לך חיילים רבים מדי כנגד "מדין הנופלים בעמק כארבה לרוב", ולמה: "פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי". ויש למעט את החיילים שלך. "ועתה קרא נא באזני העם לאמר מי ירא וחרד ישוב ויצפור מהר הגלעד, וישב מן העם עשרים ושנים אלף, ועשרת אלפים נשארו". מכל צבאו שהיה שלשים ושנים אלף הלכו עשרים ושנים אלף ונותרו עשרת אלפים, - כנגד "בני קדם כארבה לרוב"! - "ויאמר ה' אל גדעון, עוד העם רב, הורד אותם המים ואצרפנו לך שם" שם גילה ה' לגדעון לבחון אותם על ידי שיראה שאלו שלוקקים את המים כשכורעים על ברכיהם אות הוא שהם רגילים לכרוע כך לפני עבודה זרה, ושולח אותם מהמלחמה, ולבסוף נשארו שלוש מאות איש "ויאמר ה' בשלש מאות האיש אושיע אתכם ונתתי את מדין בידך וכל העם ילכו איש למקומו".

הרי כאן יסוד: שכאשר רוצים את עזרת הקב"ה במלחמה, צריכים לשלול כל אפשרות של 'כוחי ועוצם ידי'!

כך אמר ר' אליהו לופיאן וצ"ל, כאשר שלושים ושנים אלף איש עומדים כנגד "כחול הים" - מי יעלה על דעתו שאם ינצחו אין זה מעשה ה'? אך לא! עדיין שייך שבאיזה מקום יגידו שהיו גיבורים ומסרו את נפשם לנצח. ולכן השאיר מהם רק עשרת אלפים, כנגד צבא כחול הים! אך עדיין לא, עדיין אין זה מבטיח שלא יחשוב מישהו באיזו נקודה בלב "אכן, הקב"ה עזר, אבל 'הצבא שלנו'..." רק כאשר נשארו שלוש מאות איש כבר אין הוא אמינא שאין זה מעשה האלקים, ואז זכו לנצח.

ביאור דברי חז"ל על בטחונם של ארבעה מלכי יהודה

נחזק את הדברים יותר, חז"ל אמרו: ארבעה מלכים הם, ומה שתבע זה לא תבע זה, ואלו הן דוד ואסא יהושפט וחזקיהו, דוד אמר "ארדוף אויבי ואשיגם", אמר לו הקב"ה אני עושה כן, שנאמר "ויכם דוד מהנשף עד הערב". דוד הכה, לא הקב"ה לבדו, והקב"ה רק סייע לו לרדוף. עמד אסא ואמר, אין בי כח להרוג, אלא אני רודף ואתה עושה, אמר הקב"ה אני עושה כן, שנאמר "וירדפם אסא וגו' כי נשברו לפני ה'". עמד יהושפט ואמר אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף, אלא הרי אומר שירה ואתה עושה, אמר לו הקב"ה אני עושה כן, שנאמר, "ובעת החלו ברינה ותחילה נתן ה' מארבים". עמד חזקיהו ואמר, אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה, אלא הריני ישן במיטתי ואתה עושה".

והדברים מבהילים, וכי דוד המלך היה בדרגה פחותה מהמלכים האחרים? אלא ביאור הדברים כמו

מאורעות התקופה האחרונה

והנה עברו שנים רבות, ובאה עלינו המכה הזו, שוב, להראות שכל ה"צה"ל" הזה איננו יותר מקליפת השום. "חיל המודיעין הטוב בעולם" איננו יכול לדעת מה שנעשה מתחת לאפו, מתארגנים מאות רבות של פורעים עם תכנית מסודרת של טבח, ואלפי יהודים נטבחים באכזריות נוראה!

בשמים מביטים על שומרי התורה

וברצוני להדגיש, הטענה איננה עליהם, האחוז מן המשקל שיש לאלה מן הפורקי עול שהעזו להרים יד בשבת קדש בשמחת תורה בריש גלי - ודאי שזו מרידה! אך אני רוצה להעיר ולומר, שלא בגללם זה בא! - אמנם האחוז הכמותי שלהם הוא גדול, אך במבט של הקב"ה על עם ישראל הרי שאלו איברים מדולדלים, מה חשוב כלפי שמיא? רק מה שאנחנו חושבים, מתי כבר נדע שכאשר אנו עומדים להתפלל שמונה עשרה, ומבקשים בקשות הרי שאנחנו מצילים את עצמנו בבקשות אלו יותר מכל שיסייעו ויועילו לנו כל הרופאים וכל הגנרלים. אנחנו! שאנחנו נרגיש, שומרי התורה! וכמו שהיה מרן הרב מבריסק זצ"ל רגיל לומר, כאשר יש ספינה של שבעים עובדי עבודה זרה, "והספינה חישבה להשבר", לא מצליחים לעצור את הסער, "בשל מי בא הסער הזה", הרי יש שבעים עובדי ע"ז! אך לא, יש שם איזה יהודי בתחתית האוניה, וכי זה בגללו? הרי הוא עובד ה'! אך כן, הקב"ה איננו מתחשב בשבעים עובדי ע"ז, הוא מתחשב רק בנו, כל אחד בעצמו יבדוק, כל מה שעשה כאן הקב"ה הוא על מנת להשריש בליבותנו! גם אני הלכתי לשון בליל שמחת תורה קצת בבטחון, לא חששתי משום דבר, למה? מה פתאום, יש צבא! יש צבא! וכי זה צבא? כזה שברירי... אף אחד לא הרגיש שיש סכנה, הקב"ה בא ומראה לנו, אני רוצה לעזור לכם להתעורר.

התגשמות הנבואות בפרשת האזינו

כתוב בפסוק בהאזינו: "כי ידן ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב" - פירש"י עצור - אין עוצר ומושל, אין מי שיעזור. "ואמר אי אלהימו צור חסיו בו". זו העבודה זרה של הדורות האחרונים, על העבודה זרה של פעם אנו תמהים, כיצד אנשים נורמליים "האומר לעץ אבי אתה ולאבן את ילידתני" את הע"ז הזו כבר סלקו אנשי כנסת הגדולה, כך אמר מנשה המלך לרב אשי שאילו היה באותם דורות היה רץ אחרי הע"ז. רב אשי! והיום איננו מבינים זאת, ואנו מביטים בהם כעל שוטים שבעולם, אך הקב"ה מנסה אותנו בנסיונות עבודה זרה אחרים, בדורות האחרונים היא העבודה זרה של "כוחי ועוצם ידי", "כוחנו במתנינו". וכן עכשיו כמדומה ששוב חוזרים למהלך כזה. "ראו" אומר הקב"ה: "כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב - ואמר אי אלהימו" - איפה ה"כחי ועוצם ידי שלכם? - איפה ה"צה"ל" שלכם, איפה "חיל המודיעין" המפורסם, איפה הטנקים המשוכללים, איפה המטוסים היותר טובים שבעולם? "אי אלהימו צור חסיו בו? אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם, יקומו ויעזורכם! יהי עליכם סתרה!" - ואז אומר הקב"ה: "ראו עתה" - כאשר כל הכחות האחרים נשברים וכלים כרוח, זהו הזמן להשריש בלב - "ראו עתה כי אני אני הוא!" עד עתה דיברתי בלשון נסתר - "הוא" - השגחה נסתרת, עכשיו תראו כי ה"הוא" זה "אני" "כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי, אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל!" וזה המסר שמורים לנו משמים, זה עלה בדם! קשה להרגיש שמאות מאות משפחות במצב נורא כל כך. מספרים שהיתה אכזריות עצומה במעשי ההרג הנוראים, הרי זה שובר כל

את היראת שמים שהיתה לרמב"ם, ונתנו לו, והתעלף מיד, לא היה יכול להחזיק מעמד. והרי את ה"ידיעת" של הרמב"ם כולנו יכולים לדעת, כפי שמורה בספריו, אבל שה"ידיעת" יהיה "והשבות אל לבבך" רק הרמב"ם היה בכחו להגיע להשבה אל הלב באופן מופלא שכזה.

מהלך מאורעות הדורות האחרונים

ובאן יש לנו להרחיב ביסוד זה קצת יותר בפרטות. כידוע שלפני יותר ממאה שנה קמה בעם ישראל תנועה שביקשה להשריש בלב היהודי שהתקוה היחידה "ותחזינה עינינו בשוכן לציון ברחמים" שכל יהודי יושב ומצפה לגאולה ולביאת המשיח איננה מספיקה, אלא צריך לעשות משהו בעצמנו, כמדומה שההתעוררות לתנועה החלה לאחר הפרעות הגדולות שהיו בקישינב שברוסיה ובעוד מקומות, שדם ישראל נשפך כמים, ואמנם אח"כ אירעה השואה שהפרעות לעומתה היו "פכים קטנים", אך אז הפרעות זיעזעו את עם ישראל, וזה הניח מקום להחליש ולהשריש בלבבות שהנה אנחנו בכוחנו ועוצם ידינו נקים מדינה, עם צבא, עם משטרה, עם כח וטנקים וחיל, ואנו נשלט על עצמינו, "ניקח את גורלנו בידינו" זאת היתה הסיסמה. ולדאבוננו הם הצליחו לטעת בלבבות את טעותם.

והנה אחרי שנים קמה מדינה עם כח, אין זה "מעשה שטן" אלא נסיון לעם ישראל, האם ה"ידיעת" על מקומו או שחלילה גם הם נגררים ומושפעים מהם באיזה מקום. בהכרות האו"ם על הקמת המדינה רקדו המונים ברחובות כל הלילה, ואילו מרן הרב מבריסק זצ"ל צעק: "זהו פיקוח נפש, זהו פשע!" שכן כשש מאות אלף יהודים היו אז בארץ, מתוכם לא רבים מחזיקי נשק, ואילו הערבים היו כחול הים, שבע מדינות עם צבאות אדירים, זהו פשע, פשע מלחמה. והקב"ה עזר, וכיצד זה קרה, וכי אפשר לומר שזה בדרך הטבע? הקב"ה רצה כפי שבימי גדעון הראה שיכול לתת נצחון במלחמה גם עם שלש מאות איש, כך יכול לעזור גם עם שש מאות אלף יהודים לעומת מליוני ערבים, ובאמת היה זה פלא גדול בעולם! אך מאידך זה יצר תחושת כוחי ועצם ידי, "צבא ההגנה לישראל...", הקב"ה עזר והציל כדי שאדרכה נשריש בלבבות שאין כח בעולם מלבדו, ו"שקר הסוס לתשועה, גיבור לא ינצל ברב כח", וכפי שהיה מוכח אז, שהלא הערבים היו גבורים ועם כל זאת הצליחו לנצח, אין זאת אלא מעשה ה'! אך היצה"ר הצליח לקחת את זה להרגשת "כל הכבוד ל...", זה היה כשלון שלנו.

ושוב לאחר שנים הגיעה מלחמת ששת הימים, ושוב באו ימי פחד, ורבים מיהרו לשלוח את ילדיהם לחו"ל כי חששו שעומדת להיות שואה חדשה, ושוב כשהיתה הרגשה קשה זו עזר הקב"ה, הוא רצה להראות לנו שהכל ממנו, אך שוב רבים רבים נכשלו בתחושת "כל הכבוד לצה"ל..."

ושוב לאחר כמה שנים הגיעה מלחמת יום הכיפורים, בכישלון אדיר של חיל המודיעין, מה שהראה לעין כל שאין ביכולתם מאומה, וכל צבאות ערב מכל הצדדים באו למלחמה, וכידוע שהיו מראשי השלטון שרצו להתאבד! כשלון מביש כזה! ולבסוף עזר הקב"ה, וכי אין זה מספיק לראות ולהבין שיד ה' פועלת כל זאת? ולא צריכים כלל את הצבא, שבשעה שהתחילה המלחמה הצבא כלל לא היה מאורגן. ועדיין הביאה המלחמה להתעוררות תשובה, אבל עדיין עם ישראל לא התעורר דיו.

עוד יש לו הנאה, אך אצלה זה קדש קדשים! וכאן הוא מצא מקום - כאן מצליח השטן להחדיר את טלפיו!

והוא הדין כל המכשירים שכאילו מהווים עזר ללימוד תורה, ובדרך אגב יש שם כל דבר אסור, גם דברים שנראים כמסייעים כמו המייל (וכבר היו על זה אסיפות) וכדו'. וכך כשהיתה מחלת הקורונה מה שהיה צריך להביא אותנו להתעוררות גדולה, אך בינתיים היצה"ר הכניס לאלפי ישראל דברים שלא ראויים להשמע, וכל אלה ודאי עומדים עדיין בתביעתם.

וכן בהתמדת התורה, יאמרו, במצב כזה אי אפשר ללמוד, אך כאן הנסיון! להרגיש שאין לנו אלא תלמוד תורה, שהתורה היא העומדת ליהודי בכל זמן ובכל עת, להרגיש זאת בפועל, וזה והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו.

כך אני חושב, שוב אני אומר, קטונתי, אך זו בחינה של "ציוחה העזרה", המצב צוות, עורו נא, עורי נא כנסת ישראל! מי היא כנסת ישראל, אין אלו המליונים ששוקקים ברחובות בכל פינה. כנסת ישראל הם אותם מתי מעט שיושבים על משנתם ולומדים תורה מתוך הדחק.

וזאת עלינו לדעת שהקב"ה אוהב אותנו תמיד, בכל מצב. כתוב שמשנה רבינו אמר "ממרים הייתם עם ה' מאז דעתי אתכם", כזו תוכחה לכלל ישראל! כבר מזמן יציאת מצרים כבר היינו ממרים! - ומה אומר ירמיהו הנביא "זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", הכיצד "אהבת כלולותיך"? הלא נאמר "ממרים הייתם", אך אלו שני דברים, האהבה של הקב"ה היא לכל יהודי בכל מצב, וכל מה שרואים הסתרה הוא רק רגע אחד, "רגע קטון עזבתיך" אבל יש "אהבת עולם", שבכל רגע זה אהבה לעולם, אין זו אהבה ש"תהיה לעולם", אלא ה'חפצא' של האהבה היא אהבת עולם, וא"כ גם בזמן ש"ממרים הייתם" אין זו סתירה. וזה מדבר לדורות, שבאותה המידה עם ישראל אוהב את הקב"ה.

וזו ההתעוררות שצריכה להיות, שהשמונה עשרה יהיה אחרת! נרגיש מעט יותר את ה"ברוך - אתה - ה'". נרגיש קצת אחרת את ה"גואל ישראל", נרגיש את ה"שמע קולנו ה' אלוקינו חוס ורחם עלינו וקבל ברחמים וברצון את תפילתנו". ולא כאומרי תהילים ורצים הביתה כאומרים התפטרנו כבר מהתהילים...!

הגדולים אמרו להגיד תהילים, תהילים הנאמרים במהירות וחטף אינם שווים הרבה, אמנם הקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה, אך לא זהו הנדרש, וע"ז נאמר בפסוק הנ"ל "ראו", שיהיה בחינת "ראיה" לא ידיעה, "ראו עתה כי אני אני הוא", "עתה"! הוא מדבר על היום! פן יהיה מאוחר. נתקיימו דברים שנאמרו על מלחמת גוג ומגוג, "חצי העם בגולה" - "ונשסו הבתים" אולי ריחם ה' ועשה זאת במקום אחד ולא בירושלים, איננו יכולים לדעת. אך אם באמת זו ההתחלה, לפני הפסוק האחרון "כי אשא אל שמים ידי", אז במה אנו עומדים? לפני הגאולה! וכי נאבד אז את כל האפשרות להתקרב קצת להקב"ה. - והרי זה בכוחינו. - "ראו עתה כי אני אני הוא, מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל". ואז נוכל לעמוד ולהתחנן - "ממקומו הוא יפן ברחמים ויחון עם המיחדים שמו ערב ובוקר בכל יום תמיד... שמע אומרים", "תמיד", בכל מצב, ואז נזכה באמת ל"ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאום ה'", ויאמר לציון מלך אלוקיך אמן ואמן.

לב. את החשבונות שמייים עליהם הרחוקים לא אנחנו צריכים לעשות, וכמעט אפשר לומר שאין זה בשבילם, עיקר התביעה שתובע הקב"ה מכלל ישראל היא על לומדי התורה, על המאמינים, היכן אתם! האם באמת אתם מרגישים שהכל בידי שמים? הלא ראיתם ש"שקר הסוס לתשועה, וברוב חילו לא ימלט", הרי ראיתם בחוש, ואתם אומרים זאת בכל בוקר, אלא, אמנם אומרים, ה"וידעת" קיים, אבל עדיין צריך "והשבות אל לבבך"! ונראה שזהו עיקר המסר במאורעות אלו.

וזה אומר שזהו המסר האחרון לפני הגאולה, כי הפסוק הבא הוא "כי אשא אל שמים ידי" שאם כלל ישראל יגיע לבירור של "ראו עתה כי אני אני הוא" - אם יבינו כי "אני מחצתי", לא הנאצים הרגו בשואה, "אני מחצתי". ה"הוא" המסתתר הוא "אני", שהוא גם שם ה' כמו שאומר רש"י. "אני מחצתי וארפא ואין מידי מציל". ואם תראו כן, הרי "כי אשא אל שמים ידי ואמרת חי אנכי לעולם" אם רק אנו נדע שהצורה היא ש"בשלוש מאות איש" שאי אפשר לטעות בהם שזה צבא מעולה, רק רואים שאין כאן צבא ואין כאן כלום אז באה הישועה.

וכעת הסכנה בזה גדולה, כי אם עכשיו יצליחו להראות שוב כח, כנקמה, ושוב יתגלגלו לאוזניים הנאומים של אותם מחריבים "גבורי כח" שאין בהם מאומה, וישמעו שוב אותם נאומי הרהב שהושמעו אחרי מלחמת יום הכיפורים ומלחמת ששת הימים, ובאיזה מקום - מבין השורות - גם של העתונים היותר חשובים, נקלט איזה ריח... באופן טבעי, שלא באשמתם. הידע החיצוני נקלט, וגם הוא משפיע לרעה לחוש תחושת כוחי ועוצם ידי, אנו צריכים "וידעת היום, והשבות אל לבבך", ועל כך צריך להקדים תפילה לקב"ה. את פרקי התהילים צריכים אנו לומר לא רק כדי שהחולים והפצועים יבראו ושהשונאים יכשלו, אלא גם שאנחנו לא נחזור שוב על הטעות, התקיים "ראו עתה" - וה"עתה" עבר, ואז, ירחם ה' אם גם עכשיו לא נקלוט את המסר, מה יהיה חלילה? "ראו עתה" - עתה! הרי אין לכם כבר שום סיבה לחשוב אחרת. הרי אתם רואים שאין גנרלים, אתם רואים שאין צבא, אין חיל מודיעין, ואין טנקים. ואפילו הטעות שחושבים שאומה אחרת תעזור, הרי בנביאים מבואר שנגזרה גזירה על אומה אחת בגלל היותה "משענת קנה רצוצ" לעם ישראל. האומות שגורמות לכך שלא נבטח בקב"ה כיון שהם עוזרות לנו - הרי זו סכנה בשבילם, הם יכולים לאבד את שלטונם, כמו אותה אומה שבאמת עזר הרבה ואיבד את שלטונו. **והבעיה** היא שלנו, כדי שבאמת נרגיש שאי אפשר להגיע - צריך לומר שבע פעמים עלינו לשבח ע"מ שחומות יריחו יפלו. ושבע פעמים עניינו השרשה בלב. ולפחות משהו השרשה בלב צריך.

נקודת המוצא של ההצלה היא רק כשנבין יותר את ה"אני אני הוא, מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל".

התעוררות למעשה - בדברים הצריכים חיזוק

והוא שזה גורר עוד דברים שצריך להתעורר, דברים שבין כה וכה מדברים עליהם, על הפריצות שמתגנבת לפאות של נשותינו היקרות, נשים שמוסרות נפש כדי שבעליהם ילמדו תורה, ולא נשמע אף קול שאולי ילך לעבוד קצת, אבל כאן פתאום מצא השטן דרך להכנס לתוך קדשי הקדשים! הנשים האלה הן קדשי קדשים, כאשר האדם לומד

שיעור מרן הגאון רבי אשר דייט שליט"א

מצות התפלה

ומי שהוא בצרה ולא התפלל ביטל מצוה להרמב"ם, ולכן נראה ברור כגירסת המנ"ח.

ומבואר מדבריו דנקט סוף דברי הרמב"ם לעיקר, אך זה תימה גדולה דבסוף ספר המצוות כתב הרמב"ם להדיא שהוא מסלק מחשבונו של הרמב"ם מצוה ה', ומוכח מדבריו דעיקר שיטתו כתחילת דבריו, דאין התפלה מצוה מה"ת כלל, אלא שכתב דאף אם נקבל את דברי הרמב"ם דתפלה מה"ת כדרשת חז"ל על פסוק זה נאמר דאין המצוה אלא בשעת צרה כנ"ל. וראיתי שגם המג"א (סי' ק"ו סק"ב) כתב בדעת הרמב"ם דאין מצות תפלה מה"ת כלל ע"ש.

ונמצאו שלש מחלוקות בדבר, דעת הרמב"ם דמצוה מה"ת להתפלל פעם אחת ביום, דעת הרמב"ם אליבא דהחינוך דמצוה מה"ת להתפלל בשעת צרה, ודעת הרמב"ם כדמשמע מדבריו דאין מצות תפלה מה"ת כלל אלא זכות וחסד ה'.

וראיתי בדברי הגר"פ פרלא בספר המצוות לרס"ג (ח"א עשה ב') שהוכיח מדברי הרס"ג בספר האמונות והדעות (מאמר חמישי) דג' תפלות בכל יום דאורייתא, אך באמת לא מצינו לאחד הראשונים שג' התפלות יהיו מה"ת, ונראה ברור דאין כונת הרס"ג שם דהוי מצוה מה"ת ממש, אלא שיש לו עיקר מה"ת שהרי אבות תקנו ורמזו באורייתא.

וכיוצא בזה צ"ל בביאור דברי הגמ' (תענית כ"ח ע"א) דקרנן עצימ דוחה מעמד של נעילה אבל לא מעמד של מנחה, דהללו דברי תורה והללו דברי סופרים. ופירשו שם רש"י ותוס' (ד"ה הללו) דמנחה דבר תורה היא, וביאר רש"י דלפינן מיצחק דכתיב "ויצא יצחק לשוה בשדה", ותימה דסוגיא זו סותרת את המבואר בכמה מקומות בגמ' דתפלה דרבנן, ואיך אמרו שם דתפלת מנחה מה"ת. וע"כ צ"ל דאין כונת הגמ' שם דהוי מה"ת ממש, אלא דתפלת המנחה חשיבא ד"ת לגבי נעילה דהוי לגמרי מדברי סופרים, משום דתפלת מנחה רמיזי בקרא ויצחק תיקנה כדכתיב ויצא יצחק לשוה בשדה, ולפיכך חמורה תפלת מנחה מנעילה, אף שגם תפלת מנחה אינה מצוה מה"ת. ובדרך זה נראה גם בכונת הרס"ג בספר אמונות והדעות, וז"ב.

והנה בברכות (כ' ע"ב) מבואר במשנה דנשים חייבות בתפלה, ונחלקו הראשונים בגירסת הגמ', לגירסת רש"י אמרו שם: "מ"ט, משום דרחמי ניהו", וכל כונת הגמ' לבאר למה חייבו חכמים את הנשים במצות התפלה. וביאר רש"י דה"ג, משום דלשיטתו דתפלה דרבנן, וגם המאירי שם כתב לפי גירסא זו דתפלה דרבנן ולא מה"ת. אך התוס' (ד"ה בתפלה) וכמה ראשונים גרסו שם בגמ' "פשיטא, מהו דתימא הואיל וכתיב בה ערב ובקר וצהרים כמצות עשה שהזמן גרמא דמי קמשמע לן", והיינו דמתחילה קס"ד דמצות עשה שאין הזמן גרמא היא ומה"ת לפטור נשים, ותיצו דכיון דכתיב ערב ובקר וצהרים הו"א דהוי מ"ע שהזמ"ג, וקמ"ל דחייבות. ולפי גירסא זו משמע דתפלה מה"ת שהרי הקשו פשיטא דנשים חייבות כיון דמ"ע שאזמ"ג, ואם כל מצותו דרבנן אין זה תלוי אלא בתיקון חז"ל באופן מסוים וככל מצוה ומצוה.

ובאמת כבר הוכיח המגילת אסתר מסוגיא זו (שם) כשיטת הרמב"ם דתפלה מה"ת. ובשאג"א (סי' י"ד) תמה עליו דאדרבא ממה שאמרו דנשים

"ויצא יצחק לשוה בשדה לפנות ערב" (כ"ד ס"ג).

"ויפגע במקום" (כ"ה י"א).

"וישכם אברהם בבקר" (י"ט כ"ז).

"איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר תפלות אבות תקנום... תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, אברהם תקן תפלת שחרית שנאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר ויעמד פינחס ויפלל. יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוה בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפלה, שנאמר תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו. יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר ויפגע במקום וילן שם, ואין פגיעה אלא תפלה, שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בך" (ברכות כ"ו ע"ב).

א. מצות התפלה ומצות העבודה

נחלקו הראשונים במצוה זו של עבודה מה פשרה, וג' מחלוקות בדבר. שיטת הרמב"ם דמצות תפלה מה"ת היא, דחייב אדם מה"ת להתפלל בכל יום, וכמ"ש בספר המצוות (עשה ה') ובהקדמה להלכות תפלה, וכ"כ בתחילתו (פ"א ה"א): "מצות עשה להתפלל בכל יום". והרמב"ם בהשגותיו לספר המצוות חולק על הרמב"ם, וס"ל דדרשה זו אינה אלא אסמכתא, ומצות תפלה אינה אלא מדרבנן, ומצות העבודה היא מצוה כוללת וז"ל: "עיקר הכתוב ולעבדו בכל לבבכם שתהי' כל עבודתנו לאל ית' בכל לבבנו כלומר בכונה הרצויה שלימה לשמו". והסמ"ג (עשה י"ט) נקט כשיטת הרמב"ם דמצות תפלה מה"ת היא, בעוד הסמ"ק (מצוה י"א) כתב כשיטת הרמב"ם ע"ש.

אמנם הרמב"ם בסוף דבריו לאחר שהאריך להוכיח דמצות תפלה מדרבנן, הוסיף על הלוחות הראשונות אשר בידיו, וכתב "ואם אולי יהי' מדרשם בתפלה עיקר מן התורה וכו' נאמר שהיא מצוה לעת הצרות" וכו', הרי לן חידוש בדברי הרמב"ם דאפשר דבאמת יש מצוה מה"ת להתפלל, אך לא כשיטת הרמב"ם דמצוה להתפלל בכל יום אלא מצוה זו נוהגת בשעת צרה בלבד.

[והרי בלא"ה יש מצוה מה"ת לזעוק ולהריע בשעת מלחמה ובשעת צרה, כמבואר בפר' בהעלותך (במדבר י"ט): "והיה כי תבאו מלחמה בארצכם והרעותם בחוצרות. וכ"כ הרמב"ם בריש הלכות תעניות, וז"פ].

ויש לעיין בשיטת הרמב"ם מה עיקר שיטתו, האם מה שכתב בתחילת דבריו דאין כלל מצוה מה"ת להתפלל, דהתפלה מחסדי הקב"ה ששומע תפלת כל פה, אבל איננה חובה, ומצות העבודה כללית היא לכל מצוות התורה שיעשו בכונה שלימה ודעת רצויה, או שמא מה שכתב בסוף דבריו שיש מצוה להתפלל בשעת צרה. וראיתי בספר החינוך (מצוה תל"ג) שכתב בסו"ד דמי שהיה בצרה ולא התפלל לקב"ה ביטל מצוה זו לדעת הרמב"ם [כ"ה בגירסת המנחת חינוך, וראיתי בזה נוסחאות אחרות שכתוב בהם לדעת הרמב"ם אך לשון זה משובש ורחוק שיכתוב החינוך: "מי שעבר עליו יום אחד ולא התפלל ביטל מצוה לדעת הרמב"ם]

לעילוי נשמת

ת.נ.צ.ב.ה.

מרת מלכה מזהלה בת הדר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה'ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הונצח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לז"ס אנג'לס

אך עדיין צ"ע וביאור בזה דמ"מ עיקר המצוה בשניהם מה"ת ונוסח המצוה ומטבע שלה מדרבנן ומה לן במה שמצות ברהמ"ז מוגדרת יותר.

ונראה להוסיף בזה דשאני תפלה דרבנן, מבמה"ז וק"ש דרבנן, ביסוד גדרן. דבמה"ז וק"ש באו חכמים רק להרחיב את דיבור המצוה ולתקן את ניסוחה, אבל מהות המצוה אחת היא מה"ת ומדרבנן, משא"כ בתפלה דנראה דחלוקה מצות תפלה מהתורה לתפלה שתקנו רבנן.

דהנה מבואר לא רק בדברי הרמב"ן אלא אף בדברי הרמב"ם, דאין מצוה זו "מצות תפלה" בלבד אלא "מצות עבודה" דלעבדו בכל לבבכם כתיב, ולדעת הרמב"ן מצוה כוללת היא, דמצוה על האדם לקיים את כל מצות ה' בכונה רצויה ושלמה, ואין כונת התורה למצות התפלה, ואף הרמב"ם אף דנקט דמצות תפלה נלמדת מפסוק זה, מ"מ כתב בפרטי המצוות בריש הל' תפלה: **"לעבד את ה' בכל יום בתפלה"**, הרי שגדר המצוה הוא העבודה, אלא שהתפלה היא יסוד עיקרי בעבודה זו.

[וכבר ביארתי בכמה מקומות שמצינו בכ"מ בדברי הרמב"ם דברפטי המצוה כותב את הגדרת המצוה ומהותה, בעוד שבגוף ההלכות כותב רק את ההלכה לכשעצמה, כגון בהלכות תשובה שבפרטי המצוה כתב: **"שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה"**, בעוד שבפ"א ה"א כתב "מצות עשה להתודות", ועי' מנחת אשר דברים (סי' פ').]

והדברים מפורשים בדברי הרמב"ם בספר המצוות (שם) שכתב:

"שצונו לעבדו יתעלה וכו' ואעפ"י שזה הציווי הוא ג"כ מן הציווים הכלולים וכו' הנה יש בו יחוד שהוא צוה בתפלה".

הרי שגם הרמב"ם מודה שמצוה זו כוללת, אלא דס"ל דמ"מ נתחדש בה מצוה מסויימת להתפלל אך מהות המצוה וגדרה **עבודה** והתפלה היא מעיקרי עבודה זו.

אך במצות התפלה שתיקנו חז"ל, נראה שיסודה ומהותה **"רחמי"** ולא **עבודה**, דהיינו בקשת צרכיו של אדם כדי לקבל שפע אלקי מן הקב"ה, וכמבואר בברכות (ע"ב) דמש"ה חייבו גם את הנשים בתפלה כיון דרחמי ניהו וגם נשים צריכות רחמי. ולפי"ז נראה דמה"ת יוצא בכל אחד מעניני התפלה בין בשבח בין בהודאה בין בבקשת צרכיו, וכמו שהבאנו לעיל מהרא"ה והמגן אברהם, דכולהו יש עבודה, וכולהו בכלל עבודת דרך עבד העומד לפני רבו ומבקש צרכיו או מודה לו, דעצם עמידת האדם בתפלה לפני הקב"ה עבודה היא, אבל מצות חכמים דתפלה יש רק בבקשת צרכים שהיא גדר רחמי, ומ"מ תיקנו חז"ל שקודם יסדר שבחו של מקום ואח"כ יבקש צרכיו ואח"כ יודה, וכמבואר בברכות (ל"ב ע"ב, ל"ד ע"א) וכפי שעשה משה. ומה דמשמע מלשון הרמב"ם (פ"א ה"ב מתפלה) דהוי מה"ת דכתב: **"חייב מצוה זו כך היא וכו"**, אין כונתו דכך הוא עיקר החיוב ואינו יוצא יד"ח בדרך אחרת, אלא דכך ראוי לנהוג כדרך שנהג משה וממנו יש ללמוד **דרך ארץ שבתפלה**, אבל באמת יוצא יד"ח **כל שהוא מודה** [כלשון הרא"ה] ובתפלה כל שהיא [כמ"ש המג"א].

ואפשר דשני גדרים אלה שבתפילה, עבודה ורחמי, שורשם במה שנחלקו בברכות (כ"ז ע"ב) אם תפילות אבות תיקנום או כנגד תמידין תיקנום, ולמסקנת הגמ' אלה ואלה דא"ה, **"לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום, ואסמכיהו רבנן אקרבות"**.

ונראה לכאורה דמצד תקנת האבות תפילה רחמי היא, דהאבות תיקנו את התפילות כדי לעורר רחמי שמים על ישראל, וכנגד מה דאסמכיהו אקרבות תפילה עבודה היא כשם שקרבות עבודה המה. וראה מה שפירש רבינו יונה (אבות פ"א מ"ב) **"על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים"**, שעבודה היינו עבודת הקרבות ועבודת התפילה. ויש להאריך בכל זה ואכמ"ל.

ולפי"ז נראה דבמצות תפלה לא באו חכמים לתקן נוסח ומטבע בלבד, אלא גדר נוסף שהוא רחמי ולא עבודה בלבד, ושאינו בזה תפלה מבמה"ז וק"ש. כן נראה לבאר וליישב שיטת הרמב"ם ממה שהקשו לשיטתו הרא"ה והשאג"א.

אך אף שהדברים מתקבלים בשיטת הרמב"ם, אין זה דעת הרמב"ן, דהלא כתב דעיקר מצות תפלה היא בשעת צרה, ופשוט דעיקר התפלה בשעת צרה רחמי היא, שמבקש ומתחנן מהקב"ה שיושיענו ויגאלנו מצרתנו ולא גדר עבודה בלבד, וגם מדברי המג"א הנ"ל מבואר שלא כדברינו.

חייבות משום דרחמי הוי משמע דהוי מדרבנן, אך באמת נראה דשאלה זו תלויה בשתי הגירסאות שבדברי הראשונים שם כמבואר.

וראיתי בפמ"ג בהלכות י"ט (סי' ת"צ משבצות זהב ס"ק ב') שהעיר בדעת הרמב"ן דאין מצות התפלה מה"ת, ממה שכתב הרמב"ן בפ"י על התורה (ויקרא כ"ג ב') בביאור מצות **"מקראי קודש"** במועד, שהוא **"לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל בכסות נקיה"**, הרי דתפלת המועד מה"ת היא. אך באמת נראה פשוט דאין כונת הרמב"ן דכל זה מה"ת ממש, דא"כ נחדש דמצוה מה"ת להתפלל ב**פרהסיא** דוקא ולא שמענו כזאת מעולם, ונחדש עוד דכסות נקיה חיוב מה"ת היא, אלא נראה פשוט דעיקר המצוה היא לנהוג בו קדושה, אלא דראוי גם לקדש אותו בתפלה והלל בכסות נקיה בפני קהל ועדה להגדיל שמו הגדול, ויש בכך מצוה אבל אין זה חיוב גמור מה"ת, וכ"ז נראה ברור ופשוט לענ"ד.

והנה בערוך השלחן (ריש סימן פ"ט) האריך לטעון דגם לשיטת הרמב"ן עיקר תפילה דאורייתא דהלא משלשת עמודי תבל היא, אלא שאין מקומה במנין התרי"ג, וכתב בזה כמה דרכים, עי"ש.

אך אין דבריו מתיישבים בלשון הרמב"ן. ויותר נראה דודאי התפילה מיסודות העבודה היא, אך אין חיובה מה"ת, אמנם אפשר שכדי להשלים את החיוב לשלימות העבודה בהכרח צריך גם להתפלל. ודו"ק בדקות הענין.

ב. החיוב מה"ת ותיקון חכמים

והנה הרמב"ן הוכיח שיטתו מכמה סוגיות מפורשות שמבואר בהן להדיא בדברי הגמ' דתפלה דרבנן:

א. בברכות (כ"א ע"א) לגבי בעל קרי קורא קר"ש כיון דהוי מה"ת אבל אינו מתפלל כיון דתפלה דרבנן.

ב. בשבת (י"א ע"א) דר"ש בר יוחאי וחביריו שתורתן אומנותן מבטלין ת"ת בשביל קר"ש דאורייתא ולא לתפלה דרבנן.

ג. בסוכה (ל"ח ע"א) דמפסיקין הסעודה בשביל לולב דאורייתא אבל לא לתפלה דרבנן.

ובישוב שיטת הרמב"ם כתב הכס"מ (ריש הל' תפלה) דכל אותן הסוגיות עוסקות בסדר התפלה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה, אבל מה"ת יוצא בתפלה כלשהי ללא מטבע מסויימת ובהכי לא איירי עי"ש.

ומשמע מדברי הכס"מ דמה"ת יוצא בתפלה כל דהו ממש ללא שום נוסח ומטבע, וכ"כ המגן אברהם (ס"ק פ"ס ק"ב) ליישב מנהג זמנו דנשים לא התפללו, דמה"ת יוצאים יד"ח בכל תפלה שהיא שאומרות בבוקר בקומן משנתן, ואף חז"ל לא חייבו יותר מזה, ורק לאנשים תיקנו את תפלת העמידה עי"ש [ולכאורה נראה דגם בברכת הנהנין יוצא יד"ח מה"ת כיון שהודה הודאה כל שהיא להקב"ה]. והדברים מפורשים בפ"י הרא"ה למס' ברכות (דף מ"ח ע"ב) שהקשה קושיא גדולה דמאי שנא תפלה דאף שעיקר מצותה מה"ת אמרו בה שהיא מדרבנן, כיון שנוסח התפלה הוא מדרבנן, מברכת המזון דפשיטא לן בכל הש"ס דהיא מה"ת, אף שגם בברכת המזון אין נוסח אחד מסויים מה"ת, וכל אחד מברך לפי צחות לשונו, ונוסחתה מדרבנן (עי' מנחת אשר דברים ס"י כ'). ותי' הרא"ה דברהמ"ז ענינה מוגדר ומסויים מה"ת **לברך על הארץ הטובה** אף שנוסחתה מדרבנן, אבל בתפלה אף כל עיקר ענינה אינו מוגדר מה"ת, דיוצא יד"ח בכל ענין מעניני התפלה בין בשבח ובין בהודאה ובין בבקשת צרכיו, ומשום כך אמרו דתפלה מדרבנן עי"ש היטב.

ובשאג"א (שם) הקשה עוד לשיטת הרמב"ם, מהמבואר בברכות (כ"א ע"א) דבעל קרי קורא קר"ש בשלימותה אף שמה"ת יוצא יד"ח בפסוק ראשון או בפרשה ראשונה, דכיון שעיקר מצותה מה"ת אמרו חכמים שיקרא קר"ש כדרכו אף במה שאינו אלא מדרבנן, ומאי שנא מתפלה דגם עיקר מצותה מה"ת ואעפ"כ אמרו שבעל קרי לא יתפלל.

ויש ליישב קושייתו לפי"ד הרא"ה, דגם מצות קר"ש מה"ת מוגדרת וברורה לומר פסוקים אלה שיש בהם קבלת עול מלכות שמים, ואנשי כנה"ג הוסיפו עליהם פרשיות שגם בהם יש קבלת עול מצות, וק"ו הוא מברהמ"ז, דמה"ת אין בה נוסח מסויים כלל אלא ענין מוגדר דהיינו לברך על המזון, וכ"ש קריאת שמע שאף מה"ת היא פרשה מסויימת, אלא שחכמים הרחיבו בה והוסיפו עליה, ומשום כך תיקנו לבע"ק לומר כולה, משא"כ בתפלה שמה"ת אין בה לא נוסח מסויים ולא ענין מוגדר.

ג. מצוות התפילה בכל יום

והנה כאמור שיטת הרמב"ם דחייב אדם מן התורה להתפלל בכל יום, ויש לעיין מנא לן דמצוה זו רובצת על האדם בכל יום, והלא מקור המצוה במה דכתיב (שמות כ"ג ה') "ועבדתם את ה' אלהיכם", ועבודה זו תפילה היא, וכמ"ש (תענית ב' ע"א) "ולעבדו בכל לבבכם, איזו היא עבודה שהיא בלב - הוי אומר זו תפלה", ובפסוקים אלה אין רמז שהמצוה נוהגת בכל יום.

ושנים מנושאי כליו של הרמב"ם כתבו בזה שתי דרכים:

א. הלחם משנה (תפילה פ"א ה"א) הביא בשם הקרית ספר, דכיון דבסיפא דקרא (שם בפ' משפטים) כתיב "וברך את לחמך ואת מימך", כשם שאדם אוכל לחם לשבעה ומים בכל יום ויום כך גם רישא דקרא ועבדתם את ה' נאמרה בכל יום ויום.

והדברים חידוש דהלא מעין דרשה יש כאן, ולא סברא, והדרשות מסורות לחז"ל ואין דרך הראשונים לדרוש דרשות מן המקראות, וביותר תמוה שהרמב"ם חידש כן מדנפשיה ללא כל מקור בדברי חז"ל, וחידש זאת מכעין דרשה, מבלי לגלות את מצפוניו.

ובכסף משנה שם כתב:

"ועבודה זו צריכה שתהיה בכל יום שאם אינה בכל יום אולי נבא לומר שהיא פעם אחת בכל ימיו וזה ממה שלא יסבלהו הדעת וא"כ ע"כ החיוב הוא להתפלל בכל יום".

וגם בדבריו יש לתהות, דזה דלא מסתבר להניח שאין המצוה נוהגת בכל יום, אין בו די לחדש שאכן מצוה זו נוהגת בכל יום. ולענ"ד הדלה והשפלה עדיין יש לתהות מנין לו שמצוה זו נוהגת בכל יום.

וכיוצא בדבר יש לתהות בדברי הרמב"ם גם לגבי מצות ברכת כהנים שנצטוו הכהנים לברך את ישראל, דגם בהלכה זו כתב הרמב"ם בפירוש המצוה בריש הלכות תפילה: "שנייה לברך כהנים את ישראל בכל יום". וגם במצוה זו יש לשאול מנ"ל שמצוה זו רובצת חובה על הכהנים בכל יום ויום.

ונראה בזה מה שנתבאר בדברינו בכמ"ק דמצוות התורה מתחלקות לשני גדרים יסודיים, מצוות שעיקרן בתוצאה, ומצוות שעיקרן בעצם עשיית המעשים, שמתבען ומהותן עבודת האל המה.

וחילקנו בין אלה לאלה לגבי כמה סוגיות יסודיות בהלכה, כהא דמצוות צריכות כונה, שאין הלכה זו נוהגת אלא במצוות שהן עצמות עבודת ה' ולא במצוות שמהותן בתוצאה (עיין מנחת אשר כללי המצוות סימן י'), והא דשליחות שאינה נוהגת אלא במצוות שבתוצאה ולא במצוות שעניינם בעצם המעשים, ואכמ"ל.

ונראה בעומק שכל המצוות שעל סדר היום, שבת ומועד יסודן בעצם עשיית המעשים, והן הם תכלית עבודת ה' כגון קריאת שמע, תפילה ומאה ברכות בכל יום, קידושא ואבדלתא בשבת ויו"ט, מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים, הסוכה והלולב, דשיגרת החיים של אדם מישראל היא שיגרה של עבודת האל, וכל שאר מצוות התורה עיקרן בתוצאה.

ונראה עוד יתירא מזו שמבחינה זו כמה יפה גם חזון ושוב, כל מצוה שבתורה שמצד עצם מהותה אין בה תוצאה נרצית אלא כל עיקר טבעה וענינה עבודת האל, ואינה קשורה לשבת ומועד, בהכרח שייכא לסדר היום ומצוותה בכל יום ויום, דכל המצוות שעבודת ה' המה מצד עצם מהותן, ידענו בהכרח שעבודת היום המה, ויש לקיימן בכל יום ויום.

כך נראה לגבי מצוות התפילה ומצוות ברכת כהנים, וכך נראה לגבי מצוות תפילין דהסכמת האחרונים שגם מצוות תפילין רובצת עלינו חובה בכל יום ויום, כך כתב הכסף משנה (הל' יסודי התורה פ"ה ה"א) וכך כתב הלבוש (או"ח סימן ל"ז ס"ב) וכו' במשנה ברורה (שם ס"ק ב' בשם הפרי מגדים). וגם בזה יש לתמוה הלא אין רמז בכתובים ואף לא מקור מפורש בדברי חז"ל שמצוה זו חובה בכל יום ויום.

וע"כ נראה גם בזה, דכיון שמצוות תפילין לא קשורה בתוצאה, אלא כל מהותה ועניינה קבלת עול מלכות שמים ועבודת ה', בהכרח שמסדר היום היא (ועי' מנחת אשר שמות סימן ל"ג).

ודו"ק בעומק הדברים ופשטותן.

ד. בגדרי כונת התפילה

והנה ידועים דברי הגר"ח מברייסק (בפ"ד ה"א מהל' תפילה) שחידש שני דינים בכונת התפילה, דין אחד שכתב הרמב"ם (שם ה"ז) מהל' תפילה: "שיראה את עצמו כאילו עומד לפני השכינה", וכונה זו מעכבת בכל התפלה ולא רק בברכת האבות בלבד, ודין נוסף שכתב בפרק י' (ה"א) שיתכוין לפירוש המילות ולתוכן הדברים שמוציא בשפתיו, ובכונה זו אמרו דאם כיון באבות ד' בכך ויצא יד"ח בדיעבד. ובגר"ח יישוב בדרכו מה שנראה כסתירה בדברי הרמב"ם עי"ש.

ולפי דברינו נראה דאותם שני דינים אינם אמורים בכונת התפילה בלבד, אלא שני דינים בכל עיקר מהות התפילה, דהכונה שיראה עצמו כאילו עומד לפני השכינה יסודה בדין עבודה שבתפלה כמבואר דזה מהות העבודות שיעמוד כעבד לפני אדונו לשבח ולבקש, וכונת פירוש המילות ותוכן הדברים עיקרה מדין רחמי שידע מה הוא מבקש, ודו"ק.

[והחזו"א בגליונות להגר"ח חלק על דבריו ופירש את דברי הרמב"ם בענין אחר, ובתו"ד כתב דלענין עיקר הכונה שהוא עומד לפני השכינה יצא יד"ח בכונה כהה שיש בלב כל אדם כשהוא עומד בתפלה, והארכת בעיקר דבריו במנחת אשר למס' פסחים (סימן פ"א מכתב ג').]

אמנם בדברי החינוך (במצוה תל"ג) מבואר דרך מחודשת בזה לא כמר ולא כמר, דו"ל:

"וכן מענין המצוה מה שהזהירו בכונת הלב וכו' ויותר בברכה הראשונה שמי שלא כיון בה מחזירין אותו, וענין כונה זו שחייבו בשבילה חזרה היא לפי הדומה שיתן האדם אל לבו שלפני ה' הוא מתפלל ואליו הוא קורא ויפנה מחשבתו מכל שאר המחשבות".

הרי דעל כונה זו שהוא עומד לפני השכינה כתב דאינה מעכבת אלא בברכת אבות, ולא כדברי הגר"ח שהיא מעכבת בכל התפלה, ולא כדברי החזו"א שאינה מעכבת כלל, ודו"ק.

והנראה בזה עיקר לפי ספר החינוך.

דהנה נראה דלא שני דינים יש בכונת התפלה כדברי הגר"ח, אלא ג' דינים יש בזה:

א. כונת המצוה מדין מצוות צריכות כונה. ולגבי כונה זו כבר נתבאר דדי בהכרח כללית ועמומה שהוא עוסק במצוה, וכמ"ש החזון איש.

ב. פירוש המילות. וזה גדר מיוחד שנוהג בכל המצוות שבדיבור כבתפילות, בקריאות וביוצאים, דבכל המצוות שבדיבור צריך לכוון לתוכן הדברים שמוציא בשפתיו.

ג. כונת העבודה. דכיון דכל עיקר גדר מצות התפלה משום עבודה היא, ולא למדנו מצוה זו אלא מדכתיב "לעבדו בכל לבבכם", כמבואר במס' תענית (ב' ע"א): "איזו היא עבודה שהיא בלב - הוי אומר זו תפלה", וכמ"ש הרמב"ם בפירוש המצוות בריש הל' תפילה, "לעבד את ה' בתפלה", צריך לכוין שהוא עומד לפני ה' לעבדו עבודת הלב בתפלה.

ובדברי ספר החינוך מבואר דכונה זו לעבוד את ה' היא המעכבת בברכה ראשונה. ונראה כנ"ל דכיון שזו כל מהות התפילה שהיא עבודה שבלב, ללא כונה זו חסר בכל עיקר גדר התפלה, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ד ה"ז) דתפלה ללא כונה אינה תפלה.

ובלשון השו"ע משמע דשתי כוונות אלה, פירוש המילות וכונת העבודה, דין אחד להן, שהרי כתב (סימן צ"ח ס"א) "המתפלל צריך שיכוין בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו ויחשוב כאילו שכינה כנגדו וכו'". הרי שכלל שתי כוונות אלו בחדא מחתא, ושוב כתב (סימן ק"א ס"א) "המתפלל צריך שיכוין בכל הברכות, ואם אינו יכול לכוין בכולן לפחות יכוין באבות".

ומדלא נחית לפרש בסימן ק"א באיזו כונה מדובר, נראה ברור דקאי אדלעיל בסימן צ"ח, הרי לן דשתי כוונות אלה מעכבות בברכת האבות.

ולפי דרכנו נראה בדעת החינוך, דבאמת כוונת התוכן ופירוש המילות אינן מעלה יתירה בברכת האבות, ואדרבה עיקר רחמי בברכות האמצעיות שבהן בקשת צרכיו של אדם ובהן רחמי ה' וחסדיו על האדם, אבל ברכה ראשונה ענינה סידור שבחיו של מקום.

במהות התפילה

וכך כתב המאירי בפירושו למשלי (ט"ו ח):

"זבח רשעים תועבת ה' ותפלת ישרים רצונו. ותפלת ישרים ר"ל המשפט והדין שהישר עושה בעצמו ללכת בדרך ממוצעת לתת לכל אחד חוקו, ותפלת ישרים ר"ל המשפט והדין שהישר עושה בעצמו ללכת בדרך ממוצעת לתת לכל אחד חוקו, ובלשון לע"ז (יוגיי"מנט) כי לשון תפלה הוא לשון משפט ודין, ראה פניך לא פללתי, כלומר לא שפטתי בבחינת לבי, ולא הכרעתי בשכלי שאראה עוד פניך, ויעמוד פנחס ויפלל, ר"ל שפט בעצמו והכריע בעצמו שראוי הוא לדקור את זמרי בחרב, אם יחטא איש לאיש ופללו אלהים ואם לה' יחטא איש מי יתפלל לו, כלומר מי יזקק להשטט בעדו, וכן כל לשון תפלה הוא בקשה מהאל ית' שלא ידינהו כמעלו, אבל שישפט בעצמו איך יחמול עליו ואיך ינחהו במעגלי הרחמים והחסד, וכן הסכימו בה כל המדקדקים".

הרי שפירושו ענין התפילה מלשון משפט, והמתפלל מבקש שהקב"ה ידון אותו לרחמים וימלא מבקשותיו.

ב. ובספר עיון תפילה להגאון רבי יעקב צבי מקלגברג בעל הכתב והקבלה (בפתח דברים בהערה) פירש גם הוא התפילה מלשון פלל, וכתב לפרש שהוא לשון הבדלה כמו "והפילתי ביום ההוא את ארץ גושן" (שמות ח' יח), והמתפלל מבקש שהקב"ה יבדיל בינו ובין מזלו הרע ויבדיל אותו לטובה ולברכה.

ושני פירושים אלה מתאימים לבקשת צרכים ולא לשבח והודיה.

ג. המהר"ל בבאר הגולה (באר ד' ד"ה והמאמר הזה) כתב אף הוא שתפילה היא משורש פלל אך פירש שענינה מחשבה כמו "ראה פניך לא פללתי" (בראשית מ"ח י"א) וכדברי רש"י שם "לא מלאני לבי לחשוב מחשבה שאראה פניך. עוד, פללתי לשון מחשבה כמו (ישעיה ט"ג) הביאי עצה עשי פלילה". וזה ענין התפלה וכמו "ויעמוד פנחס ויפלל", ע"ש.

הרי לן כמה פירושים בביאור תיבה זו, תפלה, ולדעת כולם זה מלשון פלילים ואף התבססו על הכתוב "ויעמוד פנחס ויפלל", ולכאורה יש לתמוה מהמבואר בגמ' (סנהדרין פ"ב ע"ב) "ויעמד פנחס ויפלל - אמר רבי אלעזר ויתפלל לא נאמר אלא ויפלל, מלמד כביכול שעשה פלילות עם קונו" ופרש"י "פלילות - ריב".

ד. ואפשר שגם תפילה כענין ריב, כי הריב מתעורר כאשר אדם דורש יותר ממה שהוא זכאי לקבל ומה שמגיע לו, וכך בתפילה מתחננים אנו להקב"ה שיחוננו מאוצרו של מתנת חנם אעפ"י שאיני ראוי ואיני כדאי, ואף אם התפלל ולא נענה חוזר ומתפלל (ברכות ל"ב ע"ב), וזה כעין הריב שעה פנחס עם הקב"ה.

ה. ועוד מקור מצינו בכתוב (בראשית ל' ח') "ותאמר רחל נפתולי אלהים נפתלתי עם אחתי גם יכלתי ותקרא שמו נפתלי".

ופרש"י "מנחם בן סרוק פירשו במחברת, צמיד פתיל, חבורים מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים".

ועוד כתב שם רש"י "ואונקלוס תרגם לשון תפילה כמו נפתולי אלהים, נתפללתי בקשות החביבות לפניו, נתקבלתי ונענתתי כאחותי, נפתלתי - נתקבלה תפילתי".

ואפשר ששני פירושים אלה, שני צדדים המה של מטבע אחד דמהות התפלה חיבור ודביקות היא, ובתפלה דבק האדם ומחובר לאל שומע תפלת כל פה עמו ישראל ברחמי, והקב"ה מתאוה לתפלתן של ישראל.

ו. ובדרשות מהר"ם שיק (דרשות ח"א דרוש ט"ו) כתב אף הוא שפירוש תפלה מלשון דביקות וחיבור, והביא את דברי התוס' י"ט (סוטה פ"ג ממ"ב) שפירש את מה שאמרו "כל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפלות" דתפלות מלשון טפל, ותי"ו וטי"ת מתחלפות, ובדרכו פירש המהר"ש שתפלה מלשון טפל, שבתפלה האדם דבק בהקב"ה ונטפל לו, ע"ש.

ואף שהפירוש והדמיון רחוקים, יש לדברים בית אב לענ"ד בדברי אונקלוס ורש"י, כמבואר.

ולפי דרך זו ענין התפלה כולל גם שבח והודיה והלל וכל עשרת מיני הזמר שכתב רש"י (תהלים א' א').

הרי לן כמה דרכים מתורתן של רבותינו הראשונים וגדולי הדורות בפירוש תיבה זו תפלה מה ענינה ומהותה.

הנה נתתי אל לבי להבין ולהשכיל במהות מצוות התפילה, האם היא דוקא בקשת צרכיו של האדם, או שמא כל חלקי התפילה בכלל מצוה זו דהיינו שבח, הודיה, הלל ואף קבלת עול מלכות שמים כולם בכלל תפילה, ובכל דשיח שבין האדם לקוב"ה מקיים מצות תפילה.

ולכאורה נראה דעיקר התפילה היא בקשת צרכי האדם, דבשתי סוגיות הזכירו חז"ל את התפילה כרחמי.

א. בברכות (כ"ע"ב) מבואר דנשים חייבות בתפילה אף דהוי מצות עשה שהזמן גרמא כיון "דרחמי ניהו", ולכאורה רק בקשת צרכים הוי בכלל רחמי.

ב. בסוטה (ל"ג ע"א) אמרו דתפילה נאמרת בכל לשון "תפלה. רחמי היא, כל היכי דבעי מצלי".

הרי לן דהתפילה מוגדרת כרחמי, ולכאורה אין זה אלא בקשת צרכיו.

אך מאידך שנינו בברכות (ל"א ע"א):

"יכול ישאל אדם צרכיו ואחר כך יתפלל, כבר מפורש על ידי שלמה, שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה, רנה זו תפלה, תפלה זו בקשה".

הרי שלשונות מתחלפים יש כאן, תחלה אמרו יכול ישאל אדם צרכיו ואחר כך יתפלל, הרי שבקשת הצרכים אינה קרויה תפלה אלא תפילה שבחו של מקום, ושוב דרשו לשמוע אל הרנה זו תפילה, ואל התפילה זו בקשה, הרי שרינה דקרא היינו תפילה שהוא שבח, ותפילה דקרא הוא בקשה, וצריך אני בזה למורה נבוכים.

וידוע מה שנחלקו הרמב"ם והרמב"ן אם ההלל הוא בכלל תרי"ג מצוות שבתורה. הרמב"ם בשורש א' הסתייג ממה שבה"ג מנה את מצות ההלל בכלל מנין המצוות וכתב דאין ההלל אלא מצוה מדרבנן, והרמב"ן שם כתב ליישב את שיטת הבה"ג. והגרא"א בן הרמב"ם בספר מעשה נסים (סימן א) כתב דההלל בכלל מצוות התפילה, ולפיכך אינו מצוה בפני עצמו, ע"ש.

ומריש הוי אמינא להוכיח מדברי המגן אברהם דאף שבח והודיה דהוי בכלל מצוות התפילה דאורייתא, שהרי כתב (סימן ק"ו סק"ב) דאף דמצוות התפילה היא מצוה מן התורה, אין נוסח התפילה מן התורה ולפיכך נשי דידן לא נוהגות להתפלל ויוצאות ידי חובתן בתפילה כלדהי בבוקר. והרי אין המנהג לבקש צרכיו בבוקר אלא לומר הודיה ושבח כגון מה שנהוג לומר בקומו משנתו "מודה אני לפניך וכו'".

אך באמת לשון המגן אברהם שם "מדאורייתא די בפעם אחד ביום ובכל נוסח שירצה ולכן נהגו רוב נשים שאין מתפללות בתנמידות משום דאומרי' מיד בבוקר סמוך לנטילה איזה בקשה ומדאורייתא די בזה".

הרי שכתב להדיא דאומר איזה בקשה, ולכאורה משמע שצריך בקשה. והנראה עיקר בזה דאף דעיקר מצוות התפילה בקשת צרכים היא, אף השבח והודיה בכלל, וכיוצא בזה מצינו במצוות רבות שיש בהם עיקר ותוספת וכמו שהארכתי במק"א.

ב

ולכאורה כל זה תלוי בביאור פירוש התיבה תפילה. ומצינו בזה כמה דרכים:

א. משפט. כתב הרד"ק בספר השרשים (ערך פלל) לאחר שביאר שפלל ענינו משפט כמו "ונתן בפלילים", כתב:

"ואמר על התחנה והבקשה בבנין התפעל ויתפלל אברהם אל האלהים, והתפלל אל הבית, ויתפלל בעדך וחיה, והשם תפלה למשה, שמעתי את תפלתך תפלה, לפי שהמתפלל יבקש ממנו שישפטנו ברחמי ולא יפנה לרוב הרעות שעשה כי המשפט הוא שיעזוב לו מעונותיו ולא יזכירם לו כלום כמו שאמר הנביא יסירני ה' אך במשפט אל באפך פן תמעטיני".

וכעין זה כתב באבודרהם (תקון התפלות ועניניהם):

"וכ' החכ"ר ר' דוד קמחי שנקראת התחנה והבקשה תפלה מלשון (ישעיה כח, ז) פקו פליליה שענינו דין ומשפט. והטעם כי המתפלל מבקש מאת השם שישפטנו ברחמי ולא יפנה לרוב הרעות שעושה, כי המשפט הוא שיעזוב לו מעונותיו ולא יזכירם לו כלום כמו שאמר הנביא (ירמיה י, כד) יסירני יי' אך במשפט אל באפך פן תמעטיני".

מערכי תורה

חיי שרה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'נשיא אלוקים אתה בתוכינו'

כתוב (כ"ג, ד'-ו') 'גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחוזת קבר וגו' שמענו אדני נשיא אלוקים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבור את מתך וכו'. הנה אברהם אבינו ביקש מבני חת, שיתנו לו אחוזת קבר, וכמו שאמר 'תנו לי אחוזת קבר', ואילו בני חת לא נתנו לו, אלא אמרו לו, שיקח מעצמו קבר, וכמו שאמרו לו 'במבחר קברינו קבור את מתך'.

ונראה לבאר בזה, דבאמת אברהם ביקש מבני חת, מחמת היותו גר ותושב, וכמו שאמר להם, 'גר ותושב אנכי עמכם', שבקשתו לקבר הייתה מצד שהוא גר ותושב. אבל בני חת לא נענו לבקשתו מצד שהוא גר ותושב, אלא אמרו לו שהם נותנים לו מחמת שהוא נשיא אלוקים, וכמו שאמרו לו, 'נשיא אלוקי אתה בתוכינו', ונשיא אלוקים, היינו מדין מלך, וכמו שאמרו חז"ל והובא ברש"י (לעיל י"ד, י"ז), על הפסוק 'עמק שוה הוא עמק המלך', עמק שהושוו שם כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלוקים וקצין, וזהו שאמרו לו נשיא אלוקים אתה בתוכינו, היינו שהם המליכוהו עליהם, ומחמת זה הם שנותנים לו אחוזת קבר, וזהו טעם אחר, מהטעם שביקש אברהם אבינו.

מעתה מבואר היטב, דאם הוא מקבל אחוזת קבר, מחמת שהוא גר ותושב, וכמו שהוא ביקש מבני חת, אז הם צריכים לתת את הקבר, ובגתיתם תליא מילתא, ואמנם הם מחוייבים לתת, אבל מ"מ הנתינה צריכה ליעשות על ידם, אבל אם הוא מקבל אחוזת קבר, מחמת היותו נשיא וקצין עליהם, א"כ הוא מקבל הקבר מחמת מלכותו ושלטונו עליהם, בזה אין צריך שהם יתנו לו, אלא מכח שלטונו ומלכותו הוא נוטל בעצמו. ולכן כשאברהם אבינו ביקש, הייתה בקשתו מחמת שהוא גר ותושב, לכן ביקש שהם יתנו לו, אבל הם ענו לו שהוא יקבל מחמת היותו נשיא וקצין עליהם, וממילא הוא נוטל בעצמו, ואין צריך שהם יתנו לו.

אהלי האמהות - מקום השראת השכינה

בעת שנשא יצחק את רבקה כתוב (כ"ד, ס"ז) 'ויביאה יצחק האהלה שרה אמו', שהכניס את רבקה לאהל שרה אמו, וברש"י הביא דברי חז"ל שכל זמן ששרה קיימת היה גר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האוהל ומשמתה פסקו וכשבאת רבקה חזרו. וברמב"ן כתב כי מעת שמתה שרה לא נטו אהלה כי אמרו לא תבא אשה אחרת אל אהל הגבירה הנכבדת, וכאשר ראה רבקה הביאה אל האהל ההוא לכבודה ושם לקחה. ומבואר שהיה ענין מיוחד באהל שרה, ורק את רבקה הביא לתוך האהל.

ויש להתבונן למה היה צריך להביא את רבקה דוקא לתוך אהל שרה אמו, ולמה לא נטה אהל חדש לרבקה, ואיזה ענין יש שתהיה דוקא בתוך אהל שרה. ואדרבה, אם מעלת רבקה מועלת שיהיה גר דלוק מערב שבת לערב שבת ויהיה הענן קשור על האהל והברכה תהא מצויה בעיסה א"כ בודאי שיכול היה לעשות בעבורה אהל חדש בפני עצמו, ויהיו שם כל המעלות והעניינים האלו.

ונראה לבאר הענין, דהנה בבעל הטורים בפרשת ויצא כתב שאהל לאה הוא המשכן שעשה בצלאל שבא משבט יהודה שיצא מלאה, ואהל רחל הוא משכן שילה שבחלק יוסף, וגם נכלל בהם שהם כנגד גוב וגבעון ובית עולמים. ומבואר דהאחלים של האמהות הם בית המקדש. וברמב"ן בתחילת חומש שמות כתב וכשבאו אל הר סיני ועשו משכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד אלוק עלי אהלם והם הם המרכבה וכו'. ומבואר בדבריו שהמשכן שבו השראת השכינה הוא במקום אהלי האבות, ורק כשחזרו ישראל למעלת אבותם זכו למשכן ולהשראת השכינה כמו שהיה אצל האבות באהליהם. ומבואר מכל זה דאהלי האבות והאמהות היה מקום של השראת השכינה וכמקום המשכן ובית המקדש.

ובזה יש לבאר דלכן לא נטה אהל חדש לרבקה, כי אדרבה האהל של שרה הוא המקום של השראת השכינה, והוא הוא מקום המקדש, וכל הענין הוא רק שרבקה גם היא תבא למעלת האמהות להיות באהל השכינה, ולכן הביאה דוקא לאהל שרה אמו ולא עשה לה אהל חדש.

'וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי'

כתוב (כ"ה, ו') 'ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי'. הנה מבואר דהיה ענין מיוחד לשלח את בני הפילגשים בעוד שאברהם חי, וצריך ביאור מהו הענין לגרשם דוקא בעודנו חי. ויש לומר הביאור בזה דהנה בעיקר הדבר ששילח את בני הפילגשים מעל יצחק בנו, יש לומר דהוא משום דלא היו כשרים, כמבואר במדרש שדרשו על זמרן ויקשן, וכיון שלא היו כשרים, חל עליהם הציווי שנאמר אצל ישמעאל לגרשו מעל יצחק, מפני שהיה מצחק. והנה הגירוש של ישמעאל היה בשביל שלא יירש עם יצחק, כמו שכתוב בפ' לך לך 'ותאמר לאברהם גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני יצחק', ואם כן גם בשילוח בני הפילגשים שהוא

מאותו טעם, היה צריך השילוח להיות קודם שהגיע זמן הירושה, וזהו שאמר הכתוב דאברהם שלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי, דרך אם משלחם בעודנו חי אז הוא מפקיעם מהירושה, אבל אם היה מגרשם לאחר מיתה, לא היו מופקעין מהירושה, וזהו תכלית השילוח להפקיעם מהירושה.

הישיבות הם מקום מובדל רק לתורה ולא לשום דבר אחר

דברים נוקבים בעקבות תופעות שחדרו להיכלי הישיבות הק'

מתוך משא חיוק בהיכל כולל עטרת שלמה בביהכ"נ המרכזי 'נאות יוסף' ב"ב

כתוב ברמב"ם 'ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברכ ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך, ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשה האלוקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קודש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים'. צריך לדעת יסוד שקיבלנו מאבותינו, הישיבות הקדושות, והכוללים הקדושים, הם אך ורק לתורה, לא לשום דבר אחר, לא למצוות שונות, לא לגמ"ח לא לשמירה, לא לקשירת ציציות, הישיבות הם אך ורק לתורה.

כתוב בגמרא 'מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם, שנאמר לך ואספת את זקני ישראל, היו במדבר ישיבה עמהם, שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל, אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר ואברהם זקן, שבט לוי לא היו בשעבוד מצרים, אלא למדו תורה, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות ע"ז 'יעקב אבינו לימד בניו כולם, והבדיל לוי, ומינהו ראש, והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצוות אברהם, וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תישכח הלימוד', מבואר ששבט לוי היה מובדל, 'הבדלה' זה לא רק ענין שונה מאחרים, אלא יש חפצא של הבדלה ואי אפשר לשנות את זה בשום אופן. בני הישיבות ואברכי הכוללים הם 'שבט לוי', הם פורקים מעל צווארם יום יום כאשר עיננו רואות את עול חשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, והם נתקדשו קודש קדשים, התורה שלהם, היא ורק היא, מגינה על הכלל ישראל בכל עת ובכל שעה, התורה זה קיום של 'אנחנו בשם ה' אלוהינו נזכיר', התורה כולה היא שמותיו של ה', כשלומדים סוגיא לומדים שם ה'. בני הישיבות מובדלים לת"ת, ולא לקירוב ולא לסגולות של שמירה ולא לשום דבר אחר, לקחת בני ישיבות ולעשות מהם כל מיני ענינים, וכל מיני סגולות, זה לא מהות ותכלית הישיבות ולא צורתה.

הנצי"ב היה ראש ישיבה בוואלוז'ין עשרות שנים, וואלוז'ין היה מרכז התורה ברוסיה וליטא וכל הארצות שם, לא היה כ"כ ישיבות אחרות, המשכילים הרשעים שנים על גבי שנים הלכו למלכות והלשינו, עד שפעלו שיהיה גזירה שילמדו שעתים לימודי רוסית, מה אפשר לעשות, אחרת יסגרו את הישיבה ואז לא יהיה תורה באותו זמן, כי כל אחד יתפזר לביתו והכל יתבטל, נו, שעתים רוסית, בסדר... אבל שש עשרה שעות ילמדו גמרא רש"י ותוס', הנצי"ב ור' חיים יגידו שיעורים, אז יהיה שעתים רוסית, כן ילמדו רוסית או לא... הנצי"ב כינס אסיפה של כל גדולי הדור יחד עם הבית הלוי שלפני כן היה ראש ישיבה בוואלוז'ין, וישבו כל זקני הדור ושקלו וטרו בענין, והחליטו שתיסגר הישיבה שהיתה מרכז התורה, ולא יכניסו לימודי חול, איפה האחריות שלנו להמשך קיום התורה, התשובה היא, שה' מסר לנו פקדון, ואנחנו לא עושים חשבונות, ואכן בשנת תרנ"ב נסגרה הישיבה, והנצי"ב היה שבור מאד, ונהיה חולה ונפטר בשנת תרנ"ג, לפני שהסתלק הוא אמר לבנו הגאון ר' חיים ברלין, שהיה מגדולי הדור בירושלים, תדע לך, כתוב 'להבדיל בין הקודש ובין החול', להכניס לימודי חול בישיבה עם חשבונות שעל ידי זה יהיה המשך תורה בכלל ישראל זה נגד מהות הישיבות, זה נגד ההבדלה שצריכה להיות, שעתים רוסית זה חול, ואסור לערב קודש וחול, המסורות של הישיבות שלא מערבים קודש וחול, כך כתב בנו שציוה אותו לפני מותו, והוא הוסיף שכדאי שיצא מהעולם בשביל לקיים את ההבדלה לא לתת לימודי חול בישיבה! בידו היה פקדון מר' חיים וואלוז'ינר והגאון, ישיבת וואלוז'ין! אבל להבדיל בין הקודש ובין החול! אנחנו שומעים יסוד, מה זה ישיבה בכלל ישראל, ישיבה בכלל ישראל זה הבדלה בין קודש לחול, כשיושבים ולומדים תורה זה לא רק היכי תימצי שרבים מתאספים ולומדים, זה מציאות ועולם לעצמו.

הענין של הישיבות לא שייך לראש ישיבה, הוא לא בעלים על זה, זה ענין של כלל ישראל, משמים נתנו לנו ישיבות, והראש ישיבה הוא רק ממונה לשמור על ההבדלה של שבט לוי, אי אפשר, ואין לנו רשות, לערב תורה עם חול, לא חול ממש ולא עניני שאר מצוות או כעין מצוות, זה מתקרב לפגיעה להבדלה בין הקודש ובין החול, או בין הקודש ובין קודש הקדשים, בקודש הקדשים יש ארון ברית ה' עם שני לוחות, ועל זה נאמר 'הבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים'.

ישיבות וכוללים זה אך ורק לתורה ולא לשום דבר אחר, זה המסורת של קדושת הישיבה, שזה מציאות אחרת לגמרי, וזה לא תפקיד של בני ישיבות להתעסק בכל שאר ענינים, רק תורה מיגן ומציל והתורה שומרתם, שם אנו צריכים להיות.

הספד על רבינו הגדול מרן ראש הישיבה רבי ברוך מרדכי אזרחי זצוק"ל

"רצף הדורות"

יש תואר יקר ונכבד הנקרא 'זקן ראשי הישיבות', במה זה מתבטא ומה המשמעות של זה?...

שמעתי שישבו פעם שלושה מגדולי הדור של אמריקה, והג"ר יצחק הוטנר - בעל ה'פחד יצחק' היה ביניהם, והוא שאל אותם שאלה מעניינת: מי מתאבל יותר על מי, האם אבא ששיכל בן צעיר, או בן שהתייתם מאבא מבוגר? ... וודאי שאבא ששיכל בן. הוא הרבה יותר מתאבל והרבה יותר מצטער... ואם כן, מדוע האבא נוהג מנהגי אבילות על בנו רק שלשים יום, ולעומתו, הבן על האבא רק במשך י"ב חודש?...

כל אחד אמר את סברתו. הגר"י הוטנר אמר, אבילות של בן על אבא זה לא רק אבילות שאיבדתי אבא. אלא איבדתי דבר עמוק יותר... איבדתי את רצף הדורות.

אחד התפקידים של האבא ב"הוגדת לבנך", זה להעביר הלאה את מה שהוא ראה וקבל מהדור הקודם אל הדור הבא. וכשהאבא נפטר, הבן איבד את רצף הדורות מדורות קודמים, וזה אבילות יותר גדולה ולכן בן מתאבל על אביו במשך י"ב חודש.

פעם אמר לי מרן ראש הישיבה זיע"א, למה בדור האחרון רואים שהרבה מגדולי ישראל זכו לזיקנה מופלגת שלא הייתה מצויה בדורות הקודמים... הרבה גדולים הגיעו לסביבות מאה... (הרה"י עצמו, הרב אלישיב, רבי חיים פנחס שיינברג, רבי מיכל יהודה, הרב שך - ועוד...) אמר הרה"י, היות והשואה קטעה דור, השאירו את הגדולים של הדור הקודם שהם יעבירו הלאה את המסורה של אותו דור שהפסידו...

אחת המעלות - כשאנחנו באים לדבר היום על מורי ורבי מרן רה"י רבי ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל, שהיה זקן ראשי הישיבות - הייתה, שהוא ידע להעביר בשפת ה'פה את הלב של הדורות הקודמים!... זה כישרון מיוחד. הוא לא רק העביר את הדברים של הדורות הקודמים, אלא גם את הלב של הדורות הקודמים... ועם זה הוא היה מחנך דורות הבאים, וכשהוא נפטר - - - אמרו "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא" (שמות א, ו)... זה לא פטירה של איש יחיד, כל הדור ההוא נעלם, החל מהסבא מסלבודקה, אח"כ חברון של פעם, המשגיח הגר"ר מאיר חדש... וכעת אבד אף הוא... הוא היה אמן להחיות דברים... כששמעת שיעור שלו זה לא איזו 'דרשה יפה', חיות את זה... הוא החייה את זה בצבעים... והדור ההוא כבר נעלם לנו.

הוא חיבר דורות מ-הסבא מסלבודקה, עד בחורים שלומדים בישיבות תיכוניות... זה דבר נדיר.

כשנפטר הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל, אמר הדוד רבי אליהו מישקובסקי זצ"ל, שכתוב בגמרא (מועד קטן כה, ב), שבזמן פטירת רבה ורב יוסף נשברו הגשרים של פרת. וכשנפטרו אביו ורבה נשברו גשרי דגלת והסביר את העניין בזה, שאדם גדול זה גשר שמחבר בין הדורות, וכשהוא נפטר אז כל הגשרים נשברים... כפשוטו.

מרן רה"י זיע"א היה אומר, מה שכתוב (שם כח, א) "מיתתן של צדיקים מכפרת" היינו דווקא כשבן אדם חי את המיתת צדיקים, ומתאבל על סילוקן של צדיקים, גדולה סילוקן של צדיקים כשריפת בית אלוקינו... הוא מתאבל על זה והוא חי את זה, אז זה גם מכפר.

הביטול לגדולי הדור

ובואו קצת נתחיל להבין:

אצל רבי ברוך מרדכי היה דבר מאד מעניין, הוא בעצמו חיבר קצוות לא רק של דורות, אלא גם בעצמו! מצד אחד - סיפר אחד מגדולי ראשי הישיבות, שהוא בא פעם אל מרן שה"ת רבי חיים קניבסקי זצ"ל, ובדיוק באותו הזמן הגיע הרה"י רבי ברוך מרדכי, והוא ראה שרבי חיים מכבד את רבי ברוך מרדכי בצורה נפלאה, הרבה הרבה יותר מהרגיל... אז אותו ראש ישיבה שאל אח"כ את רבי חיים מה הוא ראה לדבר זה?... למה הוא מכבד את רבי ברוך מרדכי הרבה יותר

מאחרים?... אמר רבי חיים, שאצל רבי ברוך מרדכי יש דבר מיוחד... הוא עצמו אדם עוצמתי, חזק מאד. היה לו 'פרנס', והוא עצמו היה 'מנהיג'. אך לגבי גדולי הדור הגדולים ממנו ביטל את עצמו לגמרי כאילו הוא לא מאן דאמר... כלא היה! ועל זה רבי חיים התפעל מאד, וכיבדו ביותר.

סיפור לי הרה"י של אור אלחנן, הגר"ר צבי וינפלד שליט"א, שבשנים האחרונות הם היו אצלו הרבה, וכל פעם שהיו עניינים של ציבור, לא מבעי בחיי חיותו של הרה"י רבי אהרן לייב - שהיה הרבה יותר מבוגר ממנו, אבל גם בשנים האחרונות בחיי הרה"י רבי גרשון, מה שהם אמרו, היה אצלו בבחינת קודש קודשים!!!

המעמד הנשגב שכולם זוכרים היה פעם בכנס בחירות שמרן רה"י זיע"א נוכח שם, ואמרו לרבי ברוך מרדכי לדבר, הוא דיבר שתי דקות... הוא עצם את עיניו וצעק בקול שלו: ברוך אתה ה'... כולם לא הבינו מה קורה... אלוקינו מלך העולם... שחלק מחכמתו ליראיו!!! - על מרן רה"י זיע"א - והאמן הדהד מפי הקהל בקול רם. אם הרה"י פה - הוא גדול הדור ואנחנו צועדים אחריו!

זו הייתה הדרשה הכי יפה שהייתה...

פעם התבטא הרה"י רבי יחזקאל סרנא (באדיש) אורזים את השכל במזווה ונוסעים לחזון אי"ש...! השכל שלי לא קיים פה, רק מה שהחזו"א אומר. זה היה רבי ברוך מרדכי מצד אחד.

אום אני חומה - - -

ומצד שני - לא פחות מעניין... הוא עצמו היה גדול גדול, אבל אף הוא היה מתייחס לקטנים?...

שמעתי סיפור (את חלקו שמעתי ממורינו הגר"ר יצחק שרייבר ששמע מבעל המעשה, והשלימו לי את זה בבית הרה"י כשהייתי בניחום אבלים), שסיפר לו אברך מהישיבה, שבילדותו הוא למד בחיידר בלויכטר בבית וגן. כשהוא היה בכתה ו', הם באו תלמידי הכתה אל הרה"י רבי ברוך מרדכי ובקשו ממנו שימסור להם חצי שעה בשבוע שיעור על פרשת שבוע. הוא הסביר להם יפה שאין לו זמן... הם סיפרו את זה לרביה בכתה, אמר להם הרביה אתם לא יודעים איך מדברים אתו... תבקשו ועד חצי שעה בשבוע. הם ניגשו אליו ובקשו ועד חצי שעה בשבוע... אוהו... אמר הרה"י בחיידר, לועד יש לי זמן... אבל אני רוצה להסביר לכם מה זה ועד. "ועד" - אנחנו יושבים ומקבלים על עצמינו להתחזק, וכל פעם אנחנו לוקחים ע"ע איזה הנהגה טובה ועומדים בזה! וכדי שזה יחזיק מעמד יש קנסות... מה הקנס? אם לא עמדנו כמו שצריך בקבלה, אז למחרת כשאמא נותנת לנו ארוחת בוקר או צהרים - את האוכל שאני הכי אוהב אני משאיר ולא אוכל...! מוכנים לעמוד בזה?... אמרו לו כן! אז גם אני חלק מהחבורה. אתם ואני ביחד עובדים. וכך תקופה ארוכה הוא אמר להם ועדים, והם קיבלו קבלות והתחזקו... בסוף החורף הוא אמר להם, אני לא שאלתי אתכם איך היה אצלכם, אם עמדתם בקבלות שלכם או לא, כדי לא לבייש את מי שאולי לא הצליח, אבל אני לא מתבייש, והרי גם אני אחד מהחבורה... ואני רוצה לספר לכם שבמשך החורף היו פעמיים שלא עמדתי כ"כ במה שקבלנו, ופעמיים קנסתי את עצמי וסילמתי את המחיר כמו שסיכמנו.

אותו ראש ישיבה הגדול והעוצמתי כשמאחריו אלפי תלמידים ת"ח גדולים, ועשרות שנות הרבצת תורה, כך הוא נהג עם ילדים קטנים בכתה ו'... עד פה שמעתי מהרב שרייבר, בשם אברך מהישיבה שהיה שם. וכשבאתי לנחם הוסיפו לי שהוא נתן לזה שם וקרא לזה 'ועד קלם'.

ואני אסביר לכם מה זה ועד קלם:

מלבד עצם הדבר להעניק לו חשיבות ולרומם את הילדים ואת העניין, ולקשרם להוד התפארה של בית קלם [ואשר גם אביו - זקנו אב אמו - חניך אסכולה זו], אכן, כל הועד היה כפי הנוסח בבית מדרשה של סלבודקה שעל ברכיה הוא גדל, ומהו העניין לחברם אל בית מדרש זה.

כשהגביע נשפך על גדותיו...

איך אפשר להשפיע על השני? יש מימרא של הגאון מוילנא, שהמשיגי הג"ר מאיר היה תמיד חוזר על זה. ואגב זה גם שם הספר שחיברה הרבנית שולמית אזרחי ע"ה על אביה הגדול, המשיגי זצ"ל, 'הגביע שעלה על גדותיו! הגר"א אמר שכשרוצים להשפיע על אחרים - סוד ההצלחה הוא ע"י שכן אדם ממלא את עצמו עד גדותיו - עד שהגביע נשפך מסביב, וכך זה משפיע על כל מי שרואה אותו.

כשנשפך הגביע של רבי ברוך, מה ראו שמה?... אהבת התורה, מתיקות התורה, חמדה של תורה... הוא היה רביה של "והערב נא"...! המתיקות שהוא נתן, ה"באהבתה ישנה תמיד", ובאהבה הזאת הוא הדביק את כל הסובבים.

אחיו הג"ר יצחק אמר, שכתוב באור החיים (כי תבוא כו, יא) - אם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, הוא הרגיש את המתיקות, והוא השתגע, אבל הוא לא הסתפק בזה... הוא גם עשה אחרים משוגעים... במתיקות התורה שלו הוא שיגע אחרים... ובאמת כשהוא היה אומר סברא, שיעור, מהלך, זה היה עולם אחר...

בתולדות אדם כותב עוד פירוש ל"באהבתה ישנה תמיד" מלשון איש שוגה ופתי.

ספרה בתו, שבסוף ימיו כשאשתו הייתה חולה ולא הייתה ברירה, הם הוצרכו לטוס לחו"ל לטיפול ומכיון שהרה"י כבר לא היה בכוחותיו הוא נסע במחלקה ראשונה. אבל היא - הבת - נסעה במחלקה רגילה. ומידי פעם היא הלכה לראות איך אבא מרגיש. לקראת סוף הטיסה הגיע לשם דייל, והוא שואל אותה יש לך שייכות לבן אדם הזה?.... הוא מוזר, נכון?.... למה, מה יש?.... הוא אומר לה - כאן במחלקה ראשונה כל הזמן מפנקים. כל קצת זמן מביאים עוד אוכל מיוחד בכלים מיוחדים, ומתנות וכדו'.... אבל הוא, מהרגע שהוא נכנס לפה כל הזמן הוא כותב וכותב וכותב, (וזה היה ידוע, כל פעם שהוא היה טס הוא היה יושב ולומד בעומק העיון, כל משך הנסיעה מהרגע הראשון עד האחרון, והיה גם כותב), אני בא לפה כל חצי שעה להביא עוד איזה משהו, ואני שואל אותו אתה רוצה את זה?.... ואני רואה שאין לו סבלנות אלי, הוא אומר לי כן, כן, תניח תניח... אני בא עוד חצי שעה - תניח תניח... שימי לב - אומר הדייל - נשאר פה כל מה שהנחתי, מהמנה והמתנה הראשונה עד האחרונה ושום דבר לא זז... מוזר. איש שוגה ופתי...

האהבת תורה שלו, וההתמדה שלו זה היה דבר ידוע בשיבה, **שנים ע"ג שנים הוא לא ישן במיטה!!!** בעטרת ידוע שאפשר לבא אליו לחדר כל הלילה! האור תמיד היה דלוק. הוא היה נרדם קצת על הכסא. זה מה שהיה מיוחד בו, התמדה ואהבת תורה.

סיפרו שבעידן הקורונה הוא התחיל ללמוד מוקדם והיה בחור ששמר עליו. וככל שהשעה התאחרה הבחור נהיה עייף עד שנרדם, והרה"י המשיך ללמוד.

בשעה חמש לפנות בוקר הבחור מתעורר ונבהל כולו, מי יודע מה היה בלילה... הוא רץ מהר, והרה"י אומר לו - טוב שבאת... מתי המניין הכי קרוב של מעריבי... הוא נשאר באותה תנוחה כמו שהוא היה בערב כל הלילה, מתי המניין הכי קרוב של מעריבי... באהבתה ישנה תמיד...

ההתמדה שלו, האהבת תורה שלו, הלערן שלו... פעם הוא למד קדשים עם אחיו רבי יצחק, והם היו לבד בישיבה בשעה מאוחרת בלילה, ושניהם יודעים להרים קול, קול ה' בכח... והם התחילו להתווכח על איזו סברא, והתחילו שאגות כאלו עד שרבי מאיר חדש נבהל מהשאגות ועלה מהר לבית מדרש עם החלוק לראות מה קרה שמה... והוא הרגיע את שניהם... **ולמה הם צעקו? כי כשכואב צועקים!!!**

סיפר מורינו הגרא"א דיקמן, שכשהיו נוסעים לישיבה בקרי"ס יצאו מוקדם מאד וחזרו מאוחר מאד, וכל השיירה נרדמה מיד. למחרת שאלו את הגרב"מ אם ישן טוב הלילה, ואמר רציתי לישון אבל הקושיא בתורי"ד לא נתנה לי מנוח. עד שהיה נדמה לי שכבר יש לי דרך - ונרדמתי לשעה אחת...

סיפר אחיו הג"ר יצחק (וזה רק חצי סיפור - - -) שפעם הג"ר ברוך מרדכי דיבר בלימוד עם מרן הג"ר דוב לנדו שילחט"א, הם היו ידידים בלב ונפש! (פעם באנו להחתים אותו על איזה עניין, והסכים לחתום רק בתנאי שרבי ברוך גם יחתום) הם דיברו שם חצי שעה בלימוד.

ואומר רבי יצחק, אני נכחתי שם, הם דיברו בקודים, מה עם הר"ח בב"מ, ומה עם הר"ש בטהרות, והריטב"א בסוטה, וכו' הם לא הזכירו במפורש על מה כל מפרש מדבר... ורבי יצחק סיפר איך הוא התרגש מזה... והבני בית של רבי יצחק הוסיפו, שאח"כ הוא ישב בלילה ובכה... איך מגיעים לכזה דבר, כ"א מבין את השני בלי להזכיר מה כתוב בכל מקום...

הוא הביא פעם מדרש תנחומא (לך לך אות ב') שכתוב בפסוק בשה"ש (ח, ט) אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף, ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז. אם חומה היא - אם תהיה כמו חומה למסור את נפשך עלי - נבנה עליה טירת כסף, את כלל ישראל. ואם דלת היא - ואם דל אתה מלמסור את נפשך, ואתה מתנהג כמו דלת, פעמים נפתח ופעמים נסגר, נצור עליה לוח ארז - מה לוח ארז הדיו מטשטשת אף אברהם איני משגיח בו כלל. הצלחה של דבר זה חומה. אם אני רוצה להצליח באיזה דבר עלי להיות יציב כמו חומה. ולא להיות נתון לשנויי מצבים ומצבי רוח.

למשל אנו בישיבה זכינו והיה את מרן המשיגי רבי מאיר חדש חותנו של רה"י, והיה ידוע בישיבה שהייתה לו קביעות לימוד לכל יום. ורבי דוד כהן היה מספר את זה בהתפעלות גדולה... כשהייתה לו חתונה מחוץ לעיר, עוד באותה יממה, ולא משנה באיזה שעה הגיע, מחר בבוקר מוקדם, כבר היה אור בחדרו והיה מהשלים את כל מה שהוא לא הספיק אתמול. חוק בל יעבור! קביעות זו קביעות, אני חומה. חומה זה לא דבר שניתן להזזה. דלת היא פעם ככה ופעם ככה, שם זה לוח ארז...

ואכן גם הסבא מסלבודקה עצמו היה חניך אסכולת קלם. אני חומה! וכך הוא היה כל החיים, אני חומה, מה שאני מקבל על עצמי אני אקיים! **בהושענות אומרים 'אום אני חומה', ובהמשך כתוב 'חבוקה וחבוקה בך'.** **בשביל להגיע ל'חבוקה וחבוקה בך' - צריך 'אום אני חומה'. החומה היא השער שדרכו אתה עובר. עם דלת - א"א להגיע לחבוקה וחבוקה...** **כמה אתה מוכן להשקיע...**

אחיו הג"ר יצחק שיבדלחט"א סיפר שחלקה של האמא ע"ה רב בהעמדת אדם בעל שיעור קומה כמותו. **כשהיינו קמים בבוקר היינו רואים את הכרית של אמא רטובה מדמעות!! שאלנו אותה, אמא למה את בוכה?...** **היא אמרה לנו אני בוכה שיהיו לי בנים תלמידי חכמים.**

רבי ברוך מרדכי בעצמו ב'מחנה בני תורה' דיבר לנוער ואמר להם: אתם יודעים מה זה כתר המלכות של ה'ידישע מאמע'?!... אני אגיד לכם מי הייתה אמא שלי ע"ה... כשישבנו שבעה על אמא, הגיעה אשה וסיפרה לנו - אמא שלכם עשתה אצלי ספונג'ה בבית... היא עבדה אצלי בתור 'משק בית'.

וזה לא כ"כ היה נראה לנו... צריך לדעת קראו לה 'מלכה', והיא הייתה מלכה... מלכה אמיתית! כל ההנהגה שלה הייתה מלכותית. ואותה אשה הסבירה: שאלתי אותה - אין לך מה לאכול בבית?... והיא ענתה, יש לי בצמצום כמו שיש לכולם - באותה עת. אז שאלתי למה את באה לעבוד במשק בית? זה לא כ"כ מתאים... היא אמרה לי, כי אני רוצה שיהיו לי בנים תלמידי חכמים, וכדי שברוך יהיה תלמיד חכם אני צריכה שיהיה לו כל בוקר חלב ועוד דברים. ואין לי לתת לו כל יום, אז אני עובדת במשק בית כדי שיהיה לו חלב ושאר הדברים...

סיפור דומה סיפר לי חתנו של הג"ר יצחק אזרחי בשמו, שהאמא הלכה לעבוד באיזה מקום אף ללא ידיעת בעלה. וכשסיפרו את זה לאבא הוא לא האמין, הוא הלך וראה אותה עובדת. הוא שאל אותה למה?.... והיא סיפרה לו שהשכנה אמרה שאין היום מה לאכול, אבל לכם אין בעיה, כי אם לא יהיה לכם מה לאכול יש לכם את ברוך, הוא כישרוני, כולם ישמחו לקבל אותו לעבודה וכך יהיה לכם הרבה כסף... האמא פחדה שאולי יצטרכו לקחת את רבי ברוך לעבודה, אז היא העדיפה ללכת לעבוד כדי שלא יהיה מחסור בבית. רק אחרי שבעלה הבטיח לה שלעולם הוא לא יוציא את ברוך מהישיבה, אז היא נרגעה והפסיקה לעבוד...

יש סיפור ידוע על הרבנית קופשיץ ע"ה שזכתה למשפחה שכולם בנים וחתנים גדולי עולם, תלמידי חכמים גדולים, שאלו אותה פעם איך זכית?.... אמרה, כי רציתי! אמרו לה - כולנו רוצים... אמרה להם כולכם רוצים גם את זה, אבל אני רציתי רק את זה!

זו הנוסחה הידועה והמקובלת. אבל מרבי ברוך מרדכי קיבלו נוסחה קצת שונה... אתה שואל בחור, אתה רוצה להיות תלמיד חכם?... בוודאי! מה השאלה... אתה רוצה להיות אדם גדול?... פשוט! מה השאלה... השאלה היא כמה אתה מוכן להשקיע בשביל זה... אחד שרוצה להיות עשיר הוא לא שוכב במיטה וחולם להיות עשיר. הוא רץ מביזנס לביזנס, נוסע ממקום למקום עד שהוא מרוויח... **יש כאלו שרוצים לרצות.** זה משהו אחר לחלוטין... כשרוצים באמת משקיעים בכל הכח. אמא שלו רצתה באמת, אז היא גם שילמה מחיר! ולכן גם הצליחה. היא שלמה מחיר... ותדעו לכם, שבשבילה לעבוד במשק בית זה היה בושה ובזיון והקרבה גדולה מאד... אבל שום דבר לא הפריע לה. ואמר לי אחיינו מורינו הג"ר א"א דיקמן שליט"א - אין לך מושג מה הייתה האהבת תורה של סבתא... הכל יכול להיות אמת.

מי שרוצה משקיע - אתה רוצה להיות ת"ח? אתה רוצה באמת?... בא תשקיע. תלמד בהתמדה! זה למדנו אצל רבי ברוך מרדכי.

אנחנו רוצים לדבר על מעלה נוספת שהייתה בו: גם כשהוא למד עם אחרים, הוא רצה תמיד לתת לשני הרגשה שהוא מחדש לבד... כשהיינו צעירים היו הוציא חוברות בשם 'והגית', הוא עשה את זה לתיכונים צעירים במחנה בני תורה, בא נראה איך אתה לבד מגיע אל החידוש... הוא היה לוקח את החידושים הכי יפים ומפשט אותם לאט לאט לאט, עד שאפילו אחד עם כשרון פשוט כבר יודע להגיד את התשובה, ואז הוא היה מחמיא לו אתה למדן!... אתה באמת הגעת לזה!!!

פעם הוא הגיע לרוסיה, (הוא עוד פגש שם את האחות של רבי מאיר חדש) הוא היה שם בכיכר האדומה, ובאו שמה ילדים רוסיים, מה הם כבר ידעו אז ללמוד... הוא שאל שאלה ואמר שכל אחד צריך לענות תשובה! מה הוא שאל?... אם רובו ככולו, אז למה צריך רביעית בכוס קידוש, שיעשו לכתחילה רוב רביעית ויגידו רובו ככולו...! וגם הילדים ידעו לענות, שכשיש את הכל שייך לומר רובו ככולו. אבל להתחיל עם רוב לא אומרים רובו ככולו, וכך הוא שיבח אותם.

ובכך הוא הצליח! בחור מרגיש טוב, אני למדן!! והוא באמת רומם אותם, איך להגיע לסברא.

כשאנחנו היינו צעירים, נפתחו אז שערי העיר העתיקה. הוא הלך לשם וקנה מהערכים ארבע קונטרסים בשביל לכתוב שם חידושי תורה, ואפילו הכיתוב שם היה בערבית... והוא נתן שתיים להגאון רבי דוד כהן, הארי שבחבורה, ועוד שתיים לי זעירא דמן חבריא ואמר לנו תכתבו חידושי תורה, תמלאו את זה... תכתבו! תחדשו!

ככה הוא החזיר בנו, אתה למדן! וכך צמחו מאות מאות של בני תורה לגדולי תורה... הוא הדביק אותם באהבת תורה!! **אני אומר לך שאתה יכול לגדול! אין מי שיעצור אותך...**

כשאנחנו למדנו בישיבה הייתה מלחמת ששת הימים. במלחמה זו - עם ישראל היה אח"כ שיכור מניצחון. אמנם ששה ימים היה פחד נורא, אבל הקב"ה עזר שננצח, ואז קיבלנו את הכותל המערבי, את קבר רחל, ואת מערת המכפלה... ברחוב היו מודעות ענק כל הכבוד לצה"ל... זה כבוד שנגמר לצערנו במלחמת יום כיפור, אבל כמה שנים עוד היה הכבוד בעצמו.

ורבי ברוך מרדכי היה צריך לדבר גם לתיכונים צעירים, שבכל מקום היו צועקים על הבני תורה - משתמטים!!! אחרים צריכים למות בשבילכם!!!... והוא היה נותן להם את ההרגשה האמתית שכל הנצחון במלחמה זה בגללנו! כשאני מחדש בלימוד ואומר סברא טובה או קושיה טובה - שמה יורים תותחים... וזה ציבור של תיכונים צעירים שכשהם חזרו הביתה - האבא שלהם אמר להם אתה משתמט. וכל בחור ידע להגיד את זה לאבא בכזה ביטחון... המלחמה היא הניצחון שלנו!!! וככה הוא בנה מאות מאות של בני תורה.

הניצחון שלנו הוא בזכות הבני תורה

אני רוצה לומר לכם שני דברים: אני לא חשוד שיש לי רדיו בבית ולא כלי שדומה לזה. אבל כשנסעתי לנחם אבליים היה נהג הסעות שסיפר לי שהעלו ברדיו חייל דתי והחזיר בכה ואמר - **אנחנו יודעים שכל ההצלחה שלנו היא בזכות הבני תורה. וכמה שהם לומדים ועמלים בתורה - אנחנו מנצחים.** אני רוצה לומר לכם, אנחנו לא ישינים, בקושי אוכלים ואנחנו בסכנת חיים, אין לכם מושג עד כמה. אבל זה בשביל להגן עליכם, על עם ישראל! **אנחנו מתחננים שגם אתם תמעטו בשינה ובאוכל... תעזרו לנו! אל תתנו לנו להתמוטט!!! אם אתם לא תלמדו - אנחנו נתמוטט!!! והוא בכה...**

זו ההרגשה שנתן רבי ברוך מרדכי לתיכונים צעירים, שהם עצמם הרגישו ככה.

בתהילים (לט, ב-ג) כתוב "אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעד רשע לנגדי, נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר", מה הפשט?... אומר רש"י, ונאלמתי דומיה ימים רבים, וגם החשיתי מטוב, אפילו מדברי תורה, מפני יראתך. ומתוך כך - כאבינו נעכר ונבהל - ע"י זה שאני לא לומד ומתחיל להיבהל, מקבלים את הצרות וכאבי נעכר. אך אחד שלומד - ניצל.

אמר לי הרב"ר יעקב אפשטיין, נאמן ביתו ואהובו של מרן שה"ת זצ"ל, בדרך כלל כשהיו באים לרבי חיים קניבסקי הוא אמר שבבני ברק אין מה לפחד מטילים, הוא היה מביא את דברי החזו"א שבבני ברק לא יפלו טילים. אבל פעם רבי חיים אמר לי, אם אנשים היו רואים את דפי הגמרא שמסתובבים סביב בני ברק, הם היו מבינים שכזו חומה בצורה שום טיל לא יכול להבקיע...! אז העבודה שלנו היא לעשות את דפי הגמרא... אום אני חומה, אני מקים את החומה, ונהפך לחבוקה ודבוקה כך. ומי יוכל להבקיע חומה שכזו.

אמר לי השבוע הג"ר זאב ברלין שליט"א, שכונת מהרח"ו בעץ הדעת טוב על תהילים - שיש פרק בשיר המעלות על ישמעאל, (קכד) שיר המעלות לולא ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל, לולא ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם. מהו אדם?... אתם קרויים אדם ולא העכו"מ קרויים אדם, "אדם כי ימות באהל", (רק "האדם" הולך גם על גויים אבל לא "אדם") אלא אדם זה ישמעאל, שהוא בן של אברהם והוא עשה ברית מילה. אזי חיים בלעונו בחרות אפס בנו - הישמעאלים רוצים לבלוע אותנו חיים, ברוך ה' אשר לא נתנו טרף לשיניהם, זה הולך על ישמעאל. והזכות שלהם שהם יותר חזק מכל האומות - כי יש להם ייחוס שהם בני אברהם וגם את הזכות שישמעאל מל. (הוא משתמש בזכות שלו שהוא בן אברהם בן השפחה, להרוג את הבנים של אברהם בני הגבירה באמת... זה הראש הישמעאלי...) דבר נוסף אמר לי רבי זאב ברלין, שהמהר"ל מפראג בספר 'גבורות ה' כתב, שיש ארבעה גלויות. והוא שואל למה לא כתוב שיש גלות ישמעאל? הרי זו הגלות האחרונה... אומר המהר"ל (וא"א לכתוב אז דברים שכאלו רק ברוח קדשו) שגלות ישמעאל כלולה בגלות פרס, כי פרס (איראן) יתנו את כל הכלים שלהם לישמעאל בשביל שילחמו אתנו. א"כ זה כלול בגלות פרס. דבר כזה שכתב המהר"ל בדורו, זה רוח הקודש למה שמתרחש היום בעולם.

עכ"פ צריך לדעת שאסור לעמוד מנגד. אם אנחנו לא מאמינים בכך של התורה שלנו, אחד מהשתיים, או שזה אפיקורסות, או שאתה אכזרי שלא אכפת לך שאחרים מתים... זה וזה לא מתאימים לנו... אין כאלו בישיבה...

תאמין בכוחות שטמונים בך!!!

אחד הדברים שהגר"מ לימד אותנו הרבה, זה לרומם את הבן תורה, הוא נתן רוממות לכ"א. הוא אמר לנו שבסלבדקה בחור ידע שיש ארבעה חלקי שולחן ערוך, אבל יש עוד דבר (שייתכן ואינו כתוב בשו"ע...) א סלבדקער בוחר, פסטש נישט... לבחור של סלבדקה זה לא מתאים... גם ראש ממשלה או שר הכי חשוב שיש היום שלא יודע בין ימינו לשמאלו בהלכות התורה ועושה מה שבא לו, הוא לא יצא לרחוב עם מכנסיים קצרות וסנדלים ללא גרביים... ולמה?... כי זה לא מתאים לי.

להבדיל מיליון הבדלות, **בן תורה צריך להרגיש זה לא מתאים לי... בן תורה זו תחושה של רוממות!!! תמיד סלבדקה דאגה שבן תורה יראה כמו בן תורה, וממילא היום אלו שמזלזלים בזה, מאבדים את תחושת הרוממות.** ולא ניכנס מידי לפרטים... אבל לפעמים זה ממש לא מתאים... הרגשה מרוממת זו של בן תורה - מאן מלכי רבנן - היתה אצלו 'משנת חיים' לא רק חיצונית כ"א בעמקי הנפש, סיפר לי הגר"א פולק ראש ישיבת קרלין, כשהיה בראשית השבוע עצרת מספד ברמת אלחנן היה מי שסיפר שהם ישבו פ"א כמה בחורים בעטרת ועישנו, עבר שם הגר"מ ואמר להם גם אני הייתי פעם מעשן, אבל פעם בשעות הקטנות של הלילה באמצע הסוגיא הרגשתי שאני חייב סיגריה, והיה רק קיוסק אחד שהיה מסוגל להיות פתוח בשעות אלו, הלכתי לשם קניתי שני חפסיות ושבתי מיד לתלמודי. ולפתע תפסתי את עצמי - איפה המאן מלכי רבנן - אני עבד לרצונותיי - משועבד להם לא יכול בלעדיהם, לא עוד!! ומאז הפסקתי לעשן ועד היום - אני בן תורה מרומם - מלך גם על רצונותיי.

והמשיך וסיפר - הוא עצמו בעל עסק עם הרבה עבודה ולקוחות מסביב, והיה לו אייפון מסונן מאד (לא נכנס לסוגיא עצובה זו) עד שפ"א זה התקלקל, והוא הרגיש שהוא יוצא מדעתו, ולפתע - הזדקרו לפניו דברי הגר"מ - אם כן אני עבד המשועבד אליו, והכרזתי לא עוד! עם כל הקושי זרקתי את זה, ועובד בלעדיו - קשה יותר אבל הרגשה מרוממת - אני מלך מושל ברצונותיי. לא משועבד לכלים.

רבי ברוך מרדכי רצה שכל בן אדם יאמין בכך שלו עד כמה הוא מסוגל להעפיל. הוא היה אומר לנו את מה שאמר המשגיח בסלבדקה הקטנה (בזמן שהדברי יחזקאל היה הראש ישיבה) כתוב בגמרא (יומא לה, ב) ת"ר עני עשיר ורשע באים לדין, לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר עני הייתי, אומרים לו כלום היית עני יותר מהלל! וכו', לעשיר אומרים מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר עשיר הייתי וטרוד הייתי בנכסי, אומרים לו כלום היית עשיר יותר מרבי אלעזר בן חרסום?! (שהניח לו אביו אלף עיירות ביבשה וכנגדן אלף ספינות בים וכו') ולרשע אומרים, כלום היית נאה יותר מיוסף?...!

אמר רבי ברוך מרדכי, יהיה זה מאד נחמד אם אחד מאיתנו יבא לשמים אחרי מאה ועשרים ויתבעו אותו, למה אתה לא היית כמו רבי חיים קניבסקי?... זה ממש מחמאה... תן לי קודם ליהנות ממנה... אני ור"ר חיים קניבסקי באותו שורה? יפה!... יש משהו יותר גדול מרבי חיים קניבסקי... הלל הזקן... ר"א בן חרסום, יוסף הצדיק... מה הפשט בזה?...!

בסלבדוקה אמרו - כפשוטו! אל תחפש תירוצים... אתה פשוט לא יודע איזה כוחות טמונים בך. וכשראו את מה שהוא עשה, איך הוא הוציא יקר מזולל, איך שהוא העמיד בני תורה - אפילו אצל כאלו שלכאורה היו אמורים להיות רחוקים מהרבה סיבות, אז מבינים כמה כוחות נפש טמונים בכל אדם ואדם.

פעם הוא אמר לנו: - אבל אדם יגיד... אני! לא 'עני' כזה גדול... אז הלל לא מחייב אותי, אני גם לא 'עשיר' כזה גדול... אני גם לא 'רשע' כזה גדול... אז מי יחייב אותי?... ואז הוא הרעים בקולו... **עני זה חוסר כלים! לא רק חוסר כסף... חוסר מוטיבציה! חוסר חשק! חוסר כישרון! כל מיני חסרונות...** ועשיר מהו?... עודף מוטיבציה... היפר... עם כלים שרצה לבלוע את העולם... ורשע?... ליצר הרע יש המון המון כלים...

פעם הוא אמר לנו בשם השפת אמת, כתוב שאשת פוטיפר נתכונה לשם שמים. אז איך יוסף ידע שזה רק בשביל להעמיד אותו בנסיון?... אומר השפ"א, כתוב "ויהי כדברה אליו יום יום", יום יום פירושו נודניק. נודניק זה רק יצר הרע! היצ"ט בא פעם פעמיים אם אתה דוחה אותו - גמרנו. אבל היצ"ה"ר לא נותן לך מנוח... וזה הכוונה רשע. כל מיני יצרים, והכל כלול... אין אחד שלא כלול באלו, וכולנו מתחייבים ע"י יוסף, כי אין אחד שלא יכול לגדול ואין אחד שלא יכול להצליח!

אתה בדרגה שלך. וכ"א בדרגה שלו, אין מי שלא יכול להצליח.

תורה מתוך הדחק, וכח השאיפה!...

באחת המלחמות האחרונות היה יהודי שנכנס אל מרן רה"י זיע"א, ואמר לו מה יהיה מי יגן היום על הדור?... (זה כמו שבאים לפרופסור ושואלים אותו איפה יש פרופסור היום...) אמר לו הרה"י, אתה צודק כל כך... פעם היה את מרן הרב שך, הסטייפלער, רבי דוד, ועוד גדולי עולם... כן, הרה"י, אבל מי יגן היום?... אמר לו: **כל הלומדים תורה מתוך הדחק!** והנה מה זה תורה מתוך הדחק?...

פעם בא אחד אל מרן רה"י רבי מיכל יהודא ואמר לו שהוא רצה ללכת ללמוד בישיבה שמתאימה לו, דא עקא שהיה שם רחבות כספית, והוא חשש שזה לא תורה מתוך הדחק. אמר לו רבי מיכל יהודה, מתוך הדחק לא הכוונה דווקא דחק של כסף... זה כל דבר שדוחק את הבנ"א ומקשה עליו את הלימוד, וכדוגמה היום, גם מי שרוצה לשמוע נייעס מהמלחמה ומתגבר על עצמו, זה תורה מתוך הדחק. אחד שמתגבר לא לדבר דברים בטלים באמצע הסדר זה גם תורה מתוך הדחק... אם קשה לו לקום מוקדם לתפילה והוא קם, זה תורה מתוך הדחק.

הכל בכלל זה ועל זה העולם עומד!...

ונקדים עוד סיפור: היה יהודי יקר שישב ולמד ועסק לפרנסתו במכירת ספרים. פעם הוא ראה את רבי ברוך מרדכי יורד מהישיבה כמו "מלך ביפיו תחזינה עיניך" הוא נשבר... הוא אמר לרבי ברוך מרדכי מה יצא ממני... כל החברים שלי אחד ראש ישיבה, אחד מגיד שיעור, אחד רב, ומה אני? סך הכל מוכר ספרים... אמר לו רבי ברוך מרדכי, על דברים רציניים כאלו לא מדברים בפרוודור, על זה מדברים אצלי בחדר... תעלה אלי לחדר ונדבר. הוא עלה לחדר, רבי ברוך מרדכי קיבל אותו יפה, ובחיבה שאל, מה אתה אומר?... חוזר נא על דבריך... הוא חזר ושאל מה יצא ממני?... אמר לו רבי ברוך מרדכי: לך יש דבר שלהרבה מהחברים שלך - אין. מה יש לי?... אמר לו רבי ברוך מרדכי, לך יש שאיפות! רוב החברים שלך כבר מרגישים (באיזה מקום) שהם הגיעו אל המנוחה ואל הנחלה, הם מיצו את עצמם, ונעצרים באיזשהו מקום... הם העפילו למטרה, אתה עדיין יש לך שאיפות, ונאבק עליהם, תמשיך ללמוד! תמשיך לשאוף! וכך תוכל להגיע הרבה יותר רחוק מהם!...

וע"ז רבי ברוך מרדכי היה מדבר הרבה, על הכח של שאיפה... זה אמיתי! **מי שנלחם עם היצר - ודאי מנצח!**

קראו לישיבה 'עטרת ישראל', ושני טעמים לדבר, הטעם הפשוט ע"ש אביו רבי ישראל. אבל יש וורט ידוע של רבי ברוך מרדכי... כתוב בפרשת וישלח

שהמלאך של עשיו אמר ליעקב שייקרא שמו ישראל, כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל. מה זה "כי שרית"?... נלחמת! כשיש היום מלחמה, מי משתבח, הלוחם או המנצח?... המנצח! זה החכמה, לנצח... (יש כזה שם היום 'נצח', ויקרא את שמו- נצח) נצחתי! למה קרא את שמו ישראל ע"ש המלחמה?... אמר רבי ברוך מרדכי והרעים בקולו; במלחמת היצר - אין כזה דבר שאתה לוחם ולא מנצח... ליצר יש כח אחד, שהוא להפחיד... אני לא יודע איך זה נראה אצל כל אחד ואחד, אבל יש כאלו שהוא בא אליהם בבוקר, לא אכפת לי שתקום עכשיו, אבל אח"כ אתה תהיה עייף בתפילה ותירדם גם בסדר א', זה הפסד הרבה יותר גדול... עדיף לך לישון עוד קצת, אבל תהיה לך תפילה! יהיה לך סדר!...

וכך הוא בא לכל אחד ואחד. החכמה היא להילחם, כי שרית... אם תלחם - אתה בוודאי מנצח. יעקב לא נבהל ממנו. הוא נלחם וגם ניצח.

הגר"י פלברבוים (מגיד שיעור בישיבת אמרי משה) סיפר שלפני עשרים שנה רבי ברוך היה אומר להם חבורה, וחבורה של רבי ברוך מרדכי זה קול ה' בכח קול ה' בהדר... ובאופן קבוע הוא היה משחק עם הזקן... מלטף את הזקן ומביט בו... זה היה נראה מוזר קצת... ואז הוא אמר להם, מה נראה לכם שאני עושה?... וכשלא ידעו להשיב אמר להם, אני מסתכל על הגלגלים... והסביר: כתוב ברבינו יונה שבן אדם יראה שהוא הולך הלוך ונסוע לבית עולמו. **מי מזכיר לי שאני נוסע?... שמניעים את הגלגלים שלי?... ומתקדמים ל... השער הלבן שלי... כשאני רוצה להתעורר אני מסתכל עליו.**

היו לו הרבה קשיים בחיים, אבל כך הוא חי... כי שרית! כפשוטו.

עלינו להיות עם הדור הקודם!...

הבאנו שהגמ' אומרת שבאים לרשע בתביעה, ואומרים לו כלום היית נאה יותר מיוסף. שאל רבי ברוך מרדכי, הרי לפי אחת הדעות בגמ' כתוב "ויבא הביתה לעשות מלאכתו", והיינו להיכשל בעבירה, אבל דמות דיוקנו של אביו נראתה לו. יבוא אחד ויטען, אם אבא היה בא אלי גם אני לא הייתי חוטא... מה הראיה מיוסף?... הוא כן יכל להיכשל, רק אבא שלו בא אליו, אלי אבא לא בא... זה לא קושיה עצומה!...

אמר רבי ברוך מרדכי, וכי אבא בא סתם לכל אחד?! מי שחי כל החיים עם אבא, מה אבא היה עושה כעת, מה אבא רוצה שאני אעשה... מה אבא היה אומר לעשות, אם כל הזמן אני רוצה להיות כמו אבא, אז אם מגיע זמן של "מן המיצר" אבא מגיע אלי, ו"ענני במרחב"... אבל אם כל הזמן אתה עושה מה שאתה רוצה, למה שאבא יבוא אליך? תשכח מזה. הוא לא יגיע אליך... יוסף חי כל הזמן עם יעקב. זה משחו אחר...

אם אנחנו רוצים להמשיך הלאה - בואו נהיה כעת אמתים: הדור הזקן - לאט לאט הולך לבית עולמו. אתם צריכים להיות מנחילי מורשה! בכס זה תלוי! וכך גם החזון אי"ש היה אומר. אם אתם תלמדו בהתמדה ותהיו בעלי מידות טובות - (זה שטח בפני עצמו שלא דיברנו עליו... על המידות טובות של הגר"מ, והרגישות שלו לשני... ועוד חזון למועד). אם ככה - אתם תהיו המנהיגים של הדור הבא. היום גם היה הארציטי של מרן הרב שך, ואתמול של החזון אי"ש... צריך להיות אתם. לחשוב כל רגע אם אני צועד בכיוון הנכון? האם אני משתדל לעשות מה שאני יכול?... וכ"א מה שהוא יכול... האם אני עמל בתורה? אני יגע?... אכפת לי להבין סוגיה?... **רבי ברוך מרדכי הראה הרבה את היופי של הסברא. אבל אתם יודעים כמה הוא עמל על כל סברא?!... כבר סיפרנו כמה היה אכפת לו קושיה, כמה היה אכפת לו להוריד את זה יפה שכל אחד יבין... ה' זיכה אותו! דמות דיוקנו של אבא... דמות דיוקנו של גדולי הדורות צריכה לעמוד לנו מול העיניים... לאורם נצעד ונלך! ובס"ד גם נגיע.**

"והיו עיניך רואות את מוריד"... אנחנו יש לנו את מרן רה"י לראות אותו, ואת כל ראשי הישיבות שהולכים מאיתנו, להמשיך הלאה בדרכם, ונזכה להיות ממשיכי מורשה ומנחילי מורשה, עד שנזכה בס"ד כי יבוא שילה ולו יקחת עמים, אמן.

לע"נ

הר"ר יצחק בן ר' יעקב בלוקה זצ"ל
נלב"ע כ"ב חשון תשס"ג
תנצב"ה

לע"נ

א"מ רבת הפועלים והחסד
מרת פנינה פרל מישקובסקי ע"ה
בת הרה"ח יהושע מאיר שוירץ זצ"ל
נלב"ע כ"א חשון תשמ"ו
תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד. בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמז"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

מי שגדול ממנו. ובגמרא בנדרים (כ', א') מצינו ש"מי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני".

אלא שעדיין לא נתפרש לפנינו מהי מידת העזות, איזה חסרון גדול כל כך יש בה, ומדוע ביחס לעבודת ה' אנו מתירים אותה ואומרים 'הוי עז כנמר'.

וביאור הדברים הוא, שהנה הנמר אינו בעל חיים חזק כל כך, והוא שייך למין החתול שהיא חיה קטנה וחלשה. אבל אף על פי כן הנמר מצליח להתגבר על החיות האחרות ולהלחם אפילו עם האריות, מפני שיש לו את מידת ה'עזות' - שמהותה היא הפורקן וחוסר המעצור. מכיון שאין לו שום מחסום, הוא אינו רואה סיבה למה לא לאזור אומץ ולעשות את כל מה שעולה ברוחו. ואחרי שהוא רוצה לטרוף, הוא יעשה הכל למעלה מכפי יכולתו, עד שלאחרים ייראה כאילו הוא באמת בעל גבורה, בעוד שהכל מן השפה ולחוץ - ונובע מאותו מקום של עזות שלא עוצר בעדו אף פעם.

בגמרא בסנהדרין (ק"ה, א') אמר רב ששת "חוצפא מלכותא בלא תגא היא", והיינו, שהחוצפה היא מלכות בלי כתר. האדם החצוף מושל בכיפה ועושה את כל מה שעולה ברוחו, למרות שבאמת אין מה שהמליך אותו... הוא מצד עצמו ממליך את עצמו, ואין לו הפרעה ממה שאין מי ששם על ראשו את הכתר...

ואת יסוד הדברים אנו מוצאים בסוגיית הגמרא בפסחים (ק"ב, א'), שם מביאה הגמרא תנא דבי אליהו: "אף על פי שאמר רבי עקיבא עשה שבתך חול ואל צטריך לבריות, אבל עושה הוא דבר מועט בתוך ביתו", ועל כך מביאה הגמרא את משנתו: "כדתנן רבי יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים", ולכאורה אינו מובן מה הקשר בין הדברים.

וביאר שם הרשב"ם בזו הלשון: "הוי עז כנמר - התחזק במצוות יותר משהיכולת בידך", הוי אומר, שממידת העזות אנו לומדים שיש כח ביד האדם להתחזק יותר מכפי יכולתו, לעשות דברים כאלו שמצד עצם כוחותיו לא היתה לא יכולת לעשות, אבל הוא בכל זאת מתגבר והולך נגד כל היגיון ועושה גם את מה שמחוץ למחיצתו.

מכאן למדנו שמידת העזות היא חוסר המעצורים. בדרך כלל יש לאדם פחד, חשש ומחסום אנושי שעוצר אותו מלעשות את מה שלא מתאים עבורו, וזוהי מידת הביישנות שנושתבחו בה ישראל, אולם יש מקומות שבהם מידת העזות נצרכת - למען יידע האדם שאכן, הוא צריך לתפוס את האומץ ולעשות גם את מה שלכאורה הוא אינו אמור לעשות.

ובאמת, בתחילת דברינו הבאנו את לשון רבינו יונה שפירש את המילים 'הוי עז כנמר', שהאדם יתגבר 'להוכיח עוברי עבירה וליסרם, ולעסוק בתורה הרבה'. ולעיל אמרנו, שכלפי 'להוכיח עוברי עבירה' מובן היטב מדוע נצרכת מידת העזות, שכן בדרך כלל עוברי העבירה הם גברי אלימי שמוטב לו לאדם להתרחק מהם כמטחוי קשת, ואף על פי כן למדנו חז' שבמקום שאין איש יהיה האדם עז להוכיחם ולהשיבם למוטב.

ועם כל זה מצינו בבית יוסף שכתב, והביאו במשנה ברורה בס' א' (סק"ה), ש"על כל פנים לא יתקוטט עמהם, מפני שמידת העזות מגונה מאד ואין ראוי להשתמש ממנה כלל אפילו בעבודת הש"י, כי יקנה קנין בנפשו להיות עז אפילו שלא במקום עבודתו יתברך". ועוד כתבו הפוסקים, שבזמן הזה אין בכוחו להוכיח את הרשעים, כי מי יודע איזה גמול ישיבו בראשו של המוכיח.

בין אם כך ובין אם כך, לגבי הוכחת החוטאים מתבאר לפנינו שיש מקום למידת העזות במידה מסויימת, הכל כדי שיזכה חבריך. וכיוצא בדבר כתב הטור, שמידת ה'עז כנמר' נצרכת בכדי שלא יבוש האדם מפני המלעיגים עליו בעבודת ה', ויעשה את כל מה שעליו בלי לחשוש מכלום. אבל עדיין צריך ביאור מה שהעירו בפתח דברינו, מדוע מידת העזות נצרכת בכדי 'לעסוק בתורה הרבה', וכי מה בין עסק התורה לבין העזות.

אלא שהם הם הדברים, שכן בליבו של כל אדם מקוננת חולשה שמרפה את ידיו - הלא התורה ארוכה מארץ מידה ורחבה מיני ים, וכיצד אצליח לגמור את כולה. אני לשעצמי יודע מה אני, ואני רואה שאין לי את הכוחות ואין לי את היכולות. גם אם אעשה את כל מה שאני יכול לא אוכל להגיע לידיעת התורה.

רק היום התאונן בפני בחור, שהפער בינו לבין ידיעת התורה הוא פער בלתי אפשרי, שמראש הוא לא מסוגל לעמוד בו... ואכן החשש מוכר, ולכאורה היה מקום לומר שהוא מוצדק. התורה היא אין סופית, והאדם הוא יצור מוגבל, ומהיכן יהיו לו את הכוחות לכבוש הר כל כך גבוה - לדעת את כל דברי התורה.

"יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים", הוא היה אומר עז פנים לגיהנם ובושת פנים לגן עדן" (ה', כ').

א. 'יהודה בן תימא אומר':

דברי המשנה בנויים משני חלקים, החלק הראשון הוא מאמרו הנודע של רבי יהודה בן תימא - "הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים", ועל כך בא החלק הנוסף שהוסיף ואמר "עז פנים לגיהנם ובושת פנים לגן עדן" (בנוסחאות שלפנינו נוסף עוד חלק אחר, "יהיה רצון מלפניך ה' אלוקינו שתבנה עירך במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך", אולם כבר כתב הגר"א דלא גרסינן לה הכא כי אם בסוף פירקין).

ובפירוש המאמר הראשון שבמשנה מצינו דברים הן לרבינו יונה בפירוש פה על אתר והן בדברי הטור בריש ספרו חלק אורח חיים, רבינו יונה כתב כאן וז"ל: "הוי עז כנמר - להוכיח עוברי עבירה וליסרם, ולעסוק בתורה הרבה ולא תיגע ולא תיעף" וכו', והדבר צריך ביאור, דבשלמא להוכיח עוברי עבירה וליסרם מובן מדוע צריכים לעזות פנים, אבל איזו עזות נצרכת "לעסוק בתורה הרבה" (יש שגרסו בדברי רבינו יונה "לעסוק בתורה ובמצוות הרבה", אך היותר נראה כפי הגירסא שלפנינו, וכנודע שיש חילוקי גירסאות בין פירוש רבינו יונה המובא על הגמרא לבין זה שנדפס על המשניות, שכן להלן דיבר רבינו יונה כלפי המצוות ונראה שתחילת דבריו סובבים על עסק התורה בלבד).

והמשיך רבינו יונה וכתב: "וקל כנשר - 'עלו אבר כנשרים', ורץ כצבי - 'ירצו ולא ייעפו', שאר בני אדם כשהם רצים ויוצאים מטבע הילוכם הם נלאים, אבל הרצים לדבר מצוה לא ילאו ולא ייעפו וכו', וגבור כארי - להתגבר על המצוות, כלומר שכל מחשבתו וכוונתו ופעולת איבריו אל מעשה ה'".

ואף כאן יש להבין את מה שכתב רבינו יונה, שהגבורה שעליה מדובר במשנה הכוונה היא 'שכל מחשבתו וכוונתו ופעולת איבריו על מעשה ה'', וכי מה השייכות בין זה לגבורה ומדוע בעבור זה נצרך האדם להיות כארי.

כיוצא בדברי רבינו יונה מצינו בפירוש הטור האמור בתחילת אורח חיים, וז"ל: "יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים, פרט ארבעה דברים בעבודת הבורא יתברך והתחיל בעז כנמר, לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא יתברך לפי שפעמים אדם חפץ לעשות מצוה ונמנע מלעשותה מפני בני אדם שמלעיגין עליו, ועל כן הזהיר שתעזי פניך כנגד המלעיגין ואל תמנע מלעשות המצוה, וכן א"ר יוחנן בן זכאי לתלמידיו יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם" וכו'.

ושם הוסיף הטור וביאר עוד מהו 'קל כנשר ורץ כצבי', 'עיוין שם, וכלפי 'גיבור כארי' כתב: "ואמר גיבור כארי כנגד הלב, כי הגבורה בעבודת הבורא יתברך היא בלב, ואמר שתחזק לבך בעבודתו", ואף כאן חוזרת השאלה ומתעוררת, שלכאורה הגבורה אמורה להתבטא בפועל ידיים ככח וברוב אונים, והיאך שייכת הגבורה דוקא בלב 'שתחזק לבך בעבודתו'.

ב. 'הוי עז כנמר':

וראשית דבר נבוא לביאור של מידת העזות, שהנה המשנה עצמה מסיימת בסוף דבריה ש'עז פנים לגיהנם ובושת פנים לגן עדן', ללמדך, שאף שבעבודת ה' צריך האדם להיות עז כנמר, מכל מקום העזות לכשעצמה היא מידה מגונה שאין כמותה, ומי שהוא עז פנים מובטח לו שיירד לגיהנם.

ונודע המעשה בענין על מרן החפץ חיים, כפי המופיע בספרי תולדותיו, שפעם ארע בישיבת ראדין שבחור מסויים עשה מעשה עוולה חמור, ואילו רעהו לא השחית כל כך, אלא רק החציץ פנים לבעלת האכסניא שארחה אותו (וכמו שהיה באותם ימים, שבחורי הישיבות היו סמוכים על שולחן בעלי הבתים שבעיירה וניזונים משלהם). ואמר החפץ חיים, שאת הבחור הראשון ניתן להשאיר בישיבה, אולם את הבחור החצוף יש להעזיב מיד ואין לו עוד מקום בין הלומדים. ומאי כולי האי, אמר החפץ חיים שכן מפורש במשנה - 'עז פנים לגיהנם', והיי ממה נפשך, אם עשה תשובה - מדוע שייך לגיהנם, ואם לא עשה תשובה - מה נתייחדה עזות פנים משאר כל העבירות שמוליכות את האדם לפי שאלו, אלא הא גופא נתחדש לך - שעז פנים הוא אדם כזה שמובטח בו שלעולם לא יעשה תשובה, ואם כן ודאי שהמקום היחיד שיעלה בסופו הוא הגיהנם...

ואכן מידתם של האומה הישראלית מאז ומלפנים היא 'ביישנים רחמנים וגומלי חסדים', ועצם מהות היהודי מחייבת את מידת הבושה - שלא להעזיז פנים כנגד

יתגלה כח הנמר שבתוכו, ואם יידע איך לברוח מהמוקשים ולהגביה עוף - יתגלו בתוכו כוחותיהם של הנשר והציב.
ולא עוד אלא שאף כוחותיהם של בעלי החיים עצמם יונקים את כוחם מן האדם, שבידו הדבר תלוי היאך לכלכל את מעשיו אם לטוב ואם למוטב ולהשפיע על כל הבריאה כולה, ועליו לדעת בנפשו אלו כוחות חבויים בקרבו ועד היכן יגיעו מעשיו.

ד. וגיבור כארי:

על הלשון 'גיבור כארי' הבאנו בתחילת הדברים את דברי רבינו יונה, שכל מחשבתו וכוונתו ופעולת איבריו יהיו אל מעשה ה', ובדומה לזה נאמרו דברי הטור 'שתחזק ליבך בעבודתו', ושאלנו מהי השייכות בין גבורה לבין חשקת הלב, הלא הלב הוא מקום הרצון והתשוקה, ואילו הגבורה שייכת לכאורה לכוחות הגוף והנפש.

אולם התשובה היא מיניה וביה, שהנה הקב"ה הפליא לעשות וקשר בתוך האדם שני הפכים גמורים - נשמה שכלית וזכה וגוף ארצי ועכור. מצד הטבע האנושי לא היתה שום אפשרות ששני הפכים קוטביים כל כך יוכלו להסתדר האחד עם השני. הרי זה כזאב שגר עם כבש, או כנמר היושב עם בריה קלה שבחיות, וכי איזו התכונות יכולה להיות ששניהם יוכלו לשכון בשלום ליד אותו שולחן.

ואף על פי כן יש לפנינו יצור ששמו אדם, אשר הוא מורכב משני ההפכים יחד. הדרך שבה שניהם יוכלו לשכון כאחד תלויה רק בו, והוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה - איזה חלק יתגבר על השני, איזה חלק ישלט ואיזה חלק יתן את הדעה. אין רגע אחד של מנוחה ואין רגע אחד של רגיעה, כל פיסה של חיים היא מערכה שלמה - מצד אחד מושכת הנשמה ומן הצד השני מושך הגוף, ואף פעם המלחמה לא תוכל לבוא לסיומה כל עוד ששניהם נמצאים זה יחד עם זה.

המלחמה שעליה מדובר כאן אינה דוקא מלחמה של פעולה, האם לעשות כך או לעשות אחרת, אלא מלחמה של שליטה, איזה חלק באדם מושך אותו. האם הרצונות שבלביו נמשכים אל הנשמה, או שהם שייכים אל הגוף. האם ראשו ורובו מונחים בתוך העולם הזה, או שמא הם מוקדשים לגבוה. כי כאשר באדם עצמו ישנם שני חלקים, הנושא אינו רק מה יעשה, אלא מיהו האדם' שבו - האם חלק אלוך ממעל, או שמא עפר מן האדמה.

וכידוע נשמות האדם ננפחה בו מרוח פיו של הקב"ה, ומקורה מהמקום הגבוה ביותר בכל העולמות ואף יותר מן המלאכים עצמן, וכפי שהבאנו לעיל מדברי הנפש החיים שהאדם הוא עולם קטן הכולל בתוכו את כל הבריאה ושורש הכל מונח בו, אך על זה גופא נתונה בידו הבחירה, האם להיות אדם שכזה שהנשמה הטהורה שבתוכו היא המנהלת אותו, או להיות שייך לכוחות הגוף, עם לב של גוף ורצונות של גוף.

הלשון התמידית בחז"ל על הסתלקותם של האמוראים הקדושים היא 'כד נייח נפשיה', והיינו משום שמבחינה מסויימת, רק זמן המיתה של הצדיקים הוא זמן המנוחה... כל החיים הם מצויים בהתמודדות מתמדת, להיכן שייך ליבם ולהיכן לשייך את עצמם. וכאמור, אין כאן מלחמה של פעם בפעם מה להרחיק ומה לקרב, אלא מערכת שלמה שקיימת כל רגע ורגע - לאיזה מקום לתת את הלב, האם להניח אותו ביד הגוף או לרומם אותו אל הנשמה.

ולהבדיל את כל ההבדלות, שמעתי עובדה שסחה עובדת זרה אחת, שהיתה מטפלת ביישיים סיעודיים בהיותם בשנים אשר אין בהם חפץ, דעתם כבר לא היתה עמם וליבם לא היה מסור ברשותם. ואמרה אותה נכרית, שגם אצל אנשים שהיו מלפנים בשיא כוחם נכבדים ונחשבים, בעלי דעה ובעלי דרך ארץ, היה ניתן לשמוע דיבורים שאין האוזן סובלתם, עד שלא היה ניתן להאמין מה מקנן בתוך ליבם, אלו רצונות ואלו תאוות...

מי יודע כמה בריות יש בעולם, שאם נסיר את המסכה מעליהם ונחשוף את ליבם למיהו כפי שהוא באמת - נגלה דברים אחרים לגמרי מאשר כלפי חוץ. וכל כך לפניהם מפני שיעקר המלחמה אינה תלויה במעשים שנראים החוצה אלא דוקא בלב פנימה - שיהיה תוכו כבדו. שהרצונות שבתוכו יהיו זכים וטהורים, שהתשוקות שלו יהיו עליונות, ושהוא יהיה לב של נשמה ולא לב של גוף.

על זה באמת צריכים מלחמה תמידית וקשה שלא פוסקת לעולם, והיא המלחמה האמיתית שבה רק הלוחם יודע אם באמת הוא ניצח... המלחמה אומרת לאדם לשנות את אישיותו ולקבוע בתוך נפשו את מקומה הנכון, להפוך את עצמו לגברא אחרינא שזוכה לעשה רצון כרצונו.

זו היתה כוונת רבותינו הראשונים בביאור דברי המשנה, שמעלת 'גיבור כארי' מתבטאת דוקא בכוונת הלב, כי שם הוא מקום הגבורה של האדם בינו לבין עצמו, לא מלחמה על המעשים ותו לא כי אם מלחמה על עצם אישיותו - איזה אדם להיות ולהיכן למשוך את עצמו.

על כל אלו מסיימת המשנה 'הוא היה אומר עז פנים לגיהנום ובושת פנים לגן עדן', וכאמור למעלה, שגם אם פעמים נצרכת לאדם מידת העזות, מכל מקום עליו להזהר שלא 'יקנה בנפשו קנין להיות עז', כי מידה זו מגונה היא עד מאד ועיקר טבעם של ישראל הוא להיות ביישנים ולכונן את עצמם, וכל מה שנדרש מן האדם הוא לעשות תמיד את רצון קונו ולשעבד את ליבו לאביו שבשמים.

על כך אומרת המשנה ומלמד רבינו יונה: 'היו עז כנמר'. מידת העזות מלמדת את האדם לעשות גם דברים שלא מתאימים לו, דברים שהוא היה אמור לעצור ולא להתקרב אליהם, אך הוא בכל זאת מתחזק יותר משהיכולת בידו ועושה גם כשהגיון אומר אחרת. בתחילה אין לו את הכתה, אבל עצם הגבורה העזה שהוא מנסה לעצמו מקנה לו את המלכות...

מידת העזות כאמור היא חוסר הפחד. לעשות הכל בלי מעצורים ובלי מעכבים. ועל זה מחדש רבינו יונה, שהעזות לא נאמרה רק כלפי הפחד שיש לאדם מאחוריו, אלא גם כלפי הפחד שיש לו מעצמו. הוא עומד לבד, מתיירא וחושש מאיפה יהיו לי את הכוחות ומי יוכיח לי שאצליח. אבל הוא יכול להיות עז - לתפוס את האומץ ולעשות למרות הפחד. גם אם אני לא יכול ואני לא אמור לעשות, בכל זאת אני עושה, נכנס לפניו מן הקלעים ושום דבר לא יעמוד למולי. וכאשר האדם נהיה 'עז כנמר' ועומד מול שיני אריות בלי מורא, אז משמים נותנים לו למעלה מכוחותיו והוא רואה בחוש כיצד באמת מתייחסים אליו כמלך... מצד האמת - הוא באמת לא יכול ולא מסוגל, וכך הדין נותן, אבל עצם העשיה ומידת האמיצות נותנים לו את הכוחות בבאים כאחד, וכשהוא חושב שהוא יכול - לבסוף הוא באמת יכול. כך היה מעולם וכך יהיו הדברים עד עולם, שמי שעושה ומתחזק יותר מיכולתו, מנסה לעצמו כוחות חדשים שלא היו לו עד הנה, וכל אויביו ניגפים לפניו.

ג. רץ כצבי וקל כנשר:

בלשון המשנה 'רץ כצבי וקל כנשר' מבוארת לנו מידת הזריזות, וכמו שפירש רבינו יונה, דהכא במאי עסקין בריצה לדבר מצוה, שמי שרץ לעשות את המצוות כצבי וכנשר מובטח לו שלא ייעף ולא יגע, ואדרבה, יחליף כוח להיות לו כוח חדש לעשות מלאכת ה'.

אך עם זאת יש לעיין מהי הכפילות של הריצה כצבי והקלות כנשר, שלכאורה שניהם עוסקים באותה זריזות לדבר מצוה.

ונראה כי אכן יש כאן שני חלקים באותו הדבר גופו, גם ריצה של צבי וגם קלות של נשר, וכל אחד מהם מלמדנו חלק אחר כיצד האדם יכול לכונן את יצרו ולהקדיש את חייו לכל מלאכת עבודת הבורא. החלק האחד - הוא ריצתו של הצבי, שהיא ריצה למרחקים, והחלק השני הוא קלותו של הנשר - שהיא העליה כלפי מעלה וההתנתקות מן הקרקע.

מהצבי אנחנו למדים שאין לאדם לעצור באותו מקום ולחזור על הראשונות, אלא ביכולתו לגמוא מרחקים ולכבוש כל הזמן יעדים חדשים. ומהנשר אנחנו רואים שהאדם יכול לרומם את שאיפותיו עד שמי מרום, להגביה עוף ולהשיג רוממות והתעלות, עד שיהיה גבוה מעל גבוה, רם ונישא.

בגמרא בברכות (נ"ג, ב') ובשבת (מ"ט, א') וק"ל, א' אמרו חז"ל שכנסת ישראל נמשלה ליונה, 'מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה, אף ישראל אינה ניצולת אלא במצוות', ולכאורה הדברים לא נתבארו מה מיוחד בכנפי היונה, שכן לכל בעל חיים ברא הקב"ה כוחות להגן על עצמו מפני הטורפים, אם זה בידיו ואם זה בקרניו ואם בכל שאר איבריו, ומדוע ישראל שניצולת במצוות נמשלו דוקא לכנפיים המגנים על היונה.

אלא בעוד שכל בעל חיים מגן על עצמו במלחמה שעה, להשיב כח תחת כח, צורתה של היונה להגן על עצמה היא דוקא על ידי ההתרוממות - לתפוס את הכנפיים, לנסוק כלפי מעלה וכך לברוח. ובזה נמשלו ישראל ליונה, שגם הם 'ניצולין במצוות', דרכם לקיים את מצוותיו של מקום היא על ידי ההתנתקות והבריחה מכל המפריעים, ועל ידי ההתרוממות למעלה והעליה לגובה.

על כן הפסוק שמדבר על קווי ה' שמחולפים כוח ממשיך זאת דוקא לאלו ש'יעלו אבר כנשרים, ירצו ולא יגעו', ללמד שהדרך לחטוף את המצוות כלולה מן השניים, לברוח ולסובב את הדרך מראש שלא ליפול לתוך כל המפריעים הסובבים סביב, וגם לשאוף לגדולות, לגמוא מרחקים ולהעפיל עד למעלה.

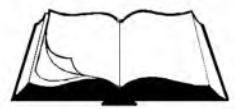
ואם אמור יאמר האדם, איככה דורש ממני התנא להיות מה שאני לא, הרי בשר ודם אנכי, לא נבראתי עם קלות של נשר ולא עם ריצת רגליים של צבי, ואף אם נדרש ממני לעשות למעלה ממידתי - כיצד יכולים להיות בי כוחות של אחרים. על כך תשובתו בצידו, על פי מה שלמדנו מן הגר"ח מוואלוז'ין בספרו נפש החיים, שלא לחינם נברא האדם האחרון שבכל הבהמות והחיות, מפני שהוא בלול מן הכל וכולן איתנייהו ביה. נפשו כוללת בתוכה את כל הכוחות כולם, מהבהמה ומהחיה ומכל הרמש הרומש על הארץ, והקב"ה הטביע בו את כל חלקי הבריאה כדי שהוא במעשיו יתקן את הכל.

והוא מה שאמרו לנו חז"ל 'ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הם וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי', משום שהאדם כולל בתוכו את כל הבריאה, הן העולם כאן למטה והן העולמות העליונים, ובכל מעשה שיעשה הוא בונה עולמות או חלילה מחרבין.

אם כן מוטל על האדם להבין שהוא עולם קטן, אין כח עלי אדמות שלא טמון בתוכו מקריני ראמים ועד ביצי כינים, וכאשר אומרת לו המשנה 'היו עז כנמר, קל כנשר ורץ כצבי', הוי אומר שאכן יש בו כוחות של נמר, כוחות של נשר וכוחות של צבי, שהוא רק צריך לגלותם בתוכו ולהוציאם לאור עולם. אם יהיה עז -

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 513

חשון תשפ"ד

שאלות בזמן מלחמה,

שאלות המצויות, ביאורי תפילה והלכתא למשייזא

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן ראש הישיבה

רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוקללה

נלב"ע י' בסיון תשפ"ג

לע"נ

נשמה טהורה הנערה רחל ע"ה

בת יבדלחט"א הרב יהודה אריה הלוי דינר

נלב"ע כ"ה מרחשון תש"פ

שאלות המצויות בזמן מלחמה

צביעת ציצית בצבע ירוק

שאלה: חייל בחזית המלחמה, שצריך ללבוש רק בגדים ירוקים, האם יכול לצבוע גם את חוטי הציצית בצבע ירוק?
תשובה: כתב השו"ע (ס' ט' סעיף ה') י"א שצריך לעשות הציצית מצבע הטלית, והמדקדקים נוהגים כן. וכתב הרמ"א "והאשכנזים אין נוהגין לעשות הציצית רק לבנים, אף בבגדים צבועים, ואין לשנות". אמנם באופן שיש צורך לצבוע את חוטי הציצית בצבע ירוק ובפרט שגם כל הבגד ירוק, דלדעת השו"ע צריך לכתחילה לצבוע גם את חוטי הציצית בצבע ירוק, בודאי יכול לסמוך על שיטת השו"ע ולצבוע בירוק.

עברו מקום באמצע הסעודה

שאלה: באמצע ארוחת צהריים נשמעה אזעקה, לקחו חלק מהאוכל ומיהרו למקלט, האם צריכים לברך שוב לפני שממשיכים לאכול במקלט, וכן כשחוזרים לבית האם צריכים לחזור ולברך?
תשובה: אם אכלו לחם או "מזונות", כיון שאת ברכת המזון או ברכה אחרונה מעין שלש צריך לברך במקום שאכלו, לדעת הרמ"א (ס' קע"ה סעיף ב'), א"צ לברך שוב "המוציא" או "בורא מיני מזונות", אלא ימשיכו לאכול בלי ברכה, וכן אם ממשיכים אח"כ לאכול שוב בבית אין צריך לברך שוב, ואפי' אם אכלו גם דברים שברכתם שהכל שאין צריך לברך עליהם במקום שאכלו, אעפ"כ כיון שצריכים לחזור מחמת הברכה המזון או מעין שלש, נחשב שעדיין לא הסיחו דעתם ויכולים להמשיך ללא ברכה ראשונה (ביה"ל שם ד"ה ואכל). אבל אם אכלו רק מאכלים שברכתם "בורא פרי האדמה" או "שהכל", אזי תלוי היכן המקלט, אם המקלט הוא בבנין אחר, ועוברים בדרך תחת כיפת השמים, צריכים לחזור ולברך לפני שממשיכים לאכול, היות ואינם טעונים ברכה אחרונה במקומם נחשב היסח הדעת, וכן כשחוזרים וממשיכים לאכול צריכים לברך שוב, אבל אם המקלט הוא באותו בנין, בכל גווניו אין צריך לחזור ולברך, ואעפ"כ שהעובר מחדר לחדר צריך לכתחילה שיהיה דעתו לכך, בכל זאת בזמן מלחמה שהדרך לאכול בחדר המדרגות בשעת האזעקה, הכל נחשב כבית אחד ומועיל בזה שדעתו היתה לאכול שם (ע"י שו"ע שם סעיף א' ב'), ו"ביאור הלכה" ס"א ד"ה בבית).

להכניס כדירים מי שעזב את איזור המלחמה

שאלה: השוכר דירה, ובימי המלחמה בצפון, הכניס לדירתו משפחה שעזבה את איזור המלחמה, האם היה מותר לו לעשות כן?
יסוד השאלה הוא דאיתא בשו"ע (חוי"מ ס' שט"ז סעיף א'): "המשכיר בית לחברו, יכול השוכר להשכירו לאחרים, והוא שלא יהיה מנין בית האחר יותר מבני ביתו", והיינו מכיון שהשוכר השכיר לו עבור משפחתו אסור להוסיף בו דיירים, וא"כ האם אסור להוסיף בו כדירים את אותה משפחה שעזבה את ביתה?

תשובה: מכיון שאלו אנשים שעזבו ביתם מפאת המלחמה, מוטל על כל עם ישראל לעזור להם ולהצילם. א"כ גם המשכיר חייב להכניסם לדירתו. נמצא שהשוכר עשה זאת במקום המשכיר, ושפיר יכול להכניסם לדירתו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

שאלות המצויות

פת שחרית

שאלה: האם יש חיוב לאכול פת כל בוקר?

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א-ה ה'):

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

תשובה: מבואר בגמרא (ב"ק צ"ב:) שפת שחרית מצילה מכל מיני מחלות, והשו"ע (ס' קנ"ה סעיף ב') כתב שטוב להרגיל עצמו בפת שחרית, ע"י שם, וכתב המשנ"ב (שם ס"ק י"א) "מצוה להנהיג עצמו במידה טובה והנהגה טובה לשמור בריאותו כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת הבורא יתעלה".

אמנם מי שאינו אוכל פת שחרית אינו נקרא עבריין שלא תקנו אלא עצה טובה, ובגדר הנהגה ישרה אשר יש בה סרך מצוה (שו"ת "שבט הלוי" ח"ד תשי"ז).

כל מיני מזונות נכללים בפת שחרית ומצילים מכל הנזיל (פמ"ג מ"ז ס' קנ"ה ס"ק ג'). וי"א כל מיני אכילה שדעתו מפויסת בה ("אשל אברהם בוטשאטש" שם), וכן הגר"ח קניבסקי זצ"ל אכל גבינה וביצה ולא נטל ידיו ואמר שיוצא בזה 'פת שחרית' (מהגר"ג הוניהסברג שליט"א). דורשי רשומות אומרים ש'פת' גימטריא 'תלמוד' ויוצא 'פת שחרית' ע"י לימוד תורה.

מי אקווריום לנטילת ידים

שאלה: הנמצאים בחופש ואין להם מים לנטילת ידים, האם מותר לקחת מים מתוך אקווריום ובו דגים על מנת לטול בהם ידים?

תשובה: כתוב בשו"ע (ס' ק"ט סעיף ב') עשה במים מלאכה או צינן יין במים – פסולים, וכתב המשנ"ב (שם) שאם נתן שם יין צונן שלא יתחמם מחום היום, וכן אם נתן בתוכם דגים חיים כדי שלא ימותו – כשרים, שכל זה לא מקרי מלאכה, ע"י שם (ולא דמי למים ששמו בהם ירקות כדי שלא יכמושו משום דהתם מוסיף לחלוחית לירקות, ונחשב למלאכה, משנ"ב ס"ק י"א, שעה"צ ס"ק י"ז, "שערי תשובה" ס"ק ו' בשם "יד אפרים").

הפסיק בקדיש או קדושה בין ברכה לאכילה

שאלה: ישב ולמד בבית המדרש, ובירך "שהכל" על כוס קפה, ובין הברכה לשתייה ענה "אמן יהא שמיה..." האם נחשב הפסק?
תשובה: כיון שאין זה מענין ברכה אם הפסיק כדי לענות אמן על "ברכו" או קדיש, או קדושה הר"י הפסק וחייב לחזור ולברך (משנ"ב ס' ר"ז ס"ק י"ב).

ברכה "שהכל" על סוכר לאחר שתיית היין

שאלה: השותה קפה לאחר שתיית יין ונוטל קובית סוכר בפיו למתק את הקפה, האם מברך על הסוכר?
יסוד השאלה הוא, היות שהסוכר טפילה רק לקפה, ועל הקפה לא מברכים, שהרי ברכת היין פוטרת שאר משקין, האם צריך לברך עליה, שהרי היא לא נטפלת ליין.

תשובה: אין צריך לברך על קובית הסוכר שנוטל בפיו למתק הקפה אף שלא מברך על הקפה משום שהסוכר טפל לקפה, והקפה טפל ליין (ביה"ל ס' קע"ד ס"ב ד"ה יין, וכע"ז מבואר במשנ"ב ס' ר"יב סו"ס"ד ד' שאם לוקח אנוסי באמצע הסעודה למתק את השתייה לא מברך עליו משום דמשקה טפל לחם, ואנוסי טפל למשקה).

שכח לומר "רצה" בברכת המזון

שאלה: בברכת המזון בשבת, אמר "ובנה ירושלים... ברוך אתה ד' נזכר ששכח לומר "רצה", האם יסיים "למדני חוקיך" ויחזור ל"רצה" או כיון שיש לו אפשרות להשלימו ע"י "ברוך... שנתן שבתות" ימשיך ויאמר את הברכה?
תשובה: עדיף לומר "למדני חוקיך" כדי שלא יצטרך להוסיף עוד ברכה (משנ"ב ס' קפ"ח ס"ק כ"ב, ושעה"צ ס"ק י"ח).

להוציא חברו בחלק מברכת מעין שלוש

שאלה: מי שאכל עוגה ופירות משבעת המינים שדינו שמברך מעין שלוש ואומר "על המחיה ועל העץ", האם יכול להוציא מי שאכל רק עוגה, או שמא זה נחשב להפסק כיון שהשומע לא צריך את ההזכרה של הפירות?

תשובה: יכול להוציאו, והשומע יכוון לצאת רק במה שנוגע לו ללא התייבות "ועל העץ" "ועל הפירות", ולא אכפת לו במה שמוסיף המברך לעצמו ("ברכי יוסף" בשם רדב"ז, מובא ב"שערי תשובה" ס' ר"יג אות ג').

ברכה על 'גליליות' בקינוח סעודה

◀ **שאלה:** מה מברכים כשאוכלים 'גליליות' ממולאות בגלידה, ומה הדין כשאוכלים אותם בסוף הסעודה?
תשובה:

א. ברכת ה'גליליות' כשאוכלים מחוץ לסעודה, אם יש חלק החיצון מזונות שיש בו טעם, אם זה העיקר או מברכים רק "מזונות", ואם יש גלידה בכמות חשובה (ולא רק מעט כמו קצפת ע"ג עוגה), אזי יש לברך שתי ברכות, "מזונות" על העוגה ו"שהכלל" על הגלידה (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד תשי"ג).

ב. אם אוכלים בסוף הסעודה תלוי בנ"ל, שאם המזונות הוא העיקר, והגלידה טפלה היות שלא מברך על מזונות בסוף הסעודה (עי' "ביאור הלכה" סי' קס"ח סעיף ח' ד"ה טעונים) ממילא גם בזה לא יברך, והגלידה טפלה למזונות. אבל אם הגלידה היא העיקר, שברכתם גם "מזונות" וגם "שהכלל", אם אוכלים בקינוח סעודה לא צריך לברך "מזונות", וכנ"ל, ויברך רק ברכת "שהכלל".

ברכת "הטוב והמטיב" על לידת בן

◀ **שאלה:** מי שלא בירך "הטוב והמטיב" על לידת בנו, או "שהחיינו" על לידת בתו, ונזכר רק לאחר כמה ימים, האם יכול עדיין לברך?
תשובה:

א. ברכת "הטוב והמטיב" ו"שהחיינו" אפשר לברך כל זמן שיש שמחה בלב, ובדרך כלל בלידת בת עד שהתינוקת מגיעה הביתה מבית החולים נחשב שיש שמחה (הגר"נ קרליץ זצ"ל, וע"ע שו"ת "מנחת שלמה" ח"ב סי' ד' אות ל"ב), אבל אם נזכר לאחר שכבר חזרו לביתם לא יברך.

ב. לגבי לידת בן מסתבר שעד הברית עדיין נחשב שיש שמחה בלב, ויכול לברך "הטוב והמטיב", אבל אם נזכר לאחר הברית לא יברך (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

ג. אמנם אם קונה למשל עגלת תינוק, היות שמברכים עליה ברכת "הטוב והמטיב", אפשר לכוון לצאת בזה גם על לידת הבן, וכן כשאוכל פרי חדש וכד' ומברך "שהחיינו", אפשר לכוון על לידת הבת, וה"ה על לידת הבן רצוי לכוון עכ"פ ב"שהחיינו".

ד. כמו כן יכולים לכוון בברכת "הטוב והמטיב" בברכת המזון, גם על לידת הבן (כמשי"כ ה"אשל אברהם בוטשאטש" סו"ס רכ"ג).

ברכת "עצי בשמים" על אתרוג

◀ **שאלה:** בירך על האתרוג "בורא עצי בשמים" במקום "הנותן ריח טוב בפירות" האם יצא (היות שמצאנו בפסוק שנקרא "פרי עץ הדור"?)
תשובה: מי שברך על פרי "עצי בשמים" יצא (קיצוץ"ע סי' נ"ח סעיף ז'), וי"א שלא יצא ("קצות השולחן" סי' ס"ב ס"ק ט'), וספק ברכות להקל ולא יברך שוב.

סיר שלא היה מבושל כל צורכו וקרבו לאש

◀ **שאלה:** בליל שבת הורידו את המרק מהאש (פח) וראובן האורח קירב את סיר הצילנט שיהיה מעל האש הגדולה כדי שיתבשל יותר טוב, אמר לו בעה"ב שהצילנט לא היה מבושל כל צורכו, ונמצא שראובן עשה בישול מן התורה של "ממהר בישולו" שע"י הקירוב לאש הגדולה הוא יתבשל מהר יותר, ויש בזה איסור דאורייתא (עי' שו"ע סי' ש"ח סעיף ד' ומשי"ב סי' כ"ו).

התחיל ויכוח ביניהם, ראובן רצה להורידו מיד כדי להציל את עצמו מאיסור בישול (ואין כאן איסור מוקצה כלל היות שכבר היה מבושל שליש), ואינו יכול לחזור ולהרחיקו מהאש הגדולה כיון שלא מבושל לגמרי, ואסור עכשיו להניחו על שום אש. ואילו בעה"ב אמר לו שלא מרשה לו לנגוע בסיר שלו, היות שאם ישאר יהיה מותר לאכול במקום צורך (כגון שיש לבעה"ב אורחים) היות שהיה שוגג, (כמבואר במשנ"ב סי' ש"ח ס"ק ז') שמוותר לסמוך על הפוסקים שבשוגג מותר ליהנות כשטת הגר"א).

האם מותר לראובן לעבור על איסור גזל ולהוריד את הסיר מעל האש כדי להציל את עצמו מאיסור?
תשובה:

א. אסור לגזול מחברו אפילו בכדי להציל מפיקוח נפש, אא"כ דעתו לשלם אח"כ, וכמבואר בשו"ע (חומ"מ סי' ש"ח סעיף ד'), אבל בלי זה אסור, עי' שם. ולכן בעל הצילנט טוען שהיות והוא יכול להחזיר את הצילנט רק לאחר שבת, אין זה נחשב לתשלומין היות שהוא צריך לזה עכשיו, ולכן אסור לו להורידו מהאש.

ב. כתבו התוספות (שבת ד. ד"ה קודם), שאם חז"ל היו אוסרים למי שהכניס פת לתנור במזיד, להוריד את הפת מהתנור משום איסור רדיית הפת, ממילא לא היה חייב סקילה, כיון שמשאירו משום שאסור לו להורידו, ומצד עצמו היה מוריד, ולא נחשב מחמתו, עי' שם. ולפ"ז שמא גם בנד"ד היות שראובן מצד עצמו היה מורידו מיד, רק שיש איסור צדדי משום גזל, ממילא על המושך הבישול לא מתחייב כלל, ויכול להשאיר על האש. אלא שעדיין יש לדון האם זו רק סברא לפטרו מסקילה אבל איסור יש כאן, ויל"ע.

לצאת לרשה"ר בדבר הבלוע בתוך הגוף

◀ **שאלה:** נוסע למדינה ובלוע שני יהלומים כדי להיפטר ממכס, האם מותר לצאת לרשה"ר בשבת או שמא זה נחשב טלטול ברשה"ר שאסור לצאת כמו דבר שנמצא בפיו או מרפקו?

תשובה: דבר שיכול להוציא אח"כ לא מתבטל לגוף ואסור, עכ"פ מדרבנן, אבל דבר הבלוע בגופו מותר לצאת בו בשבת כגון לבלוע מרגלית או זהב ולצאת לרשה"ר כמשי"כ המשנ"ב (סי' ש"ב ס"ק כ"ג) בשם מג"א, (מהגר"א גניחובסקי זצ"ל).

שוכר שיפץ דירה

◀ **שאלה:** שכר מחסן במחיר זול ושיפץ אותו כך שכעת הוא מכונד וראוי יותר למגורים, וכעת המשכיר דורש מחיר גבוה יותר לדירה, האם חייב להיענות לדרישתו?

תשובה: היות שחותמים מראש לשנה אי אפשר להעלות את מחיר השכירות באמצע לאחר שהשוכר שיפץ את המחסן, אבל ניתן לקבוע שבשנה הבאה המשכיר יעלה את דמי השכירות, ובדאי שהוא צריך לשלם לשוכר על השיפוצ תשלום מלא, כמו יורד לשדה חברו בשדה העשויה ליטע.

ביאורי תפילה

פסוקי "יהי כבוד"

◀ **שאלה:** כל הפסוקים בפרק "יהי כבוד" הם מתהילים, חוץ מהפסוק "רבות מן שבות קלב איש ויצאת ד' היא תקום" שהוא ממשלי (י"ט, כ"א), למה הכניסוהו בין פסוקי התהילים?

תשובה: פסוק זה מקורו במשלי, אבל ב"מדרש תנחומא" (מטות ס"ד) מבואר שדוד המלך הוא זה שאמר, וממילא מתאים שהכניסוהו מסדרי התפילה יחד עם שאר הפסוקים שכולם דוד המלך אמרם (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

הלכתא למשיחא

◀ **שאלה:** נסע לירושלים ויש לו בידו כסף מעשר שני ורוצה לקנות לכבוד שבת קודש כמה מוצרים כגון חלות, יין, בשר, דגים, ביצים, מי סודה, חלב ודבש, האם מותר לקנותם במעות של מעשר שני?

תשובה: כתב הרמב"ם (הל' מעשר שני פרק ז' הל' ג'), אין נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם שגידולו מן הארץ או גידולו גידולו מן הארץ כעין הפרט המפורש בתורה בבקר ובצאן ובשיכר, עכ"ל. ולפ"ז:

- א. חלות – מותר לקנות שגידולו מן הארץ.
- ב. יין – מותר לקנות וכנ"ל.
- ג. בשר – נחשב גידולו מן הארץ כיון שהבהמות ניזונות מן הקרקע.
- ד. עופות – ג"כ נקחין מכסף מעשר (רמב"ם שם הל' י"ב).
- ה. דגים – נחלקו הראשונים אם להלכה מותר לקנות ממעות מעשר (עי' "דרך אמונה" שם ס"ק ט"ו).
- ו. מים – אסור לקנות (רמב"ם שם הל' ד').
- ז. ביצים וחלב – מותר לקנות שבאים מבעל חי הניזון מן הקרקע (רמב"ם שם הל' ה', וב"דרך אמונה" ס"ק כ"ד).
- ח. דבש – מותר לקנות (רמב"ם שם) ומפרש הרדב"ז לפי שהדבורים רועות פרחי העשבים והאילנות ומביאות ומקיאיות אותו בכוורת (עי' שם).

חידה:

◀ איזה הלכה בשו"ע מתחילה מתאריך ב' כסלו?

תשובה לחידה מגיליון 512

◀ **חידה:** מי האריך ימים למעלה מ-1500 שנה?

תשובה:

א. נעמה, כתוב: "וַאֲחֻת תּוֹבֵל קִין נְעֻמָּה" (בראשית ד', כ"ב), וכתב ב"חזקוני" שנעמה ותובל קין היו תאומים, ובפסוק: "כִּי אִישׁ הָרְגִיתִי לִפְעֻעִי וְיָלַד לְחֶבְרָתִי" (שם כ"ג), מפרש רש"י שלמך הרג את תובל קין, ואח"כ התלוננו לאדם הראשון, ואח"כ נולד שג בשנת ק"ל (עי' ברש"י פס' כ"ד), נמצא שנעמה נולדה כמה שנים לפני שנת ק"ל לבריאת העולם.

וכתב רש"י (פס' כ"ב) שנעמה היא אשת נח, וכתב ה"שפתי חכמים" דלכך זכתה להינצל מהמבול כי היו מעשיה נעימים והיתה צנועה, והמבול היה בשנת 1656 לבריאת העולם, נמצא שנעמה היתה בערך בת 1530 שנה כשהיתה בתיבה בזמן המבול, ואחרי המבול עדיין חיה ויצאה מהתיבה (ח', נ"ח). (מתושלח חי רק 969 שנה).

ב. במדרש רבה (פ' משפטים פ' ל"א, י"ז), וב"אור החיים" הקדוש (בראשית ה', ג') בשם מדרש תנחומא מובא שקין מת במבול עם שאר הרשעים, עי' שם, (דלא כמ"ד המובא ברש"י, ד' כ"ג, שלמך הרגו), לפ"ז נמצא שקין חי בערך 1655 שנים (נמצא שבחיינו תפס יותר מרבע שנות העולם שהוא רק ששת אלפים שנה).

נודה מאד לכל מי
שיוכל לסייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכיו"ב,
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או בטל'
0527129867

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי זינר שליט"א
רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

כי גבר עלינו חסדו' - פרשת חיי שרה

שלושים ושבע, והרמז בזה שכל החיים של שרה, אפילו בכל השנים שהיתה עקרה, היא הרגישה איך שהכל לטובה, וכמו שהרגישה בשלושים ושבע שנים אחרי שנולד יצחק כך הרגישה עוד קודם שנולד.

ושמעתי לאחרונה על אשה אחת שהיו לה כאבים גדולים, ולאחר סדרת בדיקות גילו שהיא חולה בקראן שזה ייסורי גוף ונפש גדולים רח"ל, וכששמעה האישה זאת התחזקה מאוד באמונה, ואמרה שהכל לטובה, וגם קיבלה על עצמה חיזוק בענייני צניעות, וכשבאה לאחר שבוע לעשות עוד בדיקות גילו שברוך ה' הכל נעלם, ומשום שכיון שתכלית כל היסורים זה לעורר את האדם לעשות תשובה, אם כן מיד כשהאדם יודע איך שהכל מה' והכל לטובה והוא מתחזק מכח זה, הוא זוכה להינצל מכל הייסורים.

.....

גר שנתגייר כקטן שנולד

"ויהיו חיי שרה... שני חיי שרה" (שם).

הקשה הגרעק"א זצ"ל, מה הטעם שהשנים ששרה אמנו חיתה בהם לא היו כמו אברהם אבינו מאה שבעים וחמש, כמו שכתוב בסוף הפרשה (כ"ה - ז') שאברהם אבינו חי מאה שבעים וחמש שנה.

וכתב לתרץ, שבמדרש רבה בפרשת נח (פרשה ל' ס' ח') מובא שאברהם אבינו הכיר את בוראו בגיל שלושים ושמונה, והרי ק"ל שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ויוצא שמאז שאברהם אבינו נולד מחדש לאחר שנתגייר זה מאה עשרים ושבע שנים כמו חיי שרה, [שרה הכירה את הקב"ה מלידתה].

ובמגיה על הרעק"א ציין למש"כ בהגהות יד שאול לבעל השואל ומשיב בשו"ע יר"ד (ס' רמ"ד סעי' ב'), שדן לגבי גר שנתגייר בגיל חמישים, אם כשמיני לגיל שבעים הוא נקרא בן שבעים לשיבה וצריכים לקום לפניו, או שכיון שהוא כקטן שנולד דמי הוא נחשב רק כבן עשרים.

ויש לציין שהט"ז (או"ח ס' מ"ו סק"ה) כתב לבאר מש"כ הרמ"א שם שגר מברך 'שעשני גר', וקשה שהרי הגר עשה את עצמו גר על ידי בחירתו, וזה לא מהלידה על ידי הקב"ה. ותירץ הט"ז שכיון שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, אם כן נחשב שהקב"ה בראו לאחר הגירות מחדש והוא בריה חדשה לכן יכול לברך 'שעשני גר'.

.....

שאיפות לקיים רצון השם

בפרשה מסופר איך שאברהם אבינו ציווה לאלעזר לחפש אשה ליצחק. ולכאורה יש להקשות, שהרי בסוף פרשת וירא אחרי העקידה, כתוב (כ"ב - כ') "ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם הוא בנים לנחור אחיך", וכתב שם רש"י מהמדרש שבשעה שחזר אברהם אבינו מהר המוריה הוא הרבה בלבו אילו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים, היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, ואז בשרו הקדוש ברוך הוא שרק עכשיו נולדה רבקה בת זוגו, ואם כן מדוע הוא היה צריך לחפש אשה ליצחק הרי כבר ידע שזה רבקה, ונע"י במפרשי המדרש שעמדו בזה ופירשו שהקב"ה

להתפלל על הגאולה השלימה

"עת צרה היא ליעקב וממנה יושע" (ירמיהו ל' - ז'), אנחנו נמצאים כעת בימים שיש בהם יותר מתח וחששות, אבל צריך לזכור שהקב"ה שומר עלינו כל הזמן, והרי אנחנו רואים את הניסים הגדולים שהקב"ה עושה איתנו, שיש להם לאויבים ימ"ש כל כך הרבה מזימות איך לפגוע בעם ישראל רח"ל, והקב"ה מפיר את עצתם, ודברים רבים מכל המחשבות והתוכניות שלהם שהתבטלו, כלל לא נודע לנו, ורק הם יודעים איך שהקב"ה קלקל להם את התוכניות כדי לשמור על עם ישראל.

והגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל אמר שזה הכוונה בפסוקים (תהילים קי"ז) שאנחנו אומרים בהלל "הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האומים, כי גבר עלינו חסדו...", שיש ניסים רבים שקוראים לעם ישראל ואנחנו בכלל לא יודעים את זה, ורק הגויים שרואים איך שנתבטל המזימה שלהם נגד הטבע, יודעים שהקב"ה שומר על עם ישראל, ועל זה אנחנו אומרים "הללו את ה'... כי גבר עלינו חסדו", שרק הם יודעים את אותם ניסים, ולעם ישראל זה כלל לא נודע. ובגמ' סנהדרין (דף צ"ז ע"ב) כתוב שאם עם ישראל לא עושה תשובה - 'הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירין למוטב', ומבואר כאן שתכלית כל הגזירות הקשות שיש לעם ישראל, הכל כדי לעורר את עם ישראל לתשובה, ושבזכות זה יזכו לגאולה.

והמשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א הוסיף עוד, שמבואר כאן שלא מספיק להתפלל שנצל מהגזירות הקשות, אלא עיקר התפילה צריכה שתהיה על הגאולה השלימה.

וא"כ כל פעם שמתפללים על הגאולה, כמו בברכת 'ולירושלים עירך ברחמים תשוב', או ב'ותחזינה ענינו בשובך לציון ברחמים', וכן בכל המקומות שמבקשים על המשיח ועל הגאולה, להתפלל עם יותר הרגש הלב וביותר כוונה, ויהי רצון שיתקבלו כל התפילות ונזכה בקרוב ל'ישועת ה' כהרף עין'.

.....

כל דעביד רחמנא לטב עביד

"ויהיו חיי שרה... שני חיי שרה" (כ"ג - א').

כתב רש"י ד"ה שני חיי שרה, כולן שווין לטובה.

ולכאורה יש להבין, שהרי היה לשרה אמנו שנים של קושי גדול, תשעים שנה שהיתה עקרה, ואח"כ שהגר הולידה את ישמעאל, ובסוף שהיה את עקידת יצחק, ומדוע אם כן זה נחשב שכולן שווין לטובה.

וכתב החיד"א שלשרה אמנו היתה אמונה כל כך חזקה, שהרגישה איך שכל מה שעובר עליה זה לטובה, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, וכלל לא הרגישה את הצער.

והוסיף עוד, דמילת 'ויהיו' אפשר לקרוא ישר והפוך, שזה בא לרמז שגם הדברים שנראים כביכול הפוכים ולא טובים, אצל שרה אמנו הכל היה נראה טוב וישר.

וכתב עוד רמז, שהגימטריא של מילת 'ויהיו' יוצא שלושים ושבע, והרי יצחק נולד כששרה היתה בת תשעים, והחיים שהיו לה ביחד אחרי יצחק נולד היו

רימוז לו על ידי שמועת לידת רבקה שרק עכשיו נולדה בת זיווגו אבל לא שאמר לו כן בפירוש ע"ש].

ובעיקר דברי חז"ל שאברהם הרהר בלבו על כך שלא השיא ליצחק אשה, כתב בספר שם משמואל (בפרשת חיי שרה), וכן מובא בשם החתם סופר, שלא הכוונה שאברהם אבינו הצטער בכל שחשב שאולי יצחק היה נשחט בלי ילדים, אלא אברהם אבינו חשב שאולי הסיבה שהקב"ה אמר לו לבסוף לא לשחוט את יצחק כיון שלא היה לו אשה וילדים [ולא יתקיים ההבטחה של הקב"ה "כה יהיה זרעך"], וחשב אברהם אבינו שבגלל כך הוא לא זכה לעקוד את יצחק, ועל זה אמר לו הקב"ה שרק עכשיו נולדה בת זיווגו, ומתחילה לא רצה הקב"ה אלא לנסותו.

ורואים מכאן את הדרגה העצומה של אברהם אבינו, שאחרי שאמר לו הקב"ה לא לעקוד את יצחק הוא לא שמח שברוך ה' יצחק ניצל, אלא אדרבה הוא הצטער וחשש שמא עקב מעשיו הקב"ה לא רצה בעקידת יצחק, שאברהם אבינו היה בלב שלם לעשות את רצון הקב"ה.

.....

ההשקפה שלנו היא בגדר השתדלות בלבד

"ואם לא תאבה האשה ללכת אחריו ונקית משבעתי זאת רק את בני לא תשב שמה" (כ"ד - ח').

שיטת הרמב"ן כאן שאם לא תאבה האשה ללכת אחריו יהיה אליעזר פטור לגמרי, וכתב הרמב"ן שאע"פ שהוא לא מצא אשה - ה' הטוב בעיניו יעשה'.

ושמעתי בשם הגאון רבי מרדכי גיפטר זצ"ל ראש ישיבת טעלז, שכתוב כאן יסוד גדול, שעל האדם מוטל לעשות רק מה שהתורה אומרת לו לעשות, וגם אם הוא רוצה לעשות דברים לתועלת אחרים וכדו', רק אם זה על פי התורה, אבל אם זה כבר יותר מחובת ההשתדלות זה כבר לא חלק מהתקפיד שלו, והקב"ה הטוב בעיניו יעשה, ואין על האדם לדאוג איך יקרו הדברים, כי הקב"ה לא צריך את העזרה שלו... ורק מה שבגדר חובת ההשתדלות ועל פי התורה, זה מה שמוטל על האדם לעשות.

.....

סיבת זממה לגמלי אברהם אבינו

"ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו..." (כ"ד - י').

כתב רש"י, ניכרין היו משאר גמלים, שהיו יוצאין זמומין מפני הגזל שלא ירעו בשדות אחרים.

הרמב"ן (בפסוק ל"ב) הביא שהמדרש שואל, 'וכי לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לחמורו של רבי פנחס בן יאיר', הרי כתוב בגמ' חולין (דף ז') שבהמתו של רבי פנחס בן יאיר לא אכלה טבל אינו מעושר, ואם כן כ"ש שבהמתו של אברהם אבינו לא יאכלו מהגזל, ובמדרש לא מובא תירוץ על זה. אכן בדעת המפרשים שהם כן היו זמומין מפני הגזל, יש כמה תירוצים, א. יתכן לפרש שאברהם אבינו מפני הענווה שלו לא רצה לסמוך על הנס, ולכן הקפיד להשים להם זמם.

ב. ועוד י"ל, שהרי התוס' בחולין (דף ה' ע"ב) ובעוד מקומות כתבו על הגמ' שאין הקב"ה מביא תקלה על ידי צדיקים, שהכוונה דוקא למידי דאכילה, ופי' שם במרומי שדה שנראה הטעם משום דמאכל אסור מטמטם הלב, ולפי' י"ל שדוקא במאכל שהוא אסור בעצם כמו טבל ומאכלות אסורות, אבל מאכל שאסור לאכול אותו משום גזל הרי אין בו טמטום הלב, ועל זה לא נאמר שאין הקב"ה מביא תקלה על ידי צדיקים, וא"כ גם בבהמתו של צדיקים דוקא מאכל שהוא גורם לטמטום הם נמנעות מלאכול אבל לא מגזל, ולכן אברהם אבינו היה צריך לזמם את הגמלים.

ג. ועוד י"ל, שאברהם אבינו לא רצה שילמדו ממנו שמותר להוציא את הבהמות בלא זמם, ואע"פ שהבהמה אוכלת משדות אחרים, לא ידעו שהבהמות של אברהם אבינו לא היו אוכלות מגזל.

.....

לשמונה בטובת הזולת

"ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי" (כ"ד - ל"ט).

כתב רש"י, 'אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק בברוך'.

הנה כל אדם אחר כשהיו אומרים לו דבר כזה, שהוא ארור ואין ארור מתדבק בברוך, הוא היה נפגע קשות, ולא רק שלא היה מסכים לעשות שליחות עבור אדונו, אלא הוא היה מנסה לקלקל לו ולהינקם ממנו, ומה רואים אצל אליעזר עבד אברהם, ואע"פ שכך אברהם אמר לו, הוא הולך בלב שלם לשליחות והוא מתפלל להקב"ה (בפסוק י"ב) "ויאמר ה' אלקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם", ואחרי שהוא מוצא את רבקה, הוא שמח על כך כפי שכתוב "ויקד האיש וישתחו לה", ויאמר ברוך ה' אלקי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני...", וגם שהוא ביקש מלבן שלא יעבדו אותו, וזה שלימות של מדות טובות שלמד מהבית של אברהם אבינו, שלא אכפת לו מעצמו, ועושה למען אדונו בלב שלם, והוא זכה שאח"כ הוא נקרא 'בא ברוך ה'" [כמבואר במפרשים].

ובתרגום יונתן בפרשת לך לך (י"ד - י"ז) כתב שאליעזר היה בן של נמרוד הרשע, ויש ללמוד מזה את הגדלות של אליעזר, שאפילו שהיה לו אבא רשע כל כך, הוא השתנה ונהיה בדרגה כל כך גבוהה עד שנקרא 'ברוך', וזה נותן חיזוק לכל אחד לראות שאפילו הבן של נמרוד זכה לדרגות גבוהות, ואם כן כל אחד ואחד יכול לזכות בעז"ה לכל הדרגות הגבוהות.

.....

הקב"ה שומר כל אחד באופן פרטי

"ויבאה יצחק האהלה שרה אמו..." (כ"ד - ס"ז).

רואים דבר נפלא בהנהגה שלמציאת הזיווג אצל יצחק אבינו ואצל יעקב אבינו, שאצל יצחק לא היתה שם טירחה מצידו, ורבקה הגיעה עד אליו ללא כל מאמץ, ומשא"כ אצל יעקב אבינו כל כך הרבה הוא טרח, ארבע עשרה שנה עם כל הרמאות של לבן, וכמו שמסופר בפרשת ויצא.

ויש ללמוד מכאן יסוד גדול, שלכל אחד יש את ההנהגה שלו כמו שנגזר עלי מן השמים, יש אחד שהשידוך שלו מגיע בלי טירחה כמעט, ויש אחד שנאלץ לחכות זמן להתאמץ עבור זה, והכלל הוא שבכל מצב שהוא לדעת שהכל בהנהגה מדוקדקת מן השמים, ועל האדם להתפלל ולהודות להקב"ה בכל המצבים.

היה פעם בחור מבוגר כבן שלושים שבא לאדמו"ר שלו ותינה את צערו שכבר כל החברים שלו נשואים מזמן, והרגיש שכביכול הקב"ה שכח ממנו..., האדמו"ר הציע לו שילכו יחד לטייל בחוץ ולדבר, ובאמצע הסיבוב הם הגיעו סמוך למושב זקנים, ואמר האדמו"ר לבחור 'אולי נכנס פנימה ונמצא איזה יהודי זקן שיאמר לנו איזה דבר תורה שהוא שמע בעצמו מהבעל שם טוב או מהחתם סופר', תמה הבחור הרי הם היו חיים לפני שנים רבות, ולא יתכן שיש משהו שחי היום שהיה בזמניהם, אמר לו האדמו"ר שהוא יודע שהם היו לפני הרבה שנים, אבל הוא חשב שאולי היה איזה זקן שהקב"ה שכח לקחת לו את הנשמה ולכן הוא נשאר חי עד היום, והבחור לא הבין איך יכול להיות כדבר הזה, אמר לו האדמו"ר 'שמעו אזניך אמרי פק' - הרי אתה בעצמך לא מצליח להבין שהקב"ה שכח איזה יהודי לקחת ממנו את הנשמה, אז איך יכול להיות שאתה מרגיש כאילו הקב"ה שכח ממך...

וזה מה שצריך לשנן כל הזמן, גם במצבים יותר קשים, שהקב"ה לא שוכח אף אחד, ועל ידי חיזוק באמונה בהקב"ה ותפילות, יזכו כל אחד ואחד לסייעתא דשמיא בכל צרכיהם.

ויהי רצון שנזכה בקרוב לישועת ה' כהרף עין, ותבוא הגאולה השלימה במהרה בימינו ברחמים גדולים, אמן.

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

זעקה בשבת קודש

שאלה האם מותר לזעוק ולומר תהילים ו'אחינו כל בית ישראל' לאחר התפילות בשבת קודש?

תשובה נפסק בשו"ע (רפ"ח, ט. תקע"ו, י"א) "עיר שהקיפה אנסין וספינה המטורפת בים ואפילו על יחיד הנרדף מפני אנסין או לסטים או רוח רעה זועקין ומתחננים בתפלות בשבת אבל אין תוקעין אלא אם כן תוקעין לקבץ העם לעזור לאחייהם ולהצילם". וכ"ש כאן דאיכא כוללהו. ואדרבה, כשהציבור מתפלל בשבת קודש, עושה יותר רושם והתעוררות מימות החול, וכך ראוי לעשות.

אתרוג תחת המיטה

שאלה השאיר אתרוג אחד תחת המיטה שישן עליה. אחר כך התערב עם עוד 7 אתרוגים, וחתכו כל 8 האתרוגים והכינו ריבת אתרוגים. האם כולם נאסרים?

תשובה נחלקו הפוסקים האם בסכנה יש ביטול ברוב: שהט"ז (י"ד קט"ו ס"ב ב) כתב דלא מהני ביטול ברוב "משמע דלא מהני ס' דחמירא סכנתא מאיסורא". אך בגליון מהרש"א שהביא דעות המתירים, דכל דאזיל הטעם ליכא סכנה. ולכאורה יש להחמיר משום חמירא סכנתא. וקצת משמע כן בשיעורי רבינו הגריש"א חולין צו, א בעניין כילכית באילפס.

שמיעת חדשות רעות בשבת

שאלה האם מותר לדבר בשבת קודש על אסון נורא שהתרחש.

תשובה כתב השלחן ערוך (ש"א א) "בני אדם שסיפור שמועות ודברי חידושים הוא עונג להם, מותר לספרם בשבת כמו בחול". ומבואר שאם המספר לא מתענג מסיפורי החדשות, אלא רק

להחיות לב נדכאים

דברי חיזוק והתעוררות בענייני השעה

אהני לן רבנן לדידהו תנו לדידהו שנו'. כלומר הוא מועיל רק לעצמו אך לא מועיל למערכה, הרי הוא מגלה פנים בתורה - הוא כופר בתורה (פרש"י), כלומר הוא לא מאמין בתורה שאומרת לנו שהקב"ה מציל את כל הערים בזכותם.

הגאון הקדוש רבי אברהם גרודזינסקי חזר ושיין זאת בגיטו קובנא לכל השומעים שכתוב כאן בגמרא שאין הבטחה רק לאברהם אבינו על סדום אלא זו הבטחה לדורות שבזכות לומדי התורה ניצלים כל אנשי המקום.

כאן נכנס היצה"ר לתמונה בניסיון לבלבל ולרפות את ידינו: 'בוודאי תורה מגנא ומצלא, אך תלוי איזו תורה. וכי המעט תורה שלך היא זו שתסייע במערכה, כמה אתה מפסיק באמצע הלימוד ועוד טענות מעין אלו'.

חז"ל מספרים (פתיחה למדרש איכה, ירושלמי חגיגה א, י) על רבי יודן הנשיא ששלח את רבי חייא ור' אסי ור' אמי לעבור בעיירות שבארץ ישראל לתקן להם מלמדי תינוקות למקרא ולמשנה.

נכנסו למקום אחד ולא מצאו לא מלמד מקרא ולא מלמד משנה.

אמרו לה: הביאו לנו את 'נטורי קרתא' שומרי העיר. הביאו להם את השומרים העומדים בשערי העיר. אמרו להם: וכי אלו הם שומרי העיר? הרי הם מחריבי העיר 'חרובי קרתא'. אמרו להם תושבי העיר: ומי הם ה'נטורי קרתא'? אמרו להם: לומדי התורה ושוני המשנה דכתיב (תהלים קמ, א) 'אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר', ובזכות התורה ה' משמר אותנו.

וצ"ב טובא: בשלמא שאינם נטורי קרתא הדבר מובן מכיוון שוודאי השי"ת הוא המושמר אותנו וזאת אך ורק בזכות התורה, אולם מדוע שומרי העיר בפועל הם מחריבי העיר, הלא הם עושים את מלאכת ההשתדלות המחויבת על פי התורה.

והביאור בזה הוא מכיוון שמחמתם נוצר בלבול הדעת לתושבי העיר החושבים לתומם שהמושמר בשערי העיר הוא המגן והוא השומר על העיר, ולא זוכרים כי 'אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר' ו'אם תקום עלי' מלחמה בזאת אני בוטח - ואין זאת אלא תורה שנאמר וזאת התורה'. בלבול זה מביא חורבן נורא רחמנא ליצלן, והראיה שלמושמר העיר היו מקורות מימון, ואילו ללומדי התורה והמשנה לא נמצא מימון, ולכן לא היו בה מלמדי משנה ותורה.

כשנפטר הסבא מסלבודקא בארץ ישראל, ראש הישיבה הגאון רבי משה מרדכי אפשתיץ היה בנו יורק בענייני הישיבה וכתב ממרחק מכתב חיזוק לישיבה. המכתב נדפס במילואו בתנועת המוסר (ג' עמ' 102):

הגמרא בב"ב (ז, ב) "אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה ואמרו: אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניטה. צרה גדולה היא אם ילקח מנהיג הדור כזה שהכל בוכים עליו כי לא הכל ראויים להיות מנהיגים, אבל עם כל זה אין האסון נורא [כי יבוא אחריו מנהיג חדש] ואף אם לא ימלא מקום המנהיג שעבר אבל מנהיג יהיה.

"לא כן הספינה בהיותה באמצע הים ואיבדה את קברניטה. שם אין למצוא קברניט, והסכנה גדולה והצרה איננה. אנחנו איבדנו את הקברניט, הננו משקיפים על הים באין לנו קברניט, וספינתנו היא באמצע הים, עוד לא באנו אל החוף, והנה אהה איבדנו את הקברניט. מי יורה לנו רוח הקודש. מי יסדר את החיים. מי יראה לנו את הדרך נלך בה. מי יחזק רוחנו נגד זרם רוח החיים, מי יפזר ענני הספקות. מי יאיר חשכת הדמיון המעפיל בכוח היצר, מי וכו'".

אף אנו התאספנו לקונן על האונייה שאיבדה את הקברניט, ולא סתם באמצע הים. לא רק שלא הגענו אל החוף, חוף מבטחים, אלא ספינתנו נמצאת בעיצומה של סערה קשה שכמוה לא היתה. סערה כפולה ומכופלת, סערת הגוף וסערת הנפש.

נמצאים אנחנו בעיצומה של מלחמה קשה, איבדנו את המבוקש להשמדינו באכזריות איננה רחמנא ליצלן. אך בזה כבר מלומדים אנחנו 'שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם'. אבל סערת הנפש בגלי המים הזידונים, ניסיונות השעה המאיימים עלינו. לפתע קמו בקרב מחננו בלבולים של סיסמאות כיצד לנצח. בתחילת המלחמה ידענו כולנו 'תורה מגנא ומצלא'. הזדרזנו לחזור לישיבות, לכוללים. ידענו שרק היא המגן ורק היא ההצלה. אך פתאום מנסים לבלבל את דעתנו עם דרכים חדשות להניצל.

הבטחה לדורות

בפרשת השבוע נאמר 'אם יהיו עשרה צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם'. הגמרא בפרק חלק (סנהדרין צט, ב) לומדת מכאן שהאומר 'מאי

הלכה למעשה

השומע מתענג כיון שהם חדשים לו, אסור לספר. אכן בעיקר היתר זה של סיפורי חדשות כתב המשנה ברורה (שם ד-ה) "מכל מקום יזהר מלהמשיך הרבה בזה... והמדבר בזה אינה משנת חסידים היא, והנשמר מלדבר דיבורי חל קדוש יאמר לו".

כל ההיתר רק בסיפורי חדשות וכיו"ב שלא מצטער מהם, אך אם נגרם לו מחמתן צער, כתב המשנה ברורה (שם ג) "אסור לספר בשבת איזה דבר שמצטער בו". ואף אם גורם רק לנדנד דאגה כתב רבינו יונה (הובא בבית יוסף שו"ה) "אם יש לו מתוך ההרהור (בדברים המותרים) טרדת לב או נדנד דאגה, אסור". ואין מונעו לחלק ולאסור רק 'דאגה' על העתיד לבין 'צער' על העבר, אלא הכל בכלל האיסור. אמנם אם הסיפור גורם לפרוק מליבו ולסלק צערו מותר (רמ"א רפח, ב), ולכן יש להתנזר מכל דיבור ואף מחשבה הגורמים לצער בשבת, ויבחנו בנפשו פנימה האם הדיבורים על כך גורמים לו בשב"ק חיזוק וקרבת ה' או חליצה צער.

נר חנוכה לחיילים

התנ"ך חיילים שנמצאים בשטח ואין באפשרותם להדליק נרות, כיצד יצאו ידי חובת ההדלקה.

התנ"ך כשאי אפשר להדליק נר חנוכה, יכול להדליק פנס חשמלי או מנורה המחוברת לחשמל, ויכול גם לברך ברכות ההדלקה (פני חשכה).

התנ"ך יש המחלקים דדוקא מנורה המחוברת לבטריה יוצאים בה יד"ח משום שיש בה בשעת ההדלקה את כח החשמל הראוי לדלוך שיעור זמן ההדלקה, אבל מנורה המחוברת לחברת חשמל או לגנרטור המייצרים בכל רגע חשמל חדש לא יוצאים בה ידי חובה, מפני שבשעת ההדלקה עדיין אין את כח החשמל בשיעור ההדלקה וזהו כמו נר שאין לו שמן כשיעור (עש"כ) ח"ב פמ"ג הערה כ"ב בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שפוסל מחמת טענה זו אפי' להדליק בו נר שבת. והו' חידוש טובא: דלכאורה דוקא לנר חנוכה דבעינן שיהיה עליו שם נר יש מקום לדון, משא"כ לנר שבת העיקר שיהיה שם אור וכל דבר המאיר כשר להדלקת נר שבת. וכבר שמעתי מרבינו דאפי' אם ישם אבן טובה המפיצה אור מקיים בזה מצוות נר שבת משא"כ לנר חנוכה בודאי אין בזה מצות הדלקה). אכן רבינו ס"ל דכיון שכך הוא מסודר וערוך לייצר כל רגע חשמל חשיב כאילו כבר נמצא לפנינו כח החשמל בשיעור הנצרך.

כמה אלפים התרוממו ממנו. הוא תבע מכל אדם: לא להיות גמדי! גדלות בתורה כמו אצל הגדולים, עמוקות, בהירות, ידיעת התורה.

החיצוניות מחלחלת

כבר דיברנו שהיה הסמל לדברי האור החיים הקדוש "היו משתגעים ומתלהטין אחריה". הגרב"מ עצמו המשיג בהסבר נפלא את ההשפעה של החיצוניות על הפנימיות, כפי שסיפר לי ראש ישיבת שערי תורה: "למדנו במדרשיה ואחת השבתות הגיע הגרב"מ לחזקנו. בליל שבת ישבנו איתו סביב השולחן לרב שיח. אחת השאלות היתה מדוע אי אפשר להיות בן תורה ולהישאר בלבוש כפי שאנחנו רגילים, מדוע דורשים מאיתנו לשנות צורת הלבוש.

לפתע הרים הגרב"מ בוטן אחד מקערת הפיצוחים על השולחן. הבוטן היה עם קליפה עבה, הראה אותו לכולנו ושאל: מדוע מלחו במלח את קליפת הבוטן, הרי הקליפה עבה והמלח לא נוגע כלל בפרי הנאכל. התשובה: המליחות חודרת! אע"פ שהמלח נשאר חוץ לקליפה, המליחות מחלחלת. כך הלבוש אמנם הוא חיצוני אך הוא מחלחל!

משפיע על הפנימיות. לבוש מחלחל לפנימיות. מידה טובה מרובה. התלהבות חיצונית משפיעה על הפנימיות, ליהנות, לשמוח להתלהב ולהשתגע אחרי התורה. תפילה בהתלהבות, בחשקת הלב ותשוקת הנשמה, גם כשבתחילת התפילה עדיין לא מרגישים, אך התלהבות חיצונית תעורר את הפנימיות להביא תשוקת הנשמה וחשקת הלב.

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים. תרתי משמע כפשוטו - החיים הנצחיים בגן עדן, אך יש עוד פירוש שאינו הפשט אך צריך גם עלינו לבקש: שתהיה נפשו צרורה אצלנו שנבדל לחיים טובים, שנלמד מדרכיו מתורתו, ובוה נעשה עילוי נוסף לנשמתו בגנוי מרומים. וזוכה כולנו להניצל מהשעות הרעות, הקב"ה יוציאנו עם כל אחינו בית ישראל מצרה לדווחה ומאפלה לאורה השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן.

אמן העידוד והחיזוק

עלינו לדעת שהכל הוא עצת היצר הרע. וכבר עורר על כך רבינו החפץ חיים בשמירת הלשון (ב) לפרשת שלח) שכל המחשבות הללו הן עצת היצר היושב בין ב' מפתחי הלב.

מזן ראש הישיבה זצוק"ל הוא היה הקברניט שידע לזרוע בו זמנית גם את הניחומים והעידוד, וגם להעביר את ההשקפה האמיתית במסר חד וברור שאינו מותיר מקום לספקות על חשיבות לומדי התורה בכל דרגה שהיא. אוי לספינה שאיבדה את קברניטה. המאור פנים שבו קיבל כל לומד תורה, כל מי שביקש לומר לו חידוש תורה או קושיא התקבל בזרועות פתוחות. ואם הוטבה הקושיא בעיניו, אף היה מעניק מחמאה בלתי נשכחת.

בקניה ובכיה בלבד איננו יוצאים ידי חובת הספד. היעירות דבש אומר שתכלית הבכי של ההספד הוא החיזוק היוצא מזה. הראש ישיבה זצ"ל היה אמן החיזוק, אמן העידוד והחיזוק.

השבוע התפרסם שיבלחט"א ראש ישיבת סלבודקא הגאון רבי דב לנדו סיפר שכשהגיע ללמוד בחברון, לא הכיר אף אחד בישיבה, לא היה לו מכרים וידידים והרגיש בודד. לפתע נישג אליו בחור ואמר לו: יש לנו שאלה קשה בסוגיא, אולי תוכל לעזור לנו. והרצה לפניו את הקושיא. רבי דב אמר: מיד עלה לי תירוץ טוב לקושיא ואמרתי לו. הבחור השואל הביע את התפעלותו, בשמחה ובמאור פנים, 'איזה תירוץ נפלא', וניגש איתי לבני החבורה, ואמר: הבחור החדש הזה תירץ תירוץ נפלא לקושיא שלנו, כדאי לכם לשמוע. והרציתי לפניכם את התירוץ בשמחה רבה. ומאז הרגשתי שייכות, חיבור ורוממות. הבחור הזה היה ראש הישיבה זצ"ל הגאון רבי ברוך.

נתאר לעצמינו מי יודע מה היה אלמלא החיזוק הזה. גדלותו העצומה של ראש ישיבת סלבודקא נשענת על שימת לב של הראש ישיבה זצ"ל לדומם את השני. זוהי משנת סלבודקא - להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדבאים.

*דברי מורינו הרב שליט"א בעצרת ההספד מרכזית לע"נ מרן ראש הישיבה הגרב"מ אורחי שליט"א בליל שישי וירא בשכונת אחיסמך גני איילון - לוד.

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 125

השם הוא האלוקים – הבורא, הוא המנהל של העולם!

פרשת חיי שרה
תשפ"ד

אותו, הוא ג"כ האלוקים, שמנהיג, ומשגיח, ומנהל את העולם! [וכמו שנאמר בתורה "והשבות אל לבבך, כי ה' הוא האלוקים.. אין עוד"]

עצרת ההתעוררות של אליהו הנביא

וראו לבאר, מה גרם לאליהו הנביא לעשות את אותה 'עצרת התעוררות' בהר הכרמל? שבסופה זכו ישראל להכרה המוחשית הזו, שהשם הוא האלוקים!

באותה תקופה של אחאב המלך, היו הרבה שעבדו לעבודה זרה של הבעל, וכמו"כ היו הרבה נביאי הבעל, ואיזבל המרשעת היתה מחזיקה אותם ותומכת בהם, והעבודה זרה של הבעל שלטה בכל מקום, וגם אחאב התפאר בכך לאליהו הנביא, שכיום אין שום בקעה או אילן שאין בה או תחתיה פסל של הבעל, שהעבודה זרה הזו היתה נפוצה אז מאד, ורבים היו חוטאים בה.

ובאותו הזמן חיאל בית האלי בנה את העיר יריחו, ועבר על מה שציווה יהושע שלא לחזור ולבנותה, ואכן נתקיימה בו קיללת יהושע, שמי שיבנה את העיר 'בבכורו ייסדנה' - ובצעירו יציב דלתיה' והיינו שבמהלך בניית העיר הוא ישל את כל בניו, מבכורו עד צעירו, ואכן כך התקיים בחיאל בית האלי, שמתו לו כל בניו בדיוק כפי שאמר יהושע, וכאשר חיאל ישב שבעה על מות בנו, ואמר לו השם לאליהו הנביא, לך תנחם את חיאל בית האלי באבלו 'כי אדם גדול הוא' [כך אמרו בירושלמי פרק חלק, וזה דבר הצריך ביאור, במה הוא היה אדם גדול?] עוד אמר לו השם, אני נותן לך כח לגזור כרצונך, ומה שתאמר שם יתקיים.

בריך רחמנא דמקיים מילי דצדיקא

ואכן הלך אליהו לבית האבל של חיאל בית האלי, והיה שם אחאב הרשע, ואמרו 'בריך רחמנא דמקיים מילי דצדיקא' שיהושע הצדיק גור על מי שבונה את יריחו שימותו כל בניו, והשם קיים את הבטחתו. נענה אחאב ואמר, לא יתכן! וכי קיללת הרב לא נתקיימה וקיללת התלמיד התקיימה? הרי משה רבינו אמר בתורה, שאם יעבדו אלוהים אחרים, לא יהיה מטר, והאדמה לא תיתן את יבולה, והנה כיום שאין לך מקום בארץ ישראל שלא עובדים בו לבעל, ובכל זאת יש גשמים, ויבול בשפע, ואם קיללת משה רבינו לא נתקיימה, וכי יתכן שקיללת יהושע התלמיד נתקיימה?

ומה היתה כוונת אחאב להוכיח מזה, שסיבת מיתת בניו של חיאל בית האלי, לא היה מחמת גזירת יהושע, אלא מקרה בעלמא, שאם גזירת משה לא נתקיימה, איך גזירת יהושע תתקיים? ואמנם זה דברי כפירה לומר שמיתת בניו של חיאל בית האלי הוא מקרה בעלמא, הרי אנחנו יודעים שיש בורא שמנהל את העולם, ומקיים את דברי הצדיקים.

ההפך בין קיללת משה - לקיללת יהושע

ואמנם השאלה הזו של אחאב לא קשה בכלל, כיון שהקב"ה בתורתו לא נתן זמן, מתי תבוא הפורענות, ויתכן שבנ"י יחטאו בע"ז ולא יקבלו מיד את עונשם, שהרי הקב"ה הוא ארך אפים, וכמו שאמרו חז"ל 'מאריך אפיה וגבי דיליה' ועוד יבוא יום שהשם יפרע את העונש ממי שחטא בע"ז.

ואמנם בקיללת יהושע נאמר בפירוש זמן, מתי ימות בכורו, ומתי ימות בנו הצעיר, ולכן קיללת יהושע היתה צריכה להתקיים מיד, שמי שבונה את יריחו נענש מיד במותו בניו, שאם לא כן, תתבטל הבטחת יהושע שבזמן בניית העיר ימותו בניו, ומשא"כ קיללת משה לא נאמר בה זמן, ויתכן שתתקיים בזמן אחר, כיון שהב"ע מאריך אף, ומטעם זה קושיותו של אחאב - לא קשה בכלל, ואינה אלא טיפשות!

והנה כאשר שמע אליהו הנביא את דברי הכפירה שיצאו מפיו של אחאב, מיד גזר ואמר: שמעשיו לא יהיה מטר באדמה 'כי אם לפי דברי' רק לפי מה שאני יאמר, ואם לא אומר שיהיה גשם, לא ירד גשם, ואכן מיד הפסיקו הגשמים, והיה בצורת גדולה במשך כמה שנים, וירעב כל העם ללחם, זה היה נורא כל כך! שנאמר על אותו זמן 'אכלו נשים בשר פרי בטנם' שלא היה לאנשים מה לאכול, עד שאכלו את בשר התינוקות שלהם,

באותו הזמן הלך אחאב לחפש את אליהו הנביא, כדי שיאמר לגשם לחזור, ואז נגלה אליהו לעובדיה והודיע לו שאחאב מחפש אחריו, ולבסוף הגיע אליהו הנביא לאחאב, פתח אחאב ואמר 'האתה הוא עוכר ישראל?!' הרי בגללך אין גשם לעם ישראל במשך כמה שנים, איפה האהבת ישראל שלך?! ענה לו אליהו, לא, אתה טועה, אני לא עוכר ישראל אלא 'כי אם אתה ובית אביך' שעל ידי שאתה ובני ביתך עובדים עבודה זרה, בכך אתם מביאים עלינו את הבצורת הזו.

האמונה שיש בורא – ושהבורא מנהל את העולם!

הנה אברהם אבינו היה ראש המאמינים ופירסם את האמונה בכל העולם, וראוי לידע שהאמונה נחלקת לשנים, ראשית כל יסוד האמונה היא - לידע שיש בורא לעולם, שהעולם לא נעשה מעצמו ויש כח עליון שברא אותו, החלק השני הוא - לידע שהבורא עולם שולט בעולם ומנהל אותו, וכל מה שקורה בעולם תלוי רק ברצון השם! וזה חלק בלתי נפרד מיסוד האמונה, שאין שום מקרה בעולם, אלא הוא מנוהל ומושגח בכל זמן, על ידי הבורא יתברך.

וכמו שכתב הרמב"ן בסו"פ בא, שנצטוונו להאמין בהשגחה פרטית, ולהוציא מאותם האומרים 'עזב ה' את הארץ' או מי שאומר 'מסר את הנהגת עולמו לכוכבים ומזלות' והוסיף הרמב"ן: 'ואין לו לאדם חלק בתורת משה עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם ניסים הם, ואין בהם שום טבע ומנהגו של עולם כלל' והיינו שמוטל עלינו לחיות כך בחוש, שכל הבריאה נשלטת ומנוהלת ע"י הקב"ה בכל רגע.

וכי יתכן שהשולחן נוצר מעצמו?

זכורני מלפני כמה עשרות שנים, שראשי האירגון 'ערכים' ביקשו מהרבי מרן הרב שך זצ"ל להכניס אליו קבוצה של יהודים, בכדי שהוא יחזק אותם באמונה, הרב שך הסכים להם, ואכן הגיעו אליו הביתה קבוצה של יהודים, נכנסו לחדרו של הרב שך, הוא ישב על כסאו במקומו, וכולם ישבו סביב השולחן, ואז הרבי התחיל לדבר:

אתם רואים את השולחן הזה שאנחנו יושבים סביבו? וכי משהו מבינינו חושב שהוא נוצר מעצמו? וכי יכול להיות שהקרשים התקבצו מעצמם זה לזה, עד שנוצר מהם צורת שולחן? הלא בוודאי כולנו בטוחים שהיה נגר שחתך את הקרשים, ופיסל אותם בצורה ייחודית, ואז חבר קרש לקרש עד שבנה מזה שולחן, והרי הוא עומד על עמודים ומוכן לשימוש, ואם כך ברור לנו על שולחן פשוט שבניו מכמה קרשים, אם כן, העולם הגדול שלנו, שיש בו חכמה עצומה ומופלאה כל כך, וכי יתכן שהוא נעשה מעצמו? אלא וודאי שיש כח עליון שתיכנן אותו לפרטי פרטים ובראו. ואכן כל הנוכחים בחדרו של הרב שך, הבינו את הדברים שהמחיש להם, והשתכנעו שאכן יש בורא לעולם.

ואני חשבתי לעצמי, נכון, אכן הרבי הוכיח להם במוחש, שהעולם לא נברא מעצמו ומרגישים שהעולם לא נברא מעצמו, כמו שהשולחן נבנה ע"י נגר, כך העולם נברא ע"י הבורא, אבל עדיין, מה עם החלק השני של האמונה? והוא, להוכיח שהבורא של העולם - הוא מושל ושולט בבריאה! והוא המנהל של העולם לפרטי פרטיו, ולא קורה שום דבר בלעדי ההשגחה שלו! זה החלק השני של האמונה, שהוא חלק נחוץ ובלתי נפרד מיסוד האמונה.

ונראה לי עוד, שהחלק הזה באמונה, צריך יותר חיזוק, שהרי זה כולנו מבינים ומרגישים שהעולם לא נברא מעצמו, אבל את זה לא כל כך מרגישים, שהעולם לא מנוהל בידי שום נברא, אלא הכל תלוי רק בבורא עולם, וכל מה שמתרחש בעולם הוא רק ממנו יתברך, זה דבר שמוטל עלינו להתחזק בו, כדי לרכוש את ההסתכלות הזו.

וכך אנחנו אומרים בכל בוקר באלוקי נשמה "מודה אני לפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי.. ריבון כל המעשים" וכמו"כ בשבת בברכת יוצר אומרים "אל אדון על כל המעשים" הנוסח הזה של התפילות הוא מאנשי כנה"ג, והם מלמדים אותנו כאן, שהשם הוא אדון וריבון של המעשים, לא רק שהבריאה היא שלו, אלא כל מה שמתרחש בעולם, לטוב ולמוטב, הכל הוא שלו! והכל מכוחו!

ראוי מאד להתחזק בחלק הזה של האמונה, ולחיות אותו בחוש, שאין שום כח או השפעה כלשהיא, על מה שיקרה בעולם, מלבד רצון השם!

השם - הוא האלוקים!

ואכן כפי שאמרנו, הרב שך לא הוכיח דבר זה בשכל ובמוחש, אלא רק את העובדה הבסיסית שיש בורא לעולם, אבל עדיין, מנין לנו שהשם שולט בבריאה ומנהל אותו לפרטי פרטים, זה איננו רואים לכאורה מהתבוננות פשוטה בבריאה, והרמב"ן הנ"ל כתב שדבר זה נלמד מציאת מצרים ששם ראינו במוחש, שהבורא הוא השולט והמשגיח על העולם, וכל מעשינו ומקרינו, כולם ניסים הם ממנו יתברך.

וכיצד בזה מצינו באליהו הנביא בהר הכרמל, שהוכיח קבל עם ועדה לכל בני ישראל שהתקחלו להר הכרמל, שהבורא עולם הוא השולט הבלעדי בבריאה, ואין עוד מלבדו שום כח והשפעה על מה שמתרחש בעולם, ואכן לבסוף באותו מעמד נענו כולם ואמרו "השם הוא האלוקים!" והכוונה היא, השם, הריה, שמהווה את העולם ומקיים

הבעל לא היה בו אש, כי כך היה רצון השם, ועבור זה מת חיאל בית האלי, וכנגד זה המזבח של השם, ירד עליו אש מן השמים, וליחך את המים! וכל זה בכדי להראות לכולם, שהבורא של העולם, הוא ג"כ המנהיג, והוא הקובע היכן יהיה אש ואיפה לא! וזה עשה התעוררות גדולה בתשובה להפסיק לעבוד לבעל ולאלוהים אחרים. זו היתה ההוכחה שעם ישראל ראו לעין כל, כי השם הוא האלוהים! ואת זה נתנו צריכים לשנן וללמד את עצמנו תמיד, שאין שום כח שמשפיע על מה שיתרחש, אלא רק השם לבדו, מנהל את העולם!

הבורא עולם הוא המנהל שלי!

לפני כמה שנים הייתי בצרפת, ורציתי ללכת יחד עם איזה אדם למקום מסוים, וקבענו שימתין לי אחרי התפילה ליד הבית כנסת שבו התפללתי, וכך נלך יחד, ואכן הוא הגיע למקום בזמן המדובר והמתין לי, ואני התעכבתי בתוך הבית! אחרי התפילה, ואיחרתי לפגישה, ואז הוא כעס עלי מאוד, הרי קבענו זמן להיפגש ואין אתה מעז לאחר?! אמרתי לו תקשיב, אני לא מנהל את עצמי, יש מנהל שמחליט עלי, והכל תלוי רק בו, הרי אני הייתי בבית כנסת, ואנשים ניגשו ושאלו שאלות, וחלקם ביקשו ברכות, ולא יכולתי לסרב להם, ואם כן אני מנהל, אני לא קובע בעצמי את הזמן שלי, הכל ביד הבורא עולם שהוא מנהל את הסדר יום שלי! והוא קובע לי את הלוח זמנים! ואמנם הבטחתי לבוא בזמן מסוים, אבל רק אם זה תלוי בי, ואכן אותו אדם נהנה מהרעיון, ונחה דעתו.

הטבח בעם ישראל נעשה, בזמן חיבור ואהבה – בין ישראל להקב"ה!

ואמר בזה ר' לייב בשם בעל התניא 'אוי כל צמא' מי שצמא להקב"ה 'לכו למים' שילך ללמוד תורה! והיינו שהצימאון כאן, לא הכוונה לצימאון לתורה, אלא מי שיש לו צימאון להקב"ה, לקירבת השם, כפי שאומר דוד המלך 'צמאה לך נפשי כמה לך בשרי' – צמאה נפשי לאלוקים לקל חי' מי שמחפש קירבת השם, ומשתוקק לכך – שילך ללמוד תורה! מפני שהתורה היא הדרך להתקרב להשם ולדבק בו! שע"י לימוד התורה באים לדביקות בהקב"ה, כמו שאמרו חז"ל 'קוב"ה ואורייתא וישראל חד הוא' וכמבואר בפסוקים מפורשים בתורה 'ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, והיו הדברים האלה... על לבבך' ואמרו בספרי [נחמן ברשי"י שם] 'האיך יכול לבוא לידי אהבה ה'! לכן הוא אומר 'והיו הדברים האלה... על לבבך' והיינו שע"י שתלמד את התורה, זה ישפיע עליך לבוא לידי אהבת ה'.

ומטעם זה דוקא ביום שמיני עצרת אנו שמחים עם התורה, שביום זה יש חיבור ייחודי עם הקב"ה, חיבור של אהבה! שהקב"ה מתרפק על אהבתו ואנחנו מתרפקים על אהבתו, כל החיבור שלנו להשם הוא מתוך אהבה! ואז אנחנו שמחים עם התורה בכדי להידבק בהשם!

נאמר בשיר השירים 'אני לדודי ודודי לי' והכוונה היא, שככל שהאדם מתקרב אל הדוד, כך הדוד מתקרב אליו, וישנו עוד פסוק שם 'אני לדודי ועלי תשוקותי' ובפשוטו הכוונה לכאן, שהתשוקה שלי היא על השם! אלא שא"כ היה צריך לומר 'ועלי תשוקותי' שהתשוקה שלי עליו, ומדוע נאמר 'ועלי תשוקותי' ומזה נלמד שכוונת הפסוק היא, שהתשוקה של השם היא עליו, שביכולת השם משתוקק לחיבור שלו איתנו! אדם שנמצא במצב של 'אני לדודי' - השם משתוקק אליו, כמו שני אהובים שכל אחד משתוקק להיות עוד ועוד עם השני.

והנה הרעיון האלה באו דוקא ביום שמיני עצרת, שהוא יום שכולו אהבה וחיבור להקב"ה, וכנגד זה הם באו במטרה מכוונת, לעשות פירוד חלילה, בין הקב"ה לישראל, ע"י הריגה של כאלף וארבע מאות יהודים! וכנגד זה אנחנו צריכים לחזק את החיבור שלנו להשם!

האם ראוי לעשות ברית מילה בשעות הצהריים?

ונפקא מינה בזה, במי שהזדמן לו מצות פדיון הבן במוצאי שבת, [כגון שנשלם יום ל' בשבת] שנראה לי פשוט, שמוטל עליו לעשות את המצווה מיד, מדיון וזיוון מקדימין, ואין לו להמתין למחר [למי שנוהג לפדות גם בלילה] וא"כ מ"ש מצות עקידה ובדיקת חמץ שלא אמרו בהם ענין וזיוון כבר מהלילה.

וצריך לומר בזה, שכל דבר שיש בו טורח גדול, שאינו ממנהגו של עולם, אין חובה לעשותו מחמת דין וזיוון, ולכן אין חיוב על האדם לנדד שנתו מעיניו ולקום באשון לילה, לעשות את המצווה, אם משום שאין מראה בזה חוסר חשיבות וזילזול במצווה, כיון שאינו יכול כעת לקיימה מחמת צרכי גופו הנחוצים לו, ואם משום תקלה, שיש לומר שאינו חייב לטרוח כל כך כדי להימנע מתקלה.

ומהאי טעמא לא הקדים אברהם אבינו לנדד שנתו ולצאת לעקידה מהלילה, וצ"ל לפ"ו שבדיקת חמץ בלילה הוא ג"כ טורח, וינדוד שינה, ומה"ט אמרו שאין בזה חיוב משום זיוון. [ואמנם פדיון הבן, באופן שאין זה מטריחו כל כך, יש לומר דצריך לקיימו מיד במוצ"ש, וכו"ל] ולפי זה יש מקום ללמד זכות על העולם שנהגו לדחות את הברית לאחר הצהריים, שכיון שלא נוח להם לקיים את המצווה ללא השתתפות בני המשפחה, שזה נגד הטבע ומנהגו של עולם כן, ולכן אין חיוב לעשות את המצווה בשחרית כדי לקיים ענין וזיוון, כמו שאברהם אבינו לא נידד שינה מעיניו כדי להקדים כבר מהלילה, למצות העקידה.

[ענין עוד ספר עוטה אור פסחים סימן ז']

אמר לו אליהו הנביא לאחאב, אם אתה רוצה גשם, אני מוכן, אבל בתנאי אחד, תרשה לי לאסוף את כל ישראל להר הכרמל, כולל 450 נביאי הבעל, ושם נעשה עצרת התעוררות גדולה, לחזור בתשובה מע"ז, ואחר זה יחזור הגשם על הארץ, ואחאב הסכים לזה.

ואכן כך היה, ובאו כולם להר הכרמל, ויאמר להם אליהו 'עד מתי אתם פוסחים? שו! אספרי' אם ה' הוא האלוהים לכו אחריי, ואם הבעל לכו אחרי'! ואז אמר אליהו הנביא, בא נעשה מבחן מיהו האלוהים, נעלה פרים על המזבח, ונתפלל שנינו כל אחד לאלוקיו, ומי שישמע לו האלוהים, ויוריד עבורו אש על המזבח, זו ההוכחה שהוא האלוהים, וכל העם הסכימו לכך.

ואז בני הבליעל האלו, שלחו את חיאל בית האלי להתחבא תחת המזבח של הבעל, ולהדליק משם את האש, והם התפללו וצעקו אל הבעל כל הבוקר, וחיאל בית האלי לא היה שם כדי להדליק, כיון שהוא מת בנשיכת נחש, וכך צעקו עוד ועוד ואין עונה, עד שהתקרב זמן המנחה ויקרב אליהו אל המזבח, והתפלל להשם, ומיד ירדה אש מן השמים וליחכה את כל המים שהיו על המזבח בציוויו של אליהו, ויענו כל העם ויאמרו 'ה' הוא האלוהים ה הוא האלוהים'!

מה היה המבחן שעשה אליהו? לא על העובדה הזו שיש בורא לעולם, שלזה לא צריך הוכחה, כמו שולחן פשוט שלא נברא מעצמו, אלא בא להוכיח שהבורא – הוא השולט בעולם, הוא המנהיג, והוא הקובע בבריאה כולה, מה יקרה בכל רגע, ומה ייעשה בה, ולכן המזבח של

ביקשו ממני לומר משהו מענייני השעה, אמרתי, אני לא מאן דאמר, מה אני אגיד? וכי אני נביא לדעת מהי דרכו של הקב"ה? וכבר נאמר בנביא 'כי לא מחשבותי מחשבותיכם, כי גבחו שמים מארץ, כן גבחו מחשבותי ממחשבותיכם'! אך אני יכול להגיד טעם, למה הקב"ה נתן את העונשים הללו, הרי יש לו טעמים לזה, הוא יודע את הסיבה, ואני לא נביא, ולא בן נביא, ולא בעל רוח הקודש, ואיך אדע?

ואמנם נראה לי, שכל אחד יכול לקחת לעצמו איזה תועלת של חיזוק, ממה שמתרחש כעת, הרי הפרעות התחילו ביום שמיני עצרת, וידוע ששמיני עצרת הוא יו"ט בפני עצמו, ומדוע נקרא עצרת, שהקב"ה אומר לישראל, עכבו אצלי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם! וזכורני ממור אבי ע"ה כמה היה מתרפק על אהבת ה', והיה רגיל לשיר את מאמר חז"ל 'עכבני עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם.. קשה עלי פרידתכם.. אבא היה בוכה, ומתפרק על השם, ומרוב אהבתו היה בוכה כמעט כל יום שמחת תורה!

אם הקב"ה אומר לנו 'קשה עלי פרידתכם' זה מגלה כמה הוא אוהב אותנו! ובמיוחד ביום זה, אחר שעברו עלינו ימי הסליחות, וכל חודש תשרי, ויום הכיפורים, שנאמר בו 'כי ביום הזה יכפר עליכם' ואח"כ בסוכות הראנו לו שכל הבריאה היא שלו, ע"י שמנענעים את הלולב ומרקידים את כל הבריאה לפני בוראה, ואומרים לפניו 'בריוותיך אנתנו' ומוזים לו שבראנו, ואחר כל הקשר האמץ הזה, הקב"ה אומר אני לא יכול להיפרד מכם! אני רוצה עוד יום אחד להרגיש את החיבור בין ישראל לקודשא בריך הוא.

וזה ג"כ הענין שאנו נוהגים לעשות שמח"ת ביום שמיני עצרת, ובוודאי לא במקרה אנחנו גומרים את התורה ביום זה, ועושים סיום, וחנות תורה, מפני שהדרך להתחבר ולדבק בהשם, הוא ע"י התורה. וכפי שמעתי מר' לייב מיינצברג צ"ל בשם בעל התניא, שהקשה על הפסוק 'אוי כל צמא לכו למים' מה בא לו ללמוד, שכל צמא לכו למים, הרי זה פשוט, מי שצמא שותה מים, וכי יש צמא שלא שותה מים! ואמנם כבר דרשו מזה חז"ל 'אין מים אלא תורה' אבל עדיין קשה, מה בא זה ללמוד? שמי שצמא לתורה שילך ללמוד? הרי פשיטא אם הוא צמא לתורה, שישב וילמד!

האם ראוי לעשות ברית מילה בשעות הצהריים?

מנהג רבים מבני התורה לעשות ברית מילה בצהרי היום, ולא מיד בבוקר, ויש לברר איך אריך למעבד הכי או לא, ובפשוטו נראה שכיון שקיימא לן זיוון מקדימין למצוות, א"כ ראוי להקדים את מצוות ברית מילה לשחרית, ומה שיש שטענו שכמה מבני המשפחה לא יוכלו להשתתף בברית מילה, אם זה יעשה בבוקר, לכאורה זה לא טענה, שהרי קיימא לן ב"ה (לב, א) שהענין של זיוון מקדימין, קודם לענין של 'ברוב עם הדרת מלך' ומהאי טעמא אומרים הלל בשחרית ולא במוסף, למרות שבמוסף יש יותר ציבור בבית כנסת, משום שזיוון מקדימין עדיף, ולפי זה גם בברית מילה יש ענין להקדימה לבוקר, ולא לדחותה לצהריים אף שלא יוכלו כל בני המשפחה להשתתף במעמד הברית.

ואמנם נראה לי לדון שאין חיוב להקדים את הברית מילה לבוקר, ויסוד הדבר מהמג' בפסחים (ד, א) שהקשו שם מדוע לא הקדימו את הבדיקה לבוקר, והוכיחו מאברהם אבינו שהקדים את מצות העקידה לבוקר, שנאמר 'וישכם אברהם בבוקר' ולג' רש"י 'ותוס' שם, כוונת הגמ' להוכיח מאברהם אבינו, שאין דין להקדים את המצווה מהלילה, אלא רק מהבוקר.

ואמנם יש לתמוה בזה, מה הטעם שאברהם אבינו לא הקדים לצאת לעקידה כבר מהלילה, הרי ענין וזיוון, לכאורה הוא משני טעמים, או מפני שכשמשפחה את המצווה, מראה שהיא לא חביבה בעיניו, או מפני שיש חשש שיאירע תקלה, ושוב לא יזדמן לו לקיים את המצווה, ולשני הטעמים הללו לא מובן מה הטעם לחלק בזה בין הלילה לבוקר, ולכאורה מיד שמתחייב במצווה ראוי לו לקיימה, גם בלילה.

נידב ע"י ידידיו הרה"ג ר' נפתלי צבי הלוי וואזנער שליט"א לרגל הולדת בנו יה"ר שיזכה להכניסו בבריתו של א"א ולגדלו לתורה וחופה ומע"ט אמן

נידב ע"י ידידיו הרה"ג ר' יצחק דסלר שליט"א לרגל היכנס בנו יחיים לעול תורה ומצוות יהי רצון שיראה נחת ממנו ומכל יוצאי חלציו

לרפואה שלימה להר' יוסף בן אלישיה ממקסיקו בתושחי

הגיליון נודב לזכות אסתר בת רבקה סולטנא לזיווג הגון

נדבת תלמיד מורינו הרב שליט"א הרה"ג ר' אורי אלמליח שליט"א לרגל נישואי ביתו אפרת שתחי' עב"ג הבה"ח דניאל בן חמו מבכירי ישיבת משכנות התורה יה"ר שהזיווג יעלה יפה ויזכו לבנות בית נאמן בישראל!

גיליון זה נכתב על פי הכנת הכותב בלבד

ניתן להאזין לשיחה בשידור חי בקו 'עוטה אור' 148-718-0733 או במערכת קול יהודי מרוקו' 335-962-0747

בכל ענייני הגיליון יש לפנות לטל' 05485-20-936 כמ"כ ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com

כולן שווין לטובה

לעתים מצב הרוח נמצא בשפל נמוך כל כך, עד שלא נראית תקווה ליום חדש, נדמה כי אין סיכוי להתרומם ולהצליח. וגדול הדור שהפסיד הכי הרבה בחייו, עומד ונופח רוח חדשה בעצמות היבשות

ככל שהמאמר ידוע, כך מרובות תמיהותיו.

רבי עקיבא היה יושב ודורש, וראה שהציבור מתנמנם. ביקש לעורר, אמר מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא תבוא אסתר בת בתה של שרה שחייתה קב"ז שנה ותמלוך על קב"ז מדינות (ב"ר נה, ג).

עד כאן דרשתו של רבי עקיבא, ואנו עומדים ותוהים מהיכן להתחיל לפרוס את התמיהות בדברי רבותינו הקדושים.

ראשית כל, מי הוא זה שיתנמנם בדרשתו של מוסר התורה ששמו יצא מסוף העולם ועד סופו (יבמות טו). אשר כל הפורש ממנו כפורש מן החיים (קדושין סו:) וכל המשניות הן אליבא דשיטת רבי עקיבא ותלמידיו (סנהדרין פו). ואם ימצא איש אשר כזה, הראוי להתייחס אליו ולמסור לדורות מה נעשה בגינו?!

ברור שתלמידיו היושבים לפניו, גדולי הדור היו, מעתיקי השמועה. אם יש מי שהוא שכן מתנמנם לפניו, מה לו לרבי עקיבא עמו, ומה יש לרבותינו לתאר מצב שמופרך מיניה וביה.

ובר מן דין, מה יש לעורר במימרא שכזו, למה אדם שנדרם באמצע דברי אלוקים חיים שהיה ראוי שתימסר התורה על ידו (מנחות כז:), יתעורר דווקא במניין שנות חייה של שרה אמנו?

מאה עשרים ושבע

ונתבונן נא באותו לקח שהעניק רבי עקיבא בשעת נמנום;

אסתר מולכת על מאה עשרים ושבע מדינות. רבי עקיבא שואל 'מה ראתה אסתר למלך', האמנם אפשר לשאול כן על אסתר? האם עשתה משהו אקטיבי כדי למלוך ולו על עיר אחת? בכוח הזרוע נלקחה מביתה והשיאוה למלך השולט. יש מעלה באותה מלוכה חסרת משמעות?!

וכנגדה שרה, שחייתה קב"ז שנה. מה בכך שחייתה כך וכך שנים, האם יש חיסרון או מעלה, האם זו אשמתה אם מעלתה בכך שזה פרק חייה? מה שנגזר על האדם כך יחיה, כל אדם את הזמן שלו, ויום המוות נקבע כבר מיום היוולדו, מתחילת חייו נקבע.

כלומר, לוקח רבי עקיבא, דורש כתרי אותיות זו לזו, ואין אנו מבינים כלל מה צורך בדרשה זו, מה היה קשה קודם לכן שהכריח אותו לדרוש כך, ומה הדמיון באותה דרשה.

ואם ראוייה התורה שתינתן על ידו של רבי עקיבא, צריכים אנו להבין כי שבעים פנים לדבריו הקדושים.

זו תורה וזו שברה?

מאז היות ישראל לעם, ואף קודם לכן, תכפו הצרות על ראשנו, ואם לא ה' שהיה לנו, כמעט עברו המים הזידונים על ראשנו, אמרנו נגורנו לנו.

בכל דור היו רדיפות ושמדות וייסורים וסכנות וגזירות קשות ורעות. אבל נדמה שהדור ה'מוקשה' מכולם, היה דורו של רבי עקיבא.

כבוד התורה הושפל לעפר, עשרות אלפי תלמידי חכמים נכחדו בדור הקודם, וכעת גבר עמלק. רבי עקיבא היה פה ראשון לשכינה הקדושה, ובשרו של אחד נד וטהור כמותו, נסרק במסרקות של ברזל, אין דוגמא בולטת יותר מזה ל'צדיק ורע לו'.

הקושיא בלטה כל כך, עד שמושה רעיא מהימנא עמד וצפה בכל הדורות וקרא על הדור הזה, 'זו תורה וזו שברה', הלא בדעתנו הקטנה, התורה הקדושה אגוני מגנא ואצולי מצלא, היכן היא הגנתה של התורה?

אין עתיד ואין תקווה

לא באנו להסביר את חשבונות הבורא באותו דור, כי גם משה התקשה ולא קיבל מענה.

מה שאנו מסתכלים עליו, הוא על שפלות הדור וחולשתו. כמעט נכבתה גחלת ישראל באמצע שנות חייו של רבי עקיבא, והוא זה שאזר כגבר חלציו ויצא לארבע כנפות הארץ ללקט את התלמידים האחרונים ולשקם מהם את עולם התורה. רבי עקיבא היה תמצית התורה הכי פורחת מחדש, והאיש הגדול הזה יוצא ליהרג במיתה משונה ונוראה.

ההרגשה הכללית בעם הייתה נמוכה ושפלה עד מאוד, העבר היה מפואר וההווה מתפורר, אין עתיד ואין תקווה. השביעני במרורים, הרווני לענה.

תשעים שנות עקרות

רבי עקיבא, רבה דעמיה רואה שהציבור מנומנם.

הוא יושב ודורש לעם, שנים רבות דורש להם, ויותר ויותר מתחדדת אצלו ההבנה שעם ישראל מתנמנם, לא רואה את התקווה להתנער מעפר, אמרו אבד נצחנו ותוחלתנו מה'.

לא מדובר כאן על תלמידים מתנמנמים בשיעור של רבי עקיבא, חלילה. אלא כל הדור היה מנומנם, אין כוח לשמוע, אין כוח להפנים, אין כוח להשתנות.

אברה התקווה.

המקום שבו הוא מעורר אותם, מתחיל מבת עמנו שמלכה על מאה עשרים ושבע מדינות. האזניים נוקפות בתהייה, האמנם!?

ואז הם שומעים שגם מצבה לא היה מזהיר, ילדה יתומה שאין לה אב ואם, האחרונה שאי מי יתלה בה תקווה למלוך על כל העולם. גם לאחר שנלקחת בכוח לבית המלך, אינה יכולה לשוחח עמו עד שתסתכן בחייה, ובכל זאת הצליחה להציל את היהודים בכל העולם כולו.

זו אכן, תהייה. אישה בשפל המדרגה שהעפילה למקומות כאלה, רבי עקיבא, תלמד אותנו איך ייתכן.

הביטו אל שרה תחוללכם

וכיוון שאורו העיניים ונפקחו האזניים, כבר היה אפשר להשחיל עוד משפט. שרה אמנו.

חיי נדודים פוקדים אותה, ערירית ובודדה. אין לה בני עם אחד, כי רק היא ובעלה בצד אחד של העולם. השפחה שבביתה מרימה ראש ונראה שהיא מתרסקת לתהום הנשייה, לשכחה ולאבדון. אין לה זכר בעולם.

אבל בסוף מאה ועשרים ושבע שנים, מתברר שכולן שוות לטובה, היא מגיעה לשערי גן עדן כשכל עתיד עם ישראל שייך לה, היא הראשונה לאמהות הקדושות וממנה משתלשל ויוצא כל עם ישראל, היא לא נשברה בדרך!

בניי אהוביי, קורא רבי עקיבא לשארית הפליטה, הביטו על שרה תחוללכם, היכולות שלה נמסכו בדמכם, היא חוללה אתכם. ראו את אסתר שביקשה 'כתבוני לדורות', כי ידעה שמה שעבר עליה יכול לעבור על כל אדם ועל כל ציבור.

קומי מעפר, התנערי!

לכל אדם יש את התחושות הללו שבהן לא מרגיש את מקומו בטוח, עוד רגע יתמוסס כל מה שהשקיע בו, ולמה בכלל להשקיע. אין זמן ללמוד, עת מלחמה וצריך לעזור למפונים, המחשבות נודדות ואין ריכוז.

והכהנים הלויים בני צדוק, אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעוֹת בני ישראל מעלי, המה יקרבו אלי לשרתני.

בתקופה שבני ישראל תעו מעליי, הם שמרו את משמרת מקדשי.

לכן המה יקרבו אלי!

את הכוחות הגדולים מקבלים דווקא בעקבות התמודדות בזמני החושך, קומי מעפר!

לעילוי נשמת

הגאון החסיד צדיק מושל ביראת אלוקים
מחזיר בכל אתר ואתר עטרת התפילה כותיקין
בדורנו
כמוהר"ר שלום לופס זיע"א
רב העיר עכו
יום היא"צ כ"ו מרחשון

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין
ביבשה המקום ירחם עליהם ויוציאם מצרה לרחוקה ומאפלה לאורה
ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

מישבטי התורה

גדר המזיק של דבורה שעקצה

והנה דבורה שעקצה, מכיון שאין לה הנאה מכך, ואדרבה בדרך כלל היא מתה מיד לאחר עקיצתה, אין מעשה זה נחשב כתולדה של שן שמהותו - שיש לבע"ח הנאה ממעשהו כמבואר בגמ' (א) אלא כתולדה של קרן של שור מועד, שבעליו חייב תמיד לשלם נזק שלם. כמו כן, מכיון שהמקום שנמצאים המבקרים מיועד לאנשים בלבד ולא שיהיו שם דבורים, לכן אפילו אם היינו מחשיבים את העקיצה כתולדה של שן, נחשב הדבר כשן שהזיקה ברשות הניזק - ולא ברשות הרבים. דהיינו, שאסור לה להיות שם ורק לניזק מותר להיות שם, ונחשב הדבר כ"ביער בשדה אחר", ולכן חייב בעל הדבורים לשלם נזק שלם. אולם למעשה עיקר הגדרת מעשה עקיצת הדבורה נחשב - כתולדה של קרן שמועדת מתחילתה לכך, ולכן בעל הדבורים חייב לשלם נזק שלם על נזקי הדבורה, אפילו אם היינו מגדירים את המקום שבו נעקצו המבקרים כרשות הרבים.

והנה אע"פ שכתב הנתיבות (ס" קנה, ס"ק יח) שהיות ולא ניתן לשמור בפועל על הדבורים שלא יעופו ויזיקו, ולכן סובר רבי יוסי, במשנה ב"ב (כה) שאם הדבורים עפו לחצר שכנו ואכלו משם את החרדל שהוא מגדל, לא ניתן לחייב את בעל הדבורים על הנזק. מאחר והתורה לא חייבה אותו לשומרם, כי זהו דבר שאינו אפשרי לשמור על מעופם של הדבורים. ולכן אם נחייב את בעליהם לשומרם - הוא לא יוכל לגדל דבורים ברשותו, וממילא נבטל ממנו את אחד מהשימושים שהיו מקובלים בזמנם לעשות בחצר. לפיכך במקרים אלו והדומים לכך אמרו חז"ל - שעל הניזק לשמור על רכושו שלא ינזק, ופטרו את המזיק כשממונו הזיק, ועיין שם באריכות דבריו.

ביאור פשיעתו של ראובן בעל הכוורת

אמנם בזמן הזה - אסור לאדם לגדל דבורים במקום מגורי בני אדם. ואם עשה שם כוורת - עליו לבטלה ולעשותה במקום שמרוחק ממגורי בני אדם, כדי שהאנשים לא יעקצו מהדבורים. וממילא דברי הנתיבות לא קשורים כלל לנידון דנן. והנה בנידון שאלתינו, אמנם ראובן עשה את הכוורת במושב במקום צדדי, הרחוק ממגורי בני אדם, אולם הוא פרסם ברבים והזמין אנשים לבקר בכוורת שלו, וללמוד על תהליך עשיית הדבש וכו'. למרות שבמקום שנמצאים המבקרים - אסור שיהיו דבורים, ורק על דעת כן באים המבקרים למקום זה ומשלמים דמי כניסה וכו'. נמצא שעובדה זאת כלולה בהתחייבותו של ראובן כלפי המבקרים שלא יהיו במקום הימצאותם דבורים שיוכלו לעקוץ.

ביאור הדין כשראובן לא ידע מהחור בניילון

ואכן לצורך כך התקין ראובן מחיצה עבה בניילון שמפרידה בין המבקרים לדבורים. לפיכך כל זמן שלא נודע לראובן מהחור הגדול שנעשה במחיצה, שמאפשר לדבורים לחדור דרכו למקום המצאות המבקרים - הוא פטור מכל תשלום. וראיה לכך, מהמשנה בתחילת פ' הכנס (נה) שאם הבעלים שמרו ברפת נעולה כראוי על בהמותיהם, אולם בלילה נפרץ מנעול הרפת ללא ידיעתם, וכתוצאה

הליכות חיים

בס"ד

דבורים שעקצו מבקרים בכוורת

שאלה

ראובן בעל כוורת גדולה במושב מסוים, פרסם ברבים שהוא עושה סיורי הדרכה בכוורת שלו בימי בין הזמנים תמורת תשלום. באחד הימים ילד קטן מהמבקרים, עשה חור גדול עם מספריים בניילון העבה שחוצץ בין המבקרים לדבורים, וכתוצאה מכך דבורים רבים חדרו ועקצו כמה מהמבקרים שבאו לשם בימים הבאים.

והנה ראובן מודה, שלמרות שראה את החור, העדיף להתעלם מכך והמשיך לפרסם לבוא אליו, כדי שלא יפסיד את הכנסותיו בימים הספורים שנותרו עד סיום בין הזמנים.

האם ניתן לחייב את ראובן על נזקי הדבורים?

תשובה

א. למרות שראובן פשע בכך שהכניס אנשים לאזור הכוורת, אך על פי שידע שהדבורים יכולות לעקוץ את המבקרים, אולם בפועל לא ניתן לחייבו כסף עבור הכאב, הצער, וההוצאות הרפואיות שנגרמו לנעקצים.

ב. למרות הפטור הממוני - חייב ראובן לפייס את הנעקצים ולבקש את מחילתם. אלא שהם רשאים להתנות את מחילתם בתנאי - שישלם להם סכום כספי סביר עבור הצער והכאב שנגרם להם מחמת עקיצת הדבורים. וכל שכן אם גם נגרם להם כתוצאה מעקיצתם הפסד כספי, שיכולים להתנות את מחילתם בכיסוי ההוצאות שהיו להם.

ג. כמו כן הנעקצים יכולים לתבוע את החור כספם ששילמו עבור כניסתם לבקר בכוורת. וכן אם באו במיוחד ממקום שהייתם למקום הכוורת - יכולים לתבוע את עלות נסיעתם, ועיין במקורות.

מקורות

כתוב במשנה בתחילת מסכת ב"ק (ב) שאדם חייב לשמור על ממונו כולל בעלי החיים שברשותו שלא יזיקו לאחרים. ולכן אם לא שמר כראוי - חייב בעל הממון לשלם לניזק את נזקו. והנה היות ודרכם וטבעם של הדבורים לעקוץ בני אדם, ובפרט כאשר נמצאים ליד הכוורת שלהן, כי הדבורים חוששות שיקחו להן את חלות הדבש שהכינו, לכן הן נחשבות כמו החיות שמבוארות במשנה שם (סו:) אריה, דוב, נמר, ברדלס וכו' שהינן מועדות כי זהו טבען מעת לידתן לטרורף, ולהרוג. ורק לגבי שור שנוגח חידשה התורה, שמכיון שאין זה טבעו של השור מתחילתו - נחשב הדבר משונה, ולכן קנסה התורה את בעל השור כשנגח, לשלם בשלוש פעמים הראשונות רק חצי מהנזק כדין שור תם. משא"כ כל דבר שהינו טבעו של הבעל חיים, כשהזיק - חייבים בעליו לשלם נזק שלם, אם לא שמרו עליו כראוי.

מכך ברחו הבהמות מהדלת הפתוחה והלכו לחצר שכנם, ואכלו את הירקות שגדלו שם - בעל הבהמות פטור מניזוקן, מאחר והוא שמר עליהן כראוי. ורק אם לאחר שנודע לו שבהמותיו יצאו מהרפת, ויכל להחזירן, למרות זאת לא עשה כך, מזמן זה ואילך מתחייב על נזקי בהמותיו. ולכן כך גם הדין בנידון דנן, כל זמן שלא נודע לראובן מהחור שנעשה במחיצה המפרדת בין המבקרים לדבורים, הוא פטור מניזוקן.

החייב כשראובן ידע שהדבורים חדרו למקום המבקרים

אולם מעת שנודע לראובן שחלק מהדבורים הגיעו למקום בו נמצאים המבקרים - היה מחויב למנוע מהאנשים שהגיעו לשהות שם, ובדאי שלא להזמין מבקרים נוספים למקום זה, עד שהדבר יתוקן. ודומה הדבר למבואר בב"ק (לב) לגבי בעה"ב שהרשה לפועליו שבאו לתבוע ממנו את שכר עבודתם שיכנסו לביתו, למרות שידע שיש בביתו כלב שאינו קשור. ולבסוף הכלב אכן הזיק לפועלים שנכנסו לביתו לגופם או שקרע את בגדיהם וכו', שמבואר שם בגמ' - שחייב בעה"ב לשלם להם על נזקי כלבו, כי ידע שהפועלים נכנסים לביתו על פי דיבורו שהזמין, וממילא הוא פשע בכך שלא שמר על כלבו שלא יזיקם, וכך גם פסק הרמ"א (ח"מ סי' שפט, י) ולפי זה הוא הדין בנידון דנן.

למה בפועל לא ניתן לחייב את ראובן לשלם כסף

אמנם למרות האמור, ולמרות פשיעת ראובן בהכנסתו את המבקרים ללא ידיעתם למקום שיש בו דבורים שיכולות לעקוץ אותם, אולם בפועל לא ניתן לחייבו כסף מחמת עקיצת הדבורים. מכיון שכתוב במשנה בב"ק (פז) שאע"פ שאדם שחבל בחבירו חייב לשלם לו מהתורה חמישה דברים שהם: נזק, צער, ריפוי, שבת, ובושת. אולם אם ממונו הזיק לאדם, ואפילו שהמזיק היה בעל חיים שברשותו, הוא מחויב לשלם לניזק - נזק בלבד ולא את שאר ארבעת הדברים. ולמדו זאת חז"ל ממה שנאמר בויקרא (כד, י) "איש בעמיתו" - ולא שור בעמיתו.

והנה מבואר בב"ק (פג) שתשלום נזק הוא - ששמים כמה היה שווה האדם שנחבל להימכר בשוק בתור עבד לפני הנזק, וכמה הוא שווה להימכר לאחר הנזק, ואת ההפרש משלם המזיק או בעל הבהמה שהזיקה. לפיכך בנידון דנן, הרי אדם שנעקץ מדבורה - לא נפחת ערכו הממוני, ולא נחסר ממנו שום אבר, וכעבור מספר שעות או ימים יחזור לקדמותו. אלא שבנתיים הוא סובל צער וכאבים חזקים, ולפעמים במקרים חריגים הוא גם נזקק לטיפול רפואי וכו'. אולם היות וכל הדברים הללו כלולים בגדרי: צער וריפוי, התבאר לעיל שבעל הדבורים פטור מתשלומים אלו. ולכן למעשה למרות פשיעת ראובן בהתנהגותו - לא ניתן לחייבו ממון על עקיצת דבוריו.

חייב ראובן לפייס את הנעקצים

אמנם מכיון שראובן פשע בזה שהזמין אנשים לבקר בכוורת שלו, למרות שידע שיכולים להיעקץ מהדבורים שחדרו למקום בו נמצאים המבקרים. לפיכך אפילו אם ראובן פטור מלשלם להם כסף, אולם עליו לפייסם על הצער שנגרם להם מחמתו. ודומה למבואר במשנה בפ' החובל (צב), שנפסקה בשו"ע (ח"מ סי' תכב, א) לגבי אדם שחבל בחבירו, שלמרות ששילם לנחבל מה שחייב לו - עדיין הוא מחויב לפייסו שימחל לו על הצער שנגרם לו מחמתו. לפיכך גם בנידון דנן, אע"פ שראובן לא חבל בהם אלא ממונו עקץ אותם, אך היות וראובן במזיד גרם על פי דיבורו שהמבקרים שסמכו עליו שהכל תקין, יבוא ללא ידיעתם למקום שיש בו דבורים שדרכם לעקוץ

בני אדם, ובפרט כשנמצאים ליד הכוורת שלהם. לפיכך חייב ראובן לבקש מחילה מכל אחד שנעקץ. אולם רשאי הנעקץ להתנות את מחילתו תמורת קבלת פיצוי כספי סביר שמקובל לשלם עבור צער מסוג זה שנגרם לו מחמת ראובן.

חייב השבת דמי הכניסה לנעקץ

כמו כן צריך ראובן להחזיר לנעקץ את דמי הכניסה ששילם להיכנס לשם. כי כעת התברר שגבה כסף עבור מקום שאינו ראוי להיכנס אליו. ובמציאות שהיתה - ודאי שאף מבקר לא היה מוכן לשלם כסף להגיע למקום זה. והנה ביחס לשאר המבקרים שלא נעקצו ונהנו מהמקום - בדרך כלל הם לא יבקשו החזר כספי, וכן בדיעבד לאחר גמר הביקור - הם הרי היו מחויבים לשלם מדין נהנה על מה שראו שם ונהנו מההסבר שקיבלו מראובן על חיי הדבורים. כך שמסתבר שאין הבדל בין דמי הכניסה לכסף שצריכים לשלם עבור הנאתם. אולם הנעקצים - גם מדין נהנה הם פטורים מלשלם, כי לא שווה להם מאומה הנאתם מהביקור, כנגד הצער והכאב שנגרם להם מעצם הביקור שם, ולכן להם מגיע ההחזר הכספי של דמי הכניסה.

חייב השבת דמי הנסיעה בתחבורה בציבורית לנעקץ

כמו כן במקרה שהנעקץ בא במיוחד לבקר בכוורת, ולא נסע למקומות נוספים, מאחר והנסיעות למקום זה הלך וחזור עולות כסף, והיות וידע ראובן שבגלל פרסומו ברבים אנשים יבואו אליו ויוציאו כסף כדי להגיע למקום זה, לפיכך נחשב ראובן כשולחני שמבואר בגמ' בב"ק (צט), ונפסק גם בשו"ע (ח"מ סי' שו, י) שחייב לשלם מדינא דגרמי גם בדיני אדם, על ההפסד הכספי שנגרם מחמתו למי שהתייעץ עמו. ולכן הוא הדין בנידון דנן חייב ראובן לשלם לנעקץ את דמי עלות הנסיעה בתחבורה הציבורית הלך וחזור כדי להגיע לכוורת שלא היתה ראויה למבקרים, ודומה הדבר למקח שהיה טעות מעיקרו.

אולם אם הנעקץ הגיע עם רכבו למקום - פטור ראובן בדיני אדם מלשלם לו את ההפרש שבין עלות הדלק לבין עלות נסיעה בתחבורה ציבורית. כי ביחס להוצאות הדלק יכול ראובן לטעון, שלא ידע מראש שתבוא ברכב למקום זה ותוציא יותר כסף מאשר עלות הנסיעה בתחבורה הציבורית. לפיכך לא היתה הוצאה כספית זו בגדר "ברי היקא" ונחשב ראובן כלפי ההפרש במחיר - כמזיק בגרמא, שפטור בדיני אדם, וחייב בדיני שמים על תשלום עלות הדלק.

אולם אם הכוורת נמצאת במקום שלא ניתן להגיע אליה בתחבורה ציבורית וכולם מגיעים לשם ברכב פרטי, במקרה זה הוצאות הדלק הלך וחזור הינם בגדר "ברי היקא", והיות וידע ראובן שהמבקרים סומכים על דיבורו ופרסומו ברבים שהמקום ראוי למבקרים, ועל דעת כן הם באים אליו, דינו כשולחני שחייב מדינא דגרמי לשלם גם בדיני אדם את הוצאות הדלק לנעקצים.

אחריות שוכר או אומן שקיבל לתקן חפץ,

כשהדבר נגנב

שאלה א

אדם שכר מכונית מחבירו תמורת תשלום, והחנה אותה ליד ביתו או ליד החנות שהלך לקנות שם - ונעלה כראוי. אולם כשחזר למקום החניה, הבחין שהמכונית ששכר נגנבה. כעת המשכיר תובע ממנו שישלם לו אלפיים שקל, דמי ההשתתפות העצמית שמפסיד בעל המכונית מגניבת רכבו, למרות שהיתה מבוססת. ולטענתו, מכיון

ששוכר דינו כשומר שכר, לכן הוא חייב בגניבה ואבידה, וזהו הנזק שנגרם לו מגניבת המכונתית.

אך השוכר טוען, ששכר את המכונתית כדי להתנהג עמה כמו שכל בעל רכב נוהג עם מכונתית, ולא לשבת ולשמור עליה שלא תיגנב. ולכן מאחר והיה מותר לו להחנותה ברשות הרבים ליד ביתו או ליד החנות כשהיא נעולה כראוי, הוא פטור מכל תשלום.

מה הדין?

שאלה ב

אדם נתן מחשב או חפץ יקר אחר לאומן לתקנו, והחפץ נגנב ממנו בשעה שהחנות היתה נעולה כראוי. או שנגנב ממנו כשהלך עם החפץ ברה"ר או בשעה שהחנות היתה פתוחה, כלומר, כשהאומן התעסק עם שאר לקוחותיו, גנב חדר לשם וגנב את החפץ שניתן לו לתיקון.

מה הדין?

תשובה

א. לגבי השאלה הראשונה - פטור שוכר הרכב מכל תשלום, למרות שדינו כשומר שכר.

ב. לגבי השאלה השנייה - אם החפץ נגנב מהחנות בשעה שהיתה נעולה כראוי - פטור בעל החנות מהגניבה.

אולם אם הוא נגנב בשעה שהאומן התעסק עם שאר לקוחותיו או שכשלקחו בידו ברשות הרבים והלך עמו, גנב חטף אותו מידי וברח, במקרים אלו והדומים להם - חייב האומן לשלם עבור החפץ שנגנב כפי שהיה שווה בשעה שקיבלו לתיקון.

מקורות (ד):

כתבו התוס' (בד"ה שלושה עשר וכו'), שאע"פ שרב אושעיא אמר שישנם שלושה עשר אבות נזיקין, אבל דיניהם הוא שנים עשר. מאחר ולגבי שוכר מבואר בגמ' (נז) שנחשב או כשומר חנם או כשומר שכר. והנה להלכה נפסק בשו"ע (ח"מ סי' שג, א) שדינו כשומר שכר שחייב גם בגניבה ואבידה. והטעם לכך מבואר בב"מ (פ), בגלל ההנאה שנהנה השוכר מהחפץ ששכר. ואע"פ שהוא שילם עבור השימוש בחפץ, אולם מכיון שמותר לו להשתמש וליהנות מממון חבירו ששווה הרבה יותר מהכסף ששילם עבור השתמשותו, לכן נחשב השוכר - כשומר שכר.

כמו כן כתוב שם במשנה, ובגמ', שכל האומנים שמקבלים כלים לתיקון או שעובדים לבעה"ב תמורת שכר, נחשבים שומרי שכר על רכוש בעה"ב שברשותם, וכך גם נפסק בשו"ע (ח"מ סי' שג, א). ומבואר שם בגמ', שהטעם לכך הוא, בגלל ההנאה שיש לאומנים ולפועלים שהבעה"ב נתן להם עבודה כדי שיוכלו להתפרנס ממנה, ובתמורה לכך - הם מוכנים להשתעבד ולהתחייב בשמירת רכוש בעה"ב שברשותם כשומר שכר, וע"ש גם בש"ך (ס"ק א).

והנה חידש בשו"ת חתם סופר (ח"מ סי' טז) שישנו הבדל מהותי בין שומר שכר הרגיל שעליו דיברה התורה בפ' משפטים שמקבל שכר עבור עצם השמירה, לבין שוכר חפץ או אומן או כל פועל אחר. שבמקרים אלו - שונה במהות גדר חיובי גניבה ואבידה שלהם מגדר חיובי שומר שכר של התורה.

כלומר, שומר שוכר של התורה - הכסף ניתן לו כדי שיהיה יושב ושומר בפועל על החפץ שקיבל לשמור שלא יגנב או יאבד ממנו במשך כל שעות היום והלילה. וכדברי הר"י בתוס' (ב"ק נז. ד"ה כגון שטענו וכו', ובב"מ מב. ד"ה אמר שמואל וכו'). ולפיכך אפילו אם החפץ נגנב ממנו

כלילה כשישן בשעות המקובלות לשינה. או אם החביא את הכסף ששומר בכספת מיוחדת והניחה בעומק האדמה, ולמרות זאת הוא נגנב משם, גם באופן הזה שומר שכר של התורה חייב לשלם. כי הרי אם היה יושב עירני ליד החפץ, הוא לא היה נגנב. וכסברא הזאת פסקו רוב רבותינו הראשונים, וכן השו"ע, והרמ"א (ח"מ סי' שג, א) [אמנם הלכה למעשה, ניתן לסמוך על הכרעת הש"ך שם (ס"ק ד) בשם היש"ש, שגם שומר שכר פטור אם נגנב ממנו באופן הזה, וע"ש].

אולם טוען החת"ס, שלגבי שוכר, פועל או אומן וכיו"ב, מכיון שהם לא קיבלו כסף כדי לשמור על החפץ של בעה"ב, אלא בעה"ב משלם להם עבור המלאכה שעושים עבורו. וכמו כן גם השוכר, הרי הוא זה שמשלם לבעה"ב עבור השתמשותו בחפץ שלו, ולא הפוך. ורק בגלל שיש לו הנאה מהשימוש בחפץ ששווה הרבה יותר, הוא מסכים להתחייב בגניבה ואבידה. אולם חיובו, ושעבודו לבעה"ב הוא רק באופן הסביר כדרך שרגילים בני אדם להתנהג עם ממונם ולא מעבר לכך.

ובקצרה שומר שכר של התורה מהותו - מציאות של שומר שצריך לשבת ליד החפץ ולשמור עליו מגניבה בכל שעות היממה. מה שאין כן שוכר או אומן וכל מי שאמר חז"ל לגביו שבהנאה הצדדית שקיבל מבעל החפץ, הוא נעשה שומר שכר, כוונתם הינה - שאינו צריך לשמור בפועל על החפץ כשומר, אלא שיש לו - דין שומר שכר שחייב בגניבה ואבידה. אמנם חיוב זה שקיים לגביהם מחייבם - שצריכים לשמור באופן המקובל על החפץ כדרך ששאר בני אדם שומרים על רכושם - ולא מעבר לכך.

לפיכך אם האומן נעל את ביתו או חנותו כראוי והלך משם או שהלך לישון, והחפץ נגנב משם באותו הזמן - פטור מלשלם עבורו. כי מעולם לא הסכימו, וגם חז"ל לא חייבו להשתעבד לבעל החפץ מעבר להתנהגות המקובלת על כל בני אדם לשמור על ממונם. ולכן בנידון השאלה הראשונה, מכיון ששוכר הרכב נעל את המכונתית ששכרה כראוי והלך משם לענייניו, וכפי שכל אדם אחר נוהג עם מכונתית - לכן מעבר לכך הוא לא התחייב בגניבה ואבידה.

אמנם אם למשל החפץ שקיבל האומן לתקן נגנב ממנו כשהחנות היתה פתוחה, והאומן שירת באותו הזמן את שאר לקוחותיו או שהניח את החפץ במקום שאינו מוסתר מהבאים לחנות, ונכנס גנב וניצל את היסח הדעת של האומן וגנבו משם. או כשהאומן לקח את החפץ בידי כשהלך ברשות הרבים, גנב חטף אותו מידי וברח או שנאבד ממנו שלא בפשעתו, במקרים אלו והדומים לכך מכיון שקיבל עליו התחייבות של שומר שכר שחייב בגניבה ואבידה, ואם היה מתבונן ומשגיח כראוי, לא היה נגנב או נאבד החפץ שקיבל לתקן או החפץ ששכרו - הוא חייב לשלם עבורו כדין שומר שכר. ומצאתי בס"ד ראייה לדברי החתם סופר מהמרדכי בב"מ (ס"ה שס) בנידון דומה לגבי אומן שפטרו כשהיתה גניבה וע"ש.

לאור האמור מובנים היטב דברי רב אושעיא שאמר, שאכן ישנם שלושה אבות נזיקין השונים במהותם אחד מהשני. ומנה את שומר השכר של התורה בנפרד, ואת השוכר בנפרד, למרות ששניהם חייבים בגניבה ואבידה. אולם התבאר שהם חלוקים במהותם הן בחיובי השמירה של כל אחד מהם, והן בחיובי התשלום כשהחפץ נגנב או נאבד. שישנם מקרים רבים שבהם שוכר פטור למרות שהחפץ השוכר נגנב ממנו, אם שמר עליו כדרך שרגילים בני אדם לשמור על ממונם. ואילו שומר שכר שמקבל כסף לשמור בפועל על החפץ - תמיד יתחייב בגניבה רגילה כל זמן שהחפץ לא נגנב ע"י ליסטים עם נשק, שבמקרה זה נחשב הדבר כאונס ששומר שכר פטור עליו.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 382
חשון תשפ"ד

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

עומד מרובה מתיר פירצה יותר מ, ולכן חייבים לעשות פתרון של מחיצה, דהיינו צורת הפתח בפתח התעלות.

האם יש פי תקרה משפת התעלה והגשד שימעליה

והנה אחד מהפתרונות למקרים אלו הוא, ע"י דין פי תקרה יורד וסותם, ששפת התקרה סוגרת את התעלה. ואמנם האגרות משה כתב שלא אומרים פי תקרה בתקרה שתחת הגשרים, מפני שלא נעשית בשביל לשמש תקרה תחתיה. אך הוראת הרבנים היא שיש פי תקרה גם תחת הגשר, כמ"ש בספר מחנה ישראל (להגר"י דזימטורבסקי שליט"א, סי' י' אות ט"ו), וכדעת החלקת יואב (סי' קע"ו).

עוד יש להוסיף שדין פי תקרה נאמר שסוף התקרה יורד וסותם, ולא אומרים שתחילת התקרה תסגור את האויר שלפניה. ולכן בגשרים אנו צריכים לומר שכל התעלה והמקום שתחת הגשר נכלל בעירוב, וסוף הגשר יורד וסותם. ונפק"מ שלפעמים בצד החיצוני יש בעיה שהתקרה לא מסתיימת ישר וכדומה, וזה פוסל את האפשרות להתיר ע"י דין פי תקרה. וצריך לבדוק כל מקרה לגופו, ע"י מי שמתמצא בכל הדינים המיוחדים של פי תקרה.

אך בישוב זה היתה בעיה לומר פי תקרה מעוד סיבה, כיון שכתב הרמ"א (סי' שס"א ס"ב) שאין אומרים פי תקרה במפולש, דהיינו כשפתוח משני צדדים זה כנגד זה. וכאן התעלה נכנסת מצד אחד של הישוב ויוצאת מהצד השני, וגם שם היא עברה תחת כביש שהיה צריך להשתמש בדין פי תקרה, א"כ אי אפשר להתיר את שניהם מדין פי תקרה, אלא צריך לפחות באחד מהצדדים לעשות צורת הפתח. [בצד אחד לא היה שייך לעשות צוה"פ טובה, כי הצדדים היו בצורת שיפוע שמתלקט בקטעים מסוימים, ולא שייך לעשות עמדים במקום משופע. לכן חיפשנו פתרון לצד הראשון].

מתי הכניסה לתעלה נחשבת צורת הפתח, ומתי לא

בתעלה אחת מדדנו ומצאנו שאפשר לומר שהכניסה לתעלה נחשבת צורת הפתח, בלי להוסיף לה עמודים. אבל בתעלה השניה אי אפשר. מדוע לא נאמר כך בכל כניסה לתעלה. יש כמה תשובות לדבר, יש כל מיני מציאויות שונות שאינן כשרות לצורת הפתח. כגון בישוב זה בתעלה השניה, היה בצדדים קיר ארוך, לכל אורך תחתית הגשר וגם המשך החוצה כלפי תוך העירוב. במקרים כאלו קי"ל שקיר ארוך אינו כשר לשמש ללחי, כמבואר בדברי המג"א סי' שס"ג ס"ק כ"ח, ובמקום כזה צריכים להוסיף צורת הפתח להתיר את הפירצה שבתעלה. [אמנם גם כשיש בליטה בתחילת התעלה, הרי העמוד הוא קיר ארוך שנכנס לתעלה, וא"כ גם באופן הראשון לא יחשב לצורת הפתח. מ"מ בזה קי"ל ע"פ החזו"א להכשיר [כשהנושא הוא להתיר את השטח שמחוץ לתעלה, אבל כשהקיר ממשך כלפי תוך העירוב [יותר מג' טפחים], אין להחשיב אותו ללחי, וצריך לעשות משהו נוסף. לסיום הענין יש לבאר מדוע התעלה נחשבת פירצה לעירוב של הישוב, הרי לכל אורך התעלה יש שיפוע עמוק שהוא תל המתלקט, וא"כ העירוב אינו פרוץ לתעלה, ומה איכפת לי שבתוך התעלה יש פירצה למחוץ לישוב התשובה היא, שבדרך כלל לא בכל אורך התעלה יש שיפוע טוב, ויש קטעים שהשיפוע חלש פחות משיעור תל המתלקט [באורך חמשה מטרים שהם יותר מ' אמות, או בקרן זוית ואכמ"ל], ושם העיר פרוצה אל התעלה. ולכן צריך לסגור בתחילת התעלה ובסופה, [במקום לתקן את גבול התעלה לכל אורך הישוב]. ועי"ז גם התעלה בתוך העירוב, והתיקון הוא רק בהיקף החיצוני, בכניסת התעלה וביציאתה.

החלה הפעילות בסיוע לעירובים בישובי הדרום

בשבוע זה מתחילים בס"ד לסיוע לישובי הדרום. למרות שהמלחמה עם אויבינו אינה מאחורינו, ועדיין אנו במצב שיש טילים וסכנות, הצוות יצא בתפילה לשמירה ובשליחות מצוה. בשלב ראשון מתעסקים עם ישובים שכבר יש בהם בסיס טוב, ויש גם בודק, וצריך סיוע קטן. כדי למצוא את הסיוע שבאמת נדרש, צריך לעשות סיור מקיף בכל גבולות העירוב, לראות מה תקין, ומה קצת חלש אך עדיין כשר, ומה במצב שאין להכשיר. כמובן שאנו מקישים שנמצא רק מהמצבים הכשרים, אך מתוך הנסיון יש ישובים שיש דברים שמחוסר שימת לב אינם כשרים, או עכ"פ ההוראה של להקל בהם גם בישובים. וזה החלק הנוסף כעת יחד עם זה עושים תכנית לדברים שראוי לתקנם לפי ההוראות המקובלות כיום.

גם כשיש קיר אקוסטי יש מה לבדוק אם כשר לענין עירוב

אחד מהישובים שעסקנו בהם, ישוב מ. שיש בו בודק טוב, והוא מעצמו רוצה להוסיף תיקונים, וביקש שנבוא להדריך מה חייבים לתקן, ומה רצוי. בישוב זה הסתמכו בצד אחד על קיר האקוסטי שהולך לאורך הכביש הראשי הסמוך לישוב. קיר זה הוא מחיצה חזקה וטובה, שלא נראה שייך בו איזה בעיה, וגם נוח לעבור לבדוק את העירוב דרך הכביש הראשי, וכך גם כשאבים לעשות סיור מקיף על העירוב, נראה שאפשר לדלג על הקטע הזה. אבל יש לציין שגם בקטע כזה יש מה לבדוק, ואחד מהדברים הוא הנושא של התעלות של המים, שעוברות מתחת הכביש.

בישוב הזה היו שתי תעלות שעברו תחת הכביש, שכאשר עוברים מהצד של הכביש לא מבחינים בבעיה כלשהי, אבל כאשר בכל זאת בודקים מהצד של הישוב, מגלים שמתחת הכביש יש פירצה גדולה. כיון שמחיצת העירוב היא הקיר שעל הכביש, יוצא שהתעלה שתחתיו פתוחה מצד אחד לתוך הישוב לתוך העירוב, ומצד שני אל מעבר לכביש מחוץ לעירוב, ויוצא שהעירוב פרוץ אל מקום האסור. ולמרות שיש מחיצה למעלה, הרי היא מועילה רק לגדור את הקרקע שלמעלה בכביש, ואינה מועילה לגדור את הקרקע שלמטה, [ואין היתר של גדר אחית מחיצתא, משום שכל מחיצה תלויה שהגדלים בוקעים תחתיה, אינה מחיצה (עירובין דף יב: וש"ע סי' שס"ג ס"י משנ"ב ס"ק ל"ה)]. ויש להוסיף כאן, שאע"פ שהמחיצה לא נפסלת כי היא מחיצה במקומה, בכל זאת אינה מועילה לקרקע שלמטה מדין מחיצה תלויה.

האם התעלות שיוצאות מהעירוב תחת הכביש פוסלות את העירוב

יש מקרים שמדובר בתעלה קטנה כעין צינור של ביוב, וכבר הבאנו נידון בזה בגליונות קודמים (ראה גליון 340), יש מתירים מדין עומד מרובה על הפרוץ, מכח המחיצה הכללית של העירוב, אף שאינה סמוכה לפתח התעלה. ויש אוסרים כיון שבדרך כלל אין מחיצה סמוך לפתח התעלה שיעשה עומד מרובה, ומה שיש מחיצה רחוקה בגבול העירוב, אינו יכול לעשות עומד מרובה למקום הפתח. כי אין עומד מרובה מתיר אלא כשהסגירה בקו ישר של המחיצה. ואכמ"ל בזה.

כמ"כ יש מקרים שבמקרה יש מחיצה כלשהי סמוך לפתח התעלה, בשיעור יותר מרוחב התעלה, ואז הפתרון של עומד מרובה מועיל לכ"ע.

אבל בישוב הזה התעלות היו גדולות ורחבות, שהפתח שלהן היה רחב יותר מ' אמות, ובזה לכ"ע לא אומרים עומד מרובה על הפרוץ, כמ"ש בשו"ע (סי' שס"ב ס"ט) שאין

מעמד גבוה לעמוד נמוך (שעה"צ סי"ש"ב ס"ק מ"ד), ועוד מקומות]. ב. יש עוד בעיה שכאשר הצמח נכרך על החוט, הוא גורם לפעמים לשינוי בצורת החוט. וזה לא בשלב ראשון, אך כשהצמח מתעבה יותר גם זה יכול להיות. כמו כן הצמח גורם הכבדה לחוט, ועושה שישקע.

צמח נטפס שעלה על העמוד והגיע לחוט

לאור זאת אמרנו לשואל, שצריך להסיר את הצמח, אך כעת שהוא התקשר בצהרים והיה יום שישי קצר לאור החלפת השעון, ניתן לדחות את התיקון לאמצע השבוע. [אך זה היה כאמור לשואל מן הישוב, משא"כ בעירוב שכונתי צריך מראש שלא להגיע למצב כזה, וכאשר יש מצב כזה, יתכן שנדרש מאמץ יותר כדי לשנותו ולתקנו].

לתרומת עמוד אחד של עירוב לישובי הדרום - 850 ש"ח
לתרומת 10 עמודים לישובי הדרום - 8500 ש"ח
 בקופת "מוקד העירוב" ע"י נציג בטל' 054-84-833-20
 ובבתי הכנסת בעמדות נדרים פלוס / קהילות - בחיפוש "מוקד העירוב"

הנהגת עירוב תחומין בנקודה בהר לצורך אנשי הביטחון מתוך השאלות שהגיעו למוקד העירוב ביום שישי האחרון, היו כמה בקשות לעירובי תחומין, חלקם מאבירים שחששו שיצטרכו בשבת להגיע לבית חולים ללוות את נשותיהם ללידה, או לבקר חולה. וגם היתה שאלה מאנשי ביטחון באחד הישובים בשומרון, שהיו צריכים לצאת בשבת לשמור בצומת המובילה לישוב, שנמצאת במרחק שני קילומטרים, ולחזור לישוב בשבת.

עירוב תחומין שהוגש בהסתייגות בדרך

לאחר חישוב ומדידה, מצאנו אפשרות שיניחו עירוב תחומין באחד השבילים שבהר הסמוך, וע"י קביעת צורת השביתה באלכסון מסוים, יהיה מותר לאנשי הביטחון ללכת ולחזור ללא יציאה מהתחום. שלחנו להם מפה עם סימון מדויק היכן להניח את העירוב, ומה לומר בהנחתו. הם קנו כמה בקבוקי חומץ, ונסעו בערב שבת לנקודת הציון, והניחו אותם במקום מוסתר, שלא יקח אותם עובר אורח. וכך זיכו את אנשי הביטחון בשמירת השבת, [וכמובן שהודיעו להם שיכונו לעשות שלה, כי אי אפשר להניח ללא דעת האדם].

איך אני יוכל לדעת הלכות עירובין בלי שיש לי מושגים?

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה

עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

כשר או פסול? מהודר או בדיעבד?

את זה תוכל לדעת ולהורות, בהצטרפות ללימוד "עירובין למעשה" שע"י "מוקד העירוב"

כך נראה החוט כנסיח לשיח מ. ח. כשר או פסול?	זה מה שהאחראי הראה לנו. היכן העירובין בתמונה?	כך נראה העירובין כישיח מ. ח. האם עמוד פסול?	כך נראה העירובין כישיח מ. ח. האם עמוד פסול?
האם ניתן לחדש חפץ חיים - כשר או פסול?	האם העירובין כשיח מ. ח. כשר?	מה הבעיה בפתח החדר? האם יש אפשרות להעביר?	פסול שיתקן בפתח החדר? האם יש אפשרות להעביר?
האם ניתן לחדש חפץ חיים - כשר או פסול?	מה צריך לדעת למדיד בחדר זק?	האם יש חידוש לסליל תחת הגג?	אחרי חידוש הסליל? האם יש חידוש?

אתה מוזמן להצטרף אלינו, להבין, לדעת, וגם להתמחות

לרגל ימי המלחמה, שכולנו רואים את השמירה העליונה של השבת, נקדיש את הזמן ללימוד ברצינות את ה"עירובין למעשה" - לדעת לקיים נכון, ולהיות בקי בהלכה

השיעורים המרתקים והברורים יתחילו בעז"ה בשבוע הבא בירושלים, בני ברק, מודיעין עילית, אלעד בליווי תמונות מבדיקות עירובים ברחבי הארץ, הזרז להירשם!

12 שיעורים, לימוד מקיף, פרקטיקה, מצגות, סיכומים, מבחן, סיור בשטח, תעודות לפרטים ולהרשמה, בטלפון 055-678-3323

אם אין מענה, נא להתקשר מאוחר יותר, או לפנות למרכזיה הראשית - 05484-83320.

השיעורים התקיימו בערים: ירושלים, בני ברק, מודיעין עילית, אופקים, נתיבות, קרית גת, פתח תקוה, עמנואל, טבריה

רבנים יחד

05484-83320

השיעורים התקיימו בערים: ירושלים, בני ברק, מודיעין עילית, אופקים, נתיבות, קרית גת, פתח תקוה, עמנואל, טבריה

צמח מטפס שינכרך על העמוד והגיע לחוט

שאלה שהגיעה השבוע למוקד הטלפוני, מאדם שבודק ישוב אחר בדרום באזור קרית גת, וראה ביום שישי באחד העמודים, שעלה צמח מטפס סביב העמוד והגיע עד החוט, האם יש בזה בעיה בכשרות העירוב, או לא.

שאלה זו נוגעת לכמה נושאים, כמו הרבה דברים בעירוב, וכאן יש שאלה לגבי העמוד בנפרד, ולגבי החוט בנפרד. ולכן צריך לבדוק כל מקרה לגופו, לאיזה דינים הוא משתייך. א. יש מקרים שהצמח למטה עוטף לגמרי את העמוד עד לגובה י' טפחים, ובזה הנידון משום שהעמוד מוקף במחיצה, ובהכרח צריך לומר שהצמח יחשב חלק מהעמוד, ואז זה כאילו עמוד עבה, אלא שא"כ יש בו דין אחר של פתחי שימא, מחמת שצורת הצמח אינה ישרה, אלא בולטת ושוקעת. ב. יש מקרים שהצמח אינו עוטף את העמוד, אבל נצמד אליו גם בחלקו התחתון, בתוך י' טפחים התחתונים. ובזה אין את הבעיה של מחיצה, אך עדיין יש את החשש משום פתחי שימא. ובזה חשוב לציין שלא כל דבר קטן עושה חשש לפתחי שימא, אלא רק מה שמוגדר צורה משונה. כמו כן יש מקום לדון שהצמח נחשב דבר חיצוני ולא חלק מהעמוד. ובזה הוראת הרבנים שאם הוא קבוע לזמן ארוך, אינו נחשב חיצוני, והכל לפי הענין.

לגבי החוט שיש עליו צמח מטפס, יש בו שני נושאים. א. משום פתחי שימא הנ"ל, שהוא נאמר גם לגבי החוט, כפי שמצאנו באחרונים לגבי דברים אחרים [כגון בדברי המשכנות יעקב לגבי חוט שוקע כלפי מטה (הובא בשעה"צ סי' שט"ג ס"ק כ"ו), וברע"א שהביא תשובת הרא"ם לגבי חוט באלכסון

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"איך ניתן להכניס לכיס מכשיר שמחבר את האדם אל מחוץ לכותלי בית המדרש"

בנגיעה כמוקצה מחמת מיאוס. ובאשר לפלאפון כשר, אסר על האברכים להכניסו דולק לבית המדרש, ולבחורים הביא את דעת גדולי הדור שאסור להם להחזיק ברשותם אפילו פלאפון כשר, שכן גם אם יש הכשר למכשיר הטלפון, אין מי שנתן הכשר לביטול תורה.

בשנים מאוחרות יותר כאשר נקלעה הישיבה לקשיים כלכליים, בניגוד לשנים רבות בהן ראו סייעתא דשמיא מופלאה על כל צעד ושעל, אמר פעם רבינו בשיחה שמי יודע, אולי ההסתר פנים לישיבה ולעולם התורה כולו שסובל מגזירות כלכליות וקשיים להחזיק תורה, שהרי יש הבטחה לסיוע לקיום התורה, אלא שעד השנים האחרונות היתה אמנם עקבתא דמשיחא וברחוב שררה ירידה כללית ברוחניות, אולם היא נעצרה בפתח בתי המדרשות בהם הגו בתורה, אולם נכנס השטן הזה של פלאפון שגורם לאדם להיות מחובר אל מחוץ לכותלי בית המדרש, וכל הזמן הוא צריך לבדוק האם 'חיפשו' אותו. הדבר גורם שיש ירידה בשפע המושפע, ולכן אם נתחזק, ירחם עלינו השי"ת ושוב יאיר לנו פניו.

סייעתא דשמיא מופלאה ליוותה את הנהגת התקנה בישיבה. בתחילה נראה היה שמרוב ההרגל לא ניתן לתקן תקנה כזו, אך כשראו בני הישיבה עד כמה הדבר בנפשו, הצליחה התקנה למעלה מהמשוער.

סיפור מעניין על הסייעתא דשמיא בהנהגת תקנה זו בישיבה, סיפר אברך, נכד של הגה"צ רבי זיידל אפשטיין זצ"ל שבשעתו היה זקנו חולה ואף אושפז בבית החולים וניגש לרבינו לשאול, היות וזקנו חולה ואין לו בנים בארץ ישראל, רק נכדים ותלמידים, והיות והוא חושש שיצטרכו לו, האם רבינו מתיר לו לשנות מהתקנה ולהכניס מכשיר פלאפון במצב רוטט לבית המדרש. רבינו השיב לו שהוא בטוח שזקנו לא היה רוצה שיבטל את התקנה שהותקנה בישיבה, לכן לא כדאי שישנה מהתקנה, והוסיף שהוא סמוך ובטוח שאם יצטרכו אותו ימצאו אותו גם כן. מספו אותו נכד: כשבועיים לאחר מכן פונה אליו אחד מלומדי הישיבה ושואלו האם אתה יודע שזקנו אושפז בבית החולים? אותו יהודי נמנה על חבר "הצלה", והראה לו שדקות קודם לכן היה רשום על צג המכשיר שהרב אפשטיין מפונה לבית חולים על ידי חברי הארגון. אז ראה אותו נכד בחוש כמה צדקו דברי רבינו, שכאשר ישנה תקנה, ישנה סייעתא דשמיא מיוחדת למי ששומר על התקנה.

דברי חיזוק בענין הרחקת מכשיר הפלאפון מכותלי ביהמ"ד, מאת ראש ישיבת מיר הגאון רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל. [הדברים נלקחו מהספר 'בכל נפשך' (עמ' 204) על רבינו זצוק"ל]:

בעידן הפלאפונים, נוצר מצב שכמעט כל אדם מחזיק בכיסו מכשיר פלאפון. מטבע הדברים, אברכים ואף בחורים הביאו את המכשיר לישיבה. הדבר כאב לרבינו מאוד וציער אותו עד עומק נשמתו, איך ניתן להכניס לכיס מכשיר שמחבר את האדם אל מחוץ לכותלי בית המדרש, כאשר היסוד הראשון להצלחת הלימוד הוא השקיעות בתוך הגמרא. באותן שנים הרבה לעורר על כך בשיחותיו. כאשר ראה שזה מפריע ללימוד אסר את הכנסת הפלאפון אל תוך כתלי בית המדרש אף במצב רוטט או כבוי. פעם אף כינס את כל ראשי החבורות במעמד יבדלחט"א ראשי הישיבה הגאון רבי אריה והגאון רבי רפאל וביקש שכל אחד יהיה אחראי על הענין בחבורה שלו. הוא לא היה רק בגדר נאה דורש אלא גם נאה מקיים, הוא היה הנחשון להשקיע ממון רב בבניית מערכת טלפונים משוכללת שתעמוד לבני הישיבה, כך שכל אחד מבני הישיבה שירצה להתקשר יוכל לעשות זאת, ולכל אחד יהיה תא קולי מיוחד לקבל הודעות ממי שזקוק לו.

כאשר התפרסמה דעת גדולי הדור שמכשירי פלאפון אלו הם בגדר בל יראה ובל ימצא ואצל בחורי הישיבות אף המכשירים הכשרים, היה רבינו הנחשון שנחלץ לקיים את הוראתם. הוא כינס את בני הישיבה ונשא בפניהם שיחה נרגשת. הימים היו ימי ערב חג החנוכה וכך הוא אמר: אנו חוגגים את חנוכה על כך שהיוונים ביקשו 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך'. 'יוון' של זמנינו זה הרחוב, מה הרחוב רוצה מאיתנו היום? לגרור אותנו אליו. בתחילה ע"י שיבטל אותנו מהתמדת התורה, מקדושת בית המדרש, עד שמנסה לבטל מאיתנו את קדושת האדם לגמרי. את כל הדברים האלו הוא עושה ע"י הפלאפונים שמנתקים את מחשבת המחזיק בהם מלימודו. הוא התבטא שתמיד ידעו שבתוככי בית המדרש כשאדם לומד ומתפלל שמה "חדר יחוד" שלו עם הקב"ה, אולם הפלאפון נמצא בכיס וכל דבר קטן מבטל את האדם מלימודו ומתפילתו. כמו כן מרגיל הפלאפון את המחזיק לפטפט פטפוטי הבל. רבינו אסר בכל תוקף הכנסת פלאפון בלתי כשר לישיבה, והתבטא שזה אסור

ביחורי הלכה

מצוה, הוי חשבונות המותרים, והוסיף דמילא כיון שבבתי הכנסת הוא מקום שכולם מסתובבים ויותר מצוי שם שיקנו, ע"כ אפילו לכתחילה יעשה כן, דמביא את הקונים לידי מצוה.

וכתב עוד וז"ל, גם מצינו היתר יותר גדול מזה, בשערי תשובה שהביא מן בעי חיי א"ח סי' ט"ז, שלמד זכות על מה שנהגו להכריז בשבת בבית הכנסת על ברית וחתנות ופירעין לשמש המכריז וכו' ע"ש, וספר הנז' אינו מצוי אצלי לראות איך לימד זכות בד"ז שהוא מקח וממכר בדבר חול, ואמרתו יתכן טעמא דידה איך לימד דחשיב לזה צרכי רבים, כי כן ראיתי בספרו הכנה"א ח"א סי' ש"ו, כהגהב"י, שהביא מן הריב"ש שכתב אף על פי שהוא דבור של חול לצרכי רבים התיירו, והאי הוי צרכי רבים, וכתב הכנה"ג נראה מכאן נהגו בקושטא יע"א שכל מי שרוצה למכור בית או חנות או להשכיר, מכריז בבתי כנסיות ובתי מדרשות על ידי הכרזו, מי שהוא רוצה בית או חצר וכו' אבל בתשובת הגאונים סי' קמ"ה אוסר דבר זה ע"כ ע"ש, והרב כסא אליהו בסי' ש"ו נתקשה בדבר זה, מדין קרקע של יתומים שמכריזין עליו שלושים יום רצופין וכו' ע"ש, ועיין ברוח חיים להרח"ק ז"ל סי' ק"ט, שכתב בשם האחרונים האי שלושים יום הם חוץ משבתות וימים טובים ע"ש, וראיתי להרב מטה יאודה בסי' ע"ש, על מה שמכריזין למכור המצות בשבת, דדמי למקח וממכר, וכבר ערער על זה רש"ל ביש"ש, הביאו המג"א ס"ק ט"ו, ונראה להליץ בעד המנהג דהוי עסקי רבים, דהא מותר לפקח על עסקי רבים, אף על פי שהוא דבר האסור בצרכי יחיד כמ"ש הרב המגיד הביאו מן ב"י, וה"נ חשיב צרכי רבים ע"ש, ועיין מ"ש בשיירי כנה"ג על דברי רש"ל, הנך רואה, דגם רש"ל ומטה יאודה שערערו בהכרזת המצות, לא ערערו מחמת כבוד בית הכנסת, אלא משום מו"מ בשבת, וגם בתשובת הגאונים סי' קמ"ה דאסרו ההכרזה של בתים וחניות, לא אסרו אלא משום דהוי מו"מ בשבת, אבל בחול לא חשו משום כבוד בהכ"נ, ומוכרח לומר דסברי מרן, כיון שהוא דבר מצוה, כי גם צרכי

בדין מכירת ספרים, תשמישי קדושה, לוחות שנה, עטים ודפדפות וכו' וכנסים ציבוריים בבית הכנסת

מצוי שאנשים מניחים במקומות ציבוריים ספרים חפצים וכו' ומונח שם קופה לתשלום. ויש לדון אם מותר לעשות זאת בבית הכנסת, (והנה אף בפרוידור ביהכ"נ פעמים יש קדושה, ויש לדון כל מקום ומקום לפי עיניו במשנ"ב ר"ס קנ"ד).

והנה במכירת דברי חולין פשיטא שאסור, דהא איתא בשר"ע סי' קנא סעי' א' בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגים בהם קלות ראש וכו' ואין מחשבים בהם חשבונות אא"כ הם של מצוה כגון קופה של צדקה ופדיון שבויים וכו', כי קמבעיא גבי ספרים ותשמישי קדושה, האם יש היתר לעשות את אותו מקח בבהכ"נ וביהמ"ד.

וברב פעלים אור"ח ח"ב סי' כ"ד, דן אודות מוכרי הספרים בבתי כנסת, דמסתובבים שם ומוכרים אם שרי למעבד הכי או לא, וכתב לדון מב' פנים, האחד שבקניית ספרי תושבע"פ, קנין הספרים יש בו משום מצוה, וכיון שהוא מעשה מצוה, חשבונות של מצוה כפדיון שבויים וקופה של צדקה מותרים, וה"נ כל קניית ספרים יש בזה קיום מצוה, והוא בהקדם הא דפסק השו"ע יור"ד הל' ספר תורה סי' ע"ד סעי' ב' (עפ"י דברי הרא"ש) דהאידינא מצוה לכתוב חמישה חומשי תורה ומשנה גמרא ופירושיה, והיינו שיש מצוה בכתיבת תושבע"פ, דיסוד מצות כתיבת ספר תורה הוא כדי ללמוד בהם, ובזמן הזה שניתנו להיכתב ממילא יש מצוה בכתיבתם, עוד כתב דבאחרונים נראה (והוא שנוי במחלוקת האחרונים) דהמצוה לאו דוקא ב'כתיבה' אלא אפילו ב'קנין', דהיות ועיקר המצוה הוא כדי ללמוד בה, א"כ מה לי ע"י כתיבה מה לי ע"י קנין, וכיון שכן אף בקניית ספרים שאדם קונה ללמוד בהם בעצם הקניין הוא מקיים מצות ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, וכו' וכל שעושה מעשה של

רבים נחשבים דבר מצוה, אין כאן חשש הכרזה משום כבוד בית הכנסת, וא"כ בנ"ד שקונים ספרי הקודש שהוא מצוה גדולה כאשר ביארנו, לית לן בה, והש"ת יאיר עינינו באור תורתו, אכ"ר. עכ"ל.

ולמדנו מדבריו ב' היתרים במכירת ספרים בבית הכנסת, א. דמקח ספרים הוי מעשה מצוה, ב. דצרכי רבים חשיב דבר מצוה. ומעתה גבי ספרים פשיטא שיש להתיר, וגבי מכירות תשמישי קדושה יש לדון להתיר מצד מקח לצורכי מצוה, וכן נמי בקונה עטים ודפדפות לצורך לימודו לטעם השני יש להתיר, אולם במכירת לוחות שנה ושאר חפצים לא הוי בזה צורכי מצוה אלא צרכים פרטיים, ובזה לא שייך האי היתרא.

ובענין כינוסים ציבוריים בבית הכנסת: הנה בס' קנא סעי' א' אסור לעשות חשבונות של רשות בבית הכנסת, וחשבונות של מצוה מותרים, ואולם לפ"ד הרב פעלים שם בהיתר השני שכתב דכל שהוא לצורכי רבים מותר דחשיב דבר מצוה.

אולם בקובץ תשובות להגריש"א ח"א סי' ל', דן בהאמור באור"ח סי' ש"ו ס"ו, דמותר לפקח בשבת על עסקי רבים וזן מהו 'גדר עסקי רבים', דלכאורה כל

דבר שהוא לתועלת הרבים חשיב דבר מצוה, אולם הוכיח מהראשונים דגדר 'צרכי רבים' היינו למנוע צער או נזק והפסד ומכשול אשר אירע או עלול להגיע לרבים, בין נזק וצער גופני וממוני ובין נזק וצער נפשי ורוחני, עיי"ש. ומעתה למדנו דלא כל תועלת לרבים הרי זה בכלל צורכי רבים, אלא דוקא צורך של רבים למנוע הפסד או מכשול, ופשוט לפ"ז דמכשירי הטענת רב-קו, נהי דמשמש את הרבים ויש בהם תועלת לרבים, מיהו אין בזה הפסד לנזקי רבים ואסור. מיהו נלמד דכינוסים לציבור שיש בהם כדי למנוע הפסד ואפילו ממוני לכאורה יש להתיר, דהא לפי הגדרים הנ"ל הרי זה בכלל 'צורכי הרבים', והרב פעלים הוכיח זאת שהוא צורכי הרבים הרי זה בכלל היתר של דבר מצוה.

ולענין חשבונות דרבים, עיין בביה"ל קנא בד"ה ואין מחשבין בהם חשבונות דכתב וז"ל, אף על פי שבני העיר צריכין לאותן חשבונות ואין להם מקום להתאסף שם מפני שהוא קלות ראש בכבוד ביהכ"נ [הרמב"ן בליקוטיו] ור"ל דאע"פ שהוא צורך רבים וכ"ש חשבונות של יחיד, עכ"ל, ולכאורה משמע מדבריו דבא לומר שאף חשבונות של רבים, מ"מ אסור משום שיש בהם קלות ראש ועיין. [הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג שליט"א, ר"מ ישיבת הרב מן ההר]

חיזוקים בבתי הכנסת

בבית מדרשנו הרב לרפ"ש בתוך שאר חולי ישראל אשר הוא גדול בתורה, צדיק וחסיד מחובתינו להרבות בתפילה, ויראה כל אחד להתחזק לזכותו בעמל התורה ובזהירות מדברים בטלים בביהמ"ד. חתימת ראש הכולל שליט"א

מכתב הגר"ש רזנברג שליט"א: בס"ד, אחז"ל שת"ח שחלה צריך שיחלה עצמו עליו וע"כ צריכים להתחזק בתפילה, ולרבות זכותים בלימוד התורה, ק"ו, וד' חתימת הרב"ד שליט"א

וז"ל מכתב מ"ר הגר"מ לובין שליט"א: בס"ד ז' חשון. הנה לצערנו חלה אחד מגדולי הת"ח בבית מדרשנו ה"ה הגאון שליט"א וכבר אמרו צריך שיחלה עליו, ע"כ עלינו לקבל ע"ע בל"נ להמנע מדברים בטלים בביהמ"ד ובפרט באמצע הלימוד ואצ"ל שלא לדבר בפלאפון שהוא מתקנת ביהמ"ד מאז ומן הראוי שיקבל כ"א בפרטות זמן מסוים להמנע מדברים בטלים ובזכות זה ישלח ה' דבוק וירפא לו וכמובן לעורר רחמי שמים בתפילה עבורו בתשח"י.

ובכן רבים מבני הכולל העלו מע"ג הכתב שהם מקבלים ע"ע בל"נ להתחזק בשמירת קדושת ביהמ"ד. יח"ר שנוכה כולנו להתחזק תמיד בשמירת קדושת ביהכ"נ.

כולל 'חזון איש', סמטת האר"י 3 ב"ב.

בני הכולל ידועים בס"ד כמחזוקים בשמירת קדושת בית הכנסת. מתקנות הכולל 'שמירת קדושת ביהמ"ד' וההימנעות מלהיכנס לביהמ"ד עם פלאפון דולק ועוד תקנות רבות למען שמירת קדושת בית ה'. בכניסה לביהמ"ד מוצבות מודעות רבות בענין 'שמירת קדושת ביהמ"ד', ובניהם מכתב מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל ומרן הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל שהתפרסם בסוף אייר תש"פ לתוספת חיזוק שמירת קדושת בית הכנסת כשזכינו שיפתחו שוב הבתי מדרש מחדש (אחרי שהיו סגורים כחודשיים).

בכל הזדמנות הצריכה חיזוק מתבקשים האברכים ע"י רבני הכולל שליט"א להתחזק בשמירת קדושת ביהמ"ד ואכן בס"ד שמירת קדושת ביהמ"ד ניכרת היטב, הן בהימנעות משיחה בטילה והן בשמירת נקיון ביהמ"ד ובשאר דברים.

בתקופה האחרונה לצערנו חלה אחד מהת"ח של הכולל, ובכן רבני הכולל הגר"ש קרליץ - ראש הכולל, הגר"ש רזנברג ראב"ד ב"ב ומ"ר הגר"מ לובין ביקשו כל אחד במכתב מפורט מהאברכים שליט"א להתחזק בכמה ענינים לרפואתו וכשבין הדברים הבולטים הוא שמירת קדושת בית הכנסת.

וז"ל מכתב הגר"ש קרליץ שליט"א: בס"ד, כאשר חלה אחד מחשובי הת"ח

הוצאת ספרים

שחידושי נידונים בין עמודי ביהמ"ד. וכעת בס"ד זכה המחבר לברך על המוגמר בהוצאת ספרו "עדי אברהם" לאור. [את הספר ניתן לרכוש אצל המחבר שליט"א ברח' קויפמן 23 ירושלים 0533102404] ויה"ר שיזכה המחבר שליט"א להמשיך ולזכות את כלל ישראל בשמירת קדושת בית הכנסת ובהוצאת ספרים רבים לתועלת כלל ישראל, אמן.

בשורה טובה לעולם התורה בהוצאת הספר החשוב "עדי אברהם" על הלכות בית הכנסת מאת ידידנו הגאון רבי אברהם קורצטג שליט"א ר"מ ישיבת הרב מן ההר.

המחבר שליט"א כבר כמה שנים בס"ד מזכה בשיעוריו ורשימותיו את כלל ישראל בנידונים הלכתיים המזדמנים בעיני ביהכ"נ, המחבר התחיל במסירת שיעורים קבועים לאחר תפילת מוסף דשב"ק בביהכ"נ 'זכרון אברהם' רמות, ובס"ד זכה המחבר להעלות את חידושי ע"ג הכתב וכן בגליוניו במדור 'בירורי הלכה', ויש לצייץ שפעמים רבות מ"ר הגר"מ לובין שליט"א (אשר עובר על ה"בירורי הלכה" טרם הכנסתם לגליון) מביע קורת רוח מדיקנות המחבר ומאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא המבוארת בטוב טעם, ובכן זכה המחבר

סיפור השבוע

ישכר דוב שליט"א אבד"ק בעלזא פרשת אמור תרס"ט, אחר שגמרתי הקדמה ראשונה והספר עד נז' מאמרים. אמר לי, אשר יתן לי עוד ב' מאמרים לכתוב בהם, מלקוטי תורה מהקדוש ר' מאטילע טשערנאבלער ז"ע.

והנה חלק מן המאמר שהוסיף בהוראת מרן מהר"ד ז"ע:

"מה מאוד ראוי כל אחד ליבוש ולפחוד, בבואו לבית הכנסת או לבית המדרש - שהם נקראים מקדש מעט. ולהכניס תחילה מורא מקדש בלבן, כמאמר הכתוב וממקדשי תיראו. ואח"כ ליכנס אל הקודש פנימה, לירא ולפחד מאימת מלך מלכי המלכים הקב"ה. ולא לדבר מעת בואו עד צאתו שום דבר בטל. ובשעת התפילה אסור אפילו דיבור תורה, דהיינו ללמוד. כי מצוה להתפלל ביחד כמאמר הכתוב ברב עם הדרת מלך - מלכו של עולם. אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו בזה ובבא, בגשמיות וברוחניות. ונזכה לביאת המשיח במהרה בימינו. אמן." (ליקוטי תורה, ומקדשי תיראו)

מעשה רב סיפר הרה"ח ר' יהושע ברפוס ז"ל מבעלזא (שנקרא ר' יהושע ר' שלום פוילשער'ס): בבית המדרש הקדוש בבעלזא, היו מתפללים גם מתושבי העיר. שבת אחת ישבו אנשים מבני העיר בחלק האחורי של בית המדרש, ושווחו באמצע קריאת התורה שלח מרן מה"ר ישכר דוב ז"ע את המשמש הרה"ח ר' משה איסר ז"ל שילך להשתיקם, ולא עלתה בידו. ירד מרן מהר"ד ז"ע בעצמו מן הבימה, הוריד את הגארטל והלך אליהם, וצעק: "מי שרוצה לדבר אין לו מה לחפש בבית המדרש שלי, אם הוא רוצה לדבר יצא לרחוב!" ובלשון קדשו: ווער עס וויל רעדן האט נישט וואס צו זוכן אין מיין בית המדרש, זאל ער ארויסגיין אין גאס אויב ער וויל רעדן!" ומיד השתרר שקט מוחלט.

בספר הפנים - שהוא ליקוט מן הספרים הקדושים בענין זהירות דיבור בבית המדרש בכלל ובעת התפילה בפרט. מציין שם הבעל מחבר בתחילת הקדמה בדבר נפלא: הייתי בצל קדשו [אדמו"ר הגאון הקדוש שר התורה מוה"ר

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דחרי זצ"ל

פרשת חיי שרה

מעריב החיזוק

מאת הרב שמעון פרג שליט"א

אנו עומדים בפרשת העקידה של יצחק ובדאי צ"ע מדוע אברהם אבינו היה צריך שלושה ימים מזמן הציווי עד העקידה, וידוע דברי הרמב"ן שכתב שיציאת אברהם אבינו היה מבאר שבע ושם היה משכנו, ומבאר שבע עד ירושלים יש ג' ימים, והרמב"ן לשטתו ס"ל שמיתת שרה לא היה סמוך לעקידה, והוכחתו ממה שכתוב בתורה שמיתת שרה היה בקרית ארבע ואיך שרה הגיעה לחברון אם גרו בבאר שבע עיי"ש בארוכה, אבל אם נאמר שיצאה אברהם אבינו מחברון קשה מ"ט היה צריך ג' ימים, וכתב אא"ז הגאון ר' אייזיק חבר בתו"ד שכל מטרת העקידה היה כדי להכין את עמ"י ליום השלישי שהוא בנין הבית השלישי וזה מה שאומר הנביא הושע לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו, יך ויחבשנו יחיינו מיומים, ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו שזה יום השלישי שבו אברהם אבינו הגיע להר המוריה כדי לעקוד את יצחק, וזה רמז לבנין הבית השלישי ולתחית המתים, וכתב עוד שמה שאומר הנביא כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו זה מוסר השכל לדור הגלות שעוברים עם ישראל צרות משונות וגדולות והרבה אנשים חיים ביאוש מחמת רוב השנים שיותר מאלפים שנה סובלים יסורים, ובפרט בדור האחרון שחבלי משיח מתרבים בכל יום ויום, והרבה אנשים מרוב יסורי הגלות קשה להם ללמוד תורה מרוב שהם סובלים מיסורי נפש וגוף, וע"ז אומר הנביא לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו, שכל היסורים זה רפואה וחבישה וכמו שרופא נותן סמים חריפים לרפואה שזה מחליש את האדם כך כל הנסיונות שעוברים אף שמחלישים אותנו מ"מ הכל זה רפואה לפני יום השלישי שהוא בנין הבית השלישי.

בודאי שאנו עומדים בנסיון של אברהם אבינו בעקידת יצחק ושואלים איך אברהם עמד בנסיון העקידה הרי אם יצחק היה נעקד לא היה המשך לעמ"י כמו שידוע קושית הגר"א מה הטעם שבנסיון המילה נתיעץ אברהם אבינו עם ממרא, לפיכך וירא ה' אל אברהם היה בממרא, וכתב הגר"א שהטעם שנתייעץ הוא משום שכל החיזוק שחיזק את אומות העולם היה לא לשחוט את הבנים לע"ז, לפיכך נתייעץ על הברית מילה עם ממרא כדי לבחון

דברי הנביא הושע,
לכו ונשובה אל ה' לפי
מה שראיתי בכתבי
אא"ז ר' יצחק אייזיק
חבר

יבואר עוד דברי
הפרקי דר"א שכתב
שע"י עקידת יצחק
נתחדש תחית המתים

המשך דברי הפרקי
דר"א:

אם יש כאן היפך מהחיזוק שחזק, וא"כ צ"ע אם יצחק היה נעקד איך אברהם אבינו היה מתמודד עם אומות העולם, והנראה לומר שיעוין בפרקי דר"א שבזמן עקידת יצחק פרחו נשמתו של יצחק וחזרה אליו והיה כאן תחית המתים, ולכן יצחק אמר ברוך אתה ה' מחיה המתים, ובודאי שאם יצחק היה נעקד היה אברהם אבינו מחזק את ענין תחית המתים, כמו שרואים שהפטרה של פרשת וירא זה על אלישע שהחיה את הילד שזה המשך של תחית המתים שנתחדש בימי יצחק, ובודאי שמתבוננים בעקידת יצחק שכפשוטו זה נסיון של שחיטת יצחק אבל כשמעיינים בכל הספרים רואים שמטרת הקב"ה בעקידה להפוך את יצחק לקרבן עולה כמו שמבואר שמקום העקידה היה במקום המקדש, והיה במזבח וידוע מה שאמר מרן הגר"ח סלוביציץ זצ"ל שאברהם אבינו נצטוו רק להקדיש את יצחק לעולה ולא נצטוו על השחיטה כמו שמבואר ברש"י באל תשלח ידך אל הנער, וכתב שאם יצחק הוקדש לעולה כבר צריך לשחוט אותו כמו קרבן וידוע שיש קרבן עולה ויש קרבן שלמים וההבדל שבעולה זה כולו לקב"ה ושלמים יש אכילת בעלים והקב"ה לקח את יצחק, אביהם של כל ישראל והכניס אותו לחפצא קרבן עולה שכולו לשם כדי שעמ"י בכל הדורות שעוברים נסיונות קשים ומרים וממשיכים את התורה והמצוות, ומוסרים את הנפש כדי לקיים את התורה שהכל בא מכוחם של האבות הק' ובתוכם יצחק שהגיע למצב של עולה, שכולו מסירות נפש לה' וזה בודאי מחזק אותנו שעמ"י נמצא בצרה ובשביה ע"י בני ישמעל, צריך להתחזק מדברי הפרקי דר"א שכתב שכל השם ישמעאל זה לחזק שכל ההצלה יבוא ע"י ריבוי תפילה כמו שאמר דוד המלך בתהילים שישמע אל ויענם, ע"י נאקת וצעקת בני ישראל הקב"ה יענם, ובודאי שבזמן התפילה מתפללים פרק צ"א יושב בסתר עליון שידוע מה שכתב הגר"א את המשל הידוע בבן המלך שהפקיד המלך שומרים עליו בגלוי אבל אחרי שחטא הבן צוה המלך לשומרים שישמרוהו במקום סתר שלא יראה הבן את השומרים וזה יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן, שצריך להתחזק שאפילו בזמן הסתר פנים שח"ו חושבים אנשים שהקב"ה עזב אותנו ומי שיש לו אפילו מקצת אמונה ובטחון רואה בחוש את יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן כמה שמירה הקב"ה שומר עלינו, וזה שאומרים במעריב שומר עמו ישראל לעד, שאפילו בזמן הסתר יש שמירה מלמעלה ויה"ר שיתקיים בנו מה שאומרים במעריב בליל ש"ק הפורש סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ועל ירושלים, ונזכה להרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת.

לזכות ידידינו הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הם בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון לח

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

הנחת תפילין

אין לך גדול ככל מלות עשה שבתורה יותר ממלות תפילין שהוקשה כל התורה כולה לתפילין (קידושין לה, ב) שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך, הרא"ש ז"ל במנחות (סי' כ"ח)

מצות תפילין
חלק א'

חשון
תשפ"ד

מסורת המצוה | הרב דוד וועקסלר שליט"א מח"ס אני לדודי

יומם ולילה, אמרו ישראל לפני הקב"ה, רבון העולמים, וכי אנו יכולין להגות יומם ולילה, אמר להם הקב"ה, בני, היו נותנים תפילין על ראשיכם ועל זרועותיכם, ואני מעלה עליכם כאלו אתם הוגים בתורה יומם ולילה, שנאמר והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך. [וע' באור שמח הל' ת"ת פ"א מש"כ בהל'].

עדות שהשכינה שורה בישראל

כתב הטור "ונקראים תפילין לשון פלילה שהן אות ועדות לכל רואינו שהשכינה שורה עלינו דכתיב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ודרשין אלו תפילין שבראש. והכד הקמח לרבינו בחיי האריך בענין זה וז"ל "דעת רז"ל שהשכינה דבקה בישראל צריכה לפעולה והיא מצות התפילין, כי מצות התפילין אות היא שהשכינה דבקה עמנו ושהיא מקפת כל הקצוות וכו' ולכן נקראו התפילין טוטפות שהוא לשון פאר ותכשיט וזה להורות שאנו עם מקבלי התורה מתפארים בשכינה שבה תפארתנו, כענין שכתוב (תהלים פט) כי תפארת עזמו אתה".

תפילין של הקב"ה

ממשיך הכד הקמח - "והשכינה גם כן מתפארת בנו כענין שכתוב (ישעי' מט) ישראל אשר בך אתפאר, וכדי להודיע על גודל הפלגת הדבקות הוצרכו חכמי האמת לומר שהקב"ה מניח תפילין, ילמדו דעת את העם כי כשם שאנו עמו וצאן מרעיתו מתפארים בו בסיפור יחודו ונפלאותיו ומופתיו שעשה עמנו במצרים, כן הוא ית' מתפאר בנו ומספר יחודנו שאנחנו גוי אחד בארץ מיוחד לחלקו, והוא שדרשו בפרק קמא דברכות (דף ו) בתפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו (דה"א יז) ומי כעמך ישראל גוי אחד, ומקשי שם ומי משתבח הקב"ה בשבחייהו דישאל אין דכתיב (דברים כח) את ה' האמת היום וה' האמריך היום, א"ל הקב"ה לישראל בני אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שני (שם ו) שמע ישראל ה' אלקינו גוי, אף אני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שני (דה"א יז) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. נמצאת למד כי כונת התפילין בנו גם בהקב"ה הכל ענין אחד ורמוז, אי כי בנו הם אות על יחודו ובהקב"ה הם אות על יחודנו שהוא יתברך מתאחד עמנו גם אנחנו עמו וצאן מרעיתו, ואם כן פעולת מצות התפילין כדי לאמת הדעת ההיא שהשכינה דבקה בישראל, ולכן תמצא במצות התפילין רמז לשכינה והוא הש"ש שאמרו עליה חכמי האמת ש"ן של תפילין הלכה למשה מסיני וכו'".

קלני מראשי קלני מזרועי

ענין זה שתפילין מורה על דביקות השכינה בישראל, ע' בנפש החיים (ש"ב פ"א) בהגה"ה שהאריך בזה, והוסיף לבאר המשנה (פ"ו דסנהדרין) אר"מ בזמן שהאדם מצטער שכינה מה הלשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, וביאר הנפש החיים ד'קלני מראשי קלני מזרועי הם תפילין ש"ר ותש"י, כי ארז"ל (ברכות ו ע"א) שהקב"ה מניח תפילין וכו'. וע' זוהר בשלח (סי' ריש ע"ב), לכן כשאדם מצטער ואז אין ההתקשרות וההתדבקות כביכול בין האדם לבניו ית' שמו בשלימותו כראוי, הוא ענין קלני מראשי קלני מזרועי שהם מקומות התפילין ששם היה ראוי להיות ההתדבקות הקדושה".

תפילין סופו לקיים כל התורה, לפי שהוא מקבל עליו על מלכות שמים במצוה זו, ומתוך כך תבוא בלבו יראת שמים לבלתי יחטא שנאמר והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך, ואמרו רבותינו ז"ל (ברכות טו א) המניח תפילין וקרא קריאת שמע זו היא קבלת על מלכות שמים שלמה, והעולם כלו נברא לקבל עליהם על מלכות שמים, עכ"ל. מבואר מדבריו, דמצות תפילין בעצמה הוא קבלת עול מלכות שמים, [וכן בשע"ת (שער ג' אות כ"ב) כתב דתפילין ומוזזה מכלל קבלת עול מלכות שמים הן כי ע"כ נכתבה בפרשת שמע ישראל]. ומי שמקיים המצוה בכונה הראויה תבוא בלבו יראת שמים שיגרום לו שלא יחטא, וזהו כונת הקרא והיה לך לאות וכו' למען תהיה תורת ה' בפיך, היינו שע"ז יבוא האדם לקיום כל המצות כראוי.

וכע"ז מבואר בהרמב"ן [שהבאנו לעיל] "שתכתוב על ירך ועל בין עיניך יציאת מצרים ותזכור אותה תמיד, למען שתהיה תורת ה' בפיך לשמור מצותיו ותורותיו". היינו שע"ז שתזכור יציאת מצרים שמורה על יחוד הבורא, וישעבד עצמו להקב"ה, זה מביא את האדם לקיום המצות. וזהו שמסיק הרמב"ן כי הוא ארדוניץ הפודק מבית עבדים, והיינו שהיה יציאה מיעבדי פרעה ונעשו יעבדי ה', (כמבואר בהרמב"ן בפי' יתרו עה"פ ימית עבדים).

ולפי"ז משי"כ הבי"ח דהא דכתיב "למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים", צריך לכוון על ענינה, צ"ל דכונתו לכוון על סיפיה דקרא כי ביד חזקה הוציאך וכו', וזה מביא ממילא שיהיה תורת ה' בפיך. [ויש להוסיף, דהבי"ח מצדד (סי' ל"ח) דתורת ה' בפיך קאי על ד' פרשיות אלו ולא על כה"ת כולה, ולפי"ז בודאי אתיש, נדוסח הכוונה הוא על עניני ד' פרשיות אלו].

העוסק בתורה פטור מן התפילין

ובא וראה חידוש עד היכן הדברים מגיעין, דאיתא בהשו"ע (סי' ל"ח סעי' י) דהעוסק בתורה א"צ להפסיק להניח תפילין, וע' במשנ"ב שם [סי' ל"ד] "ואף על גב שמהוייב להפסיק מת"ת כדי לקיים כל המצות שחיובו עליו כדאיתא ביו"ד סימן ר"מ, שאני מצות תפילין שעיקר תועלתה הוא לתורה כדכתיב ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך ע"כ".

ולמעשה כתב המ"ב בשם הגר"א דאינו אלא למי שתורתו אומנותו כרשב"י וחבורי, אבל כגון אנו צריכין להפסיק אף לתפילין.

המניח תפילין כאילו אתה הוגה בתורה

אולם מצינו עוד מהלך בד"ן זה בביאור הגר"א שם שמבואר דהטעם הוא משום דעיקר מצותה יש בה מעלת לימוד התורה, וז"ל "מכילתא פ' בא למען תהיה תורת ה' בפיך מכאן אמרו כל המניח תפילין כאילו קרא בתורה וכל הקורא בתורה פטור מתפילין והביאו תוס' ברי"ז א' ד"ה קרקפתא". וע"ע במסכת תפילין [ה"כ] "כך היה רבי אליעזר אומר גדולה היא מצות תפילין, שכן אמר הקדוש ברוך הוא לישראל והגית בו

לאות' על ירך

תפילין של יד מקרי יאות, ושל ראש נקרא זכרון וטוטפת. ופי' הרשב"ם עה"ת הענין של "לאות על ירך" - לפי עומק פשוטו, יהיה לך לזכרון תמיד כאלו כתוב על ירך, כעין שימני כחותם על לבך. וכע"ז כתב הרשב"א (חי' אגדות ברכות ו) "ונצטוו להניח צורתו כנגד הלב לרמוז על היות אהבת השם ויחודו וזכרון מופתיו כחותם על זרוענו". וב' לשונות אלו, הוא מלשון הפסוק בשיר השירים (חי' ו) "שימני כחותם על-לבך, כחותם על-זרועך", ובמד"ר שם דרשו על תפילין של יד.

וע' רש"י בעירובין (צו). "שהאות הוא להכיר שאנו מחזיקים בתורתו של הקב"ה".

ולטוטפות' בין עיניך

בביאור מלת "טוטפת" מצינו כמה ביאורים. רש"י (שמות פ"ג פט"ז) הביא ב' פשוטים: א] "על שם שהם ארבעה בתים קרוין טטפת, טט בכתפי שמים, פת באפריקי שמים", [ומהא דרשין דבעינן ד' בתים]. ב] מנחם חברו עם (יחזקאל כא) והטף אל דרום (מכ"ה ב) אל תטיפו לשון דבור, כמו ולזכרון בין עיניך האמורה בפרשה ראשונה, שהוראה אותם קשורים בין העינים יזכור הנס וידבר בו". ג] אמנם הרמב"ן שם פליג ופי' ז"ל אבל רבותינו יקראו הדבר המונח בראש "טוטפות" כמו שאמרו (שבת נז:) לא בטוטפת ולא בסנבטין, ואמר רבי אבהו (שם) אי זהו טוטפת המקפת מאן לאון. והיינו תכשיט שאשה לובשת על ראשה. וכן כת' הרשב"ם שם וז"ל "כעין תכשיט ורביד זהב שרגילין ליתן על המצח לנוי". וכ"כ התוס' במנחות (לד') שהוא כליאל שמקפת כל המצח. וכן כת' להדיא הרשב"א ברכות דף ו' וז"ל דע כי התפילין קרא הכתוב טוטפות, ולשון טוטפות תכשיט ונוי המונח לתפארת וכו' להיות גם כן יתברך תפארתנו ולעטר מצותיו ויחודו עטרת לראשנו בעליון המקומות. ד] ובתוס' במנחות (שם) הביא עוד מהלך "שנקראו טוטפות על שם שהם בראש בין העינים לשון הבטה כמו (מגילה דף יד) שפיל ואזיל בר אווזא ועיניהו מטייפין, וכן צ"ל לשון הבטה על שם שהוא למעלה מבין שתי ריסי עיניו".

יסוד מצות תפילין - קבלת עול מלכות שמים

תכלית מצות תפילין הוא "למען תהיה תורת ה' בפיך" (שמות י"ג ט). וכתב הבי"ח (סי' ח) דזה אחד מג' מקומות שהזכיר הטור לכוון ענין המצוה, והטעם דבכ"מ דכתיב 'למען', עיקר קיום המצוה תלוי בכונת המצוה והכא כתיב למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאך וכו', עכ"ת. ויש להעיר, דבדברי הטור לא הוזכר לכוון הענין של 'למען תורת ה' בפיך' כלל, וכן השו"ע (סי' כ"ה סעי' ה) הביא אריכות גדול בשם רבנו יונה בברכות (ח) לכוון בשעת הנחת התפילין על ענין יחוד הבורא ושיעבוד המוח והלב להקב"ה, ולא הוזכר ענין של "למען תהיה תורת ה' בפיך" כלל.

אמנם הפתרון בזה מבואר בדברי רבנו יונה בעצמו באגרת התשובה (ש"נ סק"ג) שכת' וז"ל "והמקיים מצות

ד] ומצינו ששתי מצוות אלו יש בהם רמז מהפסוק על מה הקב"ה למשמיעה "וראיתי את אחורי" (שמות ל"ג ב'). אמרו חז"ל על תפילין של הקב"ה (ברכות ז'): "וראית את אחורי" מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין. ולענין לולב הביא הס"ז [ס' תרנ"א] הביא בשם התולעת יעקב הדשדשה יש להיות כלפי פנים דהרי כתיב וראיתי את אחורי ופניו לא יראו, וזה נאמר על הקב"ה בעצמו. [ומקום הקשר של תפילין הוא בתחילת השדרה].

תפילה כהלכתה

הרב אלחנן ברונר שליט"א בעמ"ס נתיבות הברכה

דיני הברכות על הנחת תפילין

להפסיק בשתיקה אם שוהא הרבה שלא לצורך אפילו לא הסיח דעתו. ואפי' לזמזום בעיניו ולקרוץ באצבעותיו בין התשי" ובין התשי"ג כ"כ יש לזהר לכתחילה". וכתב עוד (סקל"ב), על הדין דאם הפסיק יחזור ויברך "ונכון שימשמש או בשל יד להזיזו ממקומו ויחזק הקשר ובוזה תחזור ברכת להניח גם על השי" ודומה כאלו הניח עתה השי" והשי" תכופים זה לזה, ואם בירך בלא משמוש ימשמש אחר הברכה". וכ"ז לצאת ידי דעת הבעה"מ, וכתב בשעה"צ שהארצה"ח האריך וחיזק שיטת הרז"ה. ולענין עניית קדיש וקדושה, הביא המ"ב (סקל"ו) מהארצה"ח, דאפילו להבעה"מ יש להקל לענות לכתחילה ואח"כ להזיז התפילין, כיון דליכא חשש ברכה לבטלה.

ולפי דעת הבעה"מ, הטעם דסח חוזר ומברך להניח אינו משום דקאי על הראש, אלא משום דצריך לחזור ולמשמש בהשל יד, ולעולם להניח קאי על שי" ועל מצות קאי על שי", אבל לדעת הרא"ש ברכת להניח קאי על שי" ושי", ולפיכך אם הפסיק צריך לחזור ולברך להניח בשביל השי", כמש"כ (הל' תפילין סי' י"ד) "ואי"ת ברכת להניח שביד על של יד פוטר של ראש א"כ יברך נמי להניח כשהוא מניח של ראש לבדו ולמה תיקנו ברכה אחרת, אלא מסתבר שעיקר תיקון הברכות כך היתה בתחילת הנחתם תיקנו לברך להניח וקאי נמי על של ראש. וכשמניח של ראש מברך נמי על מצות שזו היא גמר המצוה".

וצ"ב סברא זו של 'גמר מצוה', וע' בפרישה שמציין בזה לשון התוס' בברכות (ס:) שהוסיף מילים, וז"ל 'דעל של ראש שהיא גמר מצוה ועיקר דיש בה ד' בתים ושי"ן מברך על מצות'. וכע"ז כתב רבינו מנוח (פ"ד ה"ד). והיראים (סי' שצט) חילקו לכ' טעמים.

ג] דברי ספר התרומות הסמ"ג והסמ"ק

כתב הטור (סי' כ"ו) דהיכא דאין לו אלא תפילין ש"ר, יש לברך ב' ברכות, אבל אין לו אלא שי" מברך רק 'להניח'.

אמנם הביא הב"י דהסמ"ג (עשין כב ק"ה ע"ג) וסמ"ק (סי' קנ"ג) וספר התרומה (סי' רי"ג ד"ה משפט הברכות) סוברים דכשאין לו אלא של יד נמי מברך עליה שתי ברכות. וכפשוטו הביאור הוא משום דב' ברכות קאי בין על של יד בין על של ראש. וכ"כ המהר"י הלוי (אחי הט"ז) בתשובה (המובאת בט"ז סק"ו) וז"ל (בקצרה) 'תפילין של יד ושל ראש שני מצוות הן, ואינן מעכבות זו את זו, כדתנן בריש פ' התכלת (מנחות ל"ח א) וכו' אלא מפני שהיה ראוי לברך על כל אחת מהן שתי ברכות ציוו חז"ל (שם ל"ו א) לתכפן זו לזו ולברך על שתיהם שתי הברכות כדי שתעלה ברכת להניח על של יד וגם על של ראש וגם ברכת על מצות תעלה על שתיהן וכו', וכן מצאתי בהדיא במדרש תנחומא סוף פרשת המשך בעמוד ד'

ב. שיטת ר"ת דלעולם מברך 'על מצות' על של ראש, ואם סח ביניהם חוזר ומברך על התשי"ר ב' ברכות. והיינו דסבר דהברכה של להניח כוללת בין תשי" ובין תשי"ר, אלא שעל התשי"ר יש עוד ברכה על מצות, ולכך אם סח ביניהם צריך לחזור ולברך על התשי"ר גם להניח.

ויש ג' דרכים בדעת ר"ת, ויש בזה נפק"מ להלכה, ותלוי בביאור דברי המשך הגמ' שם "תנא סח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו וחוזר עליה מערכי המלחמה".

א] דברי הרי"ף והרא"ש

הרי"ף ב"ר"ה לומד מכאן לתקיעת שופר דאין להפסיק באמצע התקיעות. ומבואר שהוא דין בכל המצות דאסור להפסיק באמצע המצוה. וכתב הרא"ש (הל' תפילין הל' ט"ו) דאם הפסיק לענות קדושה ואמן, נהי דאין העבירה גדולה כ"כ לחזור עליה מעורכי המלחמה, מ"מ איכא איסורא שגורם לברך ברכה שאינה צריכה. ומבואר דיש ב' איסורים, א' מצד הפסק באמצע המצוה, ומצד זה זה מותר להפסיק לקדיש וקדושה. ויש עוד איסור של גורם ברכה שאינה צריכה. וכן פסק השו"ע (סע' י') אם שמע קדיש או קדושה בין תפלה של יד לתפלה של ראש, לא יפסיק לענות עמהם אלא שותק ושומע ומכוין למה שאומרים. וכתב המג"א ואם פסק וענה חוזר ומברך, ומ"מ משמע דהמניח בחול המועד בלא ברכה רשאי לענות דליכא איסורא בזה אלא משום שגורם ברכה.

ב] דברי הבעל המאור

הבעה"מ השיג על הרי"ף, וכתב "והיה תפילין אין לה שום ענין בכאן ואין לנו כיוצא בה בכל הברכות ובכל המצות, דדוקא הכא בעינן הויה אחת". ומבואר דדוקא לענין תפילין יש איסור הפסק, דע"ז עושהו לב' מצות וכמש"כ הריטב"א, ורק ע"י מה שמחברו יחד עושהו למצוה אחת, אבל בתקיעת השופר דהוי מצוה אחת, אין איסור להפסיק באמצע, כיון דבכל אופן הוי מצוה אחת. ולפי"ז כתב הבעה"מ "לפיכך חוזר ומברך ברכה של תפלה של יד וממשמש בתפלה של יד ומחזק את הקשר. ועוד מברך ברכה שניה על של ראש ותוכף שתי מצות זו לזו". והריטב"א ב"ר"ה (לד') הוסיף דאע"ג שהם שתי מצוות ואין מעכבות זו את זו, מ"מ בודאי כשמניחן שתייהן מצוה אחת, ולכך אמרו כל זמן שמניחן שתייהן יהו בין עיניו שתיים וכו'. ולדברי הבעה"מ, הא דאמרין סח מברך שתיים, אינו רק חוזר לברך, אלא מתחילה ממשמש עוד פעם כדי לתקן ההפסק, ושוב הוי הכל הוי אחת.

וכתב הלבוש דלדעת הבעה"מ לא יהיה היסח הדעת והפלת דברים ביניהם. ומה"ט אין להפסיק אפילו לקדיש וקדושה. וכתב הא"ר דגם בחוה"מ אין לענות לקדיש וקדושה. והמ"ב (סקכ"ט) חושש לדעה זו לכתחילה, וז"ל "ולכתחילה אסור אפי'

איתא בגמ' מנחות (לו). "אמר רב חסדא, סח בין תפילה לתפילה חוזר ומברך. סח אין, לא סח לא, והא שלח רב חייא בריה דרב הונא משמיה דר' יוחנן, על תפילה של יד, אומר, ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין. על תפילין של ראש, אומר, ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין. אביי ורבא דאמרי תרויהו, לא סח מברך אחת, סח מברך שתיים".

דרכו של רש"י והרמב"ם

ונחלקו הראשונים בביאור הגמ', א. שיטת רש"י והרי"ף והרמב"ם, דאם לא סח בין תשי" לתשי"ר, מברך רק ברכה אחת על התשי" ועל התשי"ר, משום שהברכה להניח תפילין כוללת בין תשי" ובין תשי"ר. ואם סח מברך ב' ברכות, והיינו מה שבירך על של יד להניח, ומה שמברך על של ראש על מצות, ומשום דכיון שהפסיק בשתייהן בין ברכת להניח להנחת התפילין של ראש, צריך לברך ברכה מיוחדת 'על מצות' לשל ראש.

והק' התוס' (ברכות ס:) דדוחק לומר דלא הוצרכו שתי ברכות דלהניח ועל מצות אלא כשסח ועבר עבירה. וכונתו להמשך דברי הגמ' "תנא סח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו וחוזר עליה מערכי המלחמה". וכפשוטו העבירה הוא מה שהפסיק ביניהם. אולם כתב הארצות החיים דרש"י לדרכו לקי"מ, דרש"י לומד פשט מחודש, דהעבירה הוא רק אם לא חזר ומברך ברכה מיוחדת לשי"ר, אבל אם בירך על של ראש ליכא עבירה כלל. ולפי"ז שפיר י"ל דתיקנו ברכה מיוחדת לשי"ר כשמניח בעצמו, אלא דאמרו דאם הניחם שניהם ביחד הרי פוטר ברכת ש"ר ע"י ברכת להניח. [אולם כ"ז לא עולה ארוכה לתרץ דעת הרמב"ם דכתב דהעבירה הוא מה שהפסיק].

והנה בדעת רש"י דס"ל דאם לא הפסיק אינו מברך ברכה אחת, לפי"ז י"ל דס"ל דמצות דשי"ר וש"ר הכל מצוה אחת היא וכדעת הבה"ג דמונה למצוה אחת. אמנם מדברי הראשונים מתבאר דאף אם תשי" ותשי"ר הם ב' מצות, מ"מ י"ל דמברכים עליהם רק ברכה אחת. דהא הרי"ף (ר"ה יא) הוכיח דב' מצות הן מהא דאמרי' דתשי" אינה מעכבת תשי"ר, ואפ"ה פסק כדעת רש"י שמברכים רק ברכה אחת [וכמו שלמד בדבריו הב"ן]. וכן מוכח מהרמב"ם (סה"מ עשה י"ב י"ג) שמונה את מצות תפילין כב' מצות, ואפ"ה פסק (הל' תפילין פ"ד ה"ה) כדעת רש"י שמברכים עליהם ברכה אחת. וכ"כ להדיא הרא"ש (פסחים פ"א סי' י') והאבודרהם (ברכת המצות) בדעת רש"י דהו"ב ב' מצות, ואפ"ה מברכים רק ברכה אחת בלא סח.

ובשו"ת הרמב"ם (סי' רפח) ביאר וז"ל "ואמרתם אמאי מברך אחת והם שתי מצות. אע"פ ששתי מצות הן ואינן מעכבות זו את זו הו"א וננין שתי המצות ענין אחד הוא מברך אחת שענין שתיהן הזכרון".*

דרכו של רבנו תם

א. אולם בביאור הגר"א תמה על ר"ת מתוספתא דמברך ברכה אחת על כמה מצות, דאם הפרש תרומות ומעשרות בזמן אחד, מברך על תרומות ומעשרות, והוא להיפך מקושי הרמב"ם. וע"ש בשו"ת הרמב"ם דמחלק בין תפילין לשבע ברכות דמחלקין לכמה ברכות משום דאין עניניהם שוה. וצ"ל דתרו"מ חשוב ענין אחד, וצ"ב בכ"ז, וע' בארצה"ח משי"ב בדברי הגר"א.

ב. והר"ן השיג על הרי"ף דלא מצינו איסור כזה, אלא הכל הוא משום גורם ברכה שאינה צריכה.

ג. ותמחו האחרונים (הבי"ח והפרישה) דהטור בעצמו (סי' כ"ה) הביא דברי אביי ויראית לא"א ז"ל שמיד אחר שקשר של יד על הזרוע היה מניח של ראש קודם שהיה כורך הרצועה סביב זרועו שהיה אומר כיון שברכה שניה חוזרת גם על של יד ומטעם זה אין להפסיק ביניהם יש למעט ההפסק בכל מה שיוכל והכריכה סביב הזרוע אינה מן המצוה הילכך טוב לאחר אותה עד לאחר

פניני המצוה הקדמת השל יד לשל ראש

חכמת האדם תלוי בטהרת הלב

ג] ויש להוסיף בזה, דהנה כתב המהרש"א (סוף מכות) דהא דאמרו חז"ל דרמ"ח אברים הם כנגד רמ"ח מצות עשה, דמצות אמונה הוא כנגד הלב, ויש לבאר ע"פ דברים ידועים מר' אלהן בביאור החז"ל אחרי לבבכם זו מינות, דלא שייך להיות מאמין בלא הלב, ומי שרודף אחר התאוות לא יועיל לו כל חכמתו להיות מאמין בהקב"ה, דרפידת התאוה מעורר עיני השכל לראות אור האמת, ולכן היו כמה פולוספיים שהיו מהחכמים הגדולים שכפרו בהקב"ה. ובשו"ע נפסק דהכוונה של ש"י הוא לישעבד הלב שהוא עיקר התאוות והמחשבות, וש"ר הוא כנגד המוח שהוא מקום השכל. ומבואר דהזכרת השגחת הקב"ה צריך לעורר שעבוד הלב ומיעוט התאוות.

ולפי"ז יבואר היטיב, דלא רק שיש קדימה לשל יד, אלא השל ראש תלוי בשל יד, וממילא צריך להקדים השל יד, לא מצד דין קדימה בעצם, אלא לקבוע דעיקר הנחת השל ראש הוא אחרי שכבר יש השתעבדות הלב, ולא מצי קיים הראש בפנ"ע. וזהו מה שאמר הבע"מ דצורת מצות תפילין הוא להניח השל ראש באותה הווה של השל יד כדי לתכופ הדיעה בהראש להלב, דהכל תלוי בלב.

השפעת אור התפילין הוא מלמעלה למטה

ונסיים, דמה שמתחילים בתפילין של יד ואח"כ השל ראש, כ"ז הוא מצד העבודה מצדנו, אבל ההשפעה של אורו יתברך היורד על האדם מתחיל מן הראש ומתפשט משם ללבו, וכמש"כ הרמח"ל בדרך ה' "וצוה הבורא יתברך שימשך האור על הראש תחילה ע"י תפלה של ראש, ויתקן בו המוח והנשמה שבו, ואח"כ יתפשט אח"כ על הלב ע"י תפלה של יד שכנגדו, ויתקן בו גם הוא".

לדינא

דעת המחבר דרש"י ובהרמב"ם, ודעת הרמ"א דפשט המנהג בבני אשכנז כר"ת, וטוב לומר תמיד אחר ברכת על מצות - "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". וביאר המ"ב (סק"א) דהוא משום חשש ספק ברכה לבטלה [כמש"כ בסמ"ק ר"ן], ולא שהוא ספק גמור דא"כ איך יברך מספק ברכה לבטלה ויסמוך על שיאמר בשכמל"ו אלא דאנן בני אשכנז סבירא לן להלכה כדעת ר"ת רק לרווחא דמילתא להוציא עצמינו מידי כל פקפוק נוהגין לומר בשכמל"ו. והוסיף המ"ב, "ויזהר מאוד שלא לומר ברוך שם רק אחר שיהדק הש"ר על ראשו כראוי דאל"כ יהיה הפסק בין הברכה להנחה ויהיה ברכה זו לבטלה בודאי וצריך לחזור ולברך והעולם נכשלין בזה".

הטעם של הקדמת תפילין של יד, וז"ל "להורות כי ראשית השכל ושרשו שהוא בלב מאתו יתברך, ושהוא יתברך יסוד הכל וממנו ישאבו כל השכלים שהוא שורש הכל. ושל ראש במקום שהמוח רופס, לרמוז שהמוח שהוא מקום קיבול השכל, ושהוא מתפשט אליו מן הלב - מאתו יתברך, ושהוא שרש להתחלה ולהתפשטות, ואפשר דמה"ט אמרין במנחות כשהוא מניח מניח של יד ואחר כך מניח של ראש.

מתחילה צריך לכבוש אויב הפנימי שהוא בלב

ב] המלבי"ם (סוף פרשת בא) ביאר באופ"א ע"פ מה שאמרו במדרש שה"ש (פ"ד) בענין מלחמת מדין עה"פ "ולא נפקד ממנו איש" - רבי הונא אמר שלא הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד, שאלו הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד לא היה משה משבחן ולא היו עולין משם בשלום, הוי אומר שהיו צדיקים ביותר, שכולם מתאימות". מבואר מזה דמשום הקפדה על דין זה זכו להינצל מהמלחמה ולעלות ממנה בלי להכשיל בעריות, וכמבואר בהמשך דברי המדרש ע"ש. וע' בהרא"ש (הל' תפילין ס' טו) שכתב דהטעם דעל מצוה זו נאמר שחזור עליה מעורכי המלחמה שעל שם קיום מצות תפילין שתקנו יתקיים באנשי המלחמה "וטרף זרוע אף קדקוד". וביאר המלבי"ם, דהטעם דמצוה זו היה הסגולה להינצל מליכשל ביצרים, "דתפילין ש"י מורה הכנעת התאוות וכבישת היצר קודם לתפש"ר שמורה על המחשבה והעיון, כי כן סדר מלחמת היצר לכבוש את האויב הפנימי ואח"כ ישא למרום עיניו אל קדוש ישראל, ובוה נשאו ראש אנשי המלחמה ולא נפקד מהם איש שהצליחו במלחמת היצר".

על מצות, ואינו מזכיר חיוב הפעולה בפירוש". ולפי"ז אפילו אינו מניח אלא ש"ר, מברך על מצות: אולם רש"י ביאר שינוי לשון הברכות באופ"א, "דשל יד דהוי התחלה מברך להניח ושל ראש דגומר מברך על מצות". וכ"כ הרא"ש והריטב"א ברי"ה. וכתב הריטב"א דלפי"ז היה אפשר לומר שהמניח תפלה של ראש לבדה מברך להניח תפילין שלא תקנו לברך בעל אלא כשמניחן שתיהן שהיא גמר מעשה, אבל כשמניחן בפני עצמה ומתחיל בה מברך בלמ"ד, אלא שמצינו שאין נוסח ברכה משתנה, שהרי ברכת נטילת ידים היא בעל מפני שהנטילה קודמת לה לפעמים כשאין ידיו נקיות ואינו ראוי לברכה עד שיטול ידיו, ואעפ"כ אף כשידיו נקיות ונטול ידיו לאכילה שהברכה קודמת לנטילה מברך ג"כ בעל ואין נוסח הברכה משתנה, וכן דעת רבותי והרב הנזכר נר"ו. עכ"ל.

דברי האבודרהם דהקדמת תפילין של יד לתפילין של ראש מעכב

הביאור הלכה (סי' כ"ה סע' ו' ד"ה ופגע) הביא דעת האבודרהם דאם הניח הש"ר לפני הש"י לא יצא וצריך לחזור ולהניחם כסדר. והוכיח כן מהא דאיתא בתוספתא דמע"ש דכל המצות מעכבין את הוידוי, ובירושלמי שם איתא "אפילו מקדים תפילין של ראש לשל יד". ולמד מזה, דה"ה מי שהקדים קריאת חנוכה לר"ח צריך להפסיק באמצע. ולמעשה, הביא הביה"ל דעת הארצות החיים שחושש לדבריו לדינא, והאריך להשיג עליו, ע"ש.

ומבואר מזה חידוש גדול, דאף דהמצוה מתקיים כמה שהתפילין מונחין עליו, ולא בהמעשה הנחה, אפ"ה יש עיכוב בסדר הנחתן. ובפרי מגדים (סי' כו א"א סק"א) דן בזה משום "כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני". ומצינו כע"ז בדברי הבע"מ שהבאנו בתפילה כהלכתה דהטעם דסח בין תפלה לתפלה עבירה היא בידו אע"פ ששתי מצות הן כיון דכתיב בהו בתפילין של יד ושל ראש והיו לאות על ידך ולזכרון בין עיניך צריך שתהא תכף תפלה של ראש לתפלה של יד כדי שתהא הויה אחת לשתיהן ואם הסיח דעתו והפליג בדברים ביניהם עבירה היא בידו". ומבואר מדבריו דאע"ג דהויה שתי מצות יש ענין מיוחד של "הויה אחת" במעשה הנחתן, וצ"ב ביסוד הדברים.

ונקדים להביא הטעמים בעיקר הדין הקדמת של יד לשל ראש:

הלב הוא מקור ושורש כל השכלים שבמוח האדם

א] הרשב"א בחידושי אגדות לברכות (ו). ביאר

המשך מעמוד ג'

בא וכו' שכל תפלה טעונה שתי ברכות ואם בירכן כאחת עולות זו לזו, ואם הפסיקן בטילה ברכה ראשונה וחזור ומברך שתיהם, והטעם לזה נראה לי מפני שיש בכל אחת מהן ב' ענינים, האחת, גוף המצוה שהיא לזכרון להאמין מציאות השי"ת ויחודו ויציאת מצרים ושכר ועונש, ואף אם היה אוזנה בידו היה אפשר לקיים מצוה זו, ועל זה נתקנה ברכת על מצות תפילין, והשנית היא הנחת וקשירת תפילין במקומה המיוחד לה וכו' ועל זה נתקנה ברכת להניח תפילין, עכ"ל.

אולם דעת הרמב"ם (ה' תפילין פ"ד ה"ד ה') אם אין לו אלא של ראש מברך על מצות. וביאר הקרן אורה דלדעתו יל"פ טעם שינוי לשונות הברכות, דנאמר "וקשרתם וגו'" חיוב ההנחה בפירוש, מש"ה מברך להניח, אבל בשל ראש נאמר "והיו לטוטפות וגו'", ולא נאמר החיוב בפירוש כמו בשל יד, מש"ה מברך

שניח ש"ר. ומבואר דאדרבה להניח קאי על ש"ר, ולא שיעל מצות קאי על ש"י. ותיצרו דהטור הבין כוונת אביו כביאורו של מהר"א מפראג דהרא"ש הכי קאמר דברכה שניה חוזרת גם על ברכת של יד דכיון דהברכה של יד שהיא להניח קאי על תפילין של יד ושל ראש גם יחד אי"כ הברכות הן סמוכות זו לזו ואין להפסיק ביניהם כל מאי דאפשר.

ד. ועל פי דברים אלו מסיק המהרי"ה (שם) שהנכון לברך על של ראש בנוסח "על מצות תפילין" בלשון רבים, דהא קאי גם על למפרע על תפילין של יד. אולם לדינא, כדכתב במשנ"ב (סק"כ) ושהע"צ (סק"י), ונוסח הברכה לדין על מצות תפילין, כי נקטינן למעשה כסתימת הטור והרמ"א (סי' כ"ו ס"ב) שרק על של ראש תיקנו שני ברכות. ועי' בפמ"י (א"א סק"א) דמצד דאם טעה ובירך על ש"י על מצות תפילין ויברך על של ראש להניח תפילין, וכן בטעה והניח של ראש קודם של יד ויברך להניח, כשמניח של יד יברך על מצות. ואם טעה ויברך להניח על של יד ושוב יברך כן גם על של ראש, יש להסתפק בדינו, עי' תה"ל (סק"ו) והליכות שלמה (פ"ד אות י"ח).

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

חיי שרה תשפ"ד

זכות פטירת שרה

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה" (כג א.)

במדרש רבה (אסתר פרשה ז ס"א) מובא ששרה אמנו מתה בחודש חשון, וזו זכות שעמדה לישראל בימי המן שלא יוכל להשמידם בחודש זה.

ויש לתמוה מדברי הגמרא במגילה יג; דאיתא התם 'תנא, כיון שנפל פור בחדש אדר שמח שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה', והדברים צריכים עיון ובירור, האם יום מיתת הצדיקים הוא יום של פורענות או שמא הוא יום של זכות.

ובספר מנות הלוי לרבי שלמה אלקבץ זצ"ל ביאר [והובאו דבריו בעץ יוסף על המדרש רבה שם], כי מכיון ששרה אמנו מתה על ידי מעשה העקידה כנודע (עיין במדרש רבה ויקרא פרשה כ), אם כן מאחר שמתה בדרך מצוה, הרי זו זכות שהועילה להם לישראל בחודש זה, אבל לעולם עצם מיתת הצדיק בפני עצמה, איננה בהכרח זכות.

יישוב נוסף כתב ב'עין יעקב', על פי מה שמובא ברש"י בתחילת פרשת חיי שרה, על הפסוק (בראשית כג א) "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים", וכתב רש"י וז"ל 'לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת מאה כבת עשרים לחטא, מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת עונשין, אף בת מאה בלא חטא', ולפי זה שרה מתה בלא חטא, ובודאי שיש בזה זכות עצומה שתועיל לכלל ישראל.

אבל משה רבינו עליו השלום מת בעוון חטא מי מריבה, ומכיון שמיתתו מזכירה חטא, לא יהיה ביום מותו זכות לכלל ישראל, אלא אדרבה פורענות הוא להם, ועל כן שמח שמחה גדולה שנפל לו הפור בחודש זה.

עוד כתב העיון יעקב לבאר באופן נוסף, כי אצל משה רבינו נאמר במפורש (דברים לד י) "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים", ומכיון שבמיתתו של משה רבינו אבדה לישראל אבידה נצחית שהתורה מעידה שלא יהיה עוד כמוהו יותר לעולם, היה המן סבור כי בודאי זמן זה הוא זמן של פורענות עבור ישראל.

כמו כן כאשר מת משה פסקה הטובה לישראל, שנסתלקו שלושת המתנות ביחד, הענן, הבאר והמן, וכפי שמובא בגמרא בתענית ט. שחזרו כולם בזכות משה, וכשמת נסתלקו ולא חזרו עוד לעולם. אבל אצל שרה אמנו הלא באה רבקה אחריה ומילאה את מקומה, וכמו שנאמר בפס' (בראשית כד סז) "ויביאה יצחק האוהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו", והביא שם רש"י מהמדרש וז"ל 'ויביאה האהלה ונעשית דוגמת שרה אמו, כלומר והרי היא שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו, ע"כ, וכיון שרבקה מילאה את מקום שרה, שוב ישנה זכות בחודש שמתה שרה. (מדברי הגר"מ דרוק שליט"א)

לנצל כל רגע

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה" (כג א.).

שח הגר"מ דרוק שליט"א: במדרש רבה (פרשה נח ס"ג) איתא 'רבי עקיבא היה יושב ודורש והצבור מתנמנם, בקש לעוררן, אמר מה ראתה אסתר שתמלך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא תבוא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיתה מאה ועשרים ושבע, ותמלך על מאה ועשרים ושבע מדינות', ע"כ דברי המדרש רבה. ויש לעיין מהי כוונת דברי המדרש, מה השייכות בין אסתר שמלכה על מאה ועשרים ושבע מדינות לבין שרה שחיתה מאה ועשרים ושבע שנים.

עוד יש להתבונן כיצד דבר זה אמור לעורר את הציבור, הלא לא חידש להם דבר מיוחד שהיה יכול לעוררם, ומדוע בחר דוקא בדברים אלו.

והביאור בזה נראה שבדבריו של רבי עקיבא היה טמון מסר גדול, שהרי מה שאסתר מלכה על מאה ועשרים ושבע מדינות היה זה בזכות מעשיה הטובים של שרה אימנו, נמצא אם כן, שבזכות כל שנת חיים מחייה של שרה ועבודת ה' המיוחדת שלה, זכתה בת בתה אסתר למלך על מדינה שלימה, ואם כן בזכות כל חודש מחודשיה של שרה במעשיה הטובים, זכתה אסתר למלך על כמה עשרות עיירות במדינה, ולפי זה בזכות כל יום מימיה של שרה זכתה אסתר למלך על כמה עשרות שכונות, ובזכות כל שעה על כמה עשרות רחובות, וכן על זה הסדר.

נמצא שמעשים טובים של דקה אחת מביאים תוצאות עצומות לדורות, ואפשר לזכות בעבור כל שעה בזכויות עצומות לדורות, ובשעה אחת ניתן לבנות הרבה רחובות ובניינים.

מבואר שזהו מה שרצה רבי עקיבא לומר לציבור שנתנמנם, כי כדאי לנצל כל דקה ודקה מהחיים, כיון שאצל שרה רואים אתם כמה השפעות עצומות היו למעשיה לדורות, ואף אתם נצלו את הזמן שלכם, כי אינכם יודעים כמה וכמה דברים ותיקונים תתקנו לדורות בכל דקה ודקה שתנצלו לתורה ולמעשים טובים.

ובניחוס אבלים אצל הגאון ר' ניסן קפלן שליט"א שמעתי מעשה בבחור שמוצאו מספרד, ואביו הגיע מעולם העסקים ואף הוא רצה להיכנס לאותו עולם, והגיע ללמוד בישיבת מיר, ור' ניסן קפלן מסר שם שיעורים, וראה ר' ניסן קפלן שיש לאותו בחור פוטנציאל גדול, ושאל את הבחור מה הוא רוצה שיתנו לו בכדי שישב וילמד בהתמדה, ואמר אותו בחור שרוצה סוג רכב מסויים מפואר מאד, וזהו חלום חייו, וניגש ר' ניסן לאביו של אותו הבחור ואמר לו שרואה הוא כי לבחור יש פוטנציאל גדול, ועל כן שיבטיח לבנו כי אם יסיים את הש"ס יקבל ממנו את אותו רכב במתנה, והבחור היה איש עסקים ואמר כי מילה שלו הוא מילה, ואם אומר שיסיים את הש"ס יעשה כן, אך את הרכב רוצה הוא מראש, שאינו מאמין בהבטחות והתחייבויות, והסכים האב וקנה לו את הרכב המפואר מראש.

ותמה מו"ח צ"ל במעשה זה, היאך באותו מטבח ובאותו מצב לא קל [לשטוף כל ארוחה 180 צלחות ולקלף תפוחי אדמה להם ...] כל אשה אומרת משהו אחר. והביאור הוא, שהכל תלוי איך שמסתכלים על כל דבר. וא"כ גם לגבי שרה אמנו, היא ראתה את הזכות שיש לה להיות אשתו של אברהם, שהיא ובעלה היחידים בעולם שמפיצים את האמונה בבורא עולם, וא"כ היש לה זכות יותר מזה, ולכן היא הייתה מרוכזת בזה ומאושרת ביותר וכל קשיי העולם נתגמדו כלפי שמחתה.

שני אוהבים

ז'. שם. כתב רש"י בד"ה "ביני ובינך" וז"ל, "בין שני אוהבים כמונו מה היא חשובה לכלום". וצ"ע, מהיכן פתאום נהיו עפרון ואברהם אוהבים, שאומר עפרון לאברהם בין שני אוהבים כמונו. ושמעתי ממו"ח ר' יצחק זילבר צ"ל שאמר בשם העולם, שעפרון הרי אוהב כסף, ואברהם אוהב מצוות ומוכן ורוצה לשלם עליהם הרבה כסף, [וכמ"ש בספר חרדים בהקדמה שיש לשלם על מצות כסף] ומובנים דברי רש"י ששני האהבות שלנו יוצרות שלשלם הרבה כסף על קבר הוא דבר טוב. (מחזה אברהם)

לאלפי רבבה

באחד השנים התקיימה חתונה לזוג שמשפחתם שומרי תורה והם ירדו מן הדרך ואינם שומרי תורה ומצוות, אך רצו שהחתונה תהיה יהודית, ולכן הביאו את הרב לאו שיסדר קידושין, ובחתונה דרש הרב לאו ואמר להם שלבן ובתואל בירכו את רבקה קודם חתונתה ואמרו לה "אחותנו את ה' לאלפי רבבה", וביאר ש"רבבה" היא ראשי תיבות 'רבקה בת בתואל הארמי', ובאו לומר לה בזה שאף כאשר הולכת להתחתן עם הצדיקים האלו, שלא תשכח את בית הוריה, וכך אמר הרב לאו לזוג שנישא, "אתם בחרתם דרך חדשה, אך אל תשכחו את כל הדורות הקודמים שמסרו את נפשם על קידוש השם".

ו"א שהיה כאן רמאות גדולה – שלבן אמר לה את כל האלפים והרבבות שהתחייבו לה זה יתקיים ברכה זו בלבד.

הולכים בגן עדן על הראש

ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס. [חיי שרה כה, סה] בס' פנח רזא כ' וז"ל "ותימה למה שאלה ע"ז ביותר, דודאי אין סברא לומר ששאלה על כל באי לקראתם, ובמדרש אמרו שראתה הולך ראשו למטה ורגליו למעלה כאיש בא מגן עדן, כדאיתא התם שעשו לו שם רפואה, והבא מגן עדן יבא באופן זה כמ"ש ז"ל ראיתי אלקים עולים מן הארץ", עכ"ד. ועיפ"ז נראה לבאר באופן אחר דברי הגמ' (פסחים נ, א) "כי הא דרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד כי הדר אמר ליה אבוא מאי חזית אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה", ולהנ"ל הכונה כפשוטו שבגן עדן הולכים הפוך לגמרי. אך המשך הסוגיא שם ק' לפי"ז. [ובמק"א הבאנו דברי הרד"ל שמפרש שהאופן של תחית המתים הוא שעומד על רגליו, והיינו שבזה הוא נכנס לעולם שלנו שעומדים על הרגלים].

אכן אכתי יש להבין טעם הדבר שהולכים כך בגן עדן, ואאמרו"ר הגאון שליט"א ר"ל דהסיבה שהולכים כאן בארץ רגלים למטה וראש למעלה, הוא לפי שהארץ היא גשמית ורוצים להרחיק את הראש מהגשמיות, וא"כ ביאר דבגן עדן שזה אדמת קודש בזה שפיר הראש יהיה למטה שבכך הוא יותר מתקרב לקדושה. ויתכן עוד, דהנה בעולם הזה המעמיד שלנו הוא דע לאן אתה הולך, דע"ז מעורר את אדם לעסוק בתורה ובמעשים טובים, וע"כ הולכים על הרגלים, אבל בגן עדן, שם אדם עומד על ראשו היינו על מה שהשיג במחו ובתורתו, וזה המעמיד שלו בגן עדן. והנה איתא בילקוט שמעוני (בראשית נד) "שמחזאי חזר בתשובה ותלה עצמו בין שמים לארץ ראשו למטה ורגליו למעלה ועדיין הוא תלוי בתשובה". ולפי הנ"ל י"ל דהסיבה שכך הוא עומד, הוא מכיון שרוצה ליכנס לגן עדן וע"כ עומד באופן שעומדים שם.

ואותו בחור אכן סיים את הש"ס כהבטחתו, וכיום הוא מוסר שיעורים בשפה הספרדית, והוא מגיד שיעור בדף היומי הגדול ביותר בכל רחבי ספרד ברזיל ופנמה, אשר מיליוני שעות לימוד תורה נזקפות לזכותו, וכעת הוא מסיים את הש"ס בפעם החמישים!! וכל זאת בזכות שידע ר' ניסן לזהות פוטנציאל של בחור אשר רצה להיכנס לעולם העסקים, ולפתות אותו לשקוד על התורה ולנצל את הזמן, לנצל כל דקה ודקה וכל שעה ושעה ולקנות עולמות אין ספור.

הכל ראתה לטוב

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה" (כג א).

'שני חיי שרה. כולן שוין לטובה' (רש"י).

נתקשה רש"י מפני מה כפל הכתוב לשונו ואמר לבסוף שוב "שני חיי שרה", הלא כבר אמר מתחילה "ויהיו חיי שרה", ומה בא להוסיף באומרו עוד "שני חיי שרה", ולזה פירש רש"י שבא הכתוב לומר שכל השנים שוין לטובה.

ובפשטות ביאור הדברים הוא שכל שנותיה היו שוים לטובה בעבודת ה' יתברך, שעבדה את ה' בזקנותה כמו בנעוריה ללא כל הבדל.

אלא שיש להבין מהו השבח המיוחד בכך שכל שנותיה היו שוים לטובה, וכי זהו השבח של הצדיקים שכל שנותיהם הם שוים לטובה, ומה בא רש"י ללמדנו בזה.

ויתכן לומר בזה שאין כוונת רש"י ב'כולן שוין לטובה' לחלק הרוחני שבחייה, אלא דוקא לחלק הגשמי, ששרה אימנו קיבלה עליה את כל גזירות שמים באמונה ובשמחה, כפי שאמרו (ברכות נד.) שחייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, והרי בכל ימי חייה עברו עליה מאורעות קשים ביותר, תשעים שנה לא היה לה בן, נלקחה לבית פרעה, נלקחה לבית אבימלך, עברה שנות רעב, והכל קיבלה באמונה ובשמחה.

וזוהו שאמרו על שני חיי שרה 'כולן שוין לטובה', כל שנות חייה היו שוים בכך שכל דבר שהיה קורה לה היתה אומרת עליו "גם זו לטובה", והיתה מאמינה כי הדברים שאירעו לה לטובתה הם, וכפי שנאמר (איכה ג לח) "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב", מאת הקדוש ברוך הוא לא יוצאים דברים רעים, אין דברים רעים שהקדוש ברוך הוא עושה, ואף אם נדמה לאדם לפעמים שזהו דבר רע, האמת היא שאין זה דבר רע אלא אך ורק לטובתו הוא.

וזו היתה מעלתה של שרה, אשר הכירה בכל דבר שאירע לה כי הוא לטובה, ועל כן חזר הכתוב ואמר "שני חיי שרה", להורות לנו כי בכל שנותיה ובכל המאורעות הטידודות והצרות שבאו עליה, אמרה היא בכל עת "גם זו לטובה", הדבר הוא לטובתי ולא לרעותי. (הגרי"מ דרוק שליט"א)

*

שח הרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א: והקשה מו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר צ"ל היאך כולם שוים לטובה. והרי היא עברה חיים קשים ביותר, חיכתה תשעים שנה לילד, נלקחה פעמיים לבית מלך, הכניסה שפחתה להיות לה לצרה וילדה לפניה וכו'. ואמרה שאין סתירה כגילוייה-סבלה מפרא האדם-הבית כתחנת רכבת כל הזמן אורחים[אין בין הזמנים ואין חופש הגדול]-רכבו על חמורים חשופים לחום ומטר, מאור כשדים לחרן ומשם לארץ כנען, ומשם למצרים וחזור, ואמר לי מו"ח צ"ל שאם הוא היה מציע חיים כאלה לצדקניות שבדורינו היו אומרים שהם "מברכים" שחיים כאלה יהיו לשונאי ישראל.

וביאר בזה מו"ח צ"ל [כמדומני שמקור הורט הוא מהרבי ר' זושא] ע"פ מעשה שהיה בישיבת מיר בזמן שמנתה 180 תלמידים, והיו ב' מבשלות אחת מגרוזיה ואחת מפטרבורג, האחת שמגרוזיה כל זמן העבודה הייתה רוטנת שיש הרבה עבודה ומעט כסף, והשניה מפטרבורג אמרה שאיזה זכות יש לה, כשהיא הייתה בפטרבורג הייתה מבשלת לגויים ועכשיו היא זוכה לבשל לתלמידי חכמים, ובעיקרון היא לא הייתה לוקחת כסף בכלל, ורק בגלל שצריך להתפרנס לכן לוקחת היא כסף.

כניסת שבת ב"ב 4:22

יציאת שבת ב"ב 5:21

פרשת חיי שרה

גיליון 75

שנה ב'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת חיי שרה

מדור חדש: עניני חינוך בראי הפרשה

עניני חינוך - אפילו 'פרא אדם' אפשר לחנך

ישמעאל היה "פרא אדם ידו בכל ויד כל בו" (טז, יב), אך גם אותו חינוך אברהם אבינו, שבשעה שבאו אליו המלאכים, שלח את ישמעאל להכין להם בקר "כדי לחנכו במצוות" (רש"י שם). ואמנם, בהמשך נאלץ אברהם אבינו לגרשו מביתו, משום שהיתה סכנה לכל קיום האומה הישראלית אם היתה לו השפעה לרעה על יצחק.

בסופו של דבר, אנו רואים שהחינוך בבית אברהם אבינו הותיר את רישומו בישמעאל, כמו שכתוב בפרשתנו, "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו אל מערת המכפלה" (כה, ט). ופרש"י "מכאן שעשה ישמעאל תשובה והולך את יצחק לפניו" (ב"ב טז, ב). [וברש"י להלן (שם יז) כתב שמת כצדיק ולכן נאמר בו לשון גויעה].

במה התבטאה תשובתו? בכך שבפטירת אברהם אבינו, חלק כבוד ליצחק, שהולכו לפניו (אע"פ שישמעאל היה גדול ממנו). בזה שידע להעריך גדלות רוחנית, ולתת כבוד לצדיק, גילה בכך שהוא שייך לרוחניות, וריסן את הפרא אדם שבו.

ואם כפרא אדם כישמעאל כך, ק"ו (ולהבדיל) נשמות ישראל קדושות וטהורות, שפעמים היצ"ד שולט בהם, בודאי ע"י השתדלות בחינוכם בדרך הנכונה, יש השפעה שבבוא העת יחזרו למוטב לרוות מהם נחת יהודי.

בתלמוד תורה, ולמדנו פרשה זו, ואנו שבים וקוראים אותה מידי שנה בשנה. ומי מאיתנו דייק דיוק זה, ללמוד מכאן שהדרך שהאיש הולך בראש? וא"כ מה הראיה מכאן שמנוח לא למד בת"ת? והנה אצל חז"ל הקדושים איש כזה בגדר 'עם הארץ' שאפילו מקרא לא למד. **ללמדינו, שצורת לימוד התורה היא הוראה האין לנהוג, ויש לדקדק בכל פסוק מה התורה באה להורות לנו, ולכן אם מנוח היה לומד היה מגיע להוראה זו. ויותר, שאם למד בודאי קיים וישיש, ואם לא נהג כך, ראייה שלא למד.**

לזכות לבן כ'יצחק אבינו' זה רק עם קשיים ותפילות ונסיונות פתח פעם האדמו"ר רא"מ מגור זצ"ל ואמר: נאמר בפרשתנו "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. ותלד לו את זמרון ואת יקשן ואת מדן ואת מדן ואת ישבק ואת שוח" (כה, א-ב).

בא וראה, כמה קשיים, תפילות ונסיונות, וניסים ונפלאות עד שזכה אברהם לזרע, ל"יצחק". אי אפשר לשער. והנה פלא, לאחר מות שרה, "ויקח אשה ושמה קטורה", בלי כל קושי ובקלות ובב' פסוקים זכה לששה בנים!.

אלא מי הם היו? זמרון יקשן וכו' ומה עלה מהם.... ללמדינו, לזכות לבן כ'יצחק", ל"יצחק אבינו", 'קומט טאקע אן שווער', דבר גדול מגיע אחרי הרבה קשיים עבודה ונסיונות (הובא 'בישישים חכמה').

ההשפעה הגדולה כשגרים במקום תורה

"ואם לא תאבה האשה ללכת" (כד, ח)

אמר הגר"מ פיינשטיין זצ"ל: הרי לנו חידוש גדול שאפילו אשה שראויה ליצחק כרבה, אם לא היתה רוצה לבוא לגור אצל אברהם אלא שיבוא יצחק לגור עמהם, השביע ע"ז אברהם את אליעזר שיפנה משם. וזה מפני שלגור בסביבה של תלמידי חכמים עדיף, ואפילו לאיש כיצחק ואשה כרבה יש לחוש ח"ו לקלוקל, ק"ו בן בנו של ק"ו לאנשים כמונו, שצריך לגור במקום תורה, ולהתאבק בעפר רגליהם של תלמידי חכמים.

אליעזר שינה בין מה שהתפלל לבין מה שביקש מרבה

"וירן העבד לקראתה ויאמר הגמייאני נא מעט מים" (כד, יז)

ה"אור החיים" הקדוש מעיר מדוע אליעזר עבד אברהם המעיט ממה שהתנה בתחילה לשאול, הרי הוא אמר בתחילה "והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה..." ועתה אמר רק "הגמייאני" שהוא לשון גמיעה הפחותה משתיה? גם הוסיף בפירוש "מעט מים", וכמו כן לא ביקש שתטה את הכד בכדי להשקותו, כאשר התנה בתחילה.

וביאר האור"ח ע"פ מה שאחז"ל שאליעזר ראה שהמים עלו לקראתה, דבר שאינו מציץ בבנות הכנעני, וא"כ הוא סימן מובהק שהיא זרע ברוך וקדוש כמו זרע אברהם. גם מזלו הראהו היטב כי היא זאת הראויה ומיועדת ליצחק. עתה היה ירא על התנאי שהתנה, שמא לא תקיים אותו ונמצא שהוא מפסיד את מבוקשו בגלל מה שהתנה. לכן היה ממעיט ככל האפשר בתנאיו, כדי שיהיה נקל בעיניה לעשותם ולעמוד בכללי התנאי שלא יתבטל.

את יסודות הבית היהודי צריך להעמיד על המצוות ועבודת ה'

"ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם".

פרש"י "בקע" - רמז לשקלי ישראל בקע לגלגלת, "ושני צמידים" - רמז לשני לוחות, "עשרה זהב" - רמז לעשרת הדברות.

מקור הדרשה נראה ממה שפירטה התורה את המשקל והמנין של מתנותיו, ועל כרחך שמרמז לענינים אלו.

אך עצם הדבר צ"ב מה הענין לרמז דברים אלו דוקא בשעת נתינת הסבלנות שהוא מדרך העולם? ועוד יל"כ וכי שני לוחות הברית ועשרת הדברות נחשבים כתרתי?

מבארים שאליעזר רמז להם שדווקא בשעה שמניחים את היסוד לבניית בית שהוא מקום להשראת השכינה, שיהיו בנויים על שני הלוחות הצמודים בלא הפרדה, הכוללים גם את המצוות שבין אדם למקום והמצוות שבין אדם לחברו, ו"בקע" היינו שקלי ישראל שמהם קונים את הקרבנות, וזו "עבודה" ותפילה שהיא עבודת הלב. והם אינם כובלים את ידי האדם אלא כתכשיטי זהב שככל שהם כבדים יותר ערכם רב, ולא מרגישים כלל כבדות בלבישתם.

צריך לדקדק בכל פסוק מה התורה באה להורות לנו

"ותלכנה אחרי האיש" (כד, סא)

הגמרא בברכות (סא, א) מוכיחה, שמנוח אבי שמשון עם הארץ היה, שנאמר "וילך מנוח אחרי אשתו" (שופטים יג, יא) ושנינו: לא יהלך אדם אחרי אשה בדרך, ואפילו היא אשתו. אמר רב אשי "אפילו בי רב נמי לא קרא" [אפילו בת"ת של תשב"ר לא למד -רש"י] שנאמר "ותקח רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש" ולא לפני האיש. אמר הגה"צ רבי ירוחם זצ"ל (דעת תורה ח"א): אנו בודאי למדנו

שמירת שבת אצל האבות

שמירת שבת א. בבן נח ב. בחצי שיעור {כשודאי לא יעשה יותר} ג. בלבישת ציצית כשפטור מהמצוה
ד. כשמחללה מפחד העונש ה. שלא עושה מלאכה אך לא נח ו. גוי ששלח גוי לעשות מלאכה בשבת

אלא דמ"מ תירוצ' זה תלוי אם ח"ש היכא דלא חזי לאיצטורפי אסור מ"מ מדרבנן כדעת הנוב"י תנינא אר"ח, נ"ג ושו"ת מהר"ם שיק אר"ח סימן י"ב, ואילו לדעת השאג"א סוף סימן פ"א מותר לגמרי. (עיין באגלי טל מעמר סעיף ה' שהביא מחלוקת זו.)

ד. אם הלוש ציצית כשפטור עובר על איסור הוצאה

המהרי"ל דיסקין פ' 'תולדות' ד"ה "עכ"פ" כתב שלבשו ציצית ברה"ר, שלגבי ב"נ נחשב למשוי והוצאה, ואילו בדיני ישראל הוא חלק מהבגד לקיום מצות ציצית. האחרונים העירו שברמב"ם שבת פ"ט ה"כ מבואר שהציצית חשוב בגד לא משום שמקיים בהם מצוה בפועל, אלא משום דהוי "כנוי הבגד ותכסיסיו", וא"כ י"ל שאף מצד דין ב"נ אי"ז משא אלא בגד. וכך עולה מדברי הגרע"א בגליון השו"ע אר"ח סימן י"ז, והחזו"א (אר"ח ג', כ"ח) לענין בגד שספק חייב בציצית דל"ה משוי כיון שזה לצורך, וכן בטליתות קטנות שאי"ב שיעור.

ה. העושה מלאכה בשבת מיראת יסורין הוא מלאכה שא"צ לגופה

ה"מלוא הרועים" בספרו תירץ שהאבות עשו מלאכה בשבת כדי לא להתחייב מיתה, ואפ"ה בדיני ישראל לא עברו על איסור מלאכה בשבת כיון שהיו מלאכה שא"צ לגופה דלא עשו המלאכה לשום צורך אלא כדי להפטר מחיוב מיתה. כעין זה כתב המהרש"א בב"ב דף ק"ט, א' שצלפחד שקושש עצים בשבת אמרו חז"ל שלא חילל שבת אלא כדי להורות הלכה שהמחלל שבת מיתתו בסקילה, ולא חטא בזה כיון שלגביו היתה מלאכה שא"צ לגופה, ומה שנהרג כיון שלא ידעו מה שבלבו. לפי חידושו של המהרש"א כתב הפנ"י בשבת סוף דף ע"ב, ב' שכל העושה מלאכה בשבת מיראת יסורין, הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה.

ו. נכרי שעבד קשה בשבת אך לא עשה 'מלאכה מהל"ט מלאכות'

בספר בנין ציון (לבעל הערל"ט סי' קכ"ו, ועי' בספר המקנה כלל ח' פרט ו') כתב 'נראה דכיון דל"ט מלאכות לא נמסרו רק בסיני, א"כ קודם מתן תורה היה נקרא שביתה ממלאכה לשבות מכל דבר טורח ויגיעה קצת, וזה לא נשתנה משנתנה תורה לישראל. ולכן נכרי ששבת מכל הל"ט מלאכות ונשא משא כבד ברה"ר לא עבר על יום ולילה לא ישובותו, (וכן מי ששבת מכל יגיעה אף שהוציא תבלין או מחט לרה"ר, אף שלענין שבת נקרא עושה מלאכה, מ"מ עבר על לאו של יום ולילה לא ישובותו.)

ולפי"ז י"ל דאברהם נשא משא כבד ברה"ר דלענין שבת זה לא איסור, וכן על האיסור של גוי ששבת לא עבר כיון דלא שבת

רק בקידוש ובברכת התורה אומרים 'אשר בחר בנו מכל העמים'

בשתי מצוות אנו מזכירים בברכתה שהקב"ה "בחר בנו מכל העמים", בברכת התורה ובקידוש על הכוס כמבואר ברמב"ם הלכות שבת פכ"ט, ב' כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ושבת קדשך... הנחלתנו. וצ"ב מדוע דווקא בשתי מצוות אלו מזכירים כן, הרי כל המצוות ניתנו לישראל ולא לאומות העולם?

מבאר בספר "שומר אמת" ע"פ הגמ' בסנהדרין נ"ח, ב' שעכו"ם ששבת חייב מיתה וכן עכו"ם שעסק בתורה חייב מיתה (נ"ט, ב'), והוסיף הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"י ה"ה) ששאר מצוות התורה אם ב"נ רצה לקיים כדי לקבל שכר אין מונעים ממנו. א"כ מובן היטב שדווקא במצוות תלמוד תורה ושמירת שבת שלגויים נאסר לקיימם אנו מברכים "אשר בחר בנו".

היאך שמרו האבות שבת הרי גוי ששבת חייב מיתה

מפורסמת הקושיה על האבות שקיימו את כל התורה כולה כמבואר ביומא כח:; היאך שמרו שבת, הרי הגמ' בסנהדרין נח: דורשת מקרא "דיום ולילה לא ישבתו" שכן נח ששבת חייב מיתה?

א. לרמב"ם האיסור 'לחדש דת חדשה'

הרמב"ם (הלכות מלכים פ"י ה"ט) כתב וז"ל "עכו"ם ששבת אפילו ביום מימות החול, אם עשאהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה. כללו של דבר אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצוות לעצמן מדעתן אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצוות או יעמוד בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע". לדברי הרמב"ם כתב המהר"ם שיק (אר"ח סימן קמ"ה) לא קשה כלל דאברהם אבינו ע"ה לא רצה לחדש דת חדשה, אלא השיג התורה והמצוות ונתכוון לקיים כל התורה כולה. לדעת הרמב"ם ספק גוי ספק ישראל (עיין במשנה מכשירין פ"ב מ"ז) שמספק חייב במצוות מותר לו לשבות בשבת דלא מחדש דת. הפרשת דרכים (בדרוש הראשון) הוכיח מזה כדעת הראשונים שסוברים שהאבות יצאו מכלל ב"נ ואפילו להקל, ולכן לא היה להם איסור גוי ששבת.

ב. אצל הגוי הלילה הולך אחר היום

ה"פנים יפות" והערות לנר סנהדרין (נ"ח, ע"ב ד"ה "ואר"ל כותי") כתבו ליישב שבישראל שכתוב "יהי ערב ויהי בקר" היום הולך אחר הלילה, ובגוי הלילה הולך אחרי היום כדכתיב "יום ולילה לא ישבותו", ועשו מלאכה ביום שישי ובמוצאי שבת, נמצא שלא שבתו יום ולילה. וי"ל"ע מה עשו כשיום כיפור חל ביום ראשון, עי' רעק"א השמטות ח"א קכ"ג.

היהודים תחילתם יסורים וסופם שיזכו לישועה ורפואה

[ה"אמרי שפר" מבאר שדין זה משקף את ההבדל בין ישראל לאומות העולם. הלילה מסמל חושך ויסורים דינים ופורענות, הרי שישראל תחילת דרכם סבל ויסורים כדוגמת הלילה וסופם שיזכו לזריחת השמש ישועה ורפואה. ואילו אצל אמות העולם הדברים הפוכים תחילה זורח להם היום אך סופם לילה. וזה על דרך מה שאמרו חז"ל "צדיקים תחילתן יסורים וסופן שלווה והרשעים תחילתן שלווה וסופן יסורים"].

ג. בן נח אין לו 'שיעורין' וחייב גם בחצי שיעור

המנחת חינוך (סוף מצוה ל"ב ס"ק ו') כתב שעשו מלאכה בחצי שיעור דלבני נח לא ניתנו שיעורין ונחשב למלאכה, ואילו בדיני ישראל לדעת החכם צבי סימן פ"ו דווקא באיסורי אכילה נאסר ח"ש מקרא ד"כל חלב", ולא באיסורי שבת. 'הלהורות נתן' הוסיף דדינא דעכו"ם ששבת חייב מיתה זהו חידושו של ר"ל (סנהדרין נח:), והוא לשיטתו דחצי שיעור מותר מהתורה (יומא עג:).

כשעושה חצי שיעור וודאי לא יעשה יותר

לשיטות שיש חצי שיעור באיסורי שבת מהתורה, כתב המנ"ח שכשעושה זאת לשם מצוה שלא יעבור על איסור שביתה לגוי אינו אסור כלל, כיון שעיקר טעם האיסור משום דחזי לאיצטורפי ויעשה שיעור שלם וכשעושה לצורך מצוה ודאי לא יעשה יותר, או שעשה סמוך לחשכה.

לעילוי נשמת
רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל
נלב"ע י"ד אדר ב' תשפ"ב תנצ"ב

לתרומות להחזקת הגלילין אפשר לפנות בעמודות 'נדרים פלוס'
לפי החיפוש 'גליליות משולחן גבוה'

וכן בהנצחה ע"ג הגלילין ניתן לפנות במייל mg036198046@gmail.com או בטל' 0548419094

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממונטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

פרשת חיי שרה

ואם לא תאבה האשה ללכת אחריו ונקית משבועתי (כד, ח)

כתב הרמב"ן: לא הרשה אותו לקחת לו אשה מבנות כנען, אבל שיהיה הוא פטור, וה' הטוב בעינינו יעשה.

וכתב מו"ר הגאון ר' מרדכי גיפטר' מתוך דבריו אנו למדים את ההשקפה האמיתית של היהדות. לא עלינו מוטלת החובה להציל עולמו של הקב"ה. עלינו רק למלא חובותינו כפי ציווי ה'. ואם אין הדבר עולה בידינו, לא לנו לדאוג לעולמו של הקב"ה².

אנו בעולם חיילים פשוטים בלגיונו של מלך, ואוי לו לחייל הפשוט כשמתחיל לחשוב ולתכנן חישובי איסטרטגיה שעל האלוף הבכיר לחשוב אודותם.

אם ילך החיל הפשוט אחר מחשבות כאלה ויפעל כפי מחשבותיו, בכוחו לערער את כל יסודות הצבא. וזה החלוק שבין החרדים לדבר ה', לבין המתקנים שגם הם באים לתקן את היהדות בחושבם שעליהם מוטלת החובה והאחריות לדאוג לגורלה של היהדות. אבל אינם יודעים כלל שעליהם לדאוג רק למלוי חובותיהם הפרטיות תחת ציווי של ה' יתברך. וכלשון הרמב"ן וה' הטוב בעינינו יעשה.

ויאמר ה' אלקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם. (כד, יב)

שמעתי ממו"ר הגאון ר' יחיאל מיכל פיינשטיין ששמע מאבי זקני ר' חיים פינקלשטיין³, שפעם הקשה זקני ר' חיים לבעל האמרי אמת למה ביקש אליעזר בתפלתו שיעשה הקב"ה חסד עם אברהם, הלא עיקר החסד במציאת האשה היה ליצחק והיה לו להתפלל עבור יצחק. הוא מותיב לה והוא מפרק לה, שמכאן המקור למנהג העולם שכשאלמן נשאר עם ילדים בביתו ל"ע, קודם הוא מחתן את ילדיו ורק אח"כ הוא בעצמו מתחתן. ולכן שפיר מקרי חסד לאברהם דאחרי חתונת בנו הוא בעצמו יוכל להתחתן, וכדמצינו באמת אח"כ (כה, א) ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה.

אחר זמן מה שאל הרבי את זקני בשם מי אמר דברים אלו, האם זה מדרש [נשמע שנתכוון לומר שזה מדרש], וענה זקני שהוא מדעת עצמו.

ולאחרונה הראה לי ידיד נעורי הרה"ג ר' ישראל סאלאמאן שכן איתא במדרש רבה פרשת חיי שרה (ס, טז) אמר רבי יודן למדתך תורה דרך ארץ שאם יהיה לאדם בנים גדולים יהיה משיאן מתחלה, ואח"כ הוא נושא לו אשה. ממי אתה למד מאברהם, בתחלה ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ואח"כ ויוסף אברהם ויקח אשה.

והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן מלכה אשת נחור אחי אברהם (כד, טו)⁴

צריך ביאור מדוע מזכירה התורה⁵ את מלכה הרי היחוס של רבקה הוי מצד נחור, ועיין ברמב"ן ובאור החיים הק' (פסוק כד) שכתבו שהפסוק בא לומר שבתואל הוא מבני הגבירה ולא בן פילגש, שהרי בפרשת וירא (כב, כד) מפורש שהיתה לנחור פילגש עיי"ש⁵.

אלא שעדיין צריך ביאור מדוע התורה כופלת זאת שוב לקמן (פסוק כד) ותאמר אליו בת בתואל אנכי בן מלכה וגו', ולקמן (פסוק מז) ואומר בת מי את ותאמר בת בתואל וכו' ילדה לו מלכה⁶.

והרב מרדכי קראוני כתב ליישב דלכאורה צ"ע כיצד נשא יצחק את רבקה הלא קי"ל במסכת בבא בתרא (ק.) דהנושא אשה יבדוק באחיה ואחיה של רבקה היה לבן הארמי שהיה כל כולו סמל הטומאה ורדיפת הממון, כולו שקר ומושחת במידותיו. ושאלה זו באה התורה לתרץ ולהסביר דהנה עיקר הבדיקה של אליעזר היתה האם רבקה היא בעלת מידות כמוש"כ רש"י (פסוק יד) שראויה גומלת חסדים ליכנס בביתו של אברהם. ובאה התורה ללמדנו שאכן רבקה אמנו לא עשתה סתם חסד, אלא יסודה הוא חסד שהוא שורש הטוב במידות, ואת כוחה זה לקחה ממלכה שהיתה אחות שרי (כמבואר בפרשת נח, יא, כט)⁷ ורבקה בפקחותה הכירה בזאת, ולפיכך יחסה עצמה למלכה כדי להראות שהיא מתיחסת במידות למלכה. ולכך בפסוק דידן דמיירי בקיום שמיעת תפלתו של אליעזר מיד הורה הפסוק יחוסה האמיתי למידות הטובות אחר מלכה, והוסיף שם אחי אברהם להורות גם על צדקותה, שהתאימה לאאע"ה במידת החסד וגם בצדקותה. ובפעם השניה (פסוק כד) בא להורות שאף רבקה עצמה הכירה בדבר ורחקה את עצמה מאוד מהרוע והטומאה שהיה שם, ולכן טרחה להאריך בדבריה לייחס עצמה אל הטוב. ובפעם השלישית (פסוק מז) דמיירי בסיפור הדברים למשפחת רבקה האריך אליעזר בזה להורות שרבקה גם שואפת לידבק במשפחת אאע"ה ובדרכו, ואינה שייכת אליהם בדרכה, ובודאי שהם ידעו זאת היטב, וזוהי הסיבה להסכמתם לשידוך.

1. מרשימותיו. נמסר ע"י בנו הרה"ג ר' זלמן.

2. עי' במסכת ברכות (י.) שאמר ישעיהו הנביא לחזקיהו המלך בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד.

3. היה גר בשכונות עם מו"ר בנוי יורק [בתקופה שלאחר המלחמה] והיו משתעשעים יחדיו בד"ת.

4. * נערך מחדש עם הוספות.

5. וע"ע בספר באר התורה (כז) שכתב כעין זה.

6. ועיין לעיל בסוף פרשת נח (יא, כט) מש"כ בזה.

7. ואפשר שע"כ נקראת מלכה, ששם זה רומז על אצילות ונועם מדותיה המלכותיות.

פירש"י: ויאמר בת מי את. לאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם

שהצליח הקדוש ברוך הוא דרכו.

מבואר ברש"י שאליעזר היה בטוח שה' הצליח דרכו. הנה להלן (פסוק כד) אחר שהשיבה לו רבקה בת בתואל אנכי וגו', כתיב (פסוק כו-כז) ויקוד האיש וישתחו לה'. ויאמר ברוך ה' אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני, אנכי בדרך נחני ה' בית אחי אדני. וצריך ביאור דכיון שהיה אלעזר בטוח שהצליח הקב"ה דרכו, מדוע (הוא) לא הודה לה' מיד אלא חיכה עד שהשיבה לו רבקה שהיא בת בתואל.

וביאר מו"ר הגאון ר' יחיאל מיכל פיינשטיין עפ"י מה שפירש הגר"ח את הפסוק בתהלים (יג, ו) ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל עלי, שאף על פי שמכח הבטחון בחסדך יגל לבי בישועתך כבר מעתה, מכל מקום אימתי אשירה לה' כי גמל עלי. והיינו דלא שייכא שירה אלא אחר שתבא הישועה בפועל. והכא נמי, אף על פי שהיה אלעזר בטוח שהצליח הקב"ה דרכו ואף נתן לה את המתנות, מכל מקום לא הודה לה' אלא אחר שנוכח שאכן הנחיה ה' בית אחי אדניו⁹.

וידידי הרב אברהם טוורסקי כתב לי בשם אביו הרב הגאון ר' משה הל"ד מה ששמע מזקנו הגאון ר' יוסף דוב סאלאווייציק בשם זקנו הגר"ח באופן אחר¹⁰ לבאר את הפסוק ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך, דע"י הבטחון שייך להגיע גם למצב שכאילו כבר באה הישועה ולומר ע"ז שירה כבר עכשיו בעודו בטוח, אף קודם שבאה הישועה. וזהו אשירה לה' כי גמל עלי, לשון עבר, דע"י הבטחון נחשב זה בעיניו שהישועה באה כבר.

נמצינו למדים דלדברי העמק ברכה בשם הגר"ח, גילת הלב שייכת ע"י הבטחון אף קודם הישועה, אך שירה לא שייכת אלא אחר שבאה הישועה, ולדברי הגר"ד, ע"י הבטחון שייך אף לומר שירה קודם שבאה הישועה. והביא הגר"מ טברסקי שתי ראיות לביאור זקנו.

א. מפירושו רש"י בתהלים על הפסוק (יה, ד) מהלל אקרא ה' ומן אויבי אושע. וביאר רש"י בהלולים אקרא ואתפלל לפניו תמיד, כלומר אף לפני התשועה אני מהלל לפי שבטוח אני שאושע מאויבי, [וכן כתב רש"י בשמואל ב (כב, ז) על אותו פסוק ופרש"י כתרגמו בקראי לו אהודנו, לפי כי מאויבי אני בטוח שאושע]¹² ומשמע דשייך לומר הלל אף לפני שבאה הישועה¹³.

ב. מתרגום יונתן בן עוזיאל על קריעת ים סוף (שמות יד, יג-יד) שכתב דעל הים שנבקע היו ד' כתות בישראל וא' מהם אמרו נבלבלא לקובליהון, אמר להון משה שתוקו והבו יקרא ותושבחה ורוממו לאלקכון. חזינו דאף קודם שנעשה להם הנס שבקע להם הים, כבר אמר להם משה לתת שבח לקב"ה.

וישם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר. (כד, לג)¹⁴

מובא בכתבי מו"ר הגר"מ מרדכי גיפטר¹⁵ שזה שאליעזר לא רצה לאכול היינו על פי ההלכה שבהגיע זמן קיום מצוה אין לקבוע אכילה, וכאן היה אלעזר עסוק בקיום שליחות במצות אברהם. ולכך לא יכל לאכול לפני שיגמור את השליחות.

ושאלו בבית מדרשא איזו מצוה חלה עליו שיהא דין שאסור לאכול. והראוני הא דכתב בספר חידושי מהרי"ל דיסקין עה"ת וז"ל ובשם מו"ר אביו של רבינו ה"ה הגאבד"ק הוראדנא מוה"ר בנימין דיסקין נאמר עוד טעם לשבח למה שאמר לא אכל עד אם דברתי דברי, והוא לפי מה דאיתא בשו"ע או"ח סימן תרנ"ב (ב) שאסור לו לאדם לאכול טרם שיקיים מצות לולב וכיוצא בזה בכל קיום מצוה המונח על קרקפתא דגברא, שצריך להקדים קיום המצוה קודם אכילתו, לכן הכא נמי שהיה מוטל עליו המצוה והחויב לקיים שבועתו שנשבע לאברהם אבינו ע"ה להשתדל ליקח אשה לבנו ממשפחתו, לכן כשנזדמן לפניו קיום מצוה זו לא היה יכול לאכול מקודם לה. בספר קדושת לוי¹⁶ תירץ עפ"י המבואר בשו"ת מהר"ם מיינץ (סימן קט)¹⁷ דחתן ביום חופתו מתענה, עד אחר הקידושין. וכיון שאליעזר קידש את רבקה בשליחות יצחק היה לו דין כחתן¹⁸. וזהו פירוש דבריו לא אוכל עד אם דברתי דברי, דהיינו הקידושין.

וכתב עוד לבאר עפ"י מש"כ הרמב"ם בהלכות דעות (ה, ב) שהחכם אין ראוי לו לאכול אלא בסעודת מצוה, א"כ אמר אלעזר לא אוכל עד אשר דברתי דברי, דהיינו לגמור קודם את הקידושין, ואח"כ תהיה הסעודה סעודת מצוה.

8. * נערך מחדש עם הוספות מרובות.

9. עיין בספר עמק ברכה שהאריך בענין הלל על הנס והביא את דברי הגר"ח.

10. ובשם הגר"י דבמה שנוגע לכסף סמך ע"ז, אבל מה שנוגע להודות לה' לא סמך ע"ז אלא שאלה בת מי את.

11. וכן שמעתי מהגאון ר' הרשל שכטר, מתלמידיו המובהקים של הגר"ד.

12. כן העיר לי ידידי הרב ישראל מנדל קעניגסברג.

13. עיין בספר שיחות הגאון ר' שמשון פינקוס על חנוכה בענין ויהללך כל אפסי ארץ (עמ' קיג) שהביא שם את הפסוק הנ"ל בתהלים וכתב וז"ל ונראה שאמירת ההלל בשעת מלחמה היא תפילה של הלל. יש תפילה של בקשה וצעקה וישנה תפילה של הלל והודיה, וזהו שאמר דוד בתהלים מהולל אקרא ה' וכו', הסגולה לנצח אויבים ולהנצל מצרות העתידות לבא היא לומר הלל של בקשה. ודוד כשעדיין לא ניצח כבר אמר מהולל אקרא ה' כיון שהיה בטוח בעזרתו של הקב"ה, שפיר שבח והלל על העתיד להיות, ובוזה הוא השפיע שאכן כך יהיה. ועי' ברד"ק בשמואל שם שכתב וז"ל כשאני מתפלל ואקרא ה' מהולל שאהללנו בתהלותי אז מן אויבי אושע [ולפ"ז גם הראיה מיציאת מצרים אינה ראיה]. ועיי"ש מה שהביא ישוב על השאלה של הגאון ר' מאיר סאלאווייציק לאביו הגר"י מספר דברי הימים (כ, יט) דמשמע דאיכא הלל עוד קודם הישועה.

עוד שמעתי מידידי הרב יעקב ישראל טבלביץ ששמע מהרב חיים נכד הגרמ"ד סאלאווייציק ששאל אחיו הגר"מ למרן הגר"י, מפסוק זו בתהלים ואמר לו עיין מדרש שוחר טוב, ושם כתוב, א. סרס המקרא ודרשהו, דהיינו קודם מן אויבי אושע, ואח"כ מהלל אקרא ה', וכדעת הגר"ח דאין לומר שירה קודם הישועה. ב. דמיירי במלחמת יהושפט שהיתה נבואה על הישועה, בזה ס"ל להגר"ח דשפיר י"ל שירה קודם. [אמנם ברש"י הנ"ל מבואר דלא כדברי המדרש שוחר טוב].

14. * נערך מחדש עם הוספות.

15. מרשימותיו ז"ל, נמסר ע"י בנו הרה"ג ר' זלמן.

16. הראני הרה"ג ר' אליהו וולף, עיי"ש מש"כ עוד בזה.

17. וכו' ברמ"א או"ח סימן תקע"ג (סעיף א).

18. עי' במ"א או"ח ריש סימן תקע"ג שהביא ב' טעמים מדוע חתן מתענה ביום חופתו. א. מפני שביום חופתו מוחלין לו על כל עונותיו, ב. כדי שלא יהיה שיכור בזמן הקידושין שתהיה דעתו מיושבת עליו. ולכאורה רק טעם זה שייך באליעזר.

התעוררי כי בא אורד

קריאה מיחדת ממרן החפץ חיים זיע"א לאנשי ארץ ישראל להתכונן לגאלה

(מתוך מכתב להגר"ח זוננפלד זצ"ל - מכתבים ומאמרים ה')

יבמות ועוד כהנה אשר אינם נהוגות בזמן הזה, ואף על פי כן לומדים אותם בעיון כפאות, ולמה יגרע חלק קדשים - הלכות קרבנות.

• סדר קדשים נחשב הלכה למעשה •

ומלבד כל זה משמע בגמרא שסדר זה היה נחשב להם ללמוד למעשה כמו סדר מועד נשים נזיקין [והוא מטעם שהקדוש ברוך הוא מקבל הלמוד לקרבן כמו בזמן הבית, אין אנו יכולים לפטר עצמנו מלמוד הזה, כמו שלא היו יכולים לפטר עצמם מן הקרבן בזמן הבית].

והוא בבבא מציעא קי"ד, דאשכח רבה בר אבון לאליהו וכו' ושאל אותו אליהו למה לא למד סדר טהרות, והשיבו בארבעה לא מצניא בשיתא מצניא. ופרש רש"י בגי'סא דארבעה סדרים כגון מועד נשים נזיקין שהם נהוגות בזמן הזה כבזמן הבית, וקדשים נמי כדכתיב ובכל מקום מקטר ומגש לשמי, ואמרינן במנחות אלו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה, מעלה עליהן הכתוב כאלו מקריבין אותן בבית המקדש. בשיתא מצניא, זרעים אינו נוהג בחו"ל וכן טהרות עכ"ל.

הרי דסדר קדשים היו לומדים כמו שאר סדרים, ומטעם זה סדרו רב אשי ורבינא גמרא על סדר קדשים לדורות הבאים, מה שלא עשו כן בזרעים וטהרות אף שהיה להם תליסר מתיבתין על מסכת עוקצין כדאיתא בגרכות דף כ'. ועל כרחק הטעם, דלמוד קדשים נחשב לישראל כאלו מקריבין עוד הקרבנות.

• הלומד עניני העבודה נחשב כמקריב בפעל •

וכן מוכח עוד במנחות ק"י "לעולם זאת על ישראל" אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאלו נבנה בית המקדש בימיהם, [ומקריבין עליו אותן הקרבנות הנזכרים בקרא]. הרי מוכח בהדיא בקרא שאף בזמננו שאין לנו בית המקדש, מכל מקום על ידי למודנו בעניני עבודה, נחשב להקדוש ברוך הוא כאלו אנו מקריבים אותם בפעל ממש.

קבלתי מכתב מאנשי ארץ ישראל אודות למוד הקדשים.

• למוד קדשים נחשב כהקרבנות •

והנה עצם הענין נשגב הוא מאד. ראשון לכל יש לידע, שמחבין אנו בלמוד הזה מפני כמה אנפי. דאיתא במדרש אמר הקדוש ברוך הוא אף על פי שעתיד בית המקדש ליחרב והקרבנות בטליו, לא תשכחו לסדר קרבנות, אלא הזכירו לקרות בהן ולשנות אותן [ר"ל ללמוד הלכותיהן], ואם תתעסקו בהן, מעלה אני עליכם כאלו בקרבנות אתם עסוקים.

עוד אמרו חז"ל במנחות על הפסוק ובכל מקום מקטר ומגש לשמי, בכל מקום סלקא דעתך? אלא אלו תלמידי חכמים שעוסקים בהלכות עבודה, מעלה אני עליהם כאלו מקריבין ומגישין לשמי.

• על ידי הלמוד נמחלים עוונותיו •

ואיתא במגלה שאמר אברהם אבינו לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם שמא ח"ו ישראל יחטאו לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה, אמר לו לאו. אמר לו במה אדע כי איך נשנה, אמר לו קחה לי עגלה משלשת [דהיינו הקרבנות יכפרו עליהן]. אמר לפניו תניח בזמן שבית המקדש קים בזמן שאין בית המקדש קים מה תהא עליהן, אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהם מעלה אני עליהם כאלו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני להם כל עוונותיהם. [והכונה שיתבונן בפרושם ובאופני הקרבנות, וכמו שכתב רבנו בחיי שאין לומר שיהיה ויגרס לשון הפרשה בפסוקיה הערומים בלבד מבלי שיתבונן בפרושיה].

והנה ידעתי את התשובות אשר ישיבו המתרשלים בזה, כי בימינו טרדות הזמן מרבות ואין מספיק ללמוד הכל, על כן משפט הקדימה להלכות הנהוגות בזמן הזה.

אבל על זה אשאל, הלא מצנינו כמה מסכתות בש"ס אשר רבם אינם שיכים בזמננו למעשה, כמו רב מסכת סנהדרין ומסכת מכות ורב

• כאשר מצפים למלך מתכוננים היטב •

ומלבד כל זאת הלא אנו מצפין ומחכים לישועה, ואנו אומרים שלש פעמים בכל יום 'ועל פן נקוה לך ד' אלקינו לראות מהרה בתפארת עזר', ומזכירין אנו שני שמות הקדושים. והנה אם היה המלך מודיע לאיזו עיר גדולה שאפשר שיסע בעתים האלו דרך אותה העיר, הלא בנדאי היו הכל זריזים בכל הרחובות לכבד האבנים מהר ולפנותם בכל היכלות.

וכן בענייננו אם היה מקוה באמת בלבנו שיבא מהרה משיח צדקנו, בנדאי היה כל אחד מחזר את הסדר בכל כחו, לא מיבעי הכהנים, אלא אף תלמידי חכמים הישראליים. כי הכהנים הרבה מהם הדייטים, ולמי יבואו הכהנים לשאל איך להתנהג אם לא לתלמידי חכמים שהם יורו להם כל סדר עבודה והלכותיה, והנה אם גם התלמידי חכמים לא ידעו, אם כן שקע עבודה מבית אלקינו כמה חדשים, כי לא ביום אחד ולא בשבוע אחד ידעו הלכות עבודה.

• אם לא ילמדו תתעכב העבודה כמה חדשים •

ובגמרא חששו מאד לזה שבבוא הזמן לא יצטרכו לעכב זמן מה, עין בסנהדרין צ"ח לענין משיח שראהו רבי יהושע בן לוי דהוי שרי ואוסר כל מכה בפני עצמה ולא הכל ביחד, והטעם פן יאמר לו הקדוש ברוך הוא שילך לגאל בניו לא יצטרך לעכב. ועתה נוכל ללמד בקל וחומר, אם רגע אחד אינו כדאי לעכב לכלל ישראל, מה נאמר כשיבוא משיח צדקנו ויאמר לנו בשם ד' להקריב קרבנות הקבועים בשם כל ישראל וקרבנות האמורים בספר יחזקאל, ואנחנו נהיה מוכרחין להמתין על כל פנים איזה חדשים עד שנהיה בקיאים בהלכותיהן אף מעט.

• יצטרכו מיד כמה מאות כהנים •

ואל יחשב האדם שיהיה די להקרבנות הקרבנות שנים ושלשה כהנים על פי הדחק. לא כן הדבר, בעת שיבואו לארץ ישראל והיו הכל מוכרחים לעבר על הים והיו מוכרחין אחר כך להביא קרבן תודה כידוע, ועל זה יהיה נצרך כמה מאות כהנים להקריבן.

• בית המקדש יבנה פתאום ולא יספיקו ללמד •

והנה לדעת רבנו בסנהדרין כ"ב אסור לכל כהן בארץ ישראל לשתות זין תמיד שקמא יבנה המקדש פתאום, ואפלו לדין דנהיגין קרבי דפליג ומתיר, היינו דאינו חושש שקמא יבנה פתאום כל כך שלא יהא שהות להפיג יינו מעליו כפרוש רש"י שם. אבל בדבר שצריך שהיו לזמן רב בנדאי היו כולי עלמא חוששין לזה. והכא בענייננו לידע הלכות עבודה הלא לא ליום אחד הוא ולא ליומים, [וראיה מן הלויים שהיו לומדים חמש שנים, כל שכן עבודות כהנים המרבות כפלי כפלים]. אם כן בנדאי יש חיוב על כל פנים על הכהנים לעסק בדיני עבודה לידע הלכותיה שיהא מזמן לעבודה כשיצטור, וכן שארי תלמידי חכמים שגם ישראל גם כן צריכין ללמד וללמד כדי לדעת להורות.

• בזמננו הגאולה קרובה וצריך להזדרז להתכונן לעבודה •

והנה חז"ל אמרו ששואלין לו לאדם צפית לישועה, וכל שכן בזמננו שאנו רואין שנתקיימו כל הסימנים שהובאו בגמרא בחלק לענין ביאת המשיח, בנדאי יש לקוות להגאולה, וצריך להזדרז להכין לעבודה ובהלכותיה.

• סדר קדשים הוא כמת מצוה •

ומלבד כל זה סדר קדשים הוא כעת כמת מצוה נגד שאר הסדרים שלומדים אותם אלפים ורבות מ ישראל בעיון ומדקדקים בהם שיהיו בקיאים בהם להלכה למעשה, ואלו הסדר הזה לא נמצא אף אחד מאלף שילמד אותו בעיון להלכה ולהיות בקי בהלכותיה. וכמה גדול ענין הלמוד ההוא, וכמו שכתב הספר חסידים סימן רס"א: אהב את המצוה הדומה למת מצוה שאין לה עוסקים, כגון שתראה מצוה בזויה או תורה שאין לה עוסקים, כגון שתראה שבעי עירך לומדים מועד וסדר נשים תלמוד סדר קדשים וכו' ותקבל שכר כנגד כלם, כי הם דגמות מת מצוה אותן מסכתות ואותן הלכות שבני אדם אין רגילין בהן.

אין ספק הוא כי יהיה בזה התעוררות הגאולה, אם חלק רב מ ישראל - ובפרט בארץ הקדש, יעסקו בסדר הזה בעיון הלכותיה, כי כאשר אנו מכינים עצמנו מצדנו, גם הוא יחיש מצדו לגאלנו.

• רצון הקדוש ברוך הוא שנחכה למלכותו ונתכונן בלמוד ההלכות •

והנה בפסיקתא דרב כהנא נמצא מאמר נורא המזרז לצפות למלכותו של הקדוש ברוך הוא, וזה לשונו: אמר הקדוש ברוך הוא לצדיקי דזר ודור, לא יפה עשיתם שחבבתם לתורתך ולא חפיתם למלכותי, שבועה היא מלפני שכל מי שמחכה למלכותי אני מעיד בו לטובה עכ"ל. הרי שרצון הקדוש ברוך הוא שנחכה למלכותו, וממילא מובן שצריך ללמד ההלכות הנחוצות לזה, [דהיינו תחלת הכל ללמוד מסכת זבחים ומנחות, שהם העקריות השיוך לזה].

• חיוב מיחד למי שאינו לומד הוראה •

והנה בחזק לארץ רוב הלומדים הגדולים יכולים לפטר עצמן כי מורי הוראות הם לעדת ישראל, או שמכינים עצמן להורות, ואם כן מוטל עליהם ללמד חלקי הש"ס והפוסקים השייכים לארבעה חלקי השלחן ערוך הנוגעים למעשה. אבל אלו שאין עומדים לזה בלאו הכי, ובפרט בארץ הקדש שכל התלמידי חכמים הלומדים שם [זולת יחידים שצריכים להוראה] למודם רק לשמה לשם תורה הקדושה, הלא אין לה מקצוע גדול מזה שהוא למוד שיש בו תורה ועבודה ותקנות ישועה יחד. וגם חז"ל אמרו, ששואלין לו לאדם בשעת הדין צפית לישועה.

• על ידי למוד קדשים תתקרב הגאולה •

על כן נכון מאד, שאנשי ארץ הקדש ישימו למודם בסדר הזה בעיון רב כל אחד לפי כחו ולחזור להיות בקי בה. וגם אמנם אין ספק הוא כי יהיה בזה התעוררות הגאולה אם חלק רב מ ישראל ובפרט בארץ הקדש יעסקו בסדר הזה בעיון הלכותיה, וכדכתיב 'אני לודי ודודי

ל', כי כאשר אנו מכינים עצמנו מצדנו, גם הוא יחיש מצדו לגאלנו ולהראותנו כהן בעבודתו.

• בזמן הזה גם ישראל יכול להקריב קרבן •

ועוד זאת שקעת יוכלו גם ישראל לזכות בענין מעשה הקרבות, שיחשב הקדוש ברוך הוא כאלו הקריבו הם, מה שאין פן אחר פה.

• החיוב לכהנים ולתלמידי חכמים ישראלים •

ואם אמנם על הכהנים מוטל זה יותר שעליהם החובה, וכדמצינו בקרא שנשאלו על זה בעת שהיה קרוב לגאלה שניה בדבר ד' אל חגי "שאל נא את הכהנים תורה", בכל זאת גם לשארי תלמידי חכמים חובה הוא, שבזמן המקדש לכלם נצרך הידיעה, ובפרט לתלמידי חכמים להורות לכהנים כנ"ל.

• המלאכים מלמדים זכות על הלומד עניני הקרבות •

ומלבד כל אלה, למוד עניני הקרבות הוא תועלת גדולה לנפשו שלא יוכלו מלאכי הדין להזכיר חובותיו למעלה. כדאיתא במדרש הנעלם פרשת וירא וז'ל: אמר רבי כרספדאי האי מאן דמזכר בפומיה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות עניני דקרבניא ותקרבא [דהינו כל קרבן וקרבן למה הוא בא ומעשה העבודה והקרבן ממש בכל קרבן], ויכוו בה [ר"ל שתהא זה במקום עסק ההקרבן לכפר על ידי זה אותו החטא שבא עליו אותו הקרבן]. ברית כרותה היא דאינו מלאכיא דמזכרין חוביה לאבאשא ליה, דלא יכלין למעבד ליה אלא טיבו עכ"ל. והנה לפי מה שידע כל אחד נגעי לבבו, כמה נצרך לו ענין הזה אף בזמננו.

ומכל אלה ראוי ונכון שגדולי ארץ ישראל וראשי מנהלי הישיבות הקדושות שלומדים תחתם הרבה והרבה מכללי תורה, ישימו לב לענין הנשגב הזה ולזרז לכל הסרים למשמעתם שיקבעו למודם בזה הסדר חלק מהיום וללמודו בעיון ולהיות בקיאים בהם.

• המעלה בלמוד בחבורה •

וראוי עוד אם היו נמצאים חבורות חבורות שילמדו יחד, שההתעוררות וחזק הענין הרבה יותר בזה מלמוד יחידים. כלל של דבר, כל מה שאפשר להרבות למוד הזה, לדעתי מחיבין אנו בזה וענין נשגב הוא מאד.

וד' בחסדו אמנם יזכנו לראות ירושלים בבנינה, כהן בעבודתו, ויקים בנו כי מציון תצא תורה. כנפש כתר"ה ונפש מכבדו כערכו, הכותב למען כבוד ד' ותורתו.

הצעיר שבקהל ישראל מאיר הפה

ובאמת מה אני שאהיה מעורר בדבר לגדולי ישראל. אכן בעבור שאני כהן מצאתי את עצמי כמחויב בדבר הנ"ל.

ישראל מאיר כהן מעיר ראדין אשר בגובערנא וילנא

• אי אפשר לסמך שהמשיח ואלוהו יודיעו את ההלכות •

ואל יאמר האדם דכאשר תצמח ישועת הקב"ה ואז הלא יבא משיח ואלוהו ועתידים להגיד לנו כל חלקי הספקות, וכמו שמוזכר בגמרא פעמים רבות לענין ספקות בשם 'תיקו', ואמרו המפרשים שתיקו הוא ראשי תבות תשבי יתרץ קשיות ואבעיות.

על זה נשיב לו, אמנם הדבר כן הוא שכל חלקי הספקות יתבררו לנו על ידי אליהו, אבל הדברים הפשוטים המבארים בפסוק ובבאוריהן של תורה שבעל פה המסורה לנו כמבאר בתורת כהנים ובגמרא, הלא אנו צריכין בעצמנו לדעת כפי שביכלתנו. כי הלא אליהו לא יבוא ללמד עם כל אחד ואחד דברים שהיה יכול לדעת בעצמו, ורק הספקות אשר אי אפשר לברר יתגלו לנו על ידי אליהו, ועל הפשוטות המבארות הלא יאמר כי היה לכם ללמוד ולשנות בעצמכם קדם שבאתי לבשר הגאולה וכמו שנאמר זכרו תורת משה עבדי וגו' חקים ומשפטים, ובתורה כתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו'.

(תורה אור פרק יב)

• אין לסמך שתהיה רוח ממרום וידעו כל התורה •

ואל יאמר האומר שכאשר יבא אליהו הנביא יתעורר רוח ממרום ונדע כלנו ידיעת התורה בכל פרטיה, ובתוכם יתגלה לנו גם ידיעת סדר הקרבות שידענו מועטה בענינים אלו.

אמת הדבר שכאשר יתגלה כבוד ד' בעולם, בודאי ינוח עלינו רוח ממרום על כל בשר, כדכתיב 'ושפכתי רוחי על כל בשר', אבל צריך לדעת כי השפעת הרוח תהיה כפי ההכנה שהכין האדם את עצמו מקדם אם מעט ואם הרבה, (כמו שכתבו בשם הגר"א זצ"ל).

(מכתבים ואגרות קי)

מהרה יבנה המקדש

בימים אלו שכולנו מצפים לגאולה יותר מתמיד, ורבים מבקשים ללמוד את הלכות המקדש ולהיות מוכנים להכרזת הממונה:

”עֲמְדוּ כֹהֲנִים לַעֲבֹדֶתְכֶם, לְוִיִּם לְדוֹכֲנֶכֶם
וְיִשְׂרָאֵל לְמַעֲמַדְכֶם”

הרינו לבשר על פתיחת ארבע סדרות שיעורים
ייחודיות בהלכות המקדש המעשיות
לכהנים ללויים ולישראלים

סדרת 7 שיעורים לישראלים	סדרת 5 שיעורים ללויים	סדרת 7 שיעורים לכהנים	סדרת 7 שיעורים לכהנים
הבאת קרבן <ol style="list-style-type: none"> 1. הבאת הקרבן 2. כניסה למקדש 3. סמיכה וידוי ועמידה 4. הפשט ניתוח והדחה (בעולה) 5. אימורין, חזה ושוק ותנופה 6. (בשלמים ותודה) 7. לחמי תודה 7. אכילת קדשים 	עבודות הלויים <ol style="list-style-type: none"> 1. מצות השיר בפה 2. מצות השיר בכלי 3. דיני השוערים 4. דיני שמירת המקדש 5. שאר עבודות הלויים 	סדר התמיד <ol style="list-style-type: none"> 1. ההכנות בבוקר והפייסות 2. סידור מערכות 3. הקרבת התמיד 4. הטבת המנורה 5. הקטרת הקטורת 6. ברכת כהנים 7. לחם הפנים 	עבודת המקדש <ol style="list-style-type: none"> 1. דיני כהני המשמר 2. לבישת בגדי כהונה 3. קידוש ידים ורגלים 4. מנחת חינוך 5. ארבע עבודות הקרבן 6. הולכת איברים מליחה והקטרה 7. חלוקת ואכילת קדשים

השיעורים בכל סדרה יתחילו אי"ה במוצ"ש תולדות
לצורך היערכות יש להרשם לשיעורים בקו המכון: 03-5081813

הזמן קצר והגאולה בפתח!

בחצי שעה בשבוע, תוכל לרכוש ידע מעשי בעבודת המקדש!

זה לא יכול להיות..!

המגיד הגאון הצדיק רבי יעקב גלינסקי זצ"ל סיפר (להגיד, דברים עמ' 11), שעלה לנחם את המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל על פטירת הרבנית ע"ה. נהירה בלתי פוסקת של ראשי ישיבות ומשגיחים, מגידי שיעורים ורבנים שבאו לנחם. אמר לי המשגיח: 'חכמינו אמרו או חברותא או מיתותא, ואני לדאבוני אין לי חברים'.

נדהם הרב גלינסקי, מה הפירוש 'אין לי חברים', מה מסע המנחמים, המצעד האין סופי...

הסביר המשגיח: אכן, רבים באים לנחם, אך איש מהם לא אמר לי 'לעין מר במיליה'. שהרי סיפרו בגמרא (ברכות ה ב) שכאשר החמיצו לרב הונא ארבע מאות חביות יין, עלו חבריו וביקשו שיערוך חשבון נפש, שיעיין בענייניו ויבין מדוע אירע לו כך. לבקשתו ציינו פרט מסוים, וכאשר תוקן השתווה מחיר החומץ למחיר היין ויצא בלי הפסד.

שמעתם, המשגיח לא ביקש לשמוע כמה רעיתו היתה צדקנית, כמה בורא עולם שמח עכשיו בבוא אליו נפש נקי וצדיק, אף שכל זה אמת, אלא ביקש לשמוע תוכחה, ביקורת, מה החי צריך ליתן אל ליבו, מדוע בורא עולם הנחית עליו את הצער הזה...

הנביא ירמיהו (ב ל) אומר לעם ישראל בשם בורא העולם 'לשוא הכיתי את בניכם, מוסר לא לקחו', כלומר, בורא עולם טוען בפנינו, לחינם הכיתי אתכם, מאחר והיסורים לא הועילו, שהרי לא לקחתם מוסר.

קוראים יקרים, לא יתכן, שאנחנו לאחר כחודש ימים מאותו יום מר ונמהר, יום בו נטבחו מאות בני אדם, מאות משפחות אבלות, אלפי משפחות נמצאות בצער ויגון, ואנו רוצים לשמוע רק דברי ניחומים, ליטופים, שבדאי שהם דברים אמיתיים, אבל עלינו, על החיים, לקחת מוסר, להוכיח את עצמנו, לשמוע תוכחות, לקבל ביקורות, ולהתקדם בעבודת ה'.

באבות דרבי נתן (פרק כט) נאמר: אם יש לך חברים, מקצתם מוכיחים אותך ומקצתם משבחים אותך, **אהוב** את המוכיחך ו**שנא** את המשבחך, מפני שהמוכיחך מביאך לחיי העולם הבא, והמשבחך מוציאך מן העולם. כלומר, מיהו החבר הכי טוב שלך, את מי אתה צריך לאהוב, את מי שדואג לך, את הרוצה בטובתך ובהצלחתך, ולכן הוא מוכיח ומבקר את מעשיך. ולכאורה זהו ביאור הפסוק (משלי כד ו) 'נאמנים פצעי אוהב, מנשיקות שונא'. גם אם האוהב פצע אותך בתוכחתו, הרי זה עדיף מנשיקה וחנופה של אדם השונא אותך.

בגמרא (תמיד כח.) מובא 'איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, יאהב את התוכחות. שכל זמן שתוכחות בעולם [שעל ידי זה מתעוררים בני האדם וחוזרים בתשובה], נחת רוח באה לעולם, טובה וברכה באין לעולם, ורעה מסתלקת מן העולם, שנאמר (משלי כד כה) 'ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב'. זהו שאמר התנא בפרקי אבות (פ"ו מ"ו) שאחד מקנייני התורה הוא להיות 'אוהב את התוכחות'. וכבר ביארו בספרים, שהאוהב את התוכחות הרי זה מוכיח על חכמתו, שכן החכם רוצה לשפר, להתקדם ולהצליח.

עוד מובא בגמרא (שבת קט ב), שאמר רבי חנינא, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה. ובמדרש רבה (פרשת וירא, פנ"ד אות ג) מובא שאמר ר' יוסי בר חנינא, שהתוכחה מביאה לידי אהבה שנאמר (משלי ח ה) 'הוכח לחכם ויאהבך', **שכל אהבה שאין עמה תוכחה אינה אהבה**. וריש לקיש אמר, שתוכחה מביאה לידי שלום שנאמר (בראשית כא כה) 'והוכח אברהם את אבימלך' וגו', **שכל שלום שאין עמו תוכחה אינו שלום**.

ידועים דברי המגידים, שאם היו אומרים לעיירה פלונית, שבשעה חמש אחר הצהרים, בית הקברות של העיירה יקום לתחיה. כל המתים יקומו, לשעה אחת בלבד, ואחר כך מיד הם חוזרים לקברם. אין ספק, שכל העיירה כולה, ללא יוצא מן הכלל, היו עומדים בשערי בית הקברות וממתינים לראות את 'קיריהם', לשאול בשלומם, לספר להם על התפתחות משפחתם, על התרחבות המשפחה, על הבנים, הנכדים, ואולי אף על הנינים... ועל... ועל..

והנה, הגיעה השעה, המצבות זזות לצידן, ומתוך האדמה קמים בזה אחר זה כל המתים. כל המשפחות הממתינות בשערי בית הקברות שועטות לעברם, אך הם אינם מדברים מאומה, לא מגיבים, לא מדברים, רצים לבית המדרש, תופסים את דף הגמרא, ולומדים במשך שעה שלימה ברצף, ללא הפסקה, ללא הפוגה, ללא שתיה. וכעבור שעה, סוגרים

את הגמרא וחוזרים למקום מנוחתם. המשפחות, שכל כך ציפו לספר, לשתף, מאוכזבות, למה, למה הם לא אמרו כלום, אפילו לא מילה אחת?

התשובה פשוטה: המתים כבר היו בעולם האמת, הם יודעים מהי ערכה של 'שניה', מהי ערכה של כל עשיית מצוה, של כל לימוד תורה, כמה נחת יש לבורא העולם מהעיסוק בתורתו, וכאשר אדם מודע לעושר העצום המתגלגל לפתחו – הוא בז לבזבז הזמן, הוא בז לשיחות סרק, והוא גם יודע, שאמנם כרגע, המשפחות מאוכזבות, אבל אף הן יגיעו לרגע בו הן יודו, שטוב הם עשו, טוב שהם לא דיברו, טוב שהם ניצלו את הזמן ורכשו לעצמם נצח.

הנה דברים שאמר הגאון מווילנא זצ"ל (מובא בפתיחה לספר דברי אמת – לפידות): 'בעת שמוליכין את האדם מביתו לקברו, אז תפקחנה כל חושיו ורואה מה שלא היה יכול לראות בעת חיותו, ומראין לו עונשי הגהנים ותענוגי הגן עדן, ורואה איך כלה כל ימיו בהבל, וכל כספו וזהבו אשר עמל עליהם הם לצנינים ולחוחים בעיניו, כי בעבורם קנה לנפשו עונשי הגהנים, וגם הפסיד תענוגי הגן עדן.'

ויתבונן אז בשכלו הזך כמה תענוגי גן עדן הפסיד בעולם הזה, כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, וכמה שעות היה בכל ימי חייו אשר הלכו בבטלה, אשר כל שעה ושעה היה יכול להרויח גן עדן בתענוגים נפלאים, אשר עין לא ראתה. ומחמת גודל התשוקה אשר רוצה לתעדן שם והוא אין יכול להיכנס שם, מחמת שהוא מלוכלך בצואת עונותיו, הוא מרוצה להיענש בגיהנם בעונשים קשים ומרים רק שיבוא אחר כך לתענוגי הגן עדן, ואין בכח איש לצייר גודל שיברת לבו וחרטתו, ואם יהיה לאדם בעולם הזה אחד מאלף אלפים חלק מהצער שיש לו שם בעולם הבא, היה מוכרח למות מחמת שלא היה יכול לסבול גודל הצער, רק בעולם הבא נותן לו הקב"ה כח שיכול לסבול זה הצער. ואז גדל תשוקתו שיתן לו רשות לחזור לביתו ולעסוק בתורה ועבודה כל ימי חייו, וממרט שערות ראשו וקורע את בשרו ואומר אוי לי איך החלפתי עולם בתענוגים נצחיים על עולם חשוק, והצער הזה קשה לו מכל יסורי הגהנים'.

נורא. מפחיד לחשוב. אבל מוכרחים לחשוב. מוכרחים לקחת מוסר. מוכרחים לקבל קבלות. עלינו לייקר את הזמן, לנצל את השעה, לחטוף עוד מצוות, ולהבין שעל כל הקלה בהלכה, כל עיגול פינה, בכיסוי הראש, בצניעות הבגדים, בלשון הרע, בשמירת שבת, בלימוד התורה, ביציאה בליל שישי לאכילת צ'ולנט וכו' – האדם ימרט את שערות ראשו על השטות שעשה, על כך שבעבור החברה, הסביבה, הוא לא טיפס במעלות התורה, הוא לא רומם והגביה את עצמו, על כך שבעבור קושי שהיה לו בעשיית המצוה – הוא העדיף להפסיד מיליארדים של נצח, ולקבל דקה של הנאה, שכולה אבדון, הפסד...

ומאידך, עלינו להעצים, להעריך, לידע, שעל כל תוספת קבלה, תוספת קדושה, תוספת צניעות, תוספת תורה, תוספת שמירה ובריחה מהעולם הטכנולוגי, [הנה כמה דוגמאות: להפסיק להקשיב לקווי נייעס כמו ילדים קטנים, להפסיק לקרוא שבועונים ועיתונים כמו אנשים ששורפים דקות ארוכות מהחיים, להפסיק להתלבש כמו ריקניים, להפסיק לשמוע שירים שאין רוח חכמים נוחה מהם כמו המסכנים, להפסיק להחזיק מכשירים לא כשרים כמו החלשים... לנצל כל רגע של חיים כמו גיבורים, להוסיף שעות של לימוד תורה כמו למדנים, ללמוד ספרי מוסר ויראה כמו אוהבי אלוקים וכו'...] זוכה האדם לנצח נצחים, קרבת אלוקים, שכר נצחי שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער, גן עדן. ופירותיהם כאן בעולם הזה, בשפע נחת והצלחה בכל מעשה ידיו.

הנה מה שאמר הנביא שמואל אל שאול (שמואל א' י"ז): 'הלוא אם קטן אתה בעיניך, ראש שבטי ישראל אתה וימשחך ה' למלך על ישראל'. כן, פעמים שאנו מרגישים קטנים, מה אנחנו שווים, צעירים/ות, נערים/ות, אך לא, אין זו אמת, לכל אחד בורא עולם נתן תפקיד, תפקיד מרומם, נפח בו נשמה גבוהה, ועליך להגביה, את עצמך, את אישיותך. וכמו שאמר בורא עולם לנביא ירמיהו (י"ז): 'אל תאמר נער אנוכי, כי על כל אשר שלחך תלך, ואת כל אשר אצוך תדבר'. כן, אלו דברים שכל אחד ואחת צריך לומר אותם לעצמו, אל תאמר נער אנוכי, אדרבה, אתה יכול, אתה מסוגל, בורא עולם נתן לך שליחות, ועליך לעשותו, בשמחה, בגאווה, בגבורה, בזריזות. ויגבה ליבך בדרכי הבורא. לך בכוחך זה והושעת את ישראל.

קוראים יקרים, לעולם לא מאוחר, כל זמן שהנשמה בקרבנו, אפשר לתקן, לחזור בתשובה, לקבל על עצמנו להתרומם, להתחזק, להתקרב לבורא עולם, בכל הכוח, בכל ההידור. יחד עם תפילה על כל עם ישראל. ובזכות זה, יאמר הבורא לצרותינו די, ונזכה כולנו לחיים טובים, מלאי נחת מהילדים, בית של תורה, ונזכה ליהנות מזיו השכינה ולהתענג על ה'.

נכתב ע"י הרב אליהו קרביץ יו"ר ארגון שבילים [מחבר הספרים רבי המכר 'בשביל הבית', 'בשביל המתבגר' ועוד, ניתן להשיג ב'פה נוף'], רוצים לדבר, לשאול, להיפגש - לתגובות: 0527685383 -

אם גם אתם רוצים לקבל בכל שבוע מאמר בנושא זוגיות וחינוך ילדים, שלחו בקשת הצטרפות לכתובת המייל shvilim383@gmail.com

וארטים לפרשת השבוע

כג א. ויהיו חיי שרה מאה עשרים ושבע שנים. איתא בחז"ל: רבי עקיבא היה דורש והיה חציבור מתנמנם, ביקש לעוררם, אמר: מפני מה ראתה אסתר למלך על קבו מדינות? מפני שראתה את שרה שחיותה קצו שנים. רבים עומדים על המדרש הזה מה הקשר בין מאה עשרים ושבע שנות שרה למלכות אסתר. וי"ל דכשאסתר באה לאחשורוש איד הוזה לה להנישא לו, ולא פרסהיא הווי ובפרסהיא אפי' על מצוות קלות יהרג ואל יעבור, כך מקשה הגמ' בסנהדרין. ומתרתצת הגמ' שאסתר קרקע עולם היתה. וכעת הכל כפתור ופרח, מנלן דקרקע עולם שרינן **משרה** שעהלכה לפרעה ולאבימלך ולא מסרה את נפשה למות בהתנגדות להימסר להם, ומי אמר ששרה עשתה בהיתר, עי"ז י"ל דלפינן מהפסוק שלפינו שיהא חיה מאה עשרים ושבע שנים, וברש"י (ע"פ המדרש) דבת ק כבת כ חלטא, ש"מ שלא היתה עם חסדא כלל, סימן ששרין בקרקע עולם, ומי"ש: מה ראתה להנשא לאחשורוש ולמלך על 127 מדינות הרי זה איסור, י"ל שראתה את שרה שעהלכה לאבימלך ופרעה ולא היה לה איסור, כי היא חיה 127 שנים וכל שנותיה לטובה כי בת ק כבת כ. כמוצא שלל רב.

כג א. שם. וברש"י כולן שווין לטובה. ומנ"ל לרש"י ד"ז. י"ל דהנה אברהם נפטר בן קעה' כמבואר בסוף הפרשה, וצריך להבין למה אברהם האריך ימים יותר מאשר שרה שחיותה עד 127 שנה, הא איתא בחז"ל שאברהם היה טפל לנביאות שרה. וי"ל, אומר החת"ם, דאיתא בילקוט דאברהם הכיר את בוראו בגיל מח', אי"כ רק בגיל מח' מיקרי שנולד, ומגיל מח' עד גיל קעה' יש 127 שנים בדיוק, אי"כ יוצא שאברהם נפטר בגיל 127 כ רק בגיל מח' הוא כקטן שנולד. משא"כ שרה כל שנותיה היו לטובה, וממילא היתה צריכה למות בגיל 127 שנה מאז שהכירה את בוראה, ש"מ דשווין לטובה.

כג ד. תנו לי אחוזות קבר. וברש"י אם תרצו הריני גר ואם לאו אהיה תושב ואטלנו מן הדין, שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ הזאת. וברא"ם ובשפת"ח הקיש שדבר זה הוא אסור לדברי פרשת לך על הפסוק ויהי ריב בין רועי מקנה אברהם וכו', והכתוב שם ואמר והכנעני והכרזי אז יושב בארץ ולא זכה בה אברהם עדיין, וא"כ איך טען ואטלנו מן הדין? התשובה היא ע"פ הגמ' בעבודה-זרה. דאיתא שם שבאדמת ארץ ישראל אז בימי אברהם, ואילו בפירותיה זכו רב בימי יהושע. וא"כ בפרשת לך לך שהנידון היה על הפירות אזי אברהם עדיין לא זכה בה. ואילו כאן שהנידון הוא על הקרקע, בזה כבר אברהם זכה ולכן בדין הוא נוטל. עו"י"ל דהתם בויכוח בין רועי לוט ורועי אברהם זה היה קודם ברית בין הבתרים, ומה שרועי לוט אמרו שהובטחה הארץ לאברהם הוא ממה שנאמר בצאתו מחרן (יב ב) לזרעך אתן את הארץ הזאת, ושם יש שהקב"ה הבטיח שהוא עתיד לתת, ולכן עדיין לא זכה בה אברהם. אבל בברית בין הבתרים שנאמר בה לתת לך את הארץ וכן (טו יח) כתוב לזרעך נתתי את הארץ והיינו לשון עבר, אז חל בה קניין ממשי.

כג ח – ט. וידבר אתם לאמר אם יש את נפשכם לקבור מתי מלפני שמענו ונפגע לי בעפרון בן צחר, ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקעה שדהו בכסף מלא יתנה לי בתוככם לאחוזות קבר. בכל הפרשה נראה שאברהם קנה את השדה מעפרון שהוא היה בעל השדה, וכן מפורש בפרק מט פסוק ל אשר קנה אברהם מאת עפרן החתי וכו', ולפי"ז יש להקשות מדוע כתבה התורה כאן שקנה אברהם מאת בני חת (בכד כ ובככה י) וי"ל דוודאי עפרן היה הבעלים של השדה וממנו הוצרך לקנותו, אלא כיון שבני חת היו בר מצרא של השדה ובשביל לקנות את השדה הוצרך אברהם לאישורם, כי מבואר בב"מ קו שבר מצרא יכול לעכב מכירת השדה ואף להוציא מהחלוקה ולכן היה צריך אברהם גם לבקש רשותם של בני חת, ובלי רשותם קניינו של אברהם לא היה נחשב. זרע שמשון.

כג כ. ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר. פסוק זה הוא לכאורה מיותר שרי כבר נאמר למעלה ויקם שדה עפרון אשר במכפלה לאברהם למקנהו? וי"ל ע"פ המבואר בירושלמי ב"ב ג א. דהמוכר חזק לחברו כיוון שקבר שלשה מתים קנה את כל השדה בחזקה, ואיתא בנזיר דלמעאז שלשה קברים שיש בניניה מד עד ח אמות הרי"ז שכונת קברות. וא"כ זהו ביאור הפסוק ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר' היינו לאחר שקבר את שרה במערה ונמצאו בה שלושה קנים, שהרי כבר נקברו בה אדם ובהוה, ולכן כעת אברהם קנה השדה בחזקה וכירושלמי הנ"ל, וגם נשקף המקום לאחוזת קבר כמבואר בנזיר, ולעיל כשעדיין לא קבר את שרה זה היה של אברהם רק בהסכמה של עפרון וכמבואר ברש"י שם שכתב 'תקומה היתה לו שיצאה מיד עפרון והוסכם הדבר שאברהם יקנה אותו. אך עדיין לא היה לאברהם קניין בזה. ורק כעת כשהחזיק וקנה בחזקה המקום נקנה לגמרי לאברהם. צפנת פענח.

כד א. אולי לא תאבה האישיה ללכת אחרי. יש להקשות על הפסוק הזה שתי קשיות. א. מה זה מילה אחרי, שיאמר אולי לא תאבה האישיה ללכת אל הארץ הזאת. ב. מה נאמר בפסוק הנה רבקה לפניך מה זה לפניך. תירץ ע"כ בפרדס יוסף דהנה מציינו בברכות אחרי ארי ולא אחרי אישה ואמר חז"ל מנוח עם הארץ היה שהלך אחרי אשתו, וזה מה ששאל אלעזר אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אלא לפני כמנהג הפרוצים, ועי"ז השיב לו השמר לך להשיב את

בני שמה, וכשלבן אמר הנה רבקה לפניך והיינו שתלך לפניך ואז חשב עני"כ אלעזר לא ירצה בכי"א אלעזר רצה כי ידע שזה עצת לבן אבל רבקה צנועה, ובאמת לאחר המו"מ בפסוקים כתוב ותוב רבקה וכו' ותלכנה אחרי האשי.

כד י. ויקח העבד... מגמלי אדוניו. וברמב"ן הביא ממדרש רבה ב דעות. דעה ראשונה בגמלי אדוניו היו זמומים, שלא יאכלו משדות אחרים. ודעה שנייה, שהם לא היו זמומים, דלא גרע מחמורו של רבי פנחס בן יאיר, שלא אכל מאיסור, וה"ה גמליו של א"א. ובקובץ שיעורים בפסחים כתב שנהלקו 2 השיטות בדברי הגמ' והתוס' שם. דאיתא שדווקא במיד דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה, אבל בשאר אסורים הקב"ה מביא תקלה. ונהלקו בחקירה הידועה, האם אכילת גזל הוא אכילת איסור כטבל וא"כ לא הוצרך לזוממם כי הקב"ה לא מביא תקלה במידי דאכילה. כי אגזל הוא ככל האסורים, ולא כמאכלות אסורות אלא כעובר על שאר איסורי תורה.

כד יא. ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השואבות. אמרו חז"ל (ברכות נד) ארבעה צריכים להודות יורדי הים הולכי מדבריות מי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חשוב בבית האסורים. השו"ע או"ח ר"ט א מוסיף וסימנך: וכל החיים יודוך סלה. חיים ר"ת חולה יסורים ים מדבר. והם יודוך. בספר מתוק האור הביא בשם רבי יצחק אסא מרביני סוריה שעניני דר' רמזו ג"כ בפסוק שלפינו, ויברך הגמלים – והיינו ויברך הגומל. מחוץ לעיר – והיינו הולכי מדבריות. אל באר המים – והיינו יורדי הים. לעת ערב – והיינו מי שהיה חולה וכנאמר עד שלא שקעה שמשו. לעת צאת – והיינו מי שהיה בתי סוהר ויצא.

כד יז – כב. והיה הנערה אשר אמר אליה הסי כד ואשתה ואמרה שתה וגם גמלך אשקה אתה הוכחת ליצחק וגו' ובפסוק ט כהב ותאמר גם לגמלך אשאב. ובפסוק כא כתוב והאיש משתאה לה מחרשי לדעת הצלילה ה' דרכו אם לא, ובפסוק כב כתב ויהי כאשר יכלו הגמלים לשותות ויקח וים זהב. רבים נתקשו כאן הרי הסימן של אלעזר היה באם יט אשקה גם את הגמלים, וזה כבר קרה בתחילה בפסוק כי שאתמרה גם לגמלך אשאב א"ל כמה האיש משתאה לה הסימן כבר התקיים קודם לכן? ויתרצו שאלעזר לא ידע עדיין אם המים שייכים לרבקה או שזה גזול, משום שאולי היא שכירה של בני העיר ואז היא נותנת ממים שלא שלה או שמועלת בשליחותה ומתעסקת עם משוה אחר, ממילא גם אם היא נותנת לגמלים היא לא מתאימה ליצחק כי זה גזל. ורק אחרי שכילו הגמלים לשותות הבין אלעזר שהמעשה שהיא עשתה היה מעשה הכי טוב ומותר, כי אילו זה היה גזל או מעילה, הגמלים של אברהם לא היו שותים כלל, כי בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה עי"ז כמו שחמורו של רבי פנחס בן יאיר שלא היה אוכל ממאכלות אסורות ה"ה גמליו של אברהם, ולכן כשגמרה להשקותם וראה שהם שותים, ועוד שראה גם שלא מבקשת כסף אלא נטו לשם חסד אז הבין שזה השידוך. זרע שמשון.

כד יח – כה. בתחילה על יד הבאר היא נתנה שתייה לאלעזר לפני הגמלים, ואילו כשהגיעו לביתם אלא נתנה לגמלים לפני אלעזר, כמו שכתוב בפסוק גם תבן גם מספוא רב עמנו, גם מקום ללון. והדברים תמוהים, למה פעם מקדימה את הגמלים ופעם את אלעזר? וי"ל דהנה במי"א קסז יח בהא דאסור לאכול בלשד שיתן לבהמתו שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדבר ואכלת ושבעת, ומאשר שם מהא דרבקה נתנה קודם לאלעזר דאמרה שתה וגם לגמלך אשאב (נ"יש מה שתרץ דשתיה שאנו). וקושייה בעיקרא ליתא דכל הדין דבהמה קדים לאדם הוא רק בהבמהו שמונותיה עליו, שא"כ בהבמה תחירו שאין מוזנותיה עליו וודאי דאדם קודם. ולפי"ז יובן גם מדוע כשהגיעו לביתם היא הקדימה לגמלים ואח"כ מקום ללון, כי אז זה היה אחרי שאלעזר נתן לה הנוטם בתורת קידושין, א"כ הבהמות נהיו תחת רשותה, כי היא נהיית אשת יצחק ומזונות הבהמות מוטלים עליה, לכן הקדימה רבקה את הבהמות.

כד טו – כ. ותכל להשקותו ותאמר גם לגמלך אשאב וגו'. ותאמרה ותער כדה אל השקות ותרץ עוד אל הבאר לשאוב ותשאב לכל גמליו. יש לעיין מה הטעם כשכילה אלעזר לשותות היא שפכה את הנשאר לשקות ורק אח"כ היא מילאה מים לגמלים, למה היא לא מילאה במה שנשאר? וי"ל ע"פ ספר חסידים (תתפח) שכתב שם שאם בירך אדם על צלוחית מים ונשאר בכלי, לא יתן ממנו לבהמה או לגוי הואיל והזכיר שם שמים על הדבר אינו ראוי לתת ממנו לבהמה, ואלעזר בוודאי ברך על המים והזכיר ש"ש לכך היא שפכה המים אל השקות, ורק אח"כ כתוב ותרץ עוד אל הבאר לשאוב לכל גמליו. 'בני יששכר'.

כד לו. לא אוכל עד אם דברתי דברי. יש להקשות מה הטעם הוא לא רצה לאכול לפני שדבר? וי"ל דהנה איתא בבב"ב קמו השולח מתנות לפני תמיא ואם אכל שם משוה אפי' בהבטל השידוך אין המתנות חוזרים, ומבאר הרשב"ם שזה מחמת חיבת האת אכילה ומבואר שם שזה אפי' כששלח המתנות עי"ז שלחו והשליח אכל אין המתנות חוזרות, וזהו כאן אלעזר נתן לרבקה נטם זהב וגמדיים ולכן הוא ידע שאם יאכל והשידוך לא יצא לפועל הוא יפסיד את המתנות לכן אמר לא אוכל עד אשר דוברתי דברי ואני אדע שאתם מסכימים לשידוך. עו"י"ל דהנה אלעזר היה שליח קידושין ושלחוהו של אדם כמותו ולחתן אסור לאכול ביום חופתו עד אחר הקידושין.

פרשת חיי שרה תשפ"ד

כד לג לד. ויושם לפניו לאכול ויאמר לא אוכל עד אם דוברתי דברי. ויאמר **עבד אברהם אנכי.** צ"ח הרי הוא כבר אמר להם שהוא עבד אברהם לעיל בפסוק כז ומדוע חזר ע"ז עוד פעם כאן? וי"ל דהנה יש להקשות איך שלח אסור את אלעזר לקדש אישה ליצחק הרי עבד אינו נעשה שליח, ובע"כ ששחררו ושרי משום פו"ר, וכיוון שיש איסור בשחרור מסתבר ששחררו על שפיר שאם ימצא שידוך אז משוחרר ואי לא אז לא. והנה איתא בברכות מה: עבדים מזומנים לעצמם, ולכן כשהניחו לפניו האוכל לא יכל עדיין לאכול כי הוא לא יודע איך יזמן, משום שאם הוא לא תסכים אז הוא לא עדיין עבד אברהם ומזמן לעצמו ואם הוא כן תסכים אז הוא כבר לא עבד. לכן אמר שאני אוכל עמכם רק אם דברתי דברי ובלא"ה אני עדיין עבד אברהם. רבי בנימין דיסקין.

כד לוט. ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי. אומר רש"י אלי כתיב בלי ויו. בת היה לו לאלעזר והיה מחזר להשיאה ליצחק אמר לו אברהם בני ברוך וכו'. ותמהו המפרשים למה אלעזר נזכר לספר את רק כאן בשעה שמדבר עם לבן למה לא תפיר זאת מקודם כאשר אברהם שילחו והשביעו? וי"ל שמצינו בתורה שאברהם נתן שטר מתנה ליצחק להקנותו את כל אשר לו כדי שיקצו לתת לו בתם (רש"י כו), ויש להקשות מדוע עשה זאת הרי יצחק הותנו וברור שהוא יירש את כל עושרו, אלא כיוון שלציני הדור היה אומרים מאבימלך נתעברה שרה וא"כ נחלת אברהם לא תעבור ליצחק ומנלן שיצחק עשיר לכן כתב שטר מתנה כדי שיראו שיצחק עשיר ויסיכמו להנישא לו. ואפשרי שאלעזר אמר להם כעת דעו שיצחק הוא בנו של אברהם, דהנה אני רציתי לתת את בתי ליצחק והוא לא הסכים, ואילו היה יצחק ממזר ובן של אבימלך, היה לו לאברהם להסכים כי בתי היא שפחה ועי"ז היה יצחק נטרה ממזרותו כדין ממזר הנושא שפחה וכו'. וזה היה יזרו להסכמתם. בן עוזיאל.

כד נא – ה. הנה רבקה לפניך קח ולך וגו', ותשב הנערה איתנו ימים אר עשור. ואח"כ **שוב אל תאחזו אותי ימים רבים.** בתחילה קח מיד, אח"כ תשב ימים רבים, אח"כ שוב בגלל שאלעזר הצליח אז שוב הוא אומר על תאחרו אותי, למה פעם ימים רבים, פעם מיד. י"ל, אומר החת"ס, (וכע"ז באמרי אבות) דהנה הגמ' אומרת שאברהם לא רצה לשלוח את יצחק בשביל לחפש שידוך כי הוא לא רצה שיצחק יצא מארץ ישראל, לכן אמרו לאלעזר הנה רבקה קח ולך, כי יצחק לא יכול לרדת אלינו לחו"ל. אבל לפתע הם ראו שאלעזר הביא מגנות דהיינו פירות ארץ ישראל. הם תמהו ואי קי"ל שאסור להוציא פירות אר"י לחו"ל, אז הם דייקו שאלעזר ס"ל ש"יארם" שהיה בסוריה דינו כאר"י, אי"כ סענו שיצחק יכול לבוא לכאן כי זה אר"י אי"כ שיבוא אלינו. ועי"ז א"ל אלעזר אז השתלשלה הדברת שקפצה לו הדרך (כמ"ש הצלח ה' דרכי שקפצה לו הדרך ופתאום מצא את עצמו בארם), אי"כ שפיר זה נקרא חו"ל, ומה שהביא פירות זה בגלל שקפצה הדרך ונשאר לו אוכל שתכנן לאכול בארץ ישראל, ולכן שוב אמרו שייךל מיד.

כד סא. ויקם רבקה ונעוניה וגו' ותלכנה אחרי האיש ויקח העבד את רבקה. בתחילה נאמר ותלכנה אחרי האיש ולאח"כ נאמר ויקח העבד, מפני מה בתחילה נאמר **איש ואח"כ עבד.** השיב ע"כ רבי שלמה קלוגר ע"פ המשנה כתובות מח. לעולם איך ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל. הלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל ה"ה ברשות האב. מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל, ה"ה ברשות הבעל. וא"כ י"ל כל עוד היא היתה עם נעוניה היא חיה ברשות אביה, ואלעזר נקרא איש גריל, אבל אחר שהיא נמסרה לאלעזר כדכתבי ויקח העבד את רבקה וילך, באותו הרגע היא נהיית ברשות הבעל ה"ה יצחק, ואלעזר הוא עבד של יצחק ומיד הוא נהיה עבד שלה.

כה ט. ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו. וברש"י מתוך שהקדים יצחק לישמעאל דהיינו שהוליכו את יצחק לפני ישמעאל, למרות שהיה יותר קטן, סימן שישמעאל עשה תשובה. ומקשה כולם הרי אין מוקדם ומאוחר בתורה, ומה הראיה? אומר רבי יונתן איבשיץ דהנה ידועה הברייתא דרבי ישמעאל שאומרים כל בוקר, דאיתא שם, אחת מן המידות שהתורה נדרשת היא כלל ופרט וכלל. ותימא גדולה למה כל כלל ופרט וכלל, הוא כלל ופרט וכלל, הרי אין מוקדם ומאוחר, וא"כ יכול להיות שזה פרט וכלל וכלל וכדו'. וי"ל שכל הדין אין מוקדם ומאוחר נאמר רק בשני עניינים אבל בעניני אחר מוקדם ומאוחר נאמר רק בשני והמאוחר מאוחר, ולכן בענין אחד יש כלל ופרט. ע"כ הכל ידוע וברור. ועתה מתבארת ברייתא דר' ישמעאל היטב, דהנה יש איתא, היאך נקרא רבי ישמעאל בשם זה הרי ביומא לח: איתא, ושם רשעים ירקב, שאסור לקרוא עי"ש רשע, וי"ל דלכן ממשיכה התורה בגי' מידות התורה נדרשת מכלל ופרט וגו' הרי אין מוקדם ומאוחר אלא צ"ל שבענין אחד יש מוקדם ומאוחר. וכיון שהפסוק ויקברו אותו. הוא עניין אחד, אי"כ ישמעאל היה אחרי יצחק, סימן שחזר בתשובה. ומעתה אפשר לקרוא ישמעאל. הווארה הנה נאמר עי"ז רבי יונתן איבשיץ בעידנא דחדוותא שאמר רי"א תנסו אותי בסידור כל מקום שתפתחו אומר לכם חידוש, וחתנו פתני לפניו סידור, ויצא ברייתא דרבי ישמעאל, ולפי הנ"ל הסביר רבינו א"ל למה הנוסח הוא ר' ישמעאל אומר ולא אמר רבי ישמעאל. וי"ל שהוא בא לתרץ את הקושיה הנ"ל. ולכן אמר בלשון רבי ישמעאל אומר, דהיינו רבי ישמעאל איך נקרא שמו כך י"ל משום דאומר בגי' מידות וכו'.

ניצול הזמן

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. אמרו חז"ל (בראשית רבה נט ו') וזה פירושו: כשאדם נפטר מהעולם, אז באין כל ימיו לחשבון לפני הקב"ה, להראות מעלות הצדיק אשר עבר יום אחד משנותיו מתורה ומצוות ומעשים טובים. אבל הרשעים, ימיהן מתחבאין ובושין להתקרב לפני הקב"ה, כגון זקן רשע שהוא זקן בגיל, אבל אינו בא בימים, הוא לא יכול לבוא עם ימיו לפני הקב"ה, כי כל ימי חייו היו בחטאים ופשעים, וימיו מתחבאים מלבא לפני הקב"ה. ויש לך אדם בימים ולא בזקנה כגון יהודי ירא שמים כשר וחסידי, שנפטר בגיל צעיר וכל ימיו היו בעסק התורה והמצוות, הוא בא עם ימיו המלאים תוכן במצוות, אבל אינו בא בזקנה, כי מת בילדותו. אבל אצל אברהם איבנו נאמר זקן בא בימים גם זקנה שנפטר בגיל מבוגר, וגם בא עם ימיו, שכולם מלאים תורה ומצוות ובה עם ימיו לפני הקב"ה. ואותו הדבר כל 127- שנים שהיתה שרה אמונה על אדמות, היו חיים כמ"ש שני חיי שרה. ומעשה אבות סימן לבנים עליו לנצל כל רגע מהחיים שלנו על אדמות לעשות רצון ה' ללמוד תורה ולקיים מצוות בלי הפוגה שלא לצורך. **המגיד** רבי שלום שברדון ניסה לתאר פעם בפני שומעיו את יוקר הזמן, ואמר שנסה לתאר שהתמים שכבר מתו קיבלו מן השמים אפשרות לרדת לכמה שעות לעולם שלנו. הרי כל הקרובים ובני המשפחה יבואו אליהם, וניסו לחבקם ולשקם אחרי כל כך הרבה שנים שלא ראו אותם, ואולי אף יספרו להם סיפורים על הנכדים והננינים. אבל אלה שירדו לעולמנו, יתפשו מיד את בית המדרש הקרוב ביותר, ויחלו ללמוד ולנצל כל רגע ורגע ללימוד תורה. הם הרי כבר יודעים את ערכה של כל מילה, וחשיבותו של כל רגע של לימוד! הם לא יתנו לעצמם לבזבז את הזמן היקר לדברי הבל וריק. ואנחנו, שנמצאים כאן בסיד', עד מאה ועשרים שנה, ויש ביכולתנו להעשיר את מיוחדתנו בעוד ועוד דקות ושעות, ימים ושנים, של לימוד תורה, לא נעשה זאת? **כותב רבי אריה לוי**ן חרות על לבבי שמעתי מפי החפץ חיים על מאמר חז"ל בנוגע להלכה איהו שוטה? לא המאבד כל מה שנותנים לו. שאמר בזה הלשון: אין דבר יקר בעולם יותר מהזמן, אשר אי אפשר לקנותו בכל מחיר שבעולם, ובכל רגע אפשר להגיד 200 תיבות של לימוד תורה, אשר כל תיבה מאפה בפני עצמה, ומאבדין הזמן בהיטח הדעת. ואוצר הזמן נתון אצל הרבנו של עולם לכן צריך לשמור כיאות על כל רגע ורגע.

את העניין הזה של ניצול הזמן סופר אפשר להשיג מזה מצאנו אצל כל גדולי הדורות: סיפר רבי משה אהרן שטרן משגיח ישיבת קמניץ על רבי ראובן בענגיס שהיה עושה כל ששה חודשים בערך סיום על כל השי"ס. הוא לא היה עושה מזה ענין גדול, היה מזמין מנין אברכים וטוילים ידים על פה ודג מלוח ולחיים. פעם אחת עבר סיום כרגיל ואחר חודש הזמינים שוב. כמובן שהדבר היה תמוה בעיניהם בפרט בראותם שסיום זה היה שלא כרגיל אצלו בהלם ודג מלוח, אלא ערך לפניהם שולחן ערוך בלשון ודגים ובשמחה מולגת, סיום זה חשוב לו מאוד אמר לבשרו. וכן סיפר כשבאתי לירושלים לכהן כראב"ד מזמינים אותי לשמחה בשעה תשע, ואני מגיע כבר בחמשה לתשע. אבל בירושלים זה אחרת לעומים מתאחרים מספר דקות לעתים ממושכות וחבל על הזמן, כך קבעתי על סדר לימוד שי"ס בזמן הזה ובשמחה הבאה המשיך וכן הלאה, והיום הזה גמרתי שי"ס מהרגעים האלה אשר הרב בשמחה ביום **מסופר** על רבי משה פיינשטיין שעשה פעם סעודת סיום השי"ס והיה עטוף בשמחה עצומה, אשר היה לתמימה רבתי לכל המשתתפים, כי מי מהם לא הכיר את הגאון והתמדתו, אשר פעמים לרוב היה מסיים את השי"ס עם הראשונים, וכן היה רגיל לסיים פעמים רבות את כל השולחן ערוך עד כמעט אינו מספר, ונהן כן על מה כל כך השמחה בעניין? לשאלת המסובין ענה ואמר: כי סעודת סיום השי"ס הזאת שונה הוא מכל סיומי השי"ס זוכה לסיים עד כה, כי הפעם סיים את השי"ס, על ידי שיעור חדש שקבע לעצמו בקריאת התורה בין גברא לגברא ללמוד שי"ס על הסדר ועכשיו כבר זכה לסיים בסדר הזאת את כל השי"ס. הרי חשיבות מיוחדת ומשמחת אצלו כי זכה לקנות הון ותועפת בזמן אשר מעטים המה המכירים חשיבותה, ומה אשר הכיר את הגאון אשר היה שפל ושמנו מוכיח עליו כאיש משה אשר היה עניי מאוד מכל אדם אשר על פני אדמטה, יבין: כי רבי משה לא אמר דברים כאלו להתפאר, אלא רצה בזה להוכיח ולתבוע תביעה על שהוא מן ידידיו ומכיריו, והראה להם כמה יכולים לקנות בזמנים אלו, ולהיפך אין אבידה כאבידת הזמן.

מספר רבי אלחנן פרוץ רב רמת בית שמש. על רבו רבי חיים פנחס שינברג שהיה ידוע בפקדונו העצום בקיום המצוות, והנה דבר אחד התמימה אותו מאוד בחזרת השי"ץ במוסף בשבת, היה פותח ספר באמצע קדושת נעריצד ונקדישד (קדושת כתב) מעיין בו למשך שערים שניות וסוגר את הספר מיד. והתפלאותי מדוע פותח הוא ספר בחזרת השי"ץ ולמה באמצע קדושה? קדושה? קדושה! את תלמידי הישיבה הוותיקים, הראו לי את מה שכתב המשנה ברורה (בסימן קכ"ה סק"א) שאר הנוסח שמוסיפים בשבת, אינו בכלל קדושה, ואינו צריך להאזין הרבה החזן בזה, וכן מותר ללמוד אז על ידי ההורו. והרב בגדול אהבתו את התורה, סבר, כי אם מותר ללמוד באמצע קדושה, הרי חובה ללמוד, ואם לא ילמד, ביטול תורה הוא זה, ומשום כך חטף את השניות האלו לכל יבטל מתורה.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

במשפחה מפורסמת יש סבא החולה באלצהיימר, וככה אין לו כל אפשרות להשתתף באירועים משפחתיים. הדבר גרם לצער רב לכל בני המשפחה, מה גם שכמזכור בת"ח גדול, חופתו ומכבדת את המשפחה. לקראת חתונתה של אחת הנכדות חיפשו תרופה מסוימת שתיבי מזור למחלתו של הסבא. חיפשו ומצאו. לאחר בירורים רבים הגיעה לאונזם שמעיה על תרופה פלנטית שעלותה עשרות אלפי דולרים, שבכוחה להחזיר את חולה האלצהיימר למצב בריא לחלוטין וזאת לכמה שעות בלבד. וכמובן זה מועיל לקחת את זה כמה פעמים בלבד בימי המחלה, ולכן חגו בני המשפחה את הרעיון להביא לסבא את התרופה, הגו ביהא בכוחו לשמוע עד כל צאצאיו. ואכן, הנה זהה התרחש באופן מופלא. הסבא נטל את התרופה, וממש היה לאדם רגיל. אלה שידעו על מחלתו, נדהמו לראותו מתפקד כרגיל, ללא כל בעיה. פלאי השי"ת. הסבא היה בחופה, קיבל ברכה אחריה, והשמחה הרקיעה שחקים. מהו זמן רב שלא זכו בני המשפחה המורחבת לראות את סבם משתתף בשמחות. והנה, זמן קצר לאחר החופה נעלם לפתע הסבא מההולם. בני המשפחה נבהלו ולא ידעו מה אירע. הם הרי זכרו שהסבא בעצם חולה קשה במחלת האלצהיימר, ויתכן, כך חששו, שהשפעתו של הכדור הסתיימה לפני הזמן, ואולי גם זה בגלל 'הקוד הבהוי' של המחלה הנמצא אצל הסבא. עוברת רבקה שעה, חצי שעה, ויותר, והסבא אינו חוזר. למותר לציין שכל השמחה הושבתה, והכל חיפשו את הסבא בכל מקום אפשרי. אבל, למרבה התדהמה והזעזע, לא מצאוהו. עד שפלתע, משפת אחד הנכדים את דלתו של... בית מדרש פלני, הוא מוצא את הסבא יושב ולומד... הוא מזעיק את כל בני המשפחה אל בית המדרש, וצריך רק לדמיין את השמחה הגדולה שאחזה בהם במוצאם את הסבא הדול. אבל, מיד לאחר רגעי השמחה, פונים הורי הסבא, בנו וכלתו, אל הסבא הת"ח, ואומרים לו: 'סבא, מה קרה לך? הרי השקענו אלפי דולרים כדי שתוכל להשתתף איתנו בשמחה: ואם כן, מדוע לא תהיה איתנו באולם השמחות? כולם ממתינים לך שם בכליון עיניים. וכי אין זה בעיניך בזבוז זמן? הרי כל דם שהכדור משפיע עליך שווה הון עתק, ועוד מעט תחלוף השפעתה של התרופה? בוא נא יחד עמנו אל השמחה, ונשמח כולנו יחד!' אבל הסבא ממאן לקום ממקומו. הוא מבטל על ההורים, ועל כל אלה שהתאספו סביבו, וניסו לשכנעו, ואומר להם: אם זה נקרא בזבוז זמן? מה קרה לכם? וכי לא חינוכת אתכם במשך כל שנותי שהתורה היא החפץ היקר ביותר בעולם, וכל מילה שפולטת בה שווה פי אלף אלפי אלפים מכל דבר אחר?! עד שאני זוכה לכמה שעות של שקט ממתחתי, ויש בידי אפשרות להתרכז בלימוד, אתם רוצים שאבזבז את זמני ואבוא להשתתף בחתונתו? וכן למרות הפצרותיהם הסבא נשאר ללמוד בבית המדרש.

החזון איש היה נוהג לספר שני סיפורים לחיזוק ניצול הזמן: הסיפור הראשון אודות הגלגול הידוע שהיה בזמן החפץ חיים, אותו גלגול שהחפץ חיים בנוכחות כמה מתלמידיו הוציא מנומו של אדם, אותם תלמידים שאלו את הגלגול במה מעריכים את החפץ חיים בעולם האמת? והשיב הגלגול בגלל התמדתו, ללמדך אמר החזון איש שהתמדה נחשבת למעלה היקרה שבין כל המעלות בהן הצטיין החפץ חיים. **והעובדה השניה** אודות הבה"ח שהבטיח לחתנו הטי"ז בתנאים ליתן לו תבשיל בשר בכל יום. ובמשך השנים נתרושש הבה"ח וסיפק לו ריאות במקום בשר, למרבה הפלא הזמין הטי"ז את חתונו לדין תורה. ואמנם בית הדין פסק כי גם הריאות נחשבות לבשר. כששאלו את הטי"ז מה ראה להזמין את חתונו על דבר שכזה לדין תורה? השיב ואמר: ביום בו אכלתי לראשונה את תבשיל הריאות הופער דלקה קלה לילומי בעיון, מיד התעורר בשמים קטרוג גדול על משפחת הבה"ח, לפיכך הוזמנתי אותו לדין תורה, כדי שיפסקו בית דין כי ריאות אף הן בשר, ונמצא כי אין מקום לקטרוג, הפטיר החזון"א ואמר: עד כמה מחשיבים דקה אחת של לימוד.

סיפר רבי שמואל יונה שהוא זכה ללמוד בכלל שפתח רבי עובדיה יוסף ובו למדו רבים מגדולי הדור כמו רבי בן ציון אבא שאול רבי שלום כהן ועוד, והנה בתקופה ההיא לפני שישים שנה לא היה בארץ ישראל דפוס שהדפיס שי"ס שלם, היו גמרות בודדות שלמדו בישיבות. יום אחד התנדב נדיב בשם שלמה פרוץ שי"ס שלם לכלול ויכיון שהתורם החשיב מאוד את השי"ס שתרם, עשה להו ארון קטן עם זכוכית, וכשהיו צריכים להוציא גמרא היו צריכים להזיז את הזכוכית מצד לצד. הרב עובדיה שכל שניה חשובה לו, ראה שיש בזה ביטול תורה שצריכים להזיז את הזכוכית בשביל להוציא גמרא, ולכן הוציא את הזכוכית מהמסגרת של הספרייה כדי שיהיה ביטול תורה אפילו של שניות אחדות. נהגו של הרב עובדיה, מר אברהם סיפר: שהרב היה לוקח איתו להליכה כל יום דרך של חצי שעה. ויום אחד לאחר ההליכה שמעתי את הרב אומר לי אנו כבר צריכים להגיע. מנין לך שאיתי את הרב הרי אפילו לא הסתכלת בשעון? ענה לי הרב אני אומר את פרקי אבות בעל פה וזה לוקח לי חצי שעה, וכעת גמרתי את פרקי אבות, כך אני יודע שעברה חצי שעה. **באחד הימים** שביקר הרב עובדיה בבית אחד מחתניו, ראה את חתנו לוקח מברג ומנסה לתקן את ציר הדלת שהתקלקל. אמר לו הרב בפליאה, לא חבל, לא חבל לך על הזמן? תביא בעל מלאכה שיתקן לך ואתה תשב ותלמד. **סיפר הרב יעקב בן משה** בהספדו על רבי בן ציון

אבא שאול בתחילת נישואי, התעורר ספק אם להניח שתי זוגות תפילין דרשי"י ור"ת ביחד, או בזה אחר זה? ניגשתי לרבינו יחד עם החברותא שלי, בכדי שיפסקו לנו מה לעשות. רבינו שהיה מבשר מאוד, אמר לנו מיד, השאלה שלכם אינה במקומה, מי אמר שאתם יכולים בכלל להניח שתי זוגות יחד, אם יש לכם מקום בראש לשתי זוגות תניחו ביחד, ואם לא מה מקום לשאלה. שאלנו איך שאול לדעת אם יש לנו מקום? ונענותונו אמר תביאו לי שתי זוגות תפילין ואמדוד לכם. השאלנו תפילין והוא מדד ואמר מה שאמר כשיסיימו עם המדידות, התחלנו לקפל את הרצועות על הבתים, מתחנן וישרנו יפה. רבינו שהיה עומד שם בספריה ומעיין בספר, פנה אלינו פתאום ושאל מה זה? וכי כך קושרים תפילין? חשבנו שקשרנו לא נכון, מסרנו לו שיראה לנו איך קושרים. והנה הוא כך אותם במהירות מפליאה, הכניס לכיס וסגר ואח"כ אמר: כך קושרים תפילין, וכי יש לכם זמן מיותר ליישר למתות, ושבו לסדר מכל הצדדים, על מה ולמה: הרי למחרת אתם שוב מניחים אותם, ופותחים הכל מחדש, למה לבזבז זמן על הכריכה, מהר מהר, חבל על הזמן, כך היה מדרוך ומנחה אותנו על חשיבותו הזמן ומידת הרצינות.

בקובץ הערות של רבי אלחנן בונם וסרמן הביא מעשה רב. בלמדו בכולל קדשים של החפץ חיים הגיעה אליו ידיעה כי אשתו ילדה בן זכר, רבי אלחנן חפץ לרבו הניחף חיים ושאל האם לך לביתו לבית המילה? החפץ חיים שאל אותו אם הוא מוהל ויכול למול את התינוק בעצמו? וכשהשיב שאינו מוהל, אי"ל החפץ חיים אי"כ למה לך לבטל מלימודך כ"כ הרבה כדי להשתתף בברית? כי לפי החשבון תתבטל ג' ימים. יום אחד ללכת לשם, ויום א' של הברית ויום א' בחזרה הרי שלשה ימים ביטול תורה. וכמובן שרבי אלחנן נשאר במקומו ללמוד ולא השתתף בברית של בנו. יש לציין שהח"ח ביקש שייבש רשות מאשתו היולדת. מזה נוכל להתבונן בקטע דין ניצל את הזמן. **מעשה היה** ביהודי מארצות הברית שהיה לו חלום להיפגש עם הרב אלישיב הוא חסד כסף כדי לקנות כרטיס לארץ ישראל. ידע שהרב חסד על זמנו וכי הפגישה תאריך כמה דקות כן תיכנס את צעדיו לשאול כמה שאלות. לאחר טיסה ארוכה של כ- 12 שעות שם פעמיו לירושלים לביתו של הרב כשהגיע לביתו של הרב והגיע זמנו להיכנס אמר לרב אני חושך כסף כבר חצי שנה לכרטיס טיסה כדי לפגוש את הרב אני מבקש מהרב שיקדיש לי 5 דקות. אמר לו הרב 5 דקות אני לא אוכל להקדיש לך אבל 3 דקות כן אוכל להקדיש. הוא ניצל מה טוב טוב את 3 דקות שהרב הקדיש לו, שאל את מה שהיה לו לשאול, ביקש בסיום הפגישה ברכה, לחץ את יד הרב ונפרד ממנו. כשיצא מהפגישה כולו היה קורן מאושר, מיד התקשר לחפצתו לדווח להם על הפגישה עם הרב, וסיפר להם: היה כדאי לבוא מארצות הברית כי קיבלתי את מתנת חיי. מה קרה, שאלו אותו? אמר להם: מעולם לא ידעתי על ההבדל התהומי בין 5 דקות ל-3 דקות מתשובת הרב למדתי ששתי דקות זה עולם מלואו, 2 דקות ראויות ליחס.

כשהרב רבי נפתלי טרופ ראש ישיבת ראדין, הלכו תלמידיו לבקרו, וכשראו אותו חולה מאד נוצרה התעוררות גדולה בישיבה בין תלמידי להתפלל לבראיאותו ולפעול ככל שביכולתם לרפואת רבם האהוב והנערץ. כשהחפץ חיים מצא, העלה רעיון בין הבחורים לעשות מצביית המצב להארכת חיי רבם, ואכן כל אחד התנדב תרומה מחייו. האחד נידם כמה משנותיו, ורעהו כמה חודשים, והאחר כמה ימים וכו' כל אחד מבני הישיבה כמה שנדבה רוחו אותו לזקוק לזכותו של רבו. לבסוף נכנסו התלמידים לבית רבם החפץ חיים עם רשימת התורמים בידם, ושאלוהו רבי, כמה הוא מנדב לטובת וזכות החולה? החפץ חיים חישוב הרהר, ובדק את השעות שלו, זמן מה היה ניכר שעמל ולוחם הוא עם עצמו ליתן תשובות. עד שלאחר רגע שישם שחשב, פתאום קם החפץ חיים והשיב: אני מנדב ותורם רק רגע אחד! השתמומו והתרגשו התלמידים על למדו, לשמוע מרבה את תשובותיו, עד כמה חשוב רגע אחד בחיים.

וכאשר השמעה הזאת התפשטה ונפוצה בין התלמידים בישיבה, התהוותה סערה גדולה והתעוררות חזקה לשקידת התורה, עד שאותה שנה למדו בישיבה בהתמדה יתירה ועצומה מאשר בשנים שקודם לכן.

בישיבת ראדין היה נהוג שהשמש היה דופק לפני התפילה להודיע לבחורים שכבר הגיע זמן תפילה. יום אחד טעה השמש והקדים לדפוק חמש דקות לפני הזמן של תפלת מנחה. החפץ חיים נחרד מעובדה זו שנגרם בטעות ביטול תורה לרבים. עברו כמה שנים מאז שהשמש הלך לעולמו, יום אחד שמעו את החפץ חיים אומר וי... וי... מי יודע מה עשה השמש בבית דין של מעלה עם אותה חמש דקות שנגרם בשוגג ביטול תורה על ידו! **ידוע שהחפץ חיים** היה נוהל מתחלה נעלים שיש בהם שרוכים, עד שעשה חשבון, שקשיית השרוכים בעת נעילת המנעלים והתרת השרוכים בעת תפילת המנעלים לוקח לו 5 דקות בכל שבוע, דהיינו 6 שעות בשנה, וכשתכפיל 6 שעות בכל שנה כפול 70 שנות חיי האדם, יוצא 420 שעות במשך כל החיים שהם קרוב ל-18 ימים שמתבזבזים במשך ימי חיי האדם על קשיית הנעלים והתרתן, והחללית החפץ חיים להחליף את מנעליו הנעלים בלי שרוכים, שעל ידי כך ירוויח 18 ימים בימי חייו. ואשרי מי שמנצל כל ימיו לתפוס עוד דף גמי עוד מצווה עוד חסד עם הוולת. מתוך דבר חיים לרבי יוסף חיים אליהו שליט"א.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך שו"ת

ישיבות חדרים וקבוצות כמו בעוה"ז וכל חבורה יש לה חדר מיוחד הקדושים יושבים במקומות יפים שעין לא ראתה ולומדים קבלה, הגדולים בעלי ההוראה יושבים בחדרים מיוחדים עם מיטות מזהב ואבנים טובות ולומדים, שאר הלומדים כל חבורה יש לה חדר מיוחד המיוחד לה ואף חבורה לא רואה את החבורה השניה והתענוג הוא אדיר וגדול מאוד באופן שא"י לתאר. ומי שלא למד ואין לו יד בלימוד וזכה למנוחה יכול לעמוד בחוץ ולשמוע בלבד את קול הלומדים, ועיי"ש עוד בהרחבה לאלו המניחים אותם להתקרב לחלון לראות את הלומדים א"י לתאר את התענוג הזה כלל.

שאלה: מי שנרצח בגלל שהוא יהודי והוא לא הלך בדרך התורה כל ימיו כתבנו בשבועות קודמים שהוא זוכה להיות בגן עדן האם יש לו איזה עונש? **תשובה:** רבי חיים ויטאל בספרו לימודי אצילות כותב בשם רבו האר"י שכשהרג אדם מישראל ע"י גוי אפי' שאינו צדיק מיד בא מלאך מיוחד ולוקח את הנשמה למקום מיוחד בשמים והקב"ה נוקם דמו השפוך אבל כיוון שאין בידה מעשים טובים היא מתביישת מאוד במעשיה וזה עונשה.

שאלה: אדם שמרגיש שאינו מתפלל כראוי או אינו מקיים מצוות כמו שצריך, או שלא קרא קריאת שמע כדקדוקי ההלכה ורוצה ומצאנו להשתפר בזה ועדיין מרגיש חוסר סיפוק ומתח ועצבים. כיצד עליו לנהוג? **תשובה:** התורה דרכיה דרכי נועם וכשחייב בעצבות ולבמתח זה בוודאי לא דרך התורה, ולא ניתנה תורה למלאכי השרת, כי התורה רוצה שנקיים את המצוות כפי התנאים שהאדם נתון בהם לפי אותם כשרונות והמצב בו הוא נתון ולא מעבר לכך, והקב"ה שמח במצווה שקיימנו כמו שגדול הדור קיימיה בכל הדקדוקים האפשריים אפי' שאנחנו לא ממש עשינו מה שצריך. והמצווה צריכה להיעשות בשמחה ובהרגשה נעימה. ועליו להתייחס למתח ועצבים כסיוורם ולנסיונות הבאים על האדם וזה רצון הבורא כדי ללמד על עוונות אחרים שעושה, ומבחינת המצווה שקיים הוא קיים בשלימות ועליו להיות רגוע בזה. וסיפר תלמידו הגדול של החפץ חיים רבי שכנא זאן שהוא שמע את הח"ח מתפלל שמו"ע של לחש ולא היה מדקדק כלל לפי כללי הדקדוק. מתוך דברי בעל הבני יששכר והסתיפלער. נפשי בשאלתי.

שאלה: למה עדיף לצרוך קמח מלא יותר מאשר קמח לבן? **תשובה:** קמח לבן מופרדת ממנו קליפתו הדקה הפנימית המכיל ויטמינים, מינרלים וסיבים תזונתיים, המסייעים מאוד למאגר של הדברים החיוניים לגוף, וכיום גם הקמח הלבן עובר תהליכי הלבנה שמקשה על מערכת העיכול, לכן רצוי וראוי לכל אחד לצרוך כמה שיותר אוכל שיהיה מאחור גבוה של קמח מלא (שהוא גם טעים ומשביע יותר ומאד מצוי היום להשיג). וכידוע, הרבה מחקרים נעשים על עכברים משום שהגנים שלהם הכי דומים לבני אדם, וחוקרי תזונה עשו מחקר על שתי קבוצות של עכברים, לקבוצה אחת נתנו לחם לבן ומים בלבד ללא הגבלה, ולקבוצה שנייה נתנו קמח מלא ומים בלבד ללא הגבלה, הקבוצה שניזונה מהקמח הלבן חלקם מתו וחלקם כמעט מתו, ואילו הקבוצה השנייה חיה כרגיל. הרב אסחיק.

שאלה: הרמב"ם מביא שבעה כללים להנהגת האדם בביתו, הראשון הוא "ומכבדה יותר מגופו", מה הפירוש? **תשובה:** דין קדימה. ואם יש למשל בן כסאוי חייב לתת לה את הכסא הנוח יותר, וכן אם יש מקום ברכב של השוער למשיהו אחד והשני צריך להיטלטל באוטובוס עליו לתת לה את המקום הנוח, ואפילו שבשבילו זה על חשבון הלימוד וכדו' והדין הזה כולל עזרה בבית הקניות וכדומה. והרווח שיוצא לו מזה הוא עצום כי ההערכה אליו מתגברת מאוד ע"י שמכבדה, כי ככה הוא טבעה של אשה, ואל יחשוב שהוא נעשה סמרטוט ע"י.

שאלה: כשאדם רוצה ללמד את הילד ולרסן אותו ע"י ביקורת, מה חשוב בביקורת? **תשובה:** חשוב מאוד הטון שהדברים נאמרים. הנה אצל ילדים לעצמים יתכן שתהיה סטירה והם לא יבכו אך כשתראה להם פנים כעוסות הם יפרצו בבכי, כי זה לא המכה אלא היחס של המבוגר אליהם, מה שקובע אצלם זה העברה הרגשית כמים פנים לפני. והילדים ואפי' התינוקות קולטים היטב את הפרצופים. ולכן הדרך הכי טובה להשפיע על הילד ולא לגרום לו רתיעה וסלידה מהתוכחה זה לומר דברים בנחת, ובקורת בצורה חיובית כי כשהביקורת בצורה חיובית והיינו אתה כבר גדול לא תנסה להתנהג כמו גדול ואל תשקר וכדו' זה עוזר יותר מאשר שתאמר לו אתה ילד רע אסור לך לשקר. רבי שלמה הופמן.

שאלה בחושן משפט: שכן פירק סוכה והשאיר מסמרים שגרמו לפצוץ לשכן אחר האם חייב לשלם? **תשובה:** הנה הדיון הוא עבור פטור על הכלים ונגס בשו"ע תיב ה שכל דבר שאינו חי נחשב לכלים ולכן בוס וכדו' נחשב לכלל, ונחלקו הברכ"ש ב"ק ב ב והחזו"א ב"ק ב ז האם חייב דיני שמים לברכ"ש יש איסור וחייב ד"ש ולחזו"א פטור.

עולם, לאן שהוא יאמר לנו ללכת אנו הולכים. האם מחר בבוקר הילדים ילכו לגנים? אף אחד אינו יודע! מה שהקב"ה יחליט זה מה שעשה. וכך צריך להתרגל לחיות כל דבר, הילד בוכה בלילה, אז הקב"ה רוצה עכשיו שאני אקום ואדא לו. הקב"ה מנהל אותנו בהנהגה של לעתיד לבוא, שנחיה עם הקב"ה "כגמול עלי אמו". ומי שיתבונן על הדברים באופן כזה אז הוא יראה את המאורעות של החיים באופן חדש ומרומם.

שאלה: לבן היה רשע או רמאי? **תשובה:** רמאי ידוע שהוא היה. אך רש"י מזכיר שהיה רשע כי לא התנהג בדרך ארץ אלא קפץ להשיב לפני אביו, רואים כאן שהעניין של הנהגה בדרך ארץ הוא לא רק מנהג טוב אלא מי שלא נוהג בדרך ארץ הוא רשע, וידוע שהח"ח רצה הסכים לזרוק בחור מהישיבה שלו שנישן בשבת, אבל כשהיה בחור חצוף הוא שלחו מיד מהישיבה, כי עז פנים קשה מאוד להסתדר אתו. ישנם אנשים שחושבים שבזמנינו דרך ארץ זה מעלה בלבד, אבל גם בדורנו היתום צריך לדעת שדרך ארץ היא דרך התורה והיינו לכבד אנשים מבוגרים, התנהגות למפות בשיהיה עם אנשים, קידוש ה' ברבים כי דרך ארץ קדמה לתורה, והתורה מעדנת את האדם, וכשאדם לא מתנהג בדרך ארץ חלילה הוא יכול לאבד הכל.

שאלה: מי היה פליט פטיט, ומה המוסר השכל שאפשר ללמוד ממנו? **תשובה:** מספרים כי לפני 50 שנה עשרות אלפים מתושבי מנהטן עצרו את נשימתם באותו בוקר מול המחזה המדהים שנגלה לעיניהם. היה זה מחזה שלא רך הפתיע אותם. הוא החריד, והדהים וריתק אותם בו-זמנית. הכול התחיל שש שנים קודם לכן כאשר צרפתי בשם פיליפ פטיט ישב בחדר ההמתנה של רופא השיניים שלו כאשר עיניו נתקלו בתמונת שער של מגזין המציגה את שני בניני התאומים שהלכו ונכחו במנהטן. התמונה הדיקה אצלו רעיון מה יכול להיות יותר מלהיה ומרגש מאשר לחצות את החלל שמפריד בין הבניינים תוך הליכה על חבל. את השנים הבאות הקדיש פטיט להכנות מדוקדקות להרפתקה המסורפת. הוא בנה במרתף ביתו מודל מוקטן של הבניינים ולמד להכיר עליהם כל פרט, הוא הסתן לבניני כשהוא מחופש לעיתונאי, לפעול ולאיש עסקים וסייר בכל קומותיו, הוא עקב אחר סידורי הבטחון במקום, למד את הרגליהם של השומרים, שרם מסוק כדי לצלם מקרוב את חלקו העליון של הבניין, מדד את מהירות הרוח ולחות האוויר במקום, והכין חבל פלדה מיוחד במשקל 200 ק"ג עליו יבצע את התרגיל וכך באותו בוקר הרימו אלפים מתושבי מנהטן את עיניהם וראו את פטיט מטיל, מתרוצץ, רוקד ומקפץ ואף נוסע על אופניים, כל זאת בגובה 420 מטרים. הוא נופף בעליזות לקהל שהתקבץ למרגלותיו, נשכב על החוט וניהל שיחה עם שחף סקרן שבא לבדוק מה פשר היצור הזה שמסתובב במקום השמור לבעלי כנף המשטרה הוועקה למקום אך היא הייתה כמובן חסרת אונים. איזה שוטר ירוץ על חוט שמתוח בין שני בנייני התאומים כדי לעזור משועל שעומד על החוט על רגל אחת ועושה לעצמו "מסירות" עם כדור? ההרפתקן הצרפתי נאות לבסוף לרדת מהחבל לאחר שאיימו לשלוח מסוק שמטירי שוירדי אותו בכוח. לא בטוח שפטיט התרגש במיוחד מהאיום הזה, אבל הוא החליט שהוא את הקמבק שלו כבר עשה. ועל כן הוא קד ברוב נימוס בפני הקהל, וקפץ חזרה לגג. למען האמת סיפורו של פיליפ פטיט פחות הזוי מכפי שהוא נשמע. למעשה כולנו חיים על חבל דק. מסיפק שאדם יעשה צעד אחד שגוי והוא כבר יכול להמית אסון על עצמו ועל עולמו. ועוד דבר אחרון: הצלם שאמור היה לתעד את כל המעמד הזה היה עייף מאוד, ונרדם בלי לצלם מאומה. מדהים, לא? אדם מסוגל לעמוד מול המחזה המדהים ביותר בעולם ובכל זאת לשקוע בשינה הגונה. ללמוד שאם לא נעזר את עצמנו אף אחד לא עשה את העבודה במקומנו. מתוך דרשו.

שאלה: בעוד ימים ספורים יחול ראש חודש כסלו, במה שונה חודש זה מכל ראשי החודשים? **תשובה:** מובא בראשונים שראש חודש כסלו הוא יום סליחה כיום הכיפורים, ואילו לא עשה תשובה ביום הכיפורים ממתנינים לו עד ראש חודש כסלו ואז מוחלים לו. וערב ראש חודש הוא זמן המסוגל לכפר עוונות של כל החודש וראוי מאוד לעשות תשובה ביום זה ויש שאומרים "וכי" והוא עניין גדול להיכנס לחודש יותן נקי. ולכן מי שיכול בער"ח וראש חודש לשוב בתשובה ולהתפלל לה' כשהוא נקי מחטא יזכה לישועות גדולות. (מקורות: רש"י בירמיהו פלו' בההות של רבי עובדיה נמצא במהדורות הישנות, ובספר סוד מישרים).

שאלה: מה קורה בעולם העליון? **תשובה:** בספר תכלת מרדכי לרבי שלום שבודרן הידוע בבניו המהרש"ם מברז'אן שהיה מגדולי הפוסקים לפני מאה שנים. בתולדותיו עמוד 10 מספר בנו הגדול מה שסיפר לו אביו: פעם נגלה אליו אחד מתלמידיו לאחר שנפטר והוא סיפר לו מה קורה בעולם העליון: בעולם העליון יש

שאלה: כמה חשובה המצווה להציע ולעסוק בשידוכים? **תשובה:** העניין הזה הוא הבעיה הכי גדולה שיש בדורנו שישנם רבים מאוד עד אין מספר שהם מעוכבי שידוך, ימים וילות הם לא ישנים, לא אוכלים, עיניהם רכות כלה ויושבים ומצפים שיעצור להם שידוכים, וכידוע בכל דור יש את הבעיה של אותו הדור ובדורנו זה הבעיה הכי מרכזית ע"י רח"ל, ומי שמתעסק ומנסה ומתאמץ ומשתדל אפי' ע"י תפילה על עז השני לפתור את הבעיה הקב"ה מונע ממנו את כל הבעיות האחרות שיש בדור מידה כנגד מידה, ואין לנו מושג כמה אור זה נותן כשמציעים למישהו שידוך ויש משפחות שמשוועות להצעות וכל הצעה מקדמת אפי' שלא מגיע לידי גמר, כמו שמסופר על הדברי חיים מצאנז וכן על רבי יוסף חיים זוננפלד שהיו נותנים כסף לכל מי שהציע להם שידוך כי היו אומרים שכל שידוך מקדם את השידוך האמיתי כי נגזר שבשביל השידוך האמיתי יהיו כך וכך הצעות. ובפרט היום שמספר השדכנים הולך ומתדלדל וגם הם מתעסקים בעיקר עם עצירים ובבעלי יכולת. וכל המתעסק בזה צריך לזכור שכל הצאצאים עד סוף כל הדורות הכל בזכות השדכן שעשה את השידוך. רק צריך להתבונן סביבנו ולא להתיימש כלל גם כשלא הולך פתאום אחרי כמה הצעות נסגר שידוך בס"ד כשמתאמצים מצליחים בזה. וגם המון שידוכים שנראים כלא מתאימים יכול להיות שזה השידוך וזה יקרום עור וגידים. בתרגום יונתן (דברים לד, ו) כתב, במה שאדם עוסק בזווג זיווגים, הרי הוא מתדבק במדותיו של הקב"ה. מלבד שיש בהצעת שידוכים משום מצות גמ"ח, עוד יש בזה גם משום קיום מצות לא תהו בראה אלא לשבת יצרה, מעלה נוספת יש במי שמשדך ובונה בתים בישראל, שהוא מקרב בזה הגאולה, על ידי שמרבה ולדות בעולם, שהרי בגמרא במסכת נדה (יג, ב) איתא, א"ר יוסי, אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. כאשר מדובר בהצעת שידוך ליתום או יתומה, יש בזה תוספת מצוה וחשיבות. דאיתא בגמרא בשבת (לא, א), יאמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו, נשאת ונתת באמנה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורבייה. וכתב המהרש"א ד"לא אמר קיימת פריה ורביה, אלא עסקת, דהיינו להשיא יתום ויתומה. ומבואר כי ביותר חובה מוטלת על האדם לעסוק בנשואי יתום ויתומה, שאין בידם להשיא את עצמם, וגם אין מי שיעשה את עברם. ובבא בתרא (זט, א) אמרו שבחו של איוב: "שהיה משתדל בשידוכים לאחרים. מכל זה יש לנו ללמוד עד כמה גדולה היא המצווה להתעסק ולטרוח בשידוכי בנים או בנות המתקשים במציאת זוגם. וחשוב להוסיף שיש עניין גדול בתשלום דמי שדכנות עכ"פ לבני אשכנז.

שאלה: מה צריכה להיות ההסתכלות שלנו על המאורעות שפוקדות אותנו בשנים האחרונות. **תשובה:** הקב"ה מראה לנו הנהגה שאנחנו צריכים לקבל ממנה חיזוק גדול. יש אנשים שחושבים שהם יציבים כאן בעולם הזה, וכל אחד יכול להכין לו תכניות ארוכות טווח כיצד הוא יחיה כאן בעולם וכדו'. והנה מאורעות התקופה מלמדים אותנו כי א"י לתכנן תכניות. כולם זוכרים בקורונה שכאשר זה התחיל פתאום לא ידעו כלום מה הולך להיות. תחנות ההבטלה, תחיות נסגר, וכל אחד נסגר בביתו. אנשים פתאום התחילו לדבר בשפה חדשה. מתי התחנה של הבן שלך, אז אם עד היום הייתה התשובה "בתאריך פלוני", מהקורונה התחילו לומר "נקוה שה' יעזור וזה יוכל להתקיים בתאריך פלוני". ולאחמ"כ חל כאן בעולם שינוי משמעותי בכל המושגים שידענו עד אז. פתאום שום דבר לא נהיה יציב, הממשלה לא הצליחה להקים את עצמה, הכלכלה התערערה וחלו עליות חדות בריביות וכתוצאה מכך אנשים מתקשים לעמוד בתשלומי הממשל. העולם נכח בחוסר יציבות. וכך אנחנו ממשיכים את אותו מהלך, אף אחד לא יודע מה ילד יום. לפני שדשים אנשים התחילו להגדיל את בתיהם ולעשות שיפוצים מתוך מחשבה שהם שולטים בלוח הזמנים של הבנייה, ופתאום הקב"ה קורא לכולם ואומר להם תעצרו רגע! מה קרה לכם? אנשים עכשיו לא קונים דירות, לא עושים שום עסקים שהתוצאות שלהם רק בטווח הרחוק. אף אחד לא יודע מה ילד יום. מה כל זה אומר לנו? זה אומר לנו להתחיל להתבונן על החיים, שבביל מה באנו לכאן לעולם: האם להשקיע כאן בעוה"ז? להשקיע בתוכניות שאין לנו מושג אם ומתי ייצאו אל הפועל? להתגלגל בחיבות ולא להצליח להתפלל וללמוד כראוי? כאשר אדם מרגיש חוסר יציבות הוא מחפש יציבות, והיכן אנו אמורים למצוא יציבות? היציבות היחידה היא בקב"ה. כאשר מתבוננים על תינוק בן שנה זה נראה כאי אין לו יציבות, אין לו תכניות, וכל רגע לוקחים אותו למקום אחר בלי לשאול אותו ולהתייעץ איתו. אבל האם הוא באמת חש בחוסר יציבות? לא! התינוק יש לו יציבות חזקה באמא שלו, והתכנית שלו זה להיות עם אמא שלו, היכן שהיא תלך לשם הוא הולך. זה המצב בו הקב"ה מכין אותנו להתחיל לחיות עם בורא עולם. אנחנו הולכים עם בורא

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: רעיונות של השבוע:

א. לגבי השאלה על כתמים בבדי תינוקות וילדים לעיתים ראונו שמסיר שומנים של סנט מוריצ קלדי להוריד כתמים מסומים. לרסס, לחכות מעט ולכבס כרגיל. **עוד כתבו:** לגבי השאלה של כתמים לילדים בבגדים 1 להניח בשמש זמן רב 2 יותר טוב לטפטף לימון על הכלוך ולהניח בשמש וחוזר חלילה בבגדים לבנים זה עובד. לא ניסיתי בצבעוני. **ב.** לגבי דבק דו צדדי איך מורידים אותו מבצק: לרסס בקבוק על אלכוהול קטן שופכים על מגבת לחה או מטלית לחה ומשפשפים חצי דקה ורואים ישועות. **אחר כתב:** המסיר דבקים הכי טוב בעולם זה K300 בדוק מנוסה וממלץ ע"י הרב גדי פוקסברגר ממנדל. **עוד תפרון:** לגבי שאלה על הורדת דבק דו צדדי בלי לקלף. מנסיון שלי כאשר מחממים את אזור ההדבקה עם פן כמה דקות, הדבק מתחת חוזר למצב הראשון שבו הדבקו אותו וכך ניתן לקלף בקלות. ניתן לנסות גם מהודרת מדבקות עקניות מקופסאות זכוכית ופלסטיק. **ג.** לגבי הדליקובקטר שלחו כדלהלן: אני סבלתי מהליקובקטר ולקחתי טיפות מאחד בשם קריבסקי מירושלים באזור מיה שערם זה עזר לי. אחר שלח אולי זה תוכן פירסומי: לגבי חידק האליקובקטר אני יודעת על שני מוצרים שעוזרים מאד: 1. כורכומין של חברת לייף סלס שנשפץ פי 7 מכל החברות האחרות. ומורכב מפטנט מיוחד של מיקרופסולוציה שזה אומר שכל הגרעינים עטופים וזה שומר עליהם שלא יתפרק בקיבה ויתערב במיצי הקיבה אלא ישאר שלם ויתפרק רק במעיים ששם נותן את כל הכח שלו. 2. מוצר נוסף המדבקות של חברת oldber אפשר להדביק גם חיצוני לגוף ו/או להכניס לתוך כוסים ומלשונות את המים וצ"י כך מכניס אלפי יונים שליליים לגוף שמכניסים חומץ נקי לגוף ובעזרת ה' עוזר ומסייע מאד! את שני המוצרים ניתן להשיג בטלפון: 053-3124421. **ד.** על השאלה כתמים בכובע על הסרט שמתחיל להלבין, זה מהזיעה פשוט משחת נעליים זה עוזר. **אחר כתב:** לגבי כתמים בכובע לרסס וינדולין (תריסר כחול לניקוי חלונות) ולנגב עם מגבון עוזר משמעותית. **אחר כתב:** לגבי ניקוי כובע אם זה כובע טוב (בורסולו וכו') אפשר לנקות עם סבון ידים או כלים למרוח עם האצבע ולשטוף מתחת הברז ולהניח שיתביש ישר לא קורה לו כלום. אם זה כובע פשוט זה יכול להתקלקל. כמו"כ אם זה כתם שמן (מסלט שנשפך וכדו') אין דרך בעולם לנקות גם לא בחנויות ניקוי כי הלכלוך הולך אבל השמן נשאר והוא צובר לכלוך ואחרי קצת זמן הכתם חוזר. **עוד כתבו:** אפשר להוריד כתמים מכובעים מברשת שנינים שלא צריכים בעדניות מניסים זה עוזר מאוד. **ועוד מישוה כתב:** ספוג הפלא להרטיב בטיפות מים לעבור ע"י זה יורד ברגע. **ה.** ניתן לקבל חנים קבצים מרתקים מפי הרב יוסף צבי גולדברג שליט"א, מנהל חינוך של ת"ת ק. הרצוג ע"י שלחת מייל לכתובת: sipur.r.goldberg+b@gmail.com מקבלים קבצים מרתקים על פרשת בראשית. ובשלחת מייל לכתובת: sipur.r.goldberg+hr@gmail.com מקבלים קבצים על השגחה פרטית וחיוק ללימוד התורה. **ו.** ניתן לקנות רשתות לכריכת ספרים, משמש להדביק את דפי הספר מבפנים, אפשר לרכוש בחנות הסמבור ברחוב סוקולוב פינת אבן גבירול. **ז.** לגבי בעיה שנוצרה בגוגל דרייב שמישהו מבקשים גישה- גם אני ראיתי זאת ולכן ניתן להיכנס אחרי שליחת הקובץ למנען- לגוגל דרייב שם רואים את הקובץ שנשלח- לוחצים על קליק ימני ואז יש אפשרויות של שיתוף ונפתח חלון ששם צריך להזין את הכתובת של הנמען וידע אין צורך שהוא יבקש הרשאה. **ח.** בקשר לפתיחת מייל בגימיל, משרה שיש לבצע לחשבון מכשיר ויז שרושע על שמו, זה גורם לגוגל להעדיף לשלוח למכשיר סיסמה או קוד חד פעמי, ולבטל את שליחת הסיסמה לטלפון הרגיל. הפתרון לכך הוא, להלחץ על רוצה לנסות בצורה אחרת, ואז לבחור באפשרות לקבל קוד אימות למספר של מכשיר הויזי, (בדרך כלל המספר כבר מעודכן בגוגל). אם המכשיר לא יכול לקבל הודעות, צריך לבחור את האפשרות שימוש בטלפון כדי לקבל קוד אבטחה, ואז לפעול לפי ההוראות שכתובות שם.

התורה חסה: מדור בקשות שנשלחו ע"י הקוראים לקוראים אחרים שרוצים לעסוק בחסד. מי שיש לו תשובות נא לשלוח למייל בסוף העלון: **א.** עצה לנודי שניה קשים וקושי בהירדמות לכל אדם, וגם לנשים במצבים מיוחדים. **ב.** עצה לדלקת בבורסת היד. **ג.** ברצוני לקבל עצות וטיפים בנוגע לקילוף מהיר של ביצה מבושלת. **ד.** נודה למי שידעו לו על בעיית עור של גירודים וקילופי עור שלא עזר משחות. וגם לא טיפול של פוטותרפיה שהומלץ ע"י רופאי עור. **ה.** ברשותנו מכונת ייבוש מדגם "לנקו" Lenco שקבלנו במצב שנראה חדש ממש הבעיה שלה היא שכלחוצים על תכנית מסויימת כבר לפני שלחוצים ה- START (המעלה) כעבור כמה שניות הלחצן שמראה על סיום (END) מתבהב, כלחוצים על ההפעלה הוא מתחיל לעבוד כמה שניות ומתבהב איתות לסיום. האם משהו יוכל לפענח את הבעיה? בתודה מראש.

הלכות הקשורות לפרשה:

בעניין איסור ניוחש: בפרשתנו איתא והיה הערה אשר אומר אליה הטי נא כדך וכו'. אתה הוכחת לעבדך ליצחק. איתא בחולין צה: אמר רב כל נחש שאינו כאלעזר אינו נחש. היינו כל מי שלא סומך על ניוחושו אינו עובר איסור (ואילו אלעזר סמך על ניוחושו). בספר החינוך רמז כתב יש איסור לילך אחרי נחשים. ובפוסקים וכל המחשב דרכו ע"י שעושה סימנים מסוימים שאם יהיה כך יעשה כך הר"י"ו ניוחש שאסור. והנה יש מקומות רבים בחז"ל שכן מצינו שסמכו על ניוחושים וגורלות וכדו' ואין כאן המקום להביא את כלל המקומות הנ"ל כי רבים הם. וי"ל בהגדרת ניוחש שאסור: 'תוס' בחולין צה: ד"ה כאלעזר מבורר שניחושו שסומכים עליו לעשות על ידו מעשה אסור. ובר"ן כתב שהאיסור הוא ניוחש שאין בו הגיון, אבל אם יש הגיון כגון אם יירד גשם אני לא הולך לחתונה שרי. ובמהרש"א בהוריות יב. ח"א ד"ה מאן כתב שעניין ניוחושו שזהו רק שעושה דבר לסימן רע אבל אם עושה דבר לסימן טוב שרי. רבי חיים קניבסקי היה עונה הרבה ע"י סימנים. היינו כששואלים אותו הוא פותח תנ"ך או סידור ובודק אם יוצא לו בתחילת העמוד משהו שמתחיל באות ל הוא עונה לא ואילו כשיוצא כ הוא עונה כן. וכל אחד ישאל לרבו.

חידות.

חידות שינוי הפרשה לפי סדר הא – ב מותאם גם לילדים מתוך טמונה בפרשה: **א.** מחיר שבו קנה אברהם את מערת המכפלה? ארבע מאות שקל. **ב.** משקל נוס זהב שקיבלה רבקה? קבע. **ג.** ממנה נפלה רבקה? גמל. **ד.** מבני ישמעאל? דומה. **ה.** כינוי אלעזר בפרשה? האיש העבד המושל בכל אשר לו. **ו.** מה כתוב על יצחק שמצא ברבקה אחרי פטירת אמו? וינחם. **ז.** מה אברהם בא בימים? זקן. **ח.** העם ממנו קנה אברהם את מערת המכפלה? חת. **ט.** אברהם התברך בשיבה? טובה. **י.** מי קבר את אברהם? יצחק וישמעאל. **יא.** מהיכן לא רצה אברהם לקחת אישה ליצחק? כנען. **לב.** אח של רבקה? לבן. **לג.** מזון לגמלים? מספוא. **לד.** מה אברהם היה בתוך בני חת? נשיא. **לה.** הכסף ששלם אברהם היה עובר למי? סוחר. **לו.** איך נקרא באר המים? עין המרים. **לז.** איך נקראים שאר בני אברהם? בנים של מיי פילגשים. **לח.** שם אביו של עפרון? צוחר. **לט.** שם של הגר? קטורה. **ל.** ברכות משפחת רבקה לרבקה שהיה לאלפני? רבבה. **לא.** מהיכן שותים הגמלים? שוקת. **לב.** מזון לגמלים? תבן.

חידות פרשת שבוע: **א.** איזה אדם מוזכר הכי הרבה פעמים בפרשה אך לא מוזכר בשמו אפי' פעם אחת? **ב.** איזה כלי כתיבה מוזכר בפרשה? **ג.** איזה שני אחים בפרשה ששמותיהם אותו הדבר ולאחד נוסף רק אות? **ד.** איזה אות בפרשה הוא שם? **ה.** שני פסוקים רצופים שמוזכרים שם רק שמות של אנשים? **ו.** היכן כפית בפרשה?

חידות ידע תורני: **ז.** היכן מצינו שצריך להניח תפילין של ראש לפני תפילין של יד, וכן יחלוץ קודם של יד? **ח.** איזה דבר אם אני אומר שאני חייב אני נפטר ולהפך אני חייב? **ט.** איזה רבקה שמוזכר בגמ' זה לא רבקה אמנו? **י.** מי אוכל ולא מוציא?

חידות לבוגרים: **יא.** אדם ביקר בביכ"ו והוא ראה שם ע"פ השמות שעל הספסלים שיש שם הרבה כהנים, אחד לוי, ומעט ישראלים, הוא ניגש לאדם ושאלו האם הוא מתפלל שם ההוא ענה כן, ואז הוא אמר לו שיוצא שהרבה פעמים הכהן מקבל כאן ב עליות כי תמיד יש כהן כי יש הרבה כהנים בביהכ"נ, מאידך אין כמעט לווים אז ממילא יוצא שהרבה פעמים הלוי לא נמצא והכהן זקוק לב' עליות. אמר לו אותו אדם מעולם לא ראיתי שהכהן בא מקבל ב' עליות למרות שהלך מחסר די יפה. איך זה יכול להיות? **יב.** אדם היו לו שלושה כדים אחד היה בו עשר ליטר, השני 7 ליטר, השלישי 3 ליטר, הכד של העשר ליטר היה מלא, איך יכול ע"י הכדים לבדד לחלק את העשר ליטר לב' כדים והיינו שבכד של העשר ישאר 5 וכן בכד של השבע ישאר 5?

חידות לשאל את הילדים: **יג.** על איזה משקה (בלי חתיכות) לא מברכים שהכל? **יד.** איזה שם של אדם בפרשה יש שם על צבע? **טו.** איזה מקל יש אותו כמעט בכל בית אך הוא לא מקל הליכה או מקל שחובלים עמו? **טז.** מתי הבעל שובר כוס כבודו לשמחת כולם? **יז.** מה לא שומעים? **יח.** איזה ירק אם מורידים ממנו רבע נשאר חצי. **יט.** סוס מתחיל ב-ס, ונמר ב-י. **יא.** מה אתה יכול לעשות ולא לראות? **כא.** קבוצת אנשים עמדו שניים מלפני אחד, ושניים מאחורי אחד. כמה אנשים היו שם? **כב.** איזה צבע הוא רמאי?

תשובות: **א.** אלעזר מוזכר בתור עבד. **ב.** עפרון החית. **ג.** מזן ומזין. **ד.** חת. **ה.** כה יד וטו. **ו.** ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה כ קטנה. **ז.** מש"ב לך ה, הביא במקום שהתפילין של ראש הם של רש"י ושל יד הם של ר"ת. **ח.** רית. **ט.** מריח מברך העץ, בורא מיני בשמים, וכשאוכל לראשונה מברך שהחינו. **ח.** מודה בקנס. **ט.** הכנסה לרבקה ודשה. **י.** יתוש. **יא.** הנשאל היה הלוי

המדובר. **יב.** ישפוך מהעשר לשלוש ומהשלוש לשבע ואז שוב ישפוך מהעשר לשלוש ומהשלוש לשבע ואח"כ שוב ישפוך מהעשר לשלוש ומהשלוש לשבע, נשאר בשלוש שתיים כי אין בשבע מקום ליותר מאחד כי שפך לשלוש פעמיים שלו. כעת שוב ישפוך את השבע לעשר וישפוך את השתיים שנשאר בשלוש לשבע ואז ישפוך מהעשר לשלוש מלא וישפוך אותם לשבע ויבחיז יהיה חמש. **יג.** יין ומיץ ורשע. **יד.** לבן הרשע. **טו.** מקל כביסה. **טז.** בחורה. **יז.** שקט. **יח.** חציל. כשתוריד רבע היינו את הלמד הוא ישאר חצי. **יט.** נגמר מתחיל ב-נון. **כ.** רעש. **כא.** שלושה אנשים. **כב.** לבן היה רמאי.

חידת משמעות מילה מפרשת חיי שרה: **ט' משמעות מילה נפש:** **א.** נפש - רצון. **ב.** נפש - נפש. **ג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **י.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **יא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **יב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **יג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **יד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **טו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **טז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **יז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **יח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **יט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **כ.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **כא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **כב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **כג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **כד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **כה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **כו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **כז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **כח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **כט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לב.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לג.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לד.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לה.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לו.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לז.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לח.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לט.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **ל.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים. **לא.** נפש - רוח החיים שבבעלי חיים

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת חיי שרה תשפ"ד

בית המקדש הראשון בהיסטוריה

תוכן

א' - המקדש הראשון / א

ב' - הברכה הראשונה / ג

ג' - הצעד הראשון / ה

המשכן הקדם-ראשון

אולם האמת היא, שהיה חורבן עוד יותר גדול שהתרחש עוד לפני החורבן של משכן שילה. אותו יום שבו "נִתְמַת שָׁרָה" היה הרבה יותר מיום פטירתה של אמנו הראשונה. אמנם נקודה זו לכשעצמה מהווה סיבה מספקת לבכייה, אין ספק בכך, אולם מה שהתרחש כאן היה הרבה מעבר לזה. עלינו להבין שפטירתה של שרה אמנו היתה חורבן בית המקדש הראשון שחווה עם ישראל.

זו האמת לאמיתה - חורבן הבית הראשון והנורא מכל היה יום פטירתה של שרה אמנו. כך כותב הרמב"ן בהקדמתו לספר שמות, שהשכינה הקדושה שרתה באהל של אברהם ושרה, וכאשר הם נפטרו, לא היה לשכינה היכן לשרות.

כמובן שבמידה מסוימת השכינה אכן נשארה, שהרי שאר האבות והאמהות השתדלו כפי כוחם להמשיך בדרך המסורה להם. כאשר יצחק נשא את רבקה, כתוב במפורש בפסוק "וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֱלֹהָ שָׂרָה אִמּוֹ... וַיִּנָּחם יִצְחָק אֶחָרִי אִמּוֹ" (כד, סז). מדוע התנחם יצחק? משום שאמו היתה מכינה קניידלך, וכעת רבקה החלה שוב בהכנת הקניידלך? האם לאברהם לא היו עבדים ושפחות שיכלו להכין עבורו קניידלך? מה היה הדבר אותו נתנה שרה ליצחק, שגרם לכך שאיש מלבד רבקה לא יכול היה יכול לנחמו? מדוע לא יכול היה אברהם אביו לנחם אותו?

מעבר לקניידלך

התשובה היא, שרבקה מילאה את מקומה של שרה, והיא היתה האם שבתוך האהל. היא הפכה את האהל לבית המקדש. רבקה ניסתה ככל יכולתה להיכנס לנעליה של שרה, אולם זה לא היה אותו הדבר כמקודם.

א' - המקדש הראשון

המשכן הראשון

כאשר אנחנו חושבים על חורבנם של שני בתי המקדש, חשוב שנבין שהיה חורבן שקדם אף לחורבן בית ראשון. לפני שבית המקדש עמד בירושלים, היה לעם ישראל את המשכן. אותו משכן שנבנה במדבר על ידי משה רבינו, בשתי ידי. "וַיִּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן" - משה רבינו הרים את הקרשים הגדולים, והעמיד את המשכן בעצמו. אה! בית המקדש שנבנה על ידי משה, הרב'ה שלנו!

אמנם המשכן היה קטן יותר מבית המקדש שבירושלים. הוא היה בנוי בצורה שניתן לפרק ולבנות אותו מחדש, על מנת שבני ישראל יוכלו לנוע ממקום למקום במדבר במשך ארבעים שנה. אולם בית זה של הקב"ה קדם לבית שבנו דוד ושלמה בנו, והשכינה שרתה שם בדרגה שכמותה לא היה עוד לעולם. הבנין שבנה שלמה לא השתווה למשכן. אמנם היה זה בית אדיר, הוא היה גדול ויפה ומלא בקדושה, אולם גם אז, היהודים נזכרו בערגה באותם ימים גדולים שבהם זכו למשכן במדבר.

אל תחשבו שהמשכן עמד במשך ארבעים שנה בלבד. הוא התקיים זמן רב! לאחר שבני ישראל עברו את הירדן, המשכן שנבנה במדבר הוקם בשילה ועמד שם למשך 369 שנה. ארבעים שנים במדבר, ועוד 369 בשילה - מדובר בלמעלה מארבע מאות שנים שבהן עם ישראל הפיק תועלת מהמשכן שנבנה על ידי משה רבינו. כאשר הפלישתים החריבו את משכן שילה, היתה זו טרגדיה אדירה בהיסטוריה היהודית.

"הָבִיטוּ אֶל צוּר חֲצִבְתָּם וְאֶל מִקְבַּת בּוֹר גְּקָרְתָּם" - עליהם להביט אל הסלע שממנו נחצבו, ואל הבור שממנו נבעו. מהו אותו סלע ממנו נחצבנו? ומאיזה בור נבענו?

ממשיך הנביא ומסביר: "הָבִיטוּ אֶל אֲבָרְהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוּלְלָכֶם (לשון לידה)". זוהי הדרך! הגדולה של אבינו ואמנו הראשונים, השלמות אותה השיגו בביתם, היא המקור לגדולתו של העם היהודי.

בעקבות אבותינו

מי שרוצה להשיג צדק וקירבת אלקים, צריך להביט בהם. "הָבִיטוּ" פירושו להמשיך ולהביט. צריך ללמוד אותם שוב ושוב. צריך להשקיע מחשבה בכך, ולנסות לחקות כל מה שהתורה מספרת לנו אודות אברהם ושרה, וכן את הפירושים שהוסיפו החכמים בעניינם. כל פרט, כל אנקדוטה הנוגעת לחייהם הוא יהלום, וככל שניקח את המשימה הזו ברצינות, כך נוכל ללמוד יותר עליהם ועל גדולתם. אתה רוצה לדעת כיצד לבנות בית מקדש משל עצמך? הבט אל אברהם ושרה, שבנו יחד בית מקדש בביתם.

יש הרבה על מה לשוחח בענין זה. אילו היינו יושבים כאן יומם ולילה ומדברים על הנושא, והיינו עושים כך במשך שנים רבות, עדיין זה לא היה מספיק כדי להקיף אותו. אבל אנחנו מוכרחים לנסות, לכל הפחות מעט, כי אנחנו הרי רוצים לבנות בית מקדש כפי שהם עשו - לפחות קצת. כל בית יהודי הוא בית המקדש, והיינו רוצים להמשיך אל תוך ביתנו את האווירה של אברהם ושרה.

אל תחשבו שמדובר במשל בעלמא. זוהי האמת - כל בית יהודי הוא בית מקדש. נישואין בין חתן וכלה, הרי הם ממש כמו בנין בית המקדש. לכן עצם ההשתתפות בחתונה היא דבר מיוחד במינו. "כל המשמח חתן וכלה כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים" (ברכות ו, ב). נישואין בין איש ואשה הם בנין של ירושלים. כך אומרת הגמרא.

בתים קדושים

זו הסיבה שאם איש ואשה מתגרשים ח"ו, "מזבח מוריד עליו דמעות" (גיטין צ, ב). מדוע המזבח בוכה? למה שהמזבח יזיל דמעות בכלל שיהודי בבורו פארק נתן גט לאשתו? משום שבית מקדש נחרב כעת. השכינה שורה בבית היהודי, וכשם שחורבן בית המקדש גרם לסילוק השכינה, כך גם בית שמתפרק גורם לסילוק השכינה. אנחנו חושבים שמדובר במילים ובמשל בעלמא, אבל לא! איני מדבר כעת דברי דרוש.

אין לנו בכלל השגה בקדושה השורה בבית היהודי. בימי קדם, יהודים הבינו את זה. סיפר לי פעם יהודי אחד - היה זה לפני כששים שנה - שאמו המבוגרת, מיוצא

ובשלב מאוחר יותר שוב, יעקב ורחל ולאה, ואחריהם שבטי י-ה, חיו חיים של דבקות מופלאה בה', ובמידה מסוימת, הרוח המשיכה הלאה. אולם היא לא דמתה לזו ששרתה באהל של אברהם ושרה. אין לנו בכלל השגה בדרגת השלמות אליה הגיעו אברהם ושרה, ובשלמותו של הבית שבנו יחד. לא היה מעולם דבר שהשתווה לזה.

ולכן, כאשר נפטרה שרה אמנו, זה היה החורבן הראשון; באותה עת, שכינתו יתברך יצאה לגלות, והיא נשארה בגלות עד אשר בני ישראל חוו את המעמדים הגדולים של יציאת מצרים, קריעת ים סוף ומתן תורה. אירועים אלו העלו אותם לדרגה כל כך גבוהה של שלמות, שכעת הם היו ראויים להתקבץ יחד ולבנות משכן לה' במדבר, מקום שבו השכינה ששרתה באהל אברהם ושרה, תוכל שוב למצוא את מקום מנוחתה.

'אב הטיפוס' של המשכן

דברים אלו נשמעים מוגזמים באוזנינו. אולם עלינו לדעת שהמנורה והשולחן שהיו במשכן ובמקדש, היו רק מעין המנורה ולשולחן שעמדו באהל שרה. השולחן שעליו הניחו הכהנים את לחם הפנים היה מעין השולחן שעליו אכלו אברהם ושרה, ומנורת הזהב שבה הדליקו את הנרות היתה מעין הנרות שהדליקה שרה אמנו.

כך מלמדים אותנו חז"ל. המדרש (ויקרא רבה כא, יא) אומר שבן הבקר שהגיש אברהם לכל אחד מאורחיו היה 'אב הטיפוס' של הפר שמקריב הכהן הגדול ביום הכיפורים. אתם שומעים?! פרו של הכהן הגדול ביום הכיפורים היה רק הד לבן הבקר ששחט אברהם עבור כל אחד מאורחיו. אין ספק שגם החלות שאפתה שרה שימשו כ'אב טיפוס' ללחמים שהוקרבו בבית המקדש - לחמי תודה, לחם הפנים ושתי הלחם. כאשר שרה אפתה, היא לא אפתה - היא הגישה קרבן מנחה. היא עבדה את ה'!

כל עבודה שנעשתה מאוחר יותר בבית המקדש, כל מה שנעשה כדי שהשכינה תשרה בינינו, הלך בעקבות 'אב הטיפוס' של מה שנעשה באותו בית המקדש ראשון, וכל מה שנכתב אודות ביתם של אברהם ושרה, משמש כסמל עבורנו למשך ההיסטוריה כולה.

הסלע והבור

ישעיה הנביא מלמד אותנו שאם חפצים אנחנו להשיג גדולה ושלמות בעולם הזה, עלינו להביט אל עבר אברהם ושרה ולהידמות להם. כך אומר הפסוק בתחילת פרק נ"א מספר ישעיה: "שִׁמְעוּ אֵלַי רִדְפִי צֹדֵק מִבְּקָשִׁי ה'" - מה עומד ישעיה הנביא לגלות לנו כאן? הוא עומד להסביר לרודפי צדק מבקשי ה', מהי הדרך להשיג את מבוקשם. מה עליהם לעשות?

ב' – הברכה הראשונה

חילופי משמרות

כעת ברצוני לדבר על תהליך מסוים שהתרחש בבית המקדש. מעמד שנראה לכאורה כפרט קטן, אולם תכף נראה עד כמה הוא חשוב, בפרט לנושא שלנו. בגמרא מבואר כיצד בכל שבת, התקיים חילוף בין משמרות הכהנים שעבדו בבית המקדש. משפחת הכהנים שעבדה בשבוע החולף סיימה את תפקידה, ומשפחה אחרת של כהנים נכנסה לתפקיד למשך השבוע הקרוב.

הגמרא שם (ברכות יב, א) מספרת לנו על דבר מעניין שהתרחש בזמן חילופי המשמרות: "משמר היוצא אומר למשמר הנכנס" – משפחת הכהנים שמתחילה כעת את המשמרת שלה בבית המקדש, עומדת יחד, והכהנים שעוזבים כעת עומדים מולם ומברכים אותם.

כעת שימו לב לנוסח ברכתם: "מי ששיכן את שמו בבית הזה, הוא ישכין ביניכם ואהבה ואחוה ושלוש ורעות".

ברכה יפהפיה

והנה, לכאורה יש כאן דבר בלתי מובן. הלא כאשר משמר חדש נכנס לשרת בבית המקדש, עם ישראל מפקיד בידו את עבודת בית המקדש על כל חלקיה, וזהו נושא מורכב מאין כמותו. עבודת בית המקדש כוללת פרטי דינים רבים שצריך להתמצא בהם היטב, והטעות הקטנה ביותר, נדנוד קטן של מחשבה בלתי שלמה, עלול לגרום חלילה לקרבן להיפגל או להיפסל.

מדוע אם כן לא בירכו אותם בני המשמר היוצא שהם יעשו את העבודה כראוי, ללא כל טעויות? אילו הייתי שם בעצמי, הייתי אומר: "מי ששיכן את שמו בבית הזה, יסייע בידכם לעבוד את עבודת ה', על כל פרטיה, באופן הנכון והראוי". זהו הדבר החשוב ביותר, וכמו שאומר הפסוק: "וְלֹא תַחֲלֹל אֶת שֵׁם קִדְשִׁי" (ויקרא כב, לב).

והייתי מוסיף עוד: "ושתזכו לסייעתא דשמיא, לעשות את העבודה לשמה". שהעבודה תהיה מושלמת לא רק במעשה אלא גם במחשבה. חבל לעבוד את עבודת בית המקדש ללא כל מחשבה, באופן של 'מצוות אנשים מלומדה', ולכן הייתי מוסיף גם את הנקודה הזו לברכה.

זו היתה יכולה להיות ברכה יפהפיה למשפחת הכהנים שנכנסת לעבוד בבית המקדש: "מי ששיכן את שמו בבית הזה, יסייע בידכם לעבוד את עבודת הקודש על כל פרטיה, ללא כל שגיאות, ושתזכו לעשות הכל לשם שמים".

אירופה, התגוררה עמו, שהוא זוכר כיצד בהיותו ילד, אמו נהגה לומר לו: "אל תשב על השולחן. שולחן יהודי הוא קודש". ילד קטן היה יושב על השולחן, ואמו היתה מעירה לו: "השולחן הוא קודש".

אין לנו השגה בקדושה זו. היא נפלאה ומיוחדת כל כך, שאיני יכול להסביר לכם את זה. לי עצמי אין השגה בקדושה זו. אנשים חיו בשביל ה'. הם חיו על פי עקרונותיו, על פי הערכים שלו, והבינו שבית אינו רק מקום שבו מתגוררים, אלא הרבה יותר מזה.

ביקור מלאכי

פעם, יהודים האמינו במאמרי חז"ל כפשוטם. כולם הבינו שכאשר אבי המשפחה חזר מבית הכנסת בליל שבת יחד עם בניו, הוא לא נכנס לבד, אלא בליוויים של שני המלאכים. כפשוטו. הם האמינו בזה כפשוטו. שני מלאכים נכנסו הביתה יחד איתו. בעודם נכנסים הביתה, האמא והבנות עמדו, לבושות בבגדי שבת, וקיבלו את פניהם של האבא והבנים יחד עם המלאכים, ובירכו אותם ב"גוט שאבעס". זו היתה חוויה של הרגשת הקדושה.

המלאכים נכנסו פנימה וראו שולחן ערוך. היה זה בית קטן ודל, הפמוטים לא היו יקרים כלל וכלל, אבל הם עשו כמיטב יכולתם. הם לקחו מעט עצמות עוף והכינו מרק. מה שזה לא היה, הם הכינו את השבת באמצעים המוגבלים שעמדו לרשותם. והמלאכים בירכו אותם, והם הבינו שזו ברכה. הם הרגישו את הברכה. כולם הרגישו את נוכחות הקדושה שהמלאכים הביאו איתם אל תוך הבית. וקדושה זו נמשכה לכל השבוע כולו. הבית הזה היה קודש כל השבוע.

ולמרות שחלק מאותה גדולה אבדה לנו, היא לא אבדה לגמרי. ברוך ה', גם כיום יש בתים יהודים יפהפיים. אין כל ספק שגם כיום, בכל בית יהודי שבו מקיימים את התורה, יש קדושה. המלאכים ממשיכים להגיע. בין אם אתם חושבים עליהם ובין אם לא, הם באים. אין כל ספק שכל בית שבו יהודים חיים ומקיימים את התורה, הוא מקום קדוש.

ולכן, כאשר חתן וכלה נישאים ועוברים להתגורר בביתם החדש, עליהם לדעת שהם עומדים בפני הזדמנות להשיג משהו, ליצור מקום קדוש ולהביא לנוכחותו של השי"ת בעם ישראל. וזה לא רק אגב אורחא. ניתן היה אולי לחשוב שעיקר תכליתו של היהודי הוא ללכת לבית הכנסת, אבל לא! זה אמנם חשוב מאוד, אולם התפקיד החשוב ביותר של עם ישראל הוא לבנות בית שיהווה העתק של בית המקדש.

טיפשית, הוא תמיד ינהג כלפיה בדרך ארץ. שניהם מתפללים לה' שהם תמיד יתייחסו אחד לשני בכבוד.

הפירוש של הקב"ה

אל תחשבו שתפילה זו אינה חשובה. זאת עליכם לדעת - כל איש הוא עקשן כמו פרד, וכל אשה מתנהגת בצורה ילדותית ובלתי מובנת. וכולם טיפשים. אתם תגלו זאת כשתתחתנו. עליכן לדעת שכל בעל הוא עקשן כפרד. אין בעל שאינו עקשן כפרד. ואין אשה שלא נהיית היסטורית מכך. הם לא כמו שחשבתם. תמיד זה יהיה שונה מכפי שדמיינתם.

ואם אתם חושבים שאני מדבר כעת דברים מיותרים, אני אומר לכם שזה הדבר הראשון שעליכם ללמוד! אם זה היה תלוי בי, הייתי מייסד שבכל הסמינרים יעבירו קורסים המלמדים כיצד להצליח בחיי הנישואין. בעבר הייתי מדבר הרבה בפני בנות הסמינרים, ובכל פעם שהעליתי את הנושא הזה - כיצד להצליח בחיי הנישואין, התלמידות חשבו שמדובר בבזבוז זמן. הן ביקשו לשמוע - הבנות הטובות ביקשו לשמוע - את דברי המפרשים, מה אומר המלבי"ם, מה אומר הכלי יקר, מה אומר המפרש הזה והזה. כמובן שזה דבר נפלא, אולם הפירוש החשוב מכל הוא: מה יש לקב"ה לומר על הנושא של לחיות עם אדם נוסף באותו בית?

רוח של אהבה

כשבונים בית מקדש של נישואין, יש הרבה דברים שצריך לחשוב עליהם. אילו דברים אתם מתכוונים להכניס אל תוך ביתכם? יש דברים שאסור להכניס. אסור שבבית המקדש יהיה טלוויזיה או עיתונים גויים.

עליכם לחשוב כיצד תגדלו את ילדיכם. אינכם מגדלים ילדים כפי שעושים זאת בכל העולם, אתם מגדלים אותם בתוך בית מקדש. מה תהיה הרוח של לימוד התורה בבית המקדש שלכם? מה יהיה היחס לצדיקים? והיחס כלפי מצוות? מה יהיו נושאי השיחות בבית? יש דברים רבים שצריך לחשוב עליהם.

אולם הדבר הראשון שעליו צריכים לחשוב הוא: "אהבה ואחוה ושלוש ורעות" - בין איש ואשתו, בין האחים והאחיות, בין הילדים להורים. הכל חשוב, אולם הרעיון הראשון הוא שאתם נכנסים לתוך בית כדי לבנות מקום שבו השכינה תרצה לשרות. מי ששיכן את שמו בבית יהודי, ישיכן ביניכם אהבה ואחוה ושלוש ורעות. זה הדבר הראשון, היסוד של כל שאר הדברים שנדרשים בבית יהודי, למי שמבקש שהשכינה תשרה במעונו.

הדרישה החשובה ביותר

אך לא, ברכתם של בני המשמר היוצא לא דמתה כלל לברכה הנ"ל. בברכה שהם בירכו לא מוזכר דבר מלבד שלום ואחוה: "שתזכו לחיות יחד בשלום, באהבה באחוה וברעות".

זה דבר מדהים! בשביל זה באתם לכאן?! אתם באים לבית המקדש בשביל שלום ואחוה?! מה זה כאן, מפגש משפחתי?! אתם באים לכאן כדי לעבוד את ה', הרי באתם להקריב קרבנות ומנחות, להקטיר קטורת ולהדליק את המנורה.

אלא שכאן אנחנו לומדים דבר חדש. נכון, בוודאי שאתם באים לבית המקדש כדי לשרת את ה'. אבל באיזה אופן? מהי הדרך החשובה ביותר והראשונה במעלה להצליח בעבודת ה'? התשובה היא, לא להתקוטט אחד עם השני, להתנהג בטוב לב ובנעימות, ולעזור אחד לשני. לאהוב זה את זה ולחיות יחד בשלום ובאחוה.

כמובן שעליכם להיזהר בכל פרטי העבודה. בוודאי שאסור לגרום לקרבן להיפסל, ובוודאי שצריך לעשות הכל לשם שמים - אין כל שאלה בענין. אולם הדרישה הראשונה והחשובה ביותר שנדרשת מהכהנים היא, שתשכון אהבה ביניהם. אם חפצים אתם שהשכינה תשכון בבית המקדש, בראש הרשימה נמצאת הדרישה שהכהנים המשרתים שם, יעבדו יחד באהבה ואחוה ושלוש ורעות.

תפילות תחת החופה

אין זה מקרה שאנחנו מוצאים את אותן הלשונות בדיוק בשבע הברכות שבהן אנו מברכים את החתן והכלה. הסיבה לכך היא, שכעת הם נכנסים לבית המקדש הפרטי שלהם. נכון, המקדש הזה אינו ממוקם בירושלים עיר הקודש, ולא מדובר במבנה גדול ומפואר. יתכן והם מתעתדים להתגורר בדירה קטנה ומוזנחת אי שם בשכונת קראון הייטס או בפלאטבוש, שבו מהצינור שמתחת לברז נוטף מים דרך קבע, ושבו עכברים מתרוצצים ברחבי הבית בשעות הלילה. אבל זה לא משנה! הבית הקטן הזה הוא בית מקדש. וכאשר נכנסים לבית הזה, בראש הרשימה נמצאים "אהבה ואחוה ושלוש ורעות".

החתן והכלה עומדים תחת החופה, והחתן מתנדנד קדימה ואחורה ונושא תפילה לה'. הכלה מחזיקה בידיה ספר תפילות קטן שממנו היא מתפללת. נפלא מאוד! על מה היא מתפללת? על הכל! הכל חשוב! אולם בראש ובראשונה עליה להתפלל שלא משנה כמה החתן שלה יהיה עקשן ובלתי מתחשב, היא תמשיך להתנהג כלפיו בדרך ארץ. וגם הוא; בראש ובראשונה עליו להתפלל שלא משנה כמה אשתו תתנהג בצורה בלתי מובנת ואפילו

העיקריים בעבודת ה' שלו. כל מי שמבקש לעבוד את ה', אפילו בצורה בינונית, חייב להחליט שאחד היעדים שאליהם הוא שואף להגיע בחייו הוא קיומה של מצוה זו.

אלא שיש נקודה שרבים מתעלמים ממנה, והיא, שאחת ההזדמנויות החשובות ביותר לקיים מצוה זו, או חלילה להיפך, נמצאת בבית, בחיים עם בן זוג. "וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ" פירושו שהבעל מחויב לאהוב את אשתו כפי שהוא אוהב את עצמו, וכן להיפך. תכף נסביר מה בדיוק כוללת מצוה זו, אולם תחילה עלינו להבין שזוהי מצוה שעומדת בבסיסם של הנישואין.

אסביר את דברי. הגמרא (קידושין מא, א) אומרת ש"אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, ורחמנא אמר ואהבת לרעך כמוך". רואים אנו אפוא שמצוה זו, לאהוב את הזולת, שייכת כלפי אשתו של האדם בדיוק כפי שהיא שייכת כלפי כל אדם אחר.

החובה לאהוב

למען האמת, מצוה זו נוגעת לאשה הרבה יותר מאשר לאחרים. אסביר זאת בקצרה. חז"ל מלמדים אותנו בפרקי אבות (ג, טו) עיקרון חשוב ביותר בחיי התורה: "הכל לפי רוב המעשה". מצוה שנעשית פעם אחת, יש עליה שכר, אולם אם היא נעשית פעמים רבות, יש עליה שכר גדול בהרבה.

רבינו יונה מסביר שהסיבה לכך אינה רק בגלל שעשית את המצוה פעמים רבות, אלא בגלל שהמצוה הופכת לגדולה מאוד. הוא כותב שאפילו המצוה הקטנה ביותר, אם חוזרים על עשייתה שלוש פעמים ביום, הרי זה כמי שלוקח חוטים דקים ומלפף אותם יחד, שוב ושוב, עד שלבסוף הוא מקבל חבל גדול ועבה. זוהי גדולתה של החזרה החוזרת ונשנית על מצוה אחת.

נחשוב נא, האם יש מציאות שמקנה לאדם הזדמנויות רבות יותר לקיים את מצוות "ואהבת לרעך כמוך", מאשר הנישואין? את הדוד, השכן והחבר אתה פוגש פה ושם, וזה טוב, אבל אין מה להשוות בינם לבין אשתך, שעמה אתה בא במגע כל הזמן. יש לך מדי יום עשרות ואולי מאות הזדמנויות לקיים מצוה זו כלפי האשה. בשבוע זה קורה אלפי פעמים, ופירושו של דבר הוא שהיא שווה לאלף אנשים שונים!

קדושה של שלום בית

זהו המבט שמשמר את קדושת הבית. קדושת הבית שאליו באים מלאכים מיד שבת, קדושת השולחן, קדושת המטבח והסלון וחדרי השינה. קדושה זו תלויה בעיקר בנקודה זו: שלום!

כך אומרת הגמרא: "איש ואשה, שלום ביניהם, שכינה ביניהם" (סוטה יז, א, וע' ב'עיון יעקב' שם). מה ההבדל בין המילה "איש" לבין המילה "אשה"? האותיות י' וה', דהיינו י-ה - שם ה'. כך כותבים המפרשים, ששם י-ה שורה בין האיש והאשה. אבל זה לא משל - זה באמת כך! השכינה נמצאת ביניכם. כבר בחתונה, החתן והכלה יוצאים לדרך עם המבט הזה. הוא אומר: "הרי את מקודשת לי" - לשון קדושה, כלומר כבר מתחילת הדרך יש כאן שלושה שותפים. השכינה נמצאת שם בחתונה, כבר מההתחלה.

אלא שעליהם להיזהר לא לגרש את השכינה. כל חתן וכלה, ולא משנה אם הם התחתנו אתמול או לפני חמישים שנה, מוטלת על כתפיהם משימה - לשמור על השכינה בביתם. זהו חלק בלתי נפרד מחייהם - כבני אדם, ובפרט כשומרי תורה ומצוות. כל עובד ועובדת ה' צריכים להבין, שתפקידם בחיים הוא לשמר את השראת השכינה בביתם, שלא תיגרע כי הוא זה מכפי שהיתה בתחילת הדרך, כאשר שרר ביניהם אך ורק שלום.

ישנם רכיבים חיוניים שנצרכים כדי ליצור את קשר הנישואין הנצחי, וכעת אנחנו לומדים שבראש הרשימה נמצאים השלום והשלווה, האהבה האחוה והרעות, הוי אומר חיים של מסירות לעיקרון של כבוד הדדי, חיבה ונאמנות, ועזרה הדדית. גם כשתהיו נשואים חמישים, ששים, שבעים שנה, הערך שממשיך להיות בראש הרשימה יהיה - אהבה ואחוה ושלום ורעות.

ג' - הצעד הראשון

הזדמנויות לאהבה

יש בתורה הקדושה מצוה מיוחדת, מצוה ידועה ומוכרת לכולם, אך כזו שלא מדברים עליה מספיק, וזוהי מצוה "וְאֶהְבֶּתְּ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ" (ויקרא יט, יח). כל יהודי שומר תורה ומצוות צריך להציב את המצוה הזו בתור אחד החלקים

מערכת תורת אביגדור זקוקים לעזרתכם.

לפרטים נא ליצור קשר

ey@torasavigdor.org | 02-9665295

"שרה", אתה אומר לאשתך, "את יכולה בבקשה להעביר לי את החפץ הזה והזה".

כמובן שעדיף שאתה תקום ותעביר את זה לעצמך. אני לא אוהב לראות את הבעל יושב על יד השולחן וצועק לעבר המטבח: "שרה! עוד ----- קצת ----- סוכר ----- בבקשה!" מה אתה, נכה? ברוך ה' יש לך שתי רגליים בריאות! אז קום נא, עצלן שכמותך, ותעשה את זה לבד! אבל אם אתה מוכרח לבקש ממנה, הקפד לומר "בבקשה", בכל פעם שאתה מבקש ממנה משהו. זה המינימום שנדרש ממך.

כשהאשה זקוקה לכסף עבור הילדים, עליה לגשת אל בעלה ולבקש ממנו, "חיים, אני צריכה בבקשה כסף כדי לקנות נעליים לילדים". והוא עונה לה, "כמובן חנה, הנה לך". והיא אומרת, "תודה". נכון שזה מיותר, כי הרי זה התפקיד שלו; הוא צריך לספק את הכסף. אבל על ידי אמירת "בבקשה" ו"תודה", היא משמנת את יחסי החיים.

להתנהג בכבוד

לא רק נימוס. המושג 'שלום' כולל בתוכו לנהוג בכבוד זה לזה. בוודאי שהם אינם פוגעים זה בזה, אבל מעבר לכך, עליהם להראות מידה מסוימת של כבוד. צריך לדבר אחד אל השני בדרך ארץ. מהרגע שאתם נשואים, לא תמיד היא עונדת עגילים ומתאפרת. אתה רואה אותה בצורתה הפשוטה, כפי שהיא באמת. גם היא רואה אותך לפעמים עם ה'שלייקס', בלא ה'קפוטה'. כך יתכן וייווצר מצב שבו אתם מביטים בהתנשאות אחד על השני. אבל לא! עליכם להיזהר תמיד זה בכבודה של זו ולהיפך. צריך להתנהג תמיד באופן שמבטא כבוד כלפי הזולת.

איש ואשה שנוהגים כבוד זה בזה, שכינה ביניהם! הקב"ה אומר: "הם מכבדים אותי. אני נמצא שם כעת, כי הם חיים מתוך הכרה בקדושה ששולטת בגאון בבית היהודי". וכך הם מגיעים להצלחה. לא רק הצלחה בבניית בית מלא באושר - זה אמנם חשוב מאוד, אבל זה לא הכל - אלא הצלחה בעבודת ה'. ככה בונים בית מקדש.

שנים של הודיה

כמובן שקל לי לומר את המילים וקל לכם לשמוע אותם, אבל לחיות את החיים בצורה כזו - זה כבר לא כל כך קל. לכן צריך תמיד למצוא דרכים לחשוב מחשבות שיעודדו את דרך החשיבה הזו בדעתכם.

ניקח לדוגמא אשה שעובדת במטבח; מדוע שלא תקדיש דקה אחת לחשוב מחשבות של כבוד, הודיה והערכה כלפי בעלה. "בעלי יושב כל היום במשרד במנהטן. הוא שונא להיות שם. הוא היה שמח מאוד אילו זכה להמשיך לשבת בכולל, אבל מה לעשות, במצבנו, הוא

לכן, כל אדם נשוי חייב לקבל על עצמו שלא משנה מה יהיה, הוא יאהב את רעייתו. אי אפשר להימלט מכך. וגם היא צריכה לקבל את זה על עצמה. אין דרך לעקוף את זה. כל אחד מחויב לאהוב את בן זוגו.

לאהוב את הבעל

ניסית את זה פעם? את רואה את בעלך איש נמוך קומה שמדדה ברחוב. עליך לומר: "אני אוהבת את האיש הזה", גם אם מראהו החיצוני וצורת הליכתו אינה מוצאת חן בעיניך. זוהי מצוה מן התורה! למה לא? וכי הקב"ה אינו אוהב אנשים נמוכים? אם הם יהודים שומרי תורה, הוא אוהב אותם אהבה עזה, יותר מכל דבר אחר בעולם. ואם הוא אוהב אותם, גם אנחנו אוהבים אותם.

העובדה שמדובר בבעלך לא אמורה לעשוק אותו מזכות זו. למעשה, עובדה זו מחייבת אותך להתרכז בו יותר מכל אחד אחר. הלוואי שאהבתך אליו תגיע לשבריר מאהבת ה' אליו!

צריך לעבוד על זה. גם אם אינך מרגישה כעת את הרגשות הללו, הרי שאם תאמרי את המילים ותעבדי על הענין, הקב"ה ישלם שכרך - לאט לאט, תתחיל להרגיש כך באמת. "החיצוניות מעוררת הפנימיות" - לאט לאט זה יתחיל לחלחל מהמוח אל תוך הלב.

לאהוב את האשה

אתה רואה את אשתך הולכת ברחוב. היום בבוקר, לפני שהיא יצאה מהבית, היא נתנה לך הצלפה הגונה בלשונה, ואתה עדיין כועס עליה. כעת אתה רואה אותה חוזרת מקניות, סוחבת בידיה שקיות. אמור לעצמך: "אני אוהב את האשה הזו! היא מביאה הביתה אוכל עבורנו, והיא תעבוד קשה במטבח הלוהט כדי שנוכל להנות מארוחות הגונות. אני אוהב אותה!"

כמובן שאם אתה אומר את המילים הללו, ואז, כאשר היא נכנסת הביתה אתה נוהג כמו רודן אכזר, אין לזה ערך רב. אם אתה מתחיל להתלונן על כך שהיא בזזה מדי הרבה כסף, הרי שבזה אתה נוהג הפוך מהכלל של "אהבה ואחוה ושלוה ורעות". כך גם האשה; אם היא אומרת שהיא אוהבת את בעלה, אבל ברגע שהוא פותח את הדלת היא מתחילה לשגע אותו ולדבר בלי סוף, זה לא שווה הרבה.

להתנהג בנימוס

כשאנחנו מדברים על אהבה ואחוה ושלוה ורעות, אנחנו מצפים שיהיו למצוה זו תוצאות אמיתיות. דבר זה דורש זהירות תמידית בבחירת המילים. הדיבור המנומס צריך לשלוט ביד רמה בבית. בדיוק כפי שאתה מרגיש אחרת כאשר מבקשים ממך משהו בצורה מנומסת, כך גם עליך לדבר בנימוס, ולהשתמש תדיר במילה "בבקשה".

מחובתם זו. עליהם להילחם ביצר הגאווה והאנוכיות שמנסה לגרום להם לשפוך על בן זוגם את אשר על ליבם. עיקרון זה צריך להנחות אותם בכל מצב שלא יהיה - לשמר את האהבה, האחוה, השלום והרעות.

אכן, איננו מלאכים, ואף אחד אינו מצליח באופן מושלם. יש עליות ומורדות, יש כישלונות, ולפעמים אפילו טרגדיות קטנות. אולם הבעל והאשה צריכים לשמור תמיד על הערך המשותף הזה לנגד עיניהם: אנחנו מעוניינים שהבית שלנו יהיה בית מקדש. אין לנו בית אחר בעולם הזה. מדוע אפוא לא נפיק את המירב מחיינו הקצרים? אם נחיה באופן מוצלח, גם אם זו הצלחה חלקית, בכך שנתנהג בנעימות ובטוב לב אחד עם השני, ובכך שנעבוד את הקב"ה על ידי חיים מוצלחים יחד, אזי חיינו בעולם הזה עבור תכלית.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

בונים משכן של שלום

יש לנו הזדמנות להזמין את השכינה הקדושה אל תוך ביתנו, כמו ששרה אמנו הפכה את האהל הצנוע שלה למשכן ה'. הדרישה הראשונה שנדרשה מאלו שנכנסים לבית המקדש היא, להתפלל על השלום, משום שזה מה שהופך את המקדש להיות מקום ראוי להשראת השכינה. השבוע נקדיש בלי נדר דקה אחת ביום כדי לחשוב על דרכים להרבות שלום וקדושה בביתנו.

שאלה:

כיצד יכול בחור להתמודד עם הפריצות השולטות ברחובות?

תשובה:

עליכם לדעת שהקב"ה ברא את הבטון שממנו עשויה המדרכה, עבור מטרה מסוימת. לא רק כדי להקל עלינו את ההליכה ברחוב, ולהפוך אותה לנוחה ונקיה. המטרה של הבטון היא, שתסתכלו בו בזמן שאתם הולכים ברחוב. לימדו היטב את הבטון בעודכם פוסעים על גביו.

מה שאתם שומעים עכשיו זה עצה מאוד חשובה ומועילה. ללכת ברחוב עם העיניים במדרכה.

כעת אתם יודעים למה מיועד הבטון. הבטון הוא חומר מדהים. אף בעל חיים אינו משתמש בבטון. ציפורים אינן זקוקות לבטון. אריות אינם זקוקים לבטון. רק אנחנו זקוקים לו. וכעת אתם יודעים מדוע אנחנו זקוקים לו. זוהי תכליתו.

נאלץ לצאת לעבוד כדי לפרנס את המשפחה, ולכן הוא הולך בנאמנות לעבודתו מדי יום ביומו. הוא מביא הביתה כסף. הוא משלם את השכירות. הוא קונה לנו בגדים. הוא משלם על הקניות. הוא משלם לקצביה. הוא משלם את שכר הלימוד של הילדים. כמה עלי להודות לחיים בעלי!"

גם החתן צריך להעריך את כלתו במשך כל חייו. כשהיא כבר כלה זקנה בת 90, והוא גם כן כבר חתן זקן בן 90, עליו להמשיך ולהעריך אותה. אדרבה, הערכתו אליה צריכה לגדול. בעל נאמן חושב לעצמו כל הזמן: "מה עשתה אשתי למעני כל אותם שנים. גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה".

כמה פעמים היא בישלה עבורו ארוחות משביעות? "חיים, אפשר להגיש לך כוס של מיץ תפוזים?" היא שאלה. "אולי אתה רוצה פרוסת עוגה?" כמה מטעמים היא בישלה עבורו? כל חייה. כל חייה.

בחופה, החתן והכלה מביטים זה בזה, שניהם אנשים צעירים ונאים, שגם לבושים במחלצות לכבוד החתונה. אבל לא רק בשעה זו צריכים הם להביט אחד בשני בהערכה. ככל שהם מזדקנים, כך עליהם ללמוד טוב יותר את הסוגיא הזו. באמצעות שינון חוזר ונשנה של הרעיונות הללו במחשבותיהם, הם לומדים להעריך אחד את השני יותר ויותר, ככל שעוברות השנים.

טובם יביעו

ועוד יותר טוב מזה - הם יכולים להביע אחד בפני השני את מחשבותיהם במילים. אתם מתביישים? עברו כבר שלושים שנה ואף פעם לא עשיתם את זה? עשו זאת אף על פי כן. האם שמעתם אי פעם אשה אומרת לבעלה: "בעלי, אנחנו מאוד מודים לך על כל מה שאתה עושה עבורנו?"

וגם הוא צריך לומר לה: "אשתי, את בשלנית מצוינת. את מגדלת את ילדינו, ועושה עבודה מדהימה. הבית נקי ומסודר. את עושה מעל ומעבר. אני מאוד מעריך את מה שאת עושה". כל אחד צריך להביע את תודתו כלפי השני.

מי שחי בצורה כזו, חי חיי הצלחה. זה מה שה' מחפש; ורק זו הסיבה שהוא חי ביניכם, רק משום שאתם מבינים מהו החלק החשוב ביותר בבניית בית מקדש בבינתכם.

עליות ומורדות

מהו התפקיד הראשון של הכהנים בבית המקדש? התפקיד של "מי ששיכן את שמו בבית הזה, הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום ורעות". וזו החובה שמוטלת על כל בעל ואשה ברגע שהם נישאים, ואל להם לאפשר לאף ניסיון או אתגר שיעמוד בפניהם, לגרום להם לסגת

פרשת חיי שרה

מצות עונג שבת

סעודת ליל שבת

א. מצוה לענג את השבת שנאמר (ישעיה נח יג) 'וקראת לשבת עונג', והאריכו חז"ל במצוה זו והפליגו בשבחה ואמרו, שכל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, וניצול משעבוד מלכיות, וזוכה לעשירות עבור זה (שבת קיח), ועוד אמרו חז"ל (נלה טו:) שהוצאות שבת ויום טוב חוזרות (מ"ז רמז סק"ד). **ב.** כל אחד יענג את השבת בדברים החביבים עליו ביותר, וירבה בזה ככל יכולתו, וטוב שיאכל בכל סעודה מסעודות שבת דגים, וטעם הדבר ששבת היא דוגמא לעתיד לבוא שבו יאכלו הצדיקים בשר לויתן (ש"ע רמז, מ"ז סק"א וז', זיה"ל ד"ה זכה), ומי שאינו אוהב את טעם הדגים, אינו חייב להכריח את עצמו לאכול דגים בשבת, כי השבת לעונג ניתנה ולא לצער (מ"ז סק"ז).

סעודת יום שבת

א. מנהג טוב ללוש ולאפות חלות בבית לכבוד שבת (רמ"א רמז ס"א), אולם המתענג מחלה של האופה יותר מאשר מחלה ביתית, רשאי לקחת חלה מן האופה, ואינו מחסר בכך בכבוד שבת (נפש הגר"ש אלישיב ז"ל, וכע"ז כתב באור לציון ח"ז פמ"ז תשובה א). **ב.** טעם נוסף להכנת החלות בבית כדי שתקיים האשה מצות הפרשת חלה, לפי שהאשה החטיאה את אדם הראשון ועל ידי זה כבתה חלתו של עולם, ובהפרשה מתקנת היא את העוון הזה [ולטעם זה טוב שהלישה והפרשת חלה יהיו ביום שישי, לפי שחטא אדם הראשון היה ביום שישי (חוט שני ח"א פ"ב סק"א)].

סעודה שלישית

א. נוהגים להפריש חלה בלי ברכה מעיסה שיש בה 1,200 גרם קמח, ומעיסה שיש בה 1,660 גרם קמח מפרשים חלה בברכה (קונטרס השיעורין להגר"ח נאה), ולדעת החזו"א (שיעורין לאוריתא ענף טז שיעור המצוות אות כ) מפרשים חלה בברכה רק כאשר כמות הקמח היא 2,250 גרם ויותר (ש"כ פמ"ז ס"ק יז). **ב.** סדר הפרשת חלה, תיטול האשה מעט מהעיסה ותברך 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו להפריש חלה', ואחרי הברכה אומרת 'הרי זו חלה', ואחר כך תשרוף את החלה, או תיתן אותה בשקית ניילון בדרך כבוד ותזרוק אותה בפח [ומכיון שהיום שורפים את כל האשפה, נראה שמקיימת בזה מצות שריפה (ש"כ פמ"ז הע' נב)].

מספרים על רב אחד שנסע יחד עם משפחתו לעיירה רחוקה, כדי לערוך שם את אירועי בנם עם בתו של אחד מגבירי העיר. בדרך התעייפו ועצרו למונחה וארוחה בפונדק אחד.

באו בדברים עם בעל הפונדק, ובתוך השיחה שאלוהו, אם הוא מכיר את פלוני העשיר, מחותנם לעתיד. בעל הפונדק אמר שאכן הוא מכיר אותו וקבע שהוא רמאי וגנב ואין תוכו כבוד... כשיצאו מהפונדק, אמר הרב לבני ביתו: עכשיו אני מבין את הנאמר בפרשת חיי שרה "ואבוא אל העין - מכאן שקפצה לו הדרך". לכאורה קשה, מה צורך היה בקפיצת הדרך? וכי זמנו של אליעזר היה דוחק?!

התשובה היא זו, אילו היה אליעזר הולך רגיל לחרון, מן הסתם היה עוצר לנוח בפונדקי דרכים, שם היה מדבר עם בעל הפונדק, שהיה אומר לו שהוא מכיר את רבקה בת בתואל, שיש לה אבא רשע ואח שהוא רמאי וגנב. או אז אליעזר היה חוזר לאברהם בידים ריקות, לכן היה צורך בקפיצת הדרך, כדי שלא יצטרך להתעכב במקום כלשהו...

(עפ"י "עולמו של אבא")

"ותקח הצעיף ותתכס". מנהג ישראל לכסות פני הכלה לפני החופה. החתן שולח לכלה את הצעיף, שתכסה את פניה תחת החופה. למדנו זאת מרבקה, שכשראתה את יצחק לקחה "צעיף ותתכס", ולפי שהבעל גורם לאישה למידת הצניעות, הנהיגו שהוא יזכה במצוה זו משלו.

(כלילת חתנים" ד"ג)

מנהג בעלז לקחת לצעיף מטפחת שכיסו בה את השופרות בראש השנה, והיו מתנים שישתמשו בה לכסות את פני הכלה. (נשני גבריאל"ל נישואין ח"א י"ג הערה י"ד, כפי שני נהגים לקחת ההינמא מתשמישי מצוה).

הגאון רבי אשר יהודה מילר: חז"ל אמרו "קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" וכן אמרו "קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף". בין שני המאמרים הללו יש קשר, כי ישנם צעירים שמפחדים להתחתן ולהקים משפחה, בגלל שהם חוששים שלא יסתדרו עם עול הפרנסה, אך הם לא צודקים, כי לאדם צריך להיות בטחון ולהאמין כי הקב"ה בוודאי יזמין לו פרנסתו. בזה אפשר להבין את הפסוק "ותקח הצעיף ותתכס". 'צעיף' ראשי תיבות "עמך ישראל צריכים פרנסה". זאת עשתה אמנו רבקה כשכיסתה את פניה, לרמז, שלא צריך לדאוג ולהסתכל לעתיד מה יהיה עם הפרנסה והחזקת הבית, זה מקור המנהג שמכסים את פני הכלה.

(עפ"י "עולמו של אבא")

"הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני מושם". (כ"ד ז')

מותר בשבת להציע שידוך, אפילו אדם הרגיל לעסוק בזה לפרנסתו - "שדכן", אבל אל יפסוק המציע את סכום הכסף אשר הוא מבקש עבור טרחתו.

וכן לא ידבר בעניני ממונות הנוגעים לעצם השידוך או על ההתחייבויות שנוטלים הצדדים. אבל מותר לדבר על דברים הנלווים לשידוך, כגון, על מקום מגורים ולימודים. (שש"כ כ"ט נ"ו)

"פתח הדביר" כתב להתיר לבחורים שלא קיימו מצות פריה ורביה להזכיר סכום מעות בשבת. (שו"י י"ב) וכתב כה"ח, שלא כדעת מרן הב"י. ואין ראיותיו מכרעות, ואפשר שסמך על המתירין, לכן יש להמנע מזה היכן שאפשר. (נ)

"ויקח העבד עשרה גמלים". (כ"ד י')

גמל ספינת המדבר...

"ודבר דבר - לא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול" לכן אסור לדבר בשבת בעניני נסיעה במכונית.

"ערוך השולחן" פסק שמותר לדבר בשבת על הפלגה בספינה ביום המחרת, שהרי מותר להפליג גם בשבת.

חידושי! רבינו הגאון רבי יהושע נויבירט הביא: שמעתי ממרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך, שמכיון שבספינה מותר לנסוע בשבת וקוראים גם לזה בשם נסיעה, אפשר שמותר לדבר בשבת סתם על נסיעה, אם אינו מזכיר בפירוש נסיעה ברכבת או במכונית - או על גמל - אם נסיעה זו אפשרית בספינה, אף שאין כוונתו לכך! ("שמירת שבת כהלכתה" כ"ט הערה קע"א)

נשבע על דבר בלתי אפשרי: אם לא ראיתי גמל פורח באויר. (שבועות כט) נשבע שראה גמל פורח באויר - שבועת שוא. (רמב"ם שבועות ה' כ"א)

"והנה עמד על הגמלים על העין". (כ"ד ז') אליעזר ראה את לבן רץ בכוונה להורגו, אמר שם ופרח באויר עם הגמלים, נעמד מעל הבאר, לבל יחשוב שהוא מכשף (מדרש אבכיר, ילקוט מעם לועז). ("נר")

"ויקח העבד עשרה גמלים". להרכיב עליהם עשרה אנשים לברך ברכת אירוסין ונישואין. (חזקוני כ"ד י') "ויברכו את רבקה". (כלה רבתי א') "והאנשים אשר עמו". (כ"ד נ"ד) האם אותם אנשים היו כשרים? בוודאי... כדברי הגמרא (קידושין פב.) גמלים רובן כשרים, מפני שהולכים במקום סכנה. ("נר")

הרב התייצב מול המצבה, קרא את אשר נחרת עליה ושקע בהרהורים לשניות אחדות. מיד פסק: "לא! זה לא המקום!" שוב הסביר: "אתם מבינים, אנו מחוייבים לא רק לנפטר שיובא היום להקבר כאן, אלא גם לנפטר החשוב הזה שכבר שוכן כאן ועומד לקבל שכן חדש. כלום אין אנו חייבים לשאול אותו, אם הוא היה רוצה בשכן חדש זה? הלא הנפטר החדש לא היה רב, לא כתב ספרים, לא ניהל קהילה שנים רבות. האמנם רוצה הרב בשכן זה, אף שהיה ישר, תמים דרך וירא שמים, שמעטים כמותו בחיי המסחר? אם אי אפשר לשמוע את מוצא פיו, חייבים אנו לראות את עצמנו שוקלים את הצדדים במקומו. נראה לי - כך סיים - כי התשובה היא שלילית."

רק לאחר שמצאנו שכן, שעל מצבתו נחרת כי היה "איש ישר ירא אלוקים, סר מרע ונהנה מיגיעו" נרגע הרב גוסטמן וקבע, כי ליד קבר זה יטמן הנפטר "החדש".

כך אמנם היה. המשפחה הייתה מרוצה מן המקום, פער המחירים נסגר על ידה ללא עוררין, על כך נאמר "פי חכם חן".

סיים הרב גרוזמן את סיפורו המרגש: כאשר עוסק אני בסוגיית "שימוש חכמים" - מלמד אותה או מרצה עליה - אני נוהג להביא את הסיפור הזה כדוגמה. ראיתי מזה ניתן ללמוד מהסתופפות בחברתו של ענק בתורת ישראל! ("מפנקסו של מרצה")

"וישתחו אברהם לפני עם הארץ" - גדולה ענוה שנשתבחה בה אברהם אבינו, שהיו בני דורו מנשאים אותו וקורים אותו "נשיא אלוקים" - 'אדוני', והוא היה מושפיל עצמו אפילו לפני הפחותים שבהם. (מדרשים "תורה שלמה כ"ג הערה ס"ו)

צוואתו המפעימה של הגאון רבי לוי יצחק גרינוולד, צעיר בניו של הגאון "ערוגת הבושם", רבה האחרון של צעהלים, אבד"ק "ערוגת הבושם" בארה"ב

קודם הטהרה יתנו ממעות הנשאר אחרי, ארבע מאות 'ניקלס' לצדקת ארץ ישראל, ויאמרו הפסוק שבפרשת חיי שרה "וישמע אברהם אל עפרון ..." ואחר הטהרה שוב יתנו ארבע מאות 'ניקלס' ויאמרו את הפסוק "וישמע אברהם אל עפרון ..."

אבקש להוליך את גופי לארץ ישראל, ואל יקברו אותי אצל תלמיד חכם או צדיק, רק אצל איש פשוט המוחזק לשומר תורה ומצוות והיה נזהר בטבילת עזרא, ואבקש מאת הקהל לסייע לי בהוצאות הדרך מקופת הקהל, אבל את מקום הקבורה יקנו ממעותי הנשאר אחרי.

על המצבה לא יכתבו שום תואר, רק זה הלשון: פ"נ לוי יצחק בן הרב הגאון הקדוש המפורסם בקדושתו וטהרתו, רבן של ישראל כקש"ת מו"ה משה צצל"ה, מחבר ספרי "ערוגת הבושם".

והנה נשאר אחרי חידושי תורה, אבל אין רצוני שיודפסו, מחמת שלא זכיתי ללמוד תורה לשמה ... מכל מקום אם ימצא תלמיד חכם אשר ירצה ללקט את כל חידושי בהלכות שבת ומקוואות ולעשות מהם חיבור ולהדפיסם, שיהיה לו סיוע לפרנסתו, הרשות בידו, ואני נותן לו רשות להדפיס בשם עצמו, ואם לדעתו יועיל יותר אם ידפיסם בשמי, יוכל להדפיס בשמי ויהיה לי קצת זכות, שאסייע לפרנסתו!

הנה אני מביע תודתי ל"קהל - ערוגת הבושם" בכלל ולכל אחד ואחד בפרט על שהחזיקו אותי בכבוד. אבקש לעשות חסד עם זוגתי הרבנית שתחיה, ובזכות זה יתברכו ממעון הברכות ... (הצוואה הזו נכתבה בשנת תשי"ב. "הכנה דרבה" - "ציית צדק" ועיי"ש עוד)

הכפר תידלי במחוז מרקש במרוקו, היה מקום חכמים וצדיקים. ביניהם היה רבי אברהם כהן, צדיק קדמון שבא מארץ ישראל. רבים היו רגילים להשתטח על ציונו.

הנוסע חיים זאב הירשברג כתב: הוא קבור תחת עץ דפנה בקצה כרם זית רענן. במקום מבקרים בסתר מוסלמים, אלא שהם מכחישים זאת ומוזים שרק נשיהן רגילות לבוא ולהתפלל לפרי בטן... ובכל זאת הם רואים עצמם אפוטרופסים על הקבר ודורשים שכר שמירה מהיהודים המבקרים במקום. ("מארץ מבוא השמש" - מתוך מאמרו של הר"צ יוסף חיים דאבדא, "אור המערב" קונ' כ"ח)

את המעשה המיוחד הבא סיפר בכשרון רב הרב רבי מאיר צבי גרוזמן הטלפון העירני לפנות בוקר, על הקו נשמע קול רווי צער של קרוב משפחתנו מניו יורק המודיע על פטירת אביו. ביקשני לצאת לירושלים, להר הזיתים עם נציג ה"חברא קדישא", כדי לאתר לנפטר מקום למנוחת עולמים. ארונו יגיע ארצה היום בשעות אחר הצהריים "הכל כבר שולם" - כך אמר.

לאחר כמה דקות התקשר שוב, בבקשה, שאסע תחילה לביתו של הגאון רבי ישראל זאב גוסטמן שהיה מכירו ומוקירו של המנוח, ואשדל אותו, שיסכים להצטרף עימי.

תחילה לא חשבתי שיש צורך להטריח לצורך זה את ראש הישיבה, גאון בתורה העסוק בלימוד ובתלמידיו יומם ולילה. לא יחסתי לסיור חשיבות מרובה, והסברתי לקרובי, שאדע להסתדר לבד בנושא זה עם ה"חברא קדישא", לאחר שהגיב, כי זו גם בקשת אמו האלמנה - הסכמתי.

הגעתי לישיבתו של הרב, "ישיבת רמ"ל" בשעת בוקר מוקדמת, הרב כבר היה ניצב באחת הכיתות, נושא בפני עשרות מתלמידיו שיעור במסכת בבא בתרא. במשרד נאמר לי, כי ההפסקה הראשונה בשיעורו תהיה בשעה עשר לערך, וכי עד לשעה זו - אין להפריעו. המתנתי.

בהפסקת עשר, לאחר שהרב שמע את בקשתי, הסכים להצטרף. "זוהי גמילות חסדים של אמת, שחייבים לקיימה" - פסק!

בדרכנו להר הזיתים תיאר הרב גוסטמן את הנפטר שהכירו היטב, כאיש ישר דרך, שהתפרנס אך ורק מעמלו ומיגיעו, הוא גידל את בניו לתורה ולמצוות ובשעות הפנאי עסק בעשיית חסדים ובתמכין דאורייתא. הרב לא הרבה לדבר, אך כל מה שאמר היה מדוד ומדויק, שום דבר מיותר לא יצא מפיו.

איש ה"חברא קדישא" קבע שהמחיר הנמוך - ששולם בניו יורק תמורת הקבר - תואם חלקה זולה, על כן הוא מציע חלקה יפה בשדה חדש, שהתשתית הכללית כבר מוכנה בה, אך עדיין לא נקבר בה איש. כדי להפיס את דעתנו הוא הבטיח, כי אם חס ושלום לא תהיה תחיית המתים בהקדם - תוך ימים ספורים יבואו למנוחות כמה וכמה מתים בחלקה זו, שיחברו לו והוא לא ישכון כאן בודד...

יצאנו לראות את החלקה. הרב שאל את איש ה"חברא קדישא" היכן בדיוק מקום הקבורה המיועד. כשהאיש הצביע על המקום המדויק - התייצב עליו הרב והביט סביב לכל עבר. יכולת לראות על פניו את "האיש החושב". הרב שקע בהרהורים מן הסוג שלא נחזה על פניו אדם חושב רגיל. היה זה מבע של גאון, של דעת תורה, לא שיקולים של "שמא ושמא" אלא "ודאי..." פתאום פנה אל איש ה"חברא קדישא" ואמר "לא!" פסקני ונחרץ. "אני מבקש לראות חלקה אחרת, מאוכלסת, הממוקמת מול מקום המקדש".

איש ה"חברא קדישא" טען, שבכל מקום אחר יהיה המחיר גבוה יותר מזה ששולם. הרב גוסטמן הגיב, כי הוא נוטל על עצמו את האחריות לתוספת המחיר.

לאחר מכן הסביר לי: "כשיבואו בני המשפחה מארה"ב עם הארון - שבורים, רצוצים, אבלים וחסרי שינה ויראו את השממה מסביב לקבר, ואת הנוף הנשקף, כביש יריחו הסובב את השדה, הם עלולים לרגוז ולדרוש שינוי. בינתיים תתעכב קבורת המת ויהיה בזה משום בזיון לנפטר.

עלינו לחזות מראש את האפשרות הזו ולמנוע אותה. אסור לנו להסכים למקום זה. ובאשר למחיר - אקח על עצמי, ובתום השבעה, כשהאבלים ירגעו, נסביר להם את השינוי במחיר, והם ודאי יתרצו.

החלקה השניה, שהוצגה לנו, כבר היתה מאוכלסת וניבטת אל מקום המקדש, כנדרש. כל אשר נתבקשנו היה לברור מקום מתאים, בשכנות לאדם מתאים.

איש ה"חברא קדישא" הציג מקום בסמוך לנפטר חשוב שעל מצבתו נכתב: "רב תלמיד חכם, מרביץ תורה ברבים, מחבר ספרים, שניהל את עדתו כ"ב שנים במסירות". "מקום יפה ושכן טוב" אמר האיש.

מדשן ביתך

גליון
מס' 434

פנינים ורעיונות נפלאים לפרשת השבוע
מאוצרו של הרב יוסף זריצקי שליט"א

חיי שרה
תשפ"ד

ותירץ עפ"י דברי המדרש [בראשית רבה ל' - ח'] "ר' חנינא ור' יוחנן תרווייהון אמרין בן ארבעים ושמונה שנה הכיר אברהם את בוראו", ושנינו בגמרא [יבמות מ"ח:] "רבי יוסי אומר גר שנתגייר כקטן שנולד דמי", נמצא שאם תנכה מספר ארבעים ושמונה שנה שבהם אברהם לא הכיר עדיין את בוראו ממאה שבעים וחמש שנות חייו, יוצא המספר מאה עשרים ושבע שנה כמניין שנותיה של שרה.

אך חשבון זה מתאים רק בתנאי שכל שנות חיי שרה היו כולם בשלימות הראויה, אבל אם גם היא הכירה את בוראה מאוחר יותר כפי שהיה אצל אברהם, נמצא חוסר שוויון של שנות חיי אברהם ושרה, ולכן ציין רש"י בהדגשה 'כלן שוין לטובה', שבאמת כל חיי שרה היו שווים לטובה, ומכאן ששניהם הכירו את בוראם במספר שנים זהה - מאה עשרים ושבע שנים.

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה וכו'" (כ"ג - א')

בכל יום מימי ראש השנה קוראים בתורה ומפטירים בנביא, ביום הראשון קוראים בתורה "וה' פקד את שרה" [בראשית כ"א א'], וקוראים למפטיר "ובחודש השביעי" [מדבר כ"ט א'], ומפטירים בנביא כה אמר ה' מצא חן במדבר [ירמיה ל"א א'], וביום השני קוראים בתורה את פרשת העקדה [שם כ"ב א'] וקוראים למפטיר בתורה כמו ביום הראשון, ומפטירים "ויהי איש אחד" [שמואל א' א'], דבר מעניין חייש ומצא רבי יעקב עדס, שסך כל מנין הפסוקים שקוראים בתורה בקריאות אלו כולל המפטיר, עולה שבעים פסוקים, מנין הפסוקים שקוראים בנביא הוא חמישים ושבע, סכום כל הקריאות בתורה ובנביא יחד עולה - מאה עשרים ושבע פסוקים, כמניין שנות חייה של שרה, שהתחלת הקריאות ביום הראשון של ראש השנה הוא בעניינה "וה' פקד את שרה".

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה" (כ"ג - א')

נסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שע"י בשורת העקידה, שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחת נשמתה ממונה ומתה. [רש"י] מיתתה של שרה נסמכה לעקידת יצחק, כידוע, כי השטן בא אל שרה וסיפר לה על העקידה, ומרוב שמחה על זה שבנה זכה להיות קרבן עולה, פרחת נשמתה ונפטרה. אומר ה"פ"ענח רוא", יש בזה מידה כנגד מידה, כשבא המלאך לבשר לשרה שיוולד לה בן "ותצחק שרה בקרבה", היא חשבה שהמלאך מטעה אותה, לכן בעת עקידת יצחק בא המלאך והטעה אותה כאילו נשחט יצחק.

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה" (כ"ג - א')

רבי עקיבא היה יושב ודורש והציבור מתנמנם. ביקש רבי עקיבא לעורר אותם, ואמר להם, מה ראתה אסתר שתמלוך על מאה עשרים ושבע מדינות. אלא, תבוא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחייתה מאה עשרים ושבע שנה, ותמלך על מאה עשרים ושבע מדינות. [מד"ר נ"ח - ג]

"ויהיו חיי שרה" (כ"ג - א')

הפרשיות המדברות על פטירת צדיקים, נקראות בלשון חיים. "חיי שרה" ו"יחי יעקב", רמז למחשבה שאמרו חז"ל [ברכות י"ח] צדיקים במיתתן קרויים חיים. ויש להוסיף גם את פרשת "וזאת הברכה" המספרת על פטירתו של משה רבנו.

"ויהיו חיי שרה" (כ"ג - א')

ויהיו בגימטריא שלושים ושבע - כתב ה"דעת זקנים" נרמז בזה, כי ימי חייה היו שלושים ושבע שנים, משנולד יצחק, שהרי בגיל תשעים נולד יצחק ועד סוף ימי ימיה מאה עשרים ושבע שנים עולים שלושים ושבע שנים שהם ימי חייה, כי קודם לכן לא היו חייה חיים, כי מי שאין לו בנים חשוב כמת.

"ויהיו חיי שרה" (כ"ג - א')

בת ק' כבת כ' לחטא, ובת כ' כבת ז' ליופי. [רש"י] ויהיו נקרא ישר והפוך, אומר רבי מאיר מפרמישלן, שהדבר בא לרמז שסוף ימיה היו כתחילתם.

"ויהיו חיי שרה מאה שנה וכו'" (כ"ג - א')

כולם שווין לטובה. [רש"י]

בת ק' כבת כ'. [רש"י]

לכאורה, איך אפשר לומר כולם שווים לטובה, בו בזמן שבמשך תשעים שנה היתה עקרה ונלקחה לבית פרעה ולבית אבימלך וסבלה צרות ובזיונות? והביאור, כתוב בגמרא [ברכות נ"ד], חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, אדם צריך להגיע למדרגה שיברך דיין האמת באותה שמחה כמו הטוב והמטיב. וזו כמובן דרגה גבוהה מאוד, שלרוב האנשים אין השגה בדרגה כזו. אך שרה אמנו, כמובן, לימדה את עצמה והיתה שם, ולכן כל מה שבא עליה, גם כשנולד יצחק, וגם כשהוא עדיין לא נולד, הכל היה טוב, וממש באותה שמחה קבלה את העקריות שלה כמו בשעת לידתו של יצחק.

רומזו רמזים אמרו רמז בזה, "מזמור לתודה" נכתב בפרק ק' בתהילים, ואילו המזמור "יענך ה' ביום צרה" נאמר בפרק כ' בתהילים. אצל שרה אמנו כתוב שהיתה בת ק' כבת כ'. והכוונה שהודתה ביום צרה שהוא מזמור כ' כמו מזמור לתודה שהוא מזמור ק'.

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה" (כ"ג - א')

כולם שווין לטובה. [רש"י]

הקשה ה"אלישיך" הקדוש, מדוע שרה לא זכתה להיות מאה שבעים וחמש שנה כמניין שנותיו של אברהם, הרי גם היא היתה צדקת כמוהו (וכפי שפירש רש"י [בראשית כ"א - י"ב] עה"פ "כל אשר תאמר לך שרה שמע בקלה" - בקול רוח"ק שבה, למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות)?

צריך להבין מהי המידה כנגד מידה, ומדוע חשבון זה אמור לעזור ישנים מתרדמתם. מסבירים המפרשים, רבי עקיבא לימד את הציבור, שבשכר מאה עשרים ושבע שנים של תורה ומעשים טובים של שרה, זכתה נכדתה למלוך על מאה עשרים ושבע מדינות. כלומר, על כל שנה של עבודת ה' זוכים למלוך על מדינה אחת. על פי חשבון זה, בכל חודש של עבודת ה', זוכים למלוך על מחוז שלם במדינה, ועל שבוע, או אפילו על יום של קיום תורה ומצוות, זוכים לעיר שלימה. ולפי אותו יחס, על כל רגע של תורה ומעשים טובים, זוכים לפחות למספר בניינים ברחוב, א"כ חבל על כל רגע, כי הרי בכל רגע של לימוד תורה משיגים שכר רב מאוד.

במדרש תנחומא דורשים את כל פסוקי "אשת חיל" על שרה אמנו, כי אברהם אבינו אמר פרק זה על שרה אשתו. "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה". שואל ה"חתם סופר", למה מוזכר "חוק לנערותיה" בנפרד, והרי נערותיה הן חלק מהבית ונכללות במילים "טרף לביתה". אלא, רמז יש כאן, ששרה אמנו בזקנתה קמה לעבודת ה' גם בלילות, כדי להשלים את עבודת ה' של ימי הילדות, שהרי כשהיתה קטנה לא יכלה לעבוד את עבודת ה' באותה מידה שעבדה את ה' בבגרותה, ובזה זכתה להשלים "חוק לנערותיה", וכנגד זה זכתה אסתר המלכה, שכתוב עליה "ותיטב הנערה בעיניו ותשא חן וחסד לפניו" שהושלמו לה מאה עשרים ושבע המדינות כנגד מאה עשרים ושבע שנים של עבודת ה' ע"י שרה. - ולפי"ז כוונת ר' עקיבא בדברי ההתעוררות למתמנמים - אם שרה אמנו קמה בלילה להשלים, איך אתם ישנים פה.

עוד מובא בשם ה"חתם סופר", אות כ' באשת חיל הוא הפסוק "כפה פרשה לעני". המליץ ה"חתם סופר", שרה אמנו לא היה דרכה ככל הנשים שצרות עיניהם באורחים, שהרי "כפה פרשה לעני", אברהם אמר לה להביא קמח והיא הביאה סולת שמשוכבת יותר, וזה הרמז "חדל להיות לשרה אורח כנשים", שלא היו עיניה צרות באורחים ככל הנשים.

"ויהיו חיי שרה וכו' שני חיי שרה" (כ"ג - א)

בספר "דרשות רבנו יוסף נחמיה" [מלידהספידא] שואל, מפני מה כפילות המילים, "חיי שרה" פעמיים בפסוק אחד. וכן להלן "ויטע אשל בבאר שבע" ואח"כ "ויגר בארץ פלשתים ימים רבים" ושוב "וישב אברהם בבאר שבע" שוב מוזכר פעמיים באר שבע, מדוע, הרי כבר נאמר שאברהם היה בבאר שבע? תירץ רבי הלל ליכטנשטיין מקולמייא, דוד המלך אמר "אגורה באהלך עולמים" [תהילים ס"א - ה], וכי אדם יכול לחיות בשתי עולמות? אלא, כאשר אנשים מקיימים מצוות, עושים טוב וחסד על פי מה שהורה להם רבם שחינך אותם, נחשב הדבר כאילו הרב עדיין חי. כאשר אומרים שמועה בשמו של אדם, נחשב כאילו הוא עדיין גר בעולם. אברהם אבינו, גם שנים רבות אחרי שעזב את ארץ פלשתים, התנהגו בני פלשתים על פי התורה והדרך שאברהם אבינו לימד אותם. כך הדבר בשרה שגיירה את הנשים, המספר מאה עשרים ושבע אלו השנים שחיה בעצמה, אבל יש עוד "שני חיי שרה", והם של תלמידותיה, אותם המעשים הטובים שהן עושות, נחשב כאילו שרה עודנה חיה וקיימת בדורות הבאים אחריה. השנים הללו, רק הקב"ה, קורא הדורות, יודע לחשב, וזהו שנאמר [תהילים ל"ז - ט"ז] "ה' יודע ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה".

רבי יעקב קמינצקי מתרץ מיתתה של שרה נגרמה כתוצאה משמועות העקידה, ורינון יצא בעולם כאילו העקידה גרמה למיתתה, ולולי העקידה היתה חיה עוד הרבה שנים. לכן התורה מעידה "שני חיי שרה", אלו הן השנים שלה שנקצבו לה מהשמים.

מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים וכו' (כ"ג - א)

בת ק' כבת כ' לחטא, ובת כ' כבת ז' ליופי. [רש"י]

"ויהיו חיי שרה וכו' - משמטה שרה התחיל אדם הראשון לדבר בלשון ארמית."

[מדרש פליאה]

דברי המדרש צריכים תלמוד, ואומר ה"חתם סופר", כתוב בחז"ל, כשאדם הולך למות, הוא בא לאדם הראשון ואומר לו, בגללך אני הולך למות, שאכלת מעץ הדעת. עונה לו אדם הראשון שהוא מת בגלל חטאיו. אך כל זה תשובה לאדם רגיל כי אין צדיק אשר יעשה טוב ולא יחטא, אבל מה יענה אדם הראשון לשרה אמנו שנאמר עליה בת ק' כבת כ' ובת כ' כבת ז', א"כ מתה בלא חטא, אלא, אדם הראשון ענה לה בלשון ארמית, בלשון התרגום, ובתרגום כתוב והיו חיי שרה מאה עשרין ושבע שנים, המילה שנה מוזכרת על פעם אחת בלבד, וממילא כל הדרשה של בת מאה כבת כ' וכו' בטלה ואיננה.

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" (כ"ג - א)

בת ק' כבת כ' לחטא, ובת כ' כבת ז' ליופי. [רש"י]

צריך ביאור, שאכן יופי היא מעלה לאשה, אך האם מסתבר שהתורה תשבח את שרה אמנו ביופי הגוף, בפרט עתה כשמסכמים את חייה? בספר "לתתן עליון" ביאר רבי זיידל אפשטיין זצ"ל מנהל רוחני בישיבת תורה אור, שהרי יופי הוא מתנת שמים. מאידך, כידוע טמונה בו גם סכנה שהפילה חללים רבים. זאת, כאשר היא מביאה לגאווה ולא משתמשים בה בצורה הנכונה.

ילדה קטנה בת שבע שנים, יורדת לגינה משחקת בחול, מתמלאת אבק ולכלוך ולא מפריעה לה העובדה שהדבר מכהה את יופיה, כי עדיין אינה מרגישה במעלתה. ככל שהיא גדלה היא מרגישה ביופיה ושומרת עליו. שיא הכרת האשה בזה הוא בגיל עשרים. השמיעונו חז"ל ששרה אמנו למרות שהיתה מארבע יפיות [מגילה י"ד] לא התגאתה בזה והתייחסה לזה כפי שילדה בגיל שבע מתייחסת לזה.

"ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון" (כ"ג - ב)

על שם ארבע ענקים שהיו שם, אחימן ששי ותלמי ואביהם. דבר אחר, ע"ש ארבע זוגות שנקברו שם איש ואשתו, אדם וחווה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה. [רש"י]

לכאורה מדברי הפסוק "ותמת שרה בקרית ארבע" משמע שיש קשר בין קרית ארבע למיתתה. ואכן, לפי הפירוש כי המקום נקרא ע"ש ארבע זוגות שנקברו שם, ובכללם אברהם ושרה, מובן הענין היטב, - אולם אם נאמר כי הוא נקרא ע"ש ארבעת הענקים שהיו שם, מה ענין מיתתה של שרה לאותו מקום. בספר "אבן ישפה" מובא מדרש, שהשטן בא אל שרה ואמר לה בנך היכן הלך? אמרה לו "אביו הוליכו ללמוד תורה אצל עבר". אמר לה שטן, אוי עלובה, לא ללמוד תורה הוא מוליכו, אלא לשוחטו הוא מוליכו. מה עשתה? הלכה אל הענקים שממרום גובהם יכולים להשקיף למרחוק, וביקשה מהם לומר לה מה עושה אברהם עם יצחק באותה שעה. אמרו לה, רואים אנו את השניים בהר המוריה, אברהם עוקד את יצחק על גבי המזבח ומאכלת בידו. כאשר שמעה שרה את דבריהם, מיד פרחת נשמתה מרוב צער. וזה שאומר הכתוב "ותמת שרה בקרית ארבע", הלא הם ארבעת הענקים שדבריהם גרמו למיתתה של שרה.

"ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה" (כ"ג - ב)

"ולבכותה - כ"ף קטנה, שלא בכה אלא מעט". [בעל הטורים]

ראה בירה דולקת

פירורים שנלקטו משולי גלימתו של רבינו בעל הברכת מרדכי זצוק"ל

מאת נכדו ותלמידו פינחס זריל

שם יהו פירותיו

איתא בגמרא (ע"ז לא.) "מקום שיפול העץ שם יהו" (קהלת יא, ג.) והקשו שם יהו ס"ד, אלא שם יהו פירותיו". פרש"י שיפול העץ: ששכן שם תלמיד חכם. שם יהו פירותיו: ימצאו פירות העץ שנשרו ממנו אף כאן הצריך לדברי חכמים שאל את בני העיר ששומעין ולמדין ממנו ומלמדים אותן לאחרים. עכ"ל הגמרא ופרש"י. ושמעתי לבאר, שהת"ח בחייו נמשל לעץ נטוע ופירותיו גבוהים וא"א להגיע אליהם. אך לאחר פטירתו הפירות נופלים ומתפזרים ואפשר לקחת ולהנות מהם. אצל רבינו רה"י זצ"ל הנסתר היה רב על הגלוי. כעת הסיפורים זורמים, ואפי' הקרובים ביותר מעידים שלא ידעו עד היכן הדברים מגיעים.

כוח החיות

אחת הנקודות המרכזיות היא כוח החיות. הוא חייה את עצמו ואת כל סביבתו מכל דבר. כל קושיא בחיות, כל תירוצ עם כל החדות הבהירות, כל סברא עם עמקות וגישמא'ק. הכניס טעם בכל דבר תורה. ואף דרש זאת מהתלמידים "להגיד את זה יותר טוב". גם במילי דעלמא הכל היה ברוח טובה ובחדוה. השרה אורה של עין טובה בין הנוכחים. נהג להשתמש במילי דבדיחותא המשמחים את כל הבאים בצל קורתו. כמו שאמר הגר"ס זצוק"ל למן האלתור מסלבודקה זצ"ל שמטרת פתיחת הישיבה תהיה "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים".

עין טובה

באופן כללי הסתכל על הטוב שבכל דבר. בכל מצב עודד, חיזק בביטחון ונטע תיקווה ורוגע. "לא לדאוג. רק לעשות מה שצריך לעשות. אתה תקיים את תפקידך וה' יעזור". גם כיוון לראות את הטוב שבכל אחד ובכל מצב. ידע להפוך כל דבר לחוויה. פעם נסעו בחו"ל בשיירה של שני רכבים. הרכב הראשון היה אמור להדריך ואחריו הרכב השני ובו היה רבינו זצ"ל. בשעת לילה מאוחרת הרכב הראשון טעה בדרכו וגרם לעיכוב מאוד גדול. השעה היתה מאוחרת וכולם היו עייפים ורצו רק להגיע למחוז חפצם. היתה יכולה להיות אורה מאד טעונה וקשה. רבינו זצ"ל אמר איזה בדיחה מוצלחת ועד היום זוכרים את האירוע כחוויה נחמדה.

יקרות הזמן

כל זמן קיבל אצלו את המיוחדות שלו. הוא לא התיחס לזמן כאל דבר כמותי -רצף אחד ארוך ומונוטוני של זמן, אלא כאל דבר איכותי. נראה שהיו לו לימודים מיוחדים לזמנים מיוחדים. בכל מקרה גם אם המשיך בלימודיו הרגילים, היה זה מתוך גישמאק מיוחד המתאים לאותו הזמן.

בתקופה מסוימת היה עובד בטיסות לכתוב תשובות על השאלות המופיעות בספר משמרת חיים להגר"ח פ' שיינברג זצ"ל (ספר שאלות בלומד'ס). היה כותב את התשובה בגיליון הספר ומציין בצד את השנה והמיקום שבו התחדשה התשובה. ("נכתב בשמי לונדון תשל"ז"). בתקופות אחרות היה כותב חבורות. היה מגיע לארץ עם כמות דפי חידושים שכתב.

בחו"ל כאשר היה צריך להמתין לאנשים כתב תשובות על השאלות של עיון הפרשה. תשובות אלו היוו בסיס לספרו ברכת מרדכי על התורה (הלכה).

בין האירוסין לחתונה ניצל את הזמן ללימוד מסכת נזיר ולמדרש תורת כהנים. ואף כתב עליהם חידושים. (ישנם בכתובים אך לא יצאו לאור).

בלילות היה עמל בתורה שעות על גבי שעות בשקיעות וריכוז. במוצאי שבת אחת נערכה בביתו מסיבה לתלמיד לרגל מינוי מסויים. המסיבה נגמרה מאוחר. וסידור הבית נגמר ב-4 לפנות בוקר. כשהתכוננו לצאת שומעים את הטלפון מצלצל. אחת המסדרות שבעלה היה בחו"ל היתה בטוחה שזה בעלה מחו"ל. כבר התחילה לחשוש אולי קרה משהו. בני הבית אמרו לה "אין לך מה לדאוג, זה בטח ר' יצחק". ואכן מיד החלו להשמע ויכוחים קולניים מחדרו של רבינו זצ"ל עם אחיו יבדל"ט הג"ר יצחק שליט"א.

בלילות, בדרך כלל, לא היה עולה לישון על יצועו אלא היה לומד עד שהיה נרדם על כסאו בשעות הלילה הקטנות. בבוקר היה קם מוקדם והיה מגיע למקומו בישיבה כשהוא מעוטר בטלית ותפילין. ראשוני המשכימים כבר היו רואים אותו יושב במקומו. ולכל הפחות רבע שעה היה יושב וממתין לתפילה. בזמן זה לא היה פתוח לו שום ספר רק ישב ברוגע וברצינות והמתין לתפילה.

שבת קודש

בסעודות שבת היתה אורה מרוממת ורוח נדיבה. היו שרים הרבה ומדברים בדברי תורה. הרבה היו שואלים ודורשים בפרשת שבוע או בעניני המועדים הקרובים, וכן בהלכה לומד'ס סיפורים מגדולי הדור הקודם ועוד. בדרך כלל היה נרדם מעט בסעודה מרוב עמל התורה של השבוע.

בליל שבת היה מוסר שיחת מוסר בישיבה בין קבלת שבת למעריב. אחרי מעריב היה מקבל כל אחד בסבר פנים יפות ובשמחה. ממש את כולם. בני הישיבה, אורחים וכמובן את בני המשפחה. שמח מאד עם כל אחד.

אחרי הסעודה, מסר חבורה בחורף בשעה 11 ובקיץ בשעה 12 (בקריית ספר הזמנים הוקדמו קצת). החבורה היתה בנושאים שונים והיה מצב של "ריתחא דאורייתא". באלול אח"כ היו שרים שירי אלול וימים נוראים. לאחר מכן אמר שיחה קצרה. ושוב שרו. לפעמים זה נגמר ב-3 לפנות בוקר. אח"כ היה הולך לחדרו ולומד בשקיעות מתוך עונג של ליל שבת.

אחרי תפילת מוסף בישיבה עשה קידוש בבית המדרש, שרו קצת ודיבר מעניני הפרשה. כשהיה חתן שזו השבת האחרונה שלו ("האויפרוף האמיתי" כלשונו), היה מדבר ממעלות החתן. על כל חתן אמר מעלה נכונה אמיתית עמוקה

ומדוייקת. גם לבחורים שלא היה להם איתו קשר מיוחד. (היה לו כלל שכשיש יותר מחתן אחד הוא לא מדבר על אף אחד מהם. זאת למנוע השוואות וכדומה. כלל אבל היו יוצאים מן הכלל...)

יחליפו כוח

כתב רבינו יונה: "ודיבר שלמה המלך עליו השלום בענין ימי הזקנה שלא יתעצל האדם בהם מעבודת הש"י ... ואמר כי יש לו לזקן ליהנות במאור השמש ואל תקצר נפשו עליו. כי קוצר נפש מונע את האדם ממלאכת שמים ... גם כי יזקין האדם מאוד אל יהיה על עצמו למשא. אך בכל שנותיו ישמח למען לא יאבד אחת משנותיו ולא ישוב מעבודת הבורא... והצדיקים מתגברים בזקנותם ויאזרו חיל ויחליפו כח לעבודת השם כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה תלמידי חכמים כל זמן שמזקינן חכמה מתוספת בהם." (שערי תשובה שער ב')
רה"י היה לוחם בכובד ובעצלות בכל עוז. תמיד דיבר על הכוחות והיכולות שהקב"ה נתן לאדם. ולא נתן שום מקום לטיעונים ש"אין לי כוח" "אני לא מסוגל וכדומה". גם מעצמו וגם מהתלמידים. היה לוחם כארי נגד החולשה והעייפות. הוא היה אומר "זיקנה איננה גיל. זיקנה היא מחלה אלא שבדרך כלל מבוגרים סובלים ממנה". התאמץ מאוד גם בחולשת הזיקנה לשמור על כל ההנהגות, השיעורים והשקיעות בלימוד. יצא לחו"ל גם בגיל מבוגר מאוד. בטיסות היה לומד ברציפות מתחילת הטיסה עד סופה. מגיל צעיר מאוד לא היה אצלו מושג לישון בטיסה. זאת גם בטיסות ארוכות מאד של 10 שעות ומעלה!!! ובכל מיני מצבים שהגיע לטיסה.

נשאלת השאלה: מנין הכוחות? מנין התעצומות נפש הללו? המעיין המתגבר והכביר הזה, מאיפה הוא בעצמו יונק?

תשובה חלקית על כך בהמשך בע"ה.

שימוש חכמים

רבינו זצ"ל היה אוצר בלום של שימוש תלמידי חכמים. מגיל צעיר היה עוקב בשובבות אחר מעשיהם והליכותיהם של רבותינו מהדור הקודם. אביו ר' ישראל זצ"ל ועוד יותר אמו הינדא מלכה זצ"ל עודדו אותו לזה. יום אחד כשחזר מהחיידר אומרת לו אמו. "ברוך! גיהצתי לך את המכנסיים. תלך מהר למלון ורשבסקי שם מתחתן היום בצלאל ז'ולטי. תראה את הדרשה שלו. תראה איך שכל גדולי הדור מקשיבים לו ותראה להיכן אפשר להגיע."
אביו היה לוקח אותו לראות את ההתמדה של מרן הרב שך זצוק"ל. והיה אומר לו "ככה יהודי צריך להראות". גם היה מדבר בלימוד עם מרן הרב שך זצוק"ל כפעם בשבוע, בעידוד אביו.
היה נכנס הרבה לאוהל שרה לראות את שקידתו של מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל.
בסעודות השבתות היה מספר הרבה על כל מיני אירועים שהיו לו עם גדולי ישראל. באחת השנים האחרונות בחג הסוכות. אמר "פעם חשבתי שאני יכול לצפות מה גדולי ישראל יאמרו. אך אחרי הסיפור הבא, לא". ומעשה שהיה, בבחורו הסתפק בקרבן עצים לפי שיטת רבי שטעון קמיצה והשיריים ג"כ נקטרים. מה הדין באופן של שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה. (שבמנחה רגילה ק"ל שאינם נאכלים שנאמר הנותרת ולא הנותרת מן הנותרת). והוא סבר שודאי הגר"ז יגיד שהפסוק נאמר במנחה ואין לנו לחדש גם בקרבן עצים. ואילו החזו"א יגיד שגם קרבן עצים כיון שמסברא זה אותו דבר. ולמעשה היה הפוך שניהם אמרו שזו שאלה טובה. החזו"א אמר שהפסוק דיבר רק במנחה ואילו הגר"ז נטה לצד השני.

סיפר שפגש את הגר"ח קרייזוירט זצוק"ל בכותל ושאל אותו: הרב זוכר אותי? וענה לו "בטח. גר שנתגייר וגלגל עיסה אם קודם שנתגייר וכו' והמשיך להרצות חבורה שאמר לו רבינו הרבה שנים לפני כן.

ריתחא דאורייתא

היה חסר לו מאד שאין היום מספיק "ריתחא דאורייתא".

היה מספר הרבה על ה"ריתחא דאורייתא" של בחורים בזמנו. שאלתי אותו אם זוכר את יבדל"ט הגר"מ שטרנבוך שליט"א וענה לי "בודאי הוא יושב ליד הבימה בחברון וכל הזמן היה צועק". אח"כ שמעתי ששאלו את הגר"מ שליט"א אם זוכר את רבינו וענה ממש באותו הלשון "כן בטח הוא היה צועק וצועק".

פעם סיפר על האחים שפירא שהיו מדברים בלימוד באוטובוס. ובתחילה היו מדברים בקול רגיל. מהר מאד עלו הטונים ואנשים התלוננו שירדו. למזלם הם נפלו על הנהג האדיב ("שולמית את זוכרת את הנהג האדיב?" "כן. מי לא מכיר?"). היה נהג אדיב ומנומס שהקפיד על כל כללי הנימוס. דוקא הנהג נחלץ לטובתם ואיפשר להם לצעוק כאוות נפשם.

סיפר בהתפעלות רבה שהיה פעם לילה שלם בישיבת תפרת. ובחורי הישיבה קבעו איתו זמנים לדיבור בלימוד במשך כל הלילה. זה יוצא וזה נכנס. והוא ראה עליהם את ה"איכפתיות" שלהם לסוגיא כמה חשוב להם. כי הם חיינו. כך היה תובע כל הזמן על הדיבור בלימוד ועל הריתחא דאורייתא.

שקיעות ורציפות בלימוד

"ר' בערל שווארצמן היה מלך. כשהוא גמר סוגיא והחליט שיוצאים לטיול – היה טיול. תוך כמה דקות היה צריך להתארגן עם החפצים הנדרשים. יצאו לטיול כמה בחורים (ביניהם גדולי תורה ידועים) וכל הטיול מתחילתו ועד סופו דיברו בלימוד."

באחת השנים ישבתי לידו בליל הסדר. הוא השתמש בהגדת "מבית לוי" ועיין בה הרבה. (זה היה לפני שהוציא את "הגדת ברכת מרדכי" שמאז השתמש רק בה). היתה לו הקדמה קבועה לסדר: הוא רוצה שכל אחד ידע שהקב"ה בחר בנו, אוהב אותנו והוציא אותנו ממצרים. ונתן לנו את התורה. אח"כ דיבר על הכללים של האפיקומן. (לא גונבים אלא חוטפים. מי שפותר את החידה איפה האפיקומן וגם מוצא מקבל שתי נקודות. מי שרק פותר מקבל אחת. מי שרק מוצא לא מקבל כלום). והתחילו את הסדר. במשך כל הסדר כל ילד בתורו אמר פירוש לסבא וקיבל פרס. אחד הנכדים דיבר בשקט. זה הפריע מאד לאביו שדחק בו כל הזמן להגביה את קולו. הר"י אמר לו עזוב אותו זה האישיות שלו.

למחרת בסעודת היום. ישבו באותם מקומות וישבתי לידו. היתה אורית שיחרור מהמתח והעומס הרב שהיה בערב פסח. גם שוחחו על חוויות מליל הסדר. גם הוא השתתף. לפתע הוא תופס את ידי ואומר "אני יגיד לך את הפשט האמיתי ב'אתי דיבור ומבטל דיבור. לא הכוונה כמו שמבינים... אלא...". לצערי לא התרכזתי להבין את הפשט, תפסה אותי כ"כ הסיטואציה. לחוש את השקיעות בלימוד של הר"י. מה מעניין אותו ואיפה הוא נמצא באמת למרות שגם איתנו הוא נמצא כל כך חזק.

אברך מופלג התגורר בשכונת רמות בירושלים והיה מגיע ללמוד בישיבה בבית וגן. היה מגיע מוקדם לפני התפילה בשעה 6:30 ויוצא אחרי סדר שלישי ב - 11 ולפעמים ב - 12 בלילה. האברך היה קשור לרה"י ואף אכל ארוחת צהרים בביתו. לאחר תקופה החליט האברך שהוא עובר דירה לבית וגן. רה"י היה מאוכזב "עכשו תפסיד את המעלה של הרציפות".

עם מרן הגר"ז

יותר מכל גדולי ישראל הרגיש שקיבל ממרן הגר"ז זצוק"ל. הרבה מאד לספר על הגר"ז. בתקופת חג הפסח הרחיב לבאר את המושג "סיפור יציאת מצרים". כאילו הוא יצא ממצרים. והרבה להביא ציור לזה מכוח הסיפור של הגר"ז. "אין מי שיודע לספר כמו הרב מבריסק. כשהרב מבריסק היה מספר על נסיעה בעגלה, היית מרגיש שאתה קופץ איתו ביחד במהמורות הדרך. תיאר את כל הסיפור של הנסיעה של מרן הגר"ח מי נשאר בבית ומי נסע, מתי העגלון הגיע, ואיזה צמחים היו בדרך". והסביר, שלכאורה מה זה כ"כ חשוב לציין את כל הפרטים השוליים האלו? אבל הרב מבריסק לא סתם מספר סיפור, אלא הוא חי את זה מחדש.

סיפר שפעם בשבת בשקיעה לא היה אור. והגר"ז אמר לו את כל שטיק'ל של מריקה ושטיפה שיש בו רמב"מים ארוכים ותוספתות ארוכות. והכל בעל פה.

מרן הגר"ז ביקש מבנו הגרמ"ד זצוק"ל שיאמר לו את השיעורים. ואכן הם למדו כשנה וחצי, לבקשת הרב, מסכת בכורות. היה נוסע כל חול המועד לגרמ"ד זצוק"ל לביקור חג. (היה מתפעל מאד מאד מהגרמ"ד. והיה מספר מהביקור זמן רב אח"כ).

פעם בליל שבת כשהזכיר בשיחה בישיבה את מרן הגר"ז התבטא "כל מה שיש לנו הכל זה הרב מבריסק. ממסד ועד הטפחות – הכל הרב מבריסק". אח"כ בסעודה העזתי את פני ושאלתי אם כל המאה אחוז מהרב מבריסק מה החלק של סלבודקה? הוא ענה על אתר "סלבודקה זהו הכלי קיבול הטוב ביותר ללימודים מהרב מבריסק. אבל הלימודים עצמם הם מהרב מבריסק".

נראה שיש הרבה מה להעמיק בהגדרה זו. אך אנו ננסה לפי ערכנו.

ראה בירה דולקת

"אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם." (בראשית רבה פרשת לך לך פרשה לט).

המשגיח הגרמ"ד חדש זצוק"ל ביאר כך. בירה דולקת פירושו טרקלין מואר. ומהו האור שאברהם אבינו ראה בבריאה? אור החסד. העולם נברא בחסד. והעולם מתקיים בחסד. כל השפע והחיים שיש בבריאה הם חסד של הבורא עולם. וכשרואים שבעל הבירה משפיע כזה שפע מיד רואים שיש מנהיג לבירה.

אבל רואים ומכירים עוד דבר. יש מטרה בבריאה יש תכלית בכל החסד הזה. התכלית היא קיום השליחות. השפע והיכולות הם כלים שהבורא עולם נתן לאדם שיוכל לקיים את שליחותו. רבינו הר"י הרגיש בכל פירור שפע של הבורא עולם כלי עבודה. כל רגע הוא כלי עבודה של רכישת נצח נצחים (שהרי "חלק מנצח גם הוא נצח" כלשונו). כל כוח ריכוז או תכונה וכישרון הם כלים שהבורא העניק לו לצורך השליחות. אם הוא לא ינצל אותם הוא מועל בשליחות. כנראה שהכרה זו היא שנתנה לו את העוז והתעצומות להתמסרות העצומה שלו לשקידת התורה ולחינוך.

להועיל לאחרני

פעם נתן הסכמה לספר חשוב בהשתדלותי. לאחר כמה ימים הגעתי להודות לו על כך. שאל "נו הוא מרוצה?" עניתי בלישנא קלילא "הוא מבסוט עד הגג". ענה לי בשפה שלי "זה כל האדם – לעשות את השני מבסוט". כוונתו, כמובן, על פי הקדמת הנפש החיים בשם אביו הגר"ח זצ"ל "כי זה כל האדם לא לעצמו נברא רק להועיל לאחרני בכל מה שיוכל".

ואכן הוא היטיב לכולם בכל מה שיכל. מאז ומתמיד דיבר במעלת העיר קרית ספר, "קרית ספר היא בעצם ישיבה...". סיבה ההשגחה העליונה והישיבה קבעה את מקום משכנה במודיעין עילית. תלמידי חכמים רבים התקשרו לרה"י והיו מגיעים לשיחות ושיעורים בישיבה. רבים הביאו את בניהם בגיל החלאק'ה לקיים את המנהג ולהתברך. פעם אחת הגיעה משפחה לחלאק'ה. כולם מרוגשים עם בגדי שבת. כולם שמחים האבא וכל המשפחה. כולם למעט אחד – החתן. כאשר נכנסו לחדרו של הר"י הילד התחיל לבכות ולצרוח. לא היה שייך להכנס. כשיצאו, נרגע. האב לא ידע את נפשו. רה"י אמר לו אל תכניס אותו, תכניס את השאר. כל ילד נכנס בתורו וקיבל ממתק. הילד שראה את זה נכנס אף הוא בתורו כמו ילד טוב.

באחת מנסיעותיו לחו"ל רצה לקנות מתנה לנכד. הנכד רצה מכשיר קשר. אחרי כמה ימים הר"י מתקשר ואומר שהוא בחנות בחו"ל. "יש שתי חברות של מכשירי קשר, איזה אתה בוחר?". הנכד ענה: "לא משנה אבל חשוב לי שיהיו הרבה תדרים". "22 תדרים טוב לך?". כן. והעיסקה הסתיימה.

בן עולם הבא

ביתר עומק יש להוסיף ולבאר את הגמרא בתענית (כב). שאליהו הנביא אמר על אנשים שמשמחים את העצובים שהם בני עולם הבא. ויש לבאר שהרי בעולם הזה על הטוב מברך הטוב והמטיב ועל הרעות דיין האמת. ואילו בעולם

הבא על הכל אומר הטוב והמטיב. שהרי יתברר לנו שבאמת הכל לטובה אלא שבעולם הזה אין אנו משיגים כל העומק של הבריאה. וכפי שביאר רה"י שבשירת הים זכו להגיע להכרה זו של היקף של כל הבריאה וראו שהכל לטובה ("כל הצרות כל היסורים כל השחיתות" כלשונו. מצמרר).

אם כן העצבות היא גופא הכיסוי וההסתר של העולם הזה. וככל שמתחזקים בהכרה שאין עוד מלבדו וכל מה דעבד רחמנא לטב זוהי ההכרה של עולם הבא.

רבינו רה"י השתמש בכוח המיוחד שלו לשמח כל אחד. כל זה מתוך ההכרה העצומה שכל מה דעבד רחמנא לטב.

אמונה וביטחון

האמונה והביטחון שלו היו חזקים מאד. היה אומר שלא מספיק לומר ברוך ה' ובעזרת ה' אלא צריך להתבונן במה שאומרים. היה מחזק מאד בביטחון באופטימיות שהכל יסתדר בע"ה.

בתקופה הראשונה לאישפוז. עלה הצורך בעריכת ניתוח מורכב (לעצור את השיתוק שהגיע מהרגלים, השפיע על המוטוריקה של הידים והתקרב לאיזור הסרעפת). ניתוח היו בין 30 ל-40 אחוזי סיכון של אי התעוררות ו/או פגיעה בזכרון. הרופאים מאד חששו, אך הוא בביטחונו שיכנע אותם שכדאי. ואכן נמצא הרופא שהסכים לנתח. לפני כניסתו לניתוח הוא אמר (עם השפתיים כי היה מחובר לקנולה ולא יכול היה לדבר) "תדעו שאני אוהב אותכם. לא לדאוג אלא להתפלל שיהיה קידוש ה'. לא לפרסם כדי שלא יצטרכו נס יותר גדול". לפני כניסתו לניתוח ביקש שכל המטפלים והשויכים לניתוח יכנסו אליו. נכנסו מנהלי מחלקות, פרופסורים והרבה רופאים ואנשי צוות. הוא אמר להם "תדעו לכם שאתם עושים חסד גדול. יש לי שליחות בעולם ואני רוצה להמשיך אותה. אתם בעזרת ה' תעזרו לי להמשיך את שליחותי בעולם". אמר איתם שמע ישראל. אח"כ ביקש שבשעת הניתוח יחשבו על "אין עוד מלבדו" ובזכות זה בעזרת ה' נצליח. וכך היה.

יהודי יקר נכנס אליו לשפוף את ליבו לפניו על צרה בקשר לבתו. הלה אמר שרוב פלוני ואשת חינוך פלונית סבורים שצריך לעשות א' ואילו הצד השני רוצים לעשות ב'. רה"י שאל כמה שאלות ממוקדות והבין מיד במה מדובר. דעתו האישית היתה שדוקא יותר טוב לעשות ב' אך לא רצה לסתור את דברי אותו רב. כשסיים אותו יהודי את דבריו, שואל אותו רה"י "נו ואתה שמח?". ענה לו: "מה? אני בוכה כל היום". "הכל בגלל שאתה עצוב". אמר לו רה"י. "אתה עצוב האשה עצובה הבת עצובה. עליך לעשות גלגל הפוך אתה תהיה שמח, האשה תהיה שמחה, אח"כ הבת תהיה שמחה. אתה צריך לדעת שאתה בתפקיד. הקב"ה שם אותך בניסיון. כנראה שאתה יכול לעמוד בו. אסור לך להיות עצוב. הכל יסתדר לטובה בע"ה או כך או כך". היה ממש מראות אלוהים לראות את הבהירות באמונה של רה"י. הוא הביע הזדהות אך לא רחמנות. בסופו של דבר הסתדר הענין לטובה כמו שרצה רה"י וכיום הם מאושרים ב"ה.

תנועת בני תורה

כידוע רה"י הקים דור של בני תורה שבעברם היו ממשפחות אחרות. הוא ראה בכל אחד פוטנציאל להיות תלמיד חכם. תלמיד אחד התבטא שאם היה עובד עם נושרים לא היה אפי' נושר אחד. האמין שכל אחד יכול להגיע לטעם בלימוד.

סיפר אחד מראשי הישיבות. בהשפעת המחנה החלטתי שאני עוזב הכל והולך לישיבה קדושה. הלכתי ברצון ובחשק ללמוד בישיבת חברון. שאפתי מאד להיות תלמיד חכם. היינו קבוצה של שלושה בחורים. מדבר אחד לא הצלחנו להתנתק – מהלבוש. נשארנו עם הכיפה הסרוגה והמשכנו בישיבה. יום אחד בסעודה הגישו פיצוחים. אחד התלמידים שאל את רה"י מדוע מפזרים מלח על הבוטנים הרי בכל מקרה מקלפים אותם. רה"י ניצל את ההזדמנות ואמר מיד "מוכח מזה שיש דברים שחודרים מבחוץ פנימה". הבננו את המסר והחלפנו לכיפה שחורה.

כיפה כן אבל מגבעת בשום אופן לא. לא הייתי מסוגל לראות את עצמי הולך עם מגבעת. אך גם לזה מצא רה"י שעת הכושר. שבת אחת עשו במקום הלימודים הקודם שלי "שבת גיבוש". רצינו מאד ללכת אך רבני הישיבה לא רצו שנלך. הרבנים סידרו שיחה של המשגיח הגר"מ חדש ביום שישי בשעה 1 בצהריים. הענין סודר כך שלא נספיק את האוטבוס האחרון. הסתדרנו עם טרמפים והשתתפנו בשבת. רבני הישיבה ראו בזה חוצפה והוחלט לזרוק אותנו מהישיבה. ברגע האחרון הציע רה"י לרבנים בוא נעשה הסכם: אנחנו לא זורקים את הבחורים והם בתמורה מתחייבים ללכת מעתה עם מגבעת. וכך היה. הבנו שאין לנו ברירה חייבים ללכת עם מגבעת. בליל שבת הייתי מתחת למגבעת הרגשתי נורא. כולם מסתכלים עלי. הלכתי ל'מזרח' לומר גוט שבת לרבנים. רה"י ראה אותי וקרא לי הצידה. אמר לי רה"י: "אתה חושב שכולם מסתכלים עליך? בדיוק הפוך, עכשיו אף אחד לא מסתכל עליך, עכשיו אתה חלק מכולנו". הדברים היו כמים קרים על נפש עייפה. הגר"מ בחכמתו נכנס למעמקי הנפש שלי והושיע אותי.

חינוך

כשם שראה רה"י את העולם כבירה דולקת. כך ראה כל אחד ואחד כ"בירה דולקת". בכל אחד יש שפע של תכונות יכולות כוחות מיוחדים רק לו. כוחות שאם הוא ינצל אותם יגיע לגובהי מרומים. כל אחד עולם ומלואו כל אחד טרקלין שלם.

החינוך היה כמסורת סלבודקה. לא להתחכך עם הנסיון אלא להתרומם מעליו וזה בעיקר על ידי שקיעות בלימוד ואוירת הישיבה. נשאל פעם על ידי בחור שהגיע לישיבה מאוירה אחרת. איך להתמודד עם פיתויי היצר? והשיב: פיתוי מסיר פיתוי. אם תהיה לך הנאה בלימוד לא יהיו לך שום פיתויים אחרים.

הרבה חינוך בעידוד ובתביעה בפירגון ובדירבון. אך כמדומה שמעל הכל חינוך בשתיקה. השתיקה הרועמת שלו הביעה המון עומק. היה מסתכל עליך במבט אוהב, מעצים, מלא כבוד ואימון. אתה מרגיש שכל הכוחות והמעלות שלך צפות ומוארות, אתה יכול לממש אותם. כעת תורך נשאר לך רק לתפוס להשתמש בהם ולהתקדם.

שנוזה לדבוק במידת החסד וההטבה. שנכיר את חסדי הבורא עלינו. שנבין שכל פירור שפע כוח וחיים שניתן לנו זה על מנת להשתמש בו למילוי שליחותנו בעולם. לזהות ולנצל את כל כלי העבודה שלנו. לייקר את הכוחות והיכולות של זולתנו. ויקויים בנו ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. אכ"ר.

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 147 | פר' חיי-שדה תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מזן הגאון רבי מאיר גריינמן בביקור חיזוק מיוחד באחיסמך

מזן רבי אביגדור נבנצל שליט"א מועתיד בתפילה
בקבר דחל לישועת הכלל והפרט

מזן דה"י הגר"א לוי שליט"א בביקור במעוזנו של
מזן פוסק הדוד הגר"מ שטרנבוך שליט"א

מזן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

במלאת השלושים לראשי ישיבת "אהבת אהרן" הגאון רבי בצלאל אדלשטיין זצ"ל

בביקור אצל מזן הגר"ב ויסבקר לרפו"ש בתושה"י

מרן גאון ישראל הגר"ד לנדז בעצרת מספד על מרן רה"י הגרב"מ אורחי זצוק"ל
בהיכל ישיבת 'בית מותיהו' צילום: יצחק ורדי

מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א
חבר מועצת גדולי התורה במחלקת טיפול נמרץ
מברך ומחזק את משפחות החיילים והחולים

הגאון רבי דניאל זולפסון ר"י נתיבות חכמה מתברך
ממרן גאון ישראל הגר"ד לנדז להגל נישואי ביתו

הרב נפתלי הלפרין רכז ההלכה הארצי של ארגון איחוד הצלה, והממונה
מטעם הרבנים לריכוז המידע הבטחוני מפיקוד העורף ומנופי ההצלה,
בהתייעצות הלכתית עם מרן פוסק הדור הגר"י זילברשטיין שליט"א
בחדרו בבית"ח מעייני הישועה, לאחר השיעור לדופאים, בענייני השעה

מרן הגאון רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א רב שכונת נאות יוסף
בבני ברק על ציון זקנו (סביו) הגאון רבי צבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל
בבית העלמין הישן ברמת השרון, (אביהם של מרנן הגר"ג והגר"י
אדלשטיין זצ"ל) להעתיק על הכלל ועל יושבי ארץ ישראל בפרט

בבית כנסת חניכי "עמדת ישראל" בבני ברק התקיימה עצרת הספד למדן ראש הישיבה הגרב"מ אזורחי זצוק"ל
בראשות מדן ראש הישיבה הגרב"מ הירש עוד הספידו מדן הגר"ד כהן ד"ר חברון והגר"מ פירר מורא דאתרא צילום: איתי קצב

החספד בישובת פוניבו' על מדן דה"י הגרב"מ אזורחי זצוק"ל בחשתתפות מדן גאון ישראל הגר"ד לנדו ומדן ראש הישיבה הגרב"מ פוברסקי

מדן גאון ישראל הגר"ד לנדו ומדן ראש הישיבה הגרב"מ הירש בחתונת נכדת האדמו"ר ממודז'ין צילום: איתי קצב

מדרן ורבנן גדולי ישראל בשמחת חתונת בת הגרמ"מ לזכין שליט"א

עצדת מספד על מדרן הגרמ"מ אזרחי זצוק"ל בהשתתפות
מדרן הגר"ח פיינשטיין שליט"א ומדרן הגרמ"ש אדלשטיין שליט"א
בהיכל בית המדרש המרכזי זכרון שלמה פסגת זאב ירושלים

מעמד סיום סדר זרעים ותחילת לימוד סדר מועד במסגרת
הלימוד מיוחד של הנגיד הרב שמואל הלפרין שליט"א

מדרן הגר"מ גריינמן והגאון הגדול די"א דינר
משוחחים בלימוד לאחר התפילה

קהילת איילת השחר בשלומי שעקב המצב נמצאים בירושלים ערבו
סיום סדר נשים יחד עם הגאון רבי ראובן אלבו והרב שלמה לוזנשטיין

לקראת התחלת מסכת בבא קמא
בדף היומי

גמרות מהדורת בארו"ת

עם ביאורי רש"י ותוספות

מסכתות:

בבא קמא
בבא מציעא
קידושין
ברכות
סוכה

רק 50 ₪
עם רי"ף 76 ₪

ניתן להשיג:

ברשת חנויות הספרים 'יפה נוף'

הפצה ראשית:

052-766-07-07

מפעל
המשניות
והתלמוד

סדרי לימוד בלילות שבתות החורף ברחבי הארץ

בסייעתא דשמיא גדולה לאחר הפרסום ב"קובץ גליונות" על חלוקת המענק לפתיחת סדרי לימוד חדשים בלילות שבתות החורף קבלנו פניות רבות מגבאי בתי הכנסת ברחבי הארץ הרוצים לפתוח בבית מדרשם סדרי לימוד.

עשרת הראשונים שפנו כבר קבלו תקציב חד פעמי ע"ס 250 ₪ עבור הוצאות הכיבוד לרווחת הלומדים הרבים.

הבקשות רבות והתקציב היה מוגבל.

נפרסם כאן את הרשימה העדכנית של סדרי הלימוד כפי שקבלנו מהגבאים.

נשמח לשמוע על עוד בתי כנסת שיש בהם או שרוצים לפתוח סדרי לימוד.

המעוניינים לסייע בתקציב עבור זה ניתן לבחור בית הכנסת מתוך הרשימה או לתרום תרומה כללית שתחולק בין כולם מוזמנים לפנות למערכת "קובץ גליונות" ואי"ה התקציב יועבר לבית הכנסת וזכות הלימוד יעמוד לתורמים

לתרומות: 053-3145900 k.gilyonot@gmail.com

שערי תפילה הרב פינקוס 6 אופקים	זכרון אליהו קהילות יעקב 5 אופקים	זכור לאברהם יהודה הנשיא 9 אלעד	אהל יוסף הבבא סאלי 20 ביתר	מפעל הש"ס ביתר
אשכנז יעל 3 בני ברק	בני הישיבות דגור 12 בני ברק	בית אהרן הפלמ"ח 9 בני ברק	מזרח כהנמן כהנמן 128 בני ברק	נחלת רפאל דאדזמין 3 בני ברק
אבן ישראל חי טייב 6 ק. הרצוג בני ברק	דברי שיר זכריה בני ברק	אהל יעקב ולאה פרדו 2 בני ברק	אילת השחר אוישקין 21 פ.כץ בני ברק	תורה ותפילה בדרכפלד
אהבת תורה יחד 11 חרדיש	יסודות	תורה ותפילה זרחי 7 ירושלים	משכנות יעקב פסגת זאב ירושלים	דרך אמונה פסגת זאב ירושלים
המרכזי גן הדסים רשב"ם 5 מודיעין עילית	המרכזי הגבעה 3 נוף הגליל	מרומי שדה מרומי שדה 13 קדית ספר	חגיגי הישיבות אוהל מלכה חזו"א 1 דכסים	
החשמונאים החשמונאים 74 תל אביב	אהל יעקב ורחיה תפרח			